

3 1761 05606422 3

Digitized for Microsoft Corporation
by the Internet Archive in 2007.

From University of Toronto.

May be used for non-commercial, personal, research,
or educational purposes, or any fair use.

May not be indexed in a commercial service.

БИБЛИОТЕКА СРПСКИХ ПИСАЦА

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

ПРЕДСЕДНИК

Др. ВЛАДИМИР ЂОРОВИЋ

Професор Университета и Члан Српске Краљевске Академије

ЧЛАНОВИ

ЈЕРЕМИЈА ЖИВАНОВИЋ

Ректор Више Педагошке Школе

ПАВЛЕ СТЕВАНОВИЋ

Хон. Професор Университета

УРОШ ЏОНИЋ

Управник Универзитетске Библиотеке
и Хон. Професор Университета

СТЕВАН ЈЕЛАЧА

Професор књижевности III
Беогр. Гимназије

ИЗДАЈЕ
ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ „НАРОДНА ПРОСВЕТА“
БЕОГРАД

„МАНАРИЈЕ“ А. Д.
БЕОГРАД—ЗЕМУН.

Sobor #6 Umiut

Digitized by Microsoft®

Ilic', Jovan
///

ЈОВАН ИЛИЋ

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

Celokupna dela

586123

2.7.54

ЗА ШТАМПУ ПРИРЕДИО
ЈАША М. ПРОДАНОВИЋ

Буре, тече, тајне,
Што саопште би?
Кадра снајма
У дукулу сви!
Би тајнама како,
Добуцнута ад,
Ла ту бам томада,
У дукулу снама,
Агај како цеста,
До асена беста,
Кадра снама,
Што се зечекае?
Добута ме Лаба,
Како гажне Хаба:
Кадра! асена!
Нек' у тече баста

САДРЖАЈ.

	Страна
<i>Јован Илић, живот и рад</i>	XXI
I. ПЕСМЕ.	
1. Једином	3
(<i>Пјесме 1854. II. рукопис, С. К. Задруга књ. 17</i>).	
2. Опредељење човека у чувственом свету ...	3
(<i>Подунавка 1843, бр. 29</i>).	
3. Молитва	5
(<i>Подунавка 1844, бр. 11</i>).	
4. Гром и магнет	7
(<i>Подунавка, 1844, бр. 19</i>).	
5. Поздрав браћи славјанској	8
(<i>Подунавка 1844, бр. 38 ; Славјанка, 1847</i>).	
6. Пролеће	9
(<i>Подунавка 1845, бр. 20 ; Пјесме 1854</i>).	
7. Јунак српски	11
(<i>Подунавка 1845, бр. 24 ; Пјесме 1854</i>).	
8. Сонет српству	12
(<i>Српски Народни Лист, 1845, бр. 22</i>).	
9. Друштву српске словесности	13
(<i>Подунавка 1845, бр. 33</i>).	
10. Милошјев Србији	14
(<i>Подунавка 1845. бр. 48 ; Пјесме 1854</i>).	

	Страна
11. Отпјев на пјесму о св. Сави	16
(Подунавка 1846, бр. 4, Пјесме 1854).	
12. У славу племенитих родољуба српских ...	17
(С. Н. Лист 1846, бр. 29).	
13. Поздрав Михаилу Павловићу	22
(Пјесме 1854; II. рукопис).	
14. Свепобјед	23
(Подунавка 1846, бр. 48).	
15. Зима	24
(Подунавка 1846, бр. 51; Пјесме 1854, II. рукопис).	
16. Жеља на ново љето	26
(Подунавка 1847, бр. 1; Пјесме 1854).	
17. На смрт Косте Јечменића	28
(Подунавка 1847, бр. 7; Пјесме 1854).	
18. Поклик	29
(Подунавка 1847, бр. 13; Пјесме 1854).	
19. Соко црногорски	31
(С. Н. Лист 1847, бр. 15).	
20. Циганска смрт	32
(С. Н. Лист 1847, бр. 19; Пјесме 1854).	
21. О премила	35
(Подунавка 1847 бр. 24; »Невен Слогас« 1849 — бев прве четири строфе; рукопис II; С. К. Задруга књ. 17).	
22. О небесна	37
(Подунавка 1847, бр. 34; Пјесме 1854, II рукопис).	
23. Бродар	39
(Подунавка 1847, бр. 42; Пјесме 1854, II рукопис).	
24. Новој години	40
(Подунавка 1848, бр. 1; Пјесме 1854).	
25. Оплач Симе Милутиновића	40
(Подунавка 1848, бр. 2; Пјесме 1854).	

26. Куда	42
(Испевано 1848 ; <i>Невен-Слоге</i> 1849 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис).	
27. Дјевојка и ружа	43
(Подунавка 1848, бр. 9 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис).	
28. Скупштинарима у Франкфурту.....	44
(Подунавка 1848, бр. 42 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис).	
29. Ох	45
(Испевано 1848 ; <i>Песме</i> 1858 ; I рукопис ; <i>Да- хире</i> ; С. К. <i>Задруга</i> књ. 17 ; <i>Српски Преглед</i> 1895, бр. 1 само V сонет).	
30. Љубав	54
(Невен <i>Слоге</i> 1849 ; ; <i>Пјесме</i> 1854).	
31. Слава в'јенце вије	55
(Невен <i>Слоге</i> 1849).	
32. Сјећање	58
(Невен <i>Слоге</i> 1849 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис ; С. К. <i>Задруга</i> књ. 17).	
33. А мој Боже благи	61
(Невен <i>Слоге</i> 1849 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис).	
34. Спомен	65
(Невен <i>Слоге</i> 1849 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис ; С. К. <i>Задруга</i> књ. 17).	
35. Сватови	68
(Српске <i>Новине</i> 1849, бр. 29 ; <i>Пјесме</i> 1854).	
36. Даворија	69
(Срп. <i>Новине</i> 1849, бр. 30).	
37. Сова	70
(Срп. <i>Новине</i> 1849, бр. 32 ; <i>Пјесме</i> 1854 ; II рукопис ; С. К. <i>Задруга</i> књ. 17).	

	Страна
38. Некоме	71
(Срп. Новине 1849, бр. 35).	
39. О смирите се	72
(Срп. Новине 1849, бр. 50; Пјесме 1854; II рукопис).	
40. Ирин	72
(Војвођанка 1851, бр. 48).	
41. Ђорђу Симићу.....	77
(Пјесме 1854; II рукопис).	
42. На гробу Луке Лазаревића	77
(Пјесме 1854; II рукопис).	
43. Бранку	78
(Пјесме 1854; II рукопис).	
44. Слава.....	78
(Пјесме 1854; II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
45. Мисао у ноћи.....	79
(Пјесме 1854; II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
46. Јутро	81
(Пјесме 1854).	
47. Славуј	82
(Пјесме 1854; II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
48. Ој, за гором.....	82
(Пјесме 1854; II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
49. Лијепа ријеч	84
(Пјесме 1854; I и II рукопис).	
50. Силно Туре	86
(Пјесме 1854; I и II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
51. Не вјеруј свијету	89
(Пјесме 1854; I и II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	

	Страна
52. Намена	92
(Пјесме 1854).	
53. Свети Сава	92
(Срп. Новине 1855, бр. 137 и 138 ; II рукопис ; С. К. Задруга књ. 17).	
54. Слијепач	102
(Шумадинка 1856, бр. 85; Песме од 1858 ; I и II рукопис ; С. К. Задруга књ. 17).	
55. Љељо.....	105
(Шумадинка 1856, бр. 91 ; Песме 1858 ; I рукопис; Дахуре ; С. К. Задруга књ. 17).	
56. На ново љето	107
(Срп. Новине 1857, бр. 1 ; Песме 1858 ; II рукопис; С. К. Задруга књ. 17).	
57. Провалија.....	109
(Световид 1857, бр. 12 ; Седмица 1857, бр. 27). I и II рукопис ; С. К. Задруга 17).	
58. Пембе Ајша	117
(Шумадинка 1857, бр. 31 ; Песме 1858 ; I рукопис; Дахуре ; С. К. Задруга 17).	
59. Под јавором	118
(Шумадинка 1857, бр. 37 ; Песме 1858 ; I рукопис; Дахуре ; С. К. Задруга 17).	
60. Хасан пепељар	118
(Седмица 1857, бр. 30 ; Песме 1858 ; I и II рукопис; С. К. Задруга 17).	
61. Љубавна исповест.....	123
(Подунавка 1857, бр. 16).	
62. Видим и сам да за пјесму писам.....	125
(Подунавка 1857, бр. 17 ; Песме 1858 ; I рукопис; Дахуре ; С. К. Задруга 17).	

	Страна
63. Кад ја видех очи твоје	126
(Подунавка 1857, бр. 19 ; Песме 1858 ; I рукопис; С. К. Задруга 17).	
64. Да су мени очи твоје.....	127
(Подунавка 1857, бр. 20 ; Песме 1858 ; I рукопис; С. К. Задруга 17).	
65. Пој, славују.....	127
(Подунавка 1857, бр. 20).	
66. Коња јаше	128
(Седмица 1857, бр. 34 ; Песме 1858 ; I и II рукопис; С. К. Задруга 17).	
67. Лов ловила	130
(Седмица 1857, бр. 36 ; Песме 1858 ; I рукопис ; Да- хуре ; С. К. Задруга 17).	
68. Бој на Сутјесци.....	132
(Седмица 1857, бр. 37 ; Песме 1858 ; I и II рукопис; С. К. Задруга 17).	
69. Ој, даворе.....	141
(Седмица 1857, бр. 42 ; Песме 1858 ; I и II рукопис; С. К. Задруга 17).	
70. Поскочи момо.....	142
(Подунавка 1857, бр. 24 ; Песме 1858 ; I рукопис ; С. К. Задруга 17).	
71. Дилбер-Ана	143
(Подунавка, 1857, бр. 30 ; Песме 1858 ; I рукопис; С. К. Задруга 17).	
72. Сан.....	144
(Подунавка 1857, бр. 33).	
73. Лијек	145
(Седмица 1857, бр. 46 ; Песме 1858 ; I рукопис; Дахуре).	

	Страна
74. Кад? Сад.	148
(Подунавка 1858, бр. 1 ; Песме 1858).	
75. Двојна милост.....	149
(Седмица 1858, бр. 1 ; Песме 1858).	
76. Ноћ.....	150
(Подунавка 1858, бр. 2 ; Песме 1858 ; II рукопис ; С. К. Задруга 17).	
77. Кад је шта боље	151
(Подунавка 1858, бр. 3 ; Песме 1858 ; I рукопис ; Дахуре ; С. К. Задруга 17).	
78. Абдул-хан.....	152
(Седмица 1858, бр. 4 ; Песме 1858 ; Годишњак календар за 1859 ; I и II рукопис ; С. К. Задруга 17).	
79. Зло.....	155
(Подунавка 1858, бр. 7 ; Песме 1858 ; Годишњак календар 1859 ; I рукопис ; Дахуре ; С. К. Задруга, 17).	
80. Ој ружо мила.....	156
(Подунавка 1858, бр. 7. ; Песме 1858 ; Дахуре ; С. К. Задруга, 17).	
81. Азбукопретрес	157
(Седмица 1858, бр. 11 и 12 ; Песме 1858).	
82. Слагачу.....	158
(Седмица бр. 12 ; Песме 1858 ; II рукопис).	
83. Своме Побру	159
(Подунавка бр. 19 ; Песме 1858 ; I и II рукопис ; С. К. Задруга, 17).	
84. Разговор Кадри паше на оном свијету.....	163
(Седмица 1858, бр. 22 ; Песме 1858 ; I и II рукопис ; С. К. Задруга, 17).	

85. Мејрјма дјевојка и Драгиша сердар	166
(Песме 1858 ; I рукопис ; Дахуре; С. К. Задруга, 17).	
86. Брижан Раде	180
(Песме 1858 ; I рукопис ; Дахуре).	
87. Дервишбаба	181
(Песме 1858 ; Годишњак календар 1859 ; I рукопис; Дахуре).	
88. Двије коке и петао стамболија	183
(Песме 1858).	
89. Стари лисац.....	184
(Песме 1858).	
90. Сова и кукавица	187
(Песме 1858).	
91. На гробу Андрије Стаменковића.....	187
(Из књиге Ј. Грујића : Живот Андрије Стаменковића, год. 1869 стр. 74).	
92. Жишка	187
(Преодница 1874, бр. 4 ; С. К. Задруга, 17).	
93. Москва	192
(Преодница 1874, бр. 9; I и II рукопис: С. К. Задруга, 17).	
94. Прометеј	195
(Време 1874, бр. 34 ; II рукопис; С. К. Задруга 17).	
95. Синђелић	197
(Отаџбина 1875, књ. I ; II рукопис; С. К. Задруга, 17).	
96. Акциум	200
(Отаџбина 1875, књ. II ; II рукопис; С. К. Задруга, 17).	

97. Рим стрепи	202
(Отаџбина 1880, књ. IV ; I и II рукопис; С. К. За- друга, 17).	
98. Абассах	204
(Отаџбина 1880, књ. IV ; рукопис I; Дахуре ; С. К. Задруга, 17).	
99. Под ђулом	205
(Отаџбина 1880, књ. IV ; Дахуре; С. К. Задруга). 17).	
100. Биссмиллах	206
(Отаџбина 1880, књ. IV ; Дахуре).	
101. Адлија дјевојка и Хусеин хајдук	217
(Отаџбина 1880, књ. VI ; I рукопис (одломак); Да- хуре).	
102. Алах икбер	226
(Отаџбина 1881, књ. VI ; Дахуре).	
103. Емин ага.....	230
(Отаџбина 1881, књ. VI ; Дахуре).	
104. Амазонка	235
(Отаџбина 1881, књ. VIII ; I рукопис; Дахуре).	
105. Не плачи момо.....	237
(Отаџбина 1881, књ. VIII, I рукопис).	
106. Караван	238
(Отаџбина 1881, књ. IX ; Дахуре).	
107. Двори Даворови	250
(Преодница 1884 ; II рукопис).	
108. Зејнаби	252
(Дахуре).	
109. Десет заповиједи Божјих.....	253
(II рукопис ; С. К. Задруга, 17).	

	Страна
110 Постање људи	255
(II рукопис ; С. К. Задруга, 17).	
111. Авет.....	262
(С. К. Задруга, књ. 17).	
112. Истамбул	263
(I и II рукопис ; С. К. Задруга, књ. 17).	
113. Бен Сахибу, Абиба	265
(Коло 1890, бр. бр. 32 и 33 ; II рукопис,; С. К. Задруга, 17).	
114. Сонет	273
(Српски Преглед 1895, бр. 1).	
115. Ах, Љејка	274
(Из I рукописа).	
116. Бре гиди.....	275
(Из I рукописа).	
117. Море Ано.....	275
(Из I рукописа).	
118. Ћудна посла.....	276
(Из II рукописа).	
119. М. М. О.	280
(Из II рукописа).	
120. И. Г.....	280
(Из II рукописа).	
121. Пастири	283
(Седмица 1858, бр. 31 (одломак); Даница 1860, бр. 24 и 28 (одломак); у засебној књизи 1868; С. К. Задруга, књ. 17).	

II. СЛИКЕ.

Београдско огледало.

1. Јерко Стрмоглавац	335
(Даница 1860, бр. 9).	
2. Давираш	343
(Даница 1860, бр. 12).	
3. Мокрић	349
(Даница 1860, бр. 13).	
4. Господин Квргић	357
(Даница 1860, бр. 15).	
5. Старина Туцак	362
(Даница 1860, бр. 24).	

III. ЧЛАНЦИ.

1. Писмо једног младог Србина	377
(Српске Новине 1844, бр. 49).	
2. Извод из писма	383
(Српске Новине 1844, бр. 77).	
3. Допис из Прашове	385
(Српске Новине 1845, бр. 36).	
4. Невен слоге.....	389
(Српске Новине 1849, бр. 1).	
5. Нова књига	391
(Српске Новине 1849, бр. 24).	
6. Поглед на садашње стање наше	393
(Заседна књижица 1859).	
7. Допис из Београда	411
(Даница 1861, бр. 17).	

	Страна
8. Допис.....	415
(Даница 1862, бр. 3).	
9. Облици српског језика	417
(Даница 1863, бр. 28).	
10. Севдалије босанске	423
(Босанска Вила 1889, бр. 1 и 2 ; Дахуре).	
11. Бугари — бугарштице	435
(Коло, 1889, бр. 9.).	
12. Своме доброме досту	437
(Дахуре 1891).	
13. Штиоцу.....	439
(Дахуре 1891).	
14. Књижевна полемика.....	441
(Стражилово 1892, бр. 27).	
15. О српском књижевном језику	447
(Српски Преглед 1895, бр. 3).	
16. Некоја о Бранку:	
I. Писмо	449
(Бранково Коло 1896, бр. 3).	
II. Писмо	453
(Бранково Коло 1896, бр. 4).	
17. Моје познанство с Милетићем.....	457
(Бранково Коло 1896, бр. 6).	
18. Гдекоја о Чубру Чојковићу	459
(Бранково Коло 1896, бр. 36).	
20. О имену српском	469
(Браково Коло 1898, бр. 37).	

IV. НАПОМЕНЕ И ТУМАЧЕЊА.

1. Напомене пред чланком Севдалије босанске	473
(Босанска Вила 1889, бр. 1).	
2. Илићеве напомене уз поједине песме	475
3. Илићева тумачења особних имена и назива	479
4. Речник	491
5. О овом издању	527
6. Додатак	575

* * *

ЈОВАН ИЛИЋ
ЖИВОТ и РАД.

Јован Илић.

(15/VIII 1823 — 12/III 1901).

Јован Илић био је политичар, националист и песник. Као политичар он је започео свој рад у омладинским круговима у Београду, Еперјешу (Прешови) и Бечу, где је био на студијама. Био је оно што се тада звало »слободњак«, али се није јаче истицао у прве редове либералне омладине, све до преокрета 1858-9 године. Као националист суделовао је у борбама између Аустрије и Угарске 1848 године, кад су и Србијанци помагали да се угуши Мађарска буна. И у његовој поезији и у прозним радовима он свуда брани све што је српско и словенско. Велики Србин и ватрен панслависта, он је Русију, поред свег деспотизма њеног Николе II, славио и уздизао, као заштитницу Словена. — Илићева већа политичка активност осетила се нарочито у Светоандрејској скупштини. И ако није био посланик те скупштине ни по избору ни по положају, Илић је, као професор београдски, изабран за секретара њеног, јер то је могло бити по тадашњем закону о Народној скупштини. И док су великаши са Томом Вучићем Перишићем, председником Државног

савета, Илијом Гарашанином министром унутрашњих послова и Мишом Анастасијевићем председником Светоандрејске скупштине спремали уклањање тадашњег владаоца, Јован Илић, Јеврем Грујић, Милован Јанковић, Андрија Стаменковић, са још неколико пријатеља, желели су и промену династије и преображај управног система. С њима је заједнички радио и главни скупштински представник династије Обреновића Стевча Михаиљовић, потпредседник скупштине. Кад је настао у скупштинској седници сукоб између председника и I секретара Јеврема Грујића, Јован Илић је осетио да је то судбоносан час за преокрет, и да у један мах може пропасти све што је спремила њихова либерално-обреновићска група. И док је Грујић, у највећем скупштинском комешању, забуни, и »ужасној вици« узалудно покушавао да утиче речју, Илић је нашао боље средство. Он је стао пред упорног скупштинског председника, машио се руком за пиштоље који су му били за појасом и подвикнуо »колико игда може« : »Ти, Мишо, ти си данас крвав нож у ову скупштину бацио, али немој мислити да ћеш жив одавде изаћи ; твоја ће глава прва пасти.« Такав разлог био је довољан да председник скупштине преокрене своје држање. Громки глас Илићев, његова снажна личност и пиштољи за појасом успели су тамо где се глас I секретара није могао ни чути.

Промена династије извршена је, али је либерални покрет сузбијен. Пројект закона о Народној скупштини који је израдила либерална група пре-

трпео је велике измене у назадном духу. А ни личности нису најбоље прошле. Народ их је уважавао и сви су они били изабрани за народне посланике Малогоспођинске скупштине (1859), али је влада покушала да некима од њих поништи изборе. — Почетком септембра 1860 управник полиције саопштава Илићу да не сме примати у своју кућу »подозрителне људе«, и он упућује влади оштар протест против тог насиља. На крају тога акта стоје ове речи: »У противном случају, не имајући коме више да се жалим, приморан ћу бити, на коначну пропаст моју и моје фамилије, најочајателнија средства употребити за спасење чести своје и дома свога«. Грујић је прошао још горе но његов политички пријатељ Илић : 1864 осуђен је на три године затвора и губитак грађанске части за свој судијски глас у једној политичкој афери. Ни кнез Милош ни кнез Михаило нису били добро расположени према либералној светоандрејској групи. Илић је постао министар правде тек по убиству кнеза Михаила и остао је на том месту скоро годину и по дана (17-VII 1869—12-I 1871). То му је и прво и последње министровање. Илић није био довољно гибак за доба у коме је живео. Имао је своје убеђење и своју вољу. Није хтео да улази у послове и погодбе противне својој части и савести. Пребацило му се да је био тврдоглав, а он је само био начелан. Никад није зазирао да каже истину, без обзира какве ће последице за њега имати искрена и отворена реч. У Светоникољском уставотворном одбору (1868 године), коме је стављено у дужност

да проучи питање о доношењу новог устава уместо турског хатишериџа (од 1838), било је мишљења да се устав не може мењати за време малолетства кнежева. Илић је стао на гледиште да у опште не треба ни доносити устав. Он је то своје гледиште правдао тиме : да се држава не сме више разобручавати, него треба власт још чвршћом учинити а уставом би она ослабила. Кад му је напоменуто да је под Кавуром ослобођена и уједињења Италија, и да је то учинила она италијанска држава која је једина имала устав, Илић је одговорио : »Није Италију ујединио Устав, него сто хиљада Наполеонових бајонета.« Овакво држање супротно је погледима Илићевим од 1859 године, кад је тражио, заједно са својим друговима : да Народна скупштина буде »најсветија установа у држави« ; да се огласи за издајника народа сваки ко се противи њеном држању и слободном законском раду ; да она може захтевати уништење свих »нецелисходних закона« и т. д. Илићу се, после десет година, чинило да се унутрашње слободе и уставност противе националним интересима, и да је јака централна власт погоднија за успех у међународним односима него слободнији режими . . .

После министровања Илић је постао члан Државног Савета, потом је 1882 године пензионисан. Активном политиком није се више бавио. Није имао за њу ни темперамента, ни јачег политичког образовања, ни потребне еластичности, може бити чак ни наклоности. Међу ондашњим истакнутим политичарима он је био као онај јеж из басне међу зе-

чевима : сваким помицајем убо је по кога од њих својим бодљама . . .

Кад је осетио да му се смрт приближује Илић је наредио да његова породица не сме за његов погреб примити никакву владину помоћ и да тај погреб мора бити сасвим скроман. И то му је испуњено, али је цео умни и честити Београд својим присуством одао поштовање овом поштенем политичару и добром песнику.

*

Чланци Илићеви из млађих година слаби су стилски а идејно нејаки. Али му је расправа : *Поглед на садашње стање наше* пуна полета и снаге и поједине њене реченице показују за оно доба ретку стилску лепоту. И данас после седамдесет година одлични политички писци могли би ставити под њих свој потпис.

II

Ако је Илић био изгубљен за активну политику, његова књижевна улога тим је само појачана. За срећу по нас, мрка и оштра страна његове душе окренута је била политици, а ведрa и кротка поезији. Овај оштри и несавитљиви политички радник био је нежан не само као човек већ и као песник. Већи део његових песама, оне које су најбоље и најлепше, посвећен је био прослављању љубави. То је; у осталом, најчешћа појава и у страној и у нашој књижевности. Љубавно је осећање једна нарочита модификација чисто личног осећања ; оно улази у најбитније елементе психичког живота. Човек

не мора бити родољуб ; још мање моралист ; може бити и сувише егоистичан — па љубавно осећање не само не слаби, већ се често јаче развија. И кад љубав није идеално обожавање једне жене, она ипак може бити снажна, јер тада или је нежна симпатија за женску лепоту или бујни излив чулне страсти. Од те епидемије не спасава песнике ни положај ни завет ; од ње не помажу ни чини ни молитве. Његош је владика, Ђорђић је калуђер, па ипак њихово срце не остаје сачувано »пред очима које стријељају, које камен могу растопити, а камо ли слабога човјека, рођенога да се од њих топи«. Његош се могао бар утешити уништавањем својих љубавних песама ; Ђорђић ни те утехе није имао.

*

Илићеве љубавне песме двојаке су. Једне су лепше, оригиналније и са бољом уметничком обрадом. То су његови љубавни сонети, у којима се непосредно обраћа стварној или, може бити, замисленој избраници свога срца, »споредници небеске милине«. Њих је створио песник инспирисан народном лириком, али они су тако израђени да показују несумњиву песничку самосталност. Народни дух лебди око њих и чини њихову атмосферу, али ни мало не заклања сјај оригиналног песничког талента.

Ове песме имају своју особиту драж. Њих је лако познати међу љубавним песмама других српских лирничара. Оне нису онако страсне као Јак-

щићеве, ни онако топле као *Ћулићи* Змајеви, ни ђаволасте као Бранкове. Оне имају умереност у тону и ако су речите у изразу. Јачину и раскошност расипања љубавних похвала разблажује нека извесна уздржљивост : у љубав се меша и поштовање. Оне имају нечега од дубровачких љубавних песама, и ако су много боље по обради и по топлини осећања. Једино се красна лирика Бунићева може мерити с Илићевом, као што може спокојно стати и уз Змајеу. Бунића и Илића растављају више од два века, али их дели само песнички језик ; осећања су им врло блиска.

У љубави Илићевој нема ничега опојно разблудног, нити у изражавању њеном чега раскалашног. Он је чедан удварач из народног света, и сачувао је сву чистоту старог ашиковања, када се љубило поштенom љубављу честитих младића. Илић је у том погледу уздржљивији и од народне поезије ; он своју реч уме да заустави на извесној граници, док народна песма често пређе међу, и узме тон покадшто претерано слободан.

Тешко је изабрати међу Илићевим сонетима оне који су најбољи. Они чине једну складну целину, па и ако је лепота неједнако размештена у њима, чим одвојите најлепши из заједнице, изгледа као да му уништавате лепоту. Ипак, грехота је не цитирати их, кад у њима има тако много љубавне нежности.

Своју драгу Илић овако описује :

Залуд вила у гори запјева,
Када она гласом зажувори !

Сунце јарко љепотом огр'јева,
Ал' Бог у њој љепше сунце створи !
Муџа иста из очи јој с'јева,
Огањ живи у грудима гори,
Зора јој се на лицу осм'јева,
Из уста јој сама љубав збори !

Сви су елементи из народне поезије (...Та лепша је од бијеле виле ... јарко сунце лепша сам од тебе .. спну лице као јарко сунце ... девојка га оком запалила ...), али је синтеза њихова оригинална, уметничка ; то није више механичка смеша, већ хемијско једињење.

У другу врсту љубавних песама спадају његове имитације народној љубавној лирици. У једној-две од тих песама исказује се осећање непосредно, у осталима је исказано посредно, догађајем или описом. То су већином непотпуне баладе, мале љубавне историје или (као *Пастури*) покушај љубавног идиличног епа. Многе су од ових песама лепе, али су готово све и сувише налик на народне. Илић у њима не иде само за ритмом и метром народних песама ; он узима читаве стихове, или целе песме, па их нешто прекројене и предругојачене износи пред читаоце. Из песме *Пембе-Ајша*, три су прва стиха без икакве измене узета из народне песме, као и само име егзотичне љубавнице (у н. песми : »Пембе Амша«). Песма *Поскочи, момо, поскочи* варијација је народне песме, само је у Илића реч много изразитија, јача. С песмом *Мејрима дјевојка*

и *Драгиша сердар* није срећно прошао ; она далеко изостаје иза дивне а тужне баладе народне : »Смрт Омера и Мериме.« Пре свега, у њој нема оне нежности, оног топлог, срдачног тона, оне идиличне чедности, који маме сузу на око, што је главна одлика народне песме. Уз то и љубавна историја у њој заостала је иза оне у народној песми. У овој последњој силна љубав двоје младих спречена је насилно а развијала се природно. Омера жене недрагом девојком и он умире, колико од туге за драгом, толико од очајања што га изазива помисао, да ће Мерима посумњати у његову верност. Мерима сазнаје за ту огромну жртву; у њену тугу меша се жеља да не изостане иза драгана у жртвовању. У Илићевој песми почетак је љубави нагао, одлазак Драгишин изненадан, негова смрт неизвесна, Мејримино умирање неразумљиво. Ипак, у њој има врло лепих стихова, који се лепотом примичу најбољим стиховима народне поезије :

И сјајан се месец пригибаше,
Те њих двоје младих прислушкује ;
И водица жубор устављаше,
Те њих двоје младих прислушкује.

Од песама ове врсте готово је најлепша »Под јавором«, испевана стихом од 13 слогова, који је у народној поезији нашао прилично употребе. Њим је испевана и она лепа народна песма : »Извор вода извирала, хладна студена«. У овој Илићевој песми и сама је мисао поетична : к поточићу долазе мома,

нева и баба и изјављују му своје жеље. Поточић моми и неви својим жубором обећава весео живот. Кад долази баба, тада :

Јавор с љуља из кор'јена, хоће да пане,
Бјетар дува ко помаман, пеће да стане,
Поток шушти и протиче, ништа не вели,
Већ оставља стару баку, нек се нажели !

У ове описне љубавне песме долазе и његово подражавање песмама са истока (*Караван, Аллах Икбер, Биссмилех* и др.). Прелазни тип чини песма *Абасах*, још и сад позната у нашем народу. Она има и у свом мотиву нечега сличног с народном песмом. »Вино пије Дојчин Петар, варадински бан«, а број слогова и ритам је исти, и ако се не певају на исти глас. Само, Илићева песма место вина говори о љубави, за коју се даје не сто дуката, вран коњ и перни буздован, него живот љубавников. Кад смо већ при вину треба напоменути да Илић нема правих винских песама, и ако поезија његова доба није била антиалкохолски расположена. И сам Сима Милутиновић узвикује: »Пјана крчмо — и отац и мајко«; Његош, кроз уста најугледније личности »Горскога Вијенца« слади пијење вина; Бранко с уسخићењем прославља ђачке пијанке. Змај је »попио токе са прсију, све у здравље црнијех очију« а његов побратим Јакшић иде за Змајевим примером и даје своје токе у валогу крчмарици Јањи. Обојица без зазора говоре о свом посртању од вина. Чак и иначе

целомудрени Стојан Новаковић, док је лутао по српском Парнасу, исплео је венац »Винског лишћа«. А већ о Абердару, Мити Поповићу и другима да и не говоримо. Илић пева о вину само у посланици својој побратиму Љуби Ненадовићу (*Бен Сахибу, Абиба*), али то је у ствари парафраза Ненадовићевих стихова о вину. А пехар из *Двора Даворових* у ствари је израз снажних патриотских осећања и братства међу Словенима. И *Брижан Раде* теши се вином, али без нарочитог одушевљења...

Абассах је једина песма из круга источњачких, која је својом лепотом слична онима што су испеване имитацијом народним песмама. Она је баш с тога и лепа што има донекле те сличности с народном поезијом. Остале су источњачке песме слабе, и у маси туђих речи не опажа се осећање песничково, или, што је тачније рећи, у њима и нема правог осећања; оне су воштани кипови. Илић није срећан кад се удаљи од народних мотива, осећања и облика. Он је тада слаб и нејак као Самсон кад му се одсече перчин, као Аладин кад му се одузме чаробни жиљак, или као Антеј кад не додирује мајку Земљу.

У Илића подражавање народној поезији не долази толико са слабости песничке снаге, колико са сувишне љубави према народним песмама. И на много јаче песнике ова је поезија имала силна утицаја, само јој они нису тако подлегли. Јакшић је њом подстакнут, Змај одушевљен, Илић готово опијен. Кад јој Змај дословно подражава, он то чини на-

мерно, из каприса; Илић несвесно, из неодољивости. Они су је обојица волели, али Змај је умео њом да господари, док је Илићем она господарила.

Илић има неколико дидактичких и патриотских песама, и једну групу с митолошким елементом или историјским мотивима. Оне су му слабе, јер нису долазиле као излив осећања, него као резултат неког песничког обичаја. Тако је певао Мушицки, тако Сима, тако донекле и Његош, тако Стерија. И Илић је певао у том прелазном добу, али није имао Бранкове одлучности да раскине са старим правцем. Њему се чинило да треба платити свој дуг и том правцу, и платио га је више но поштено, али с оним непријатним изгледом са каквим се уопште плаћају сви дугови. Те његове песме вреди поминути са књижевно-историјског гледишта; естетичка им је вредност врло сумњива.

Не треба заборавити неколико песама у којима су описи веома леви. Већ и у спеву *Пастури*, којој је мисао узета из народне песме »Шуичкиња Мара» (и у њој се помиње брег Малован), има красних описа. Нарочито су леви почеци I, III, VI, и VIII песме. У песми *Ноћ*, једној врло лепој поетској слици, песник описује одлазак ноћи :

Виле смјерно језде, на сусрет јој хите,
Да јој бисер-зв'језде по њедрима ките,
Славуј у сну, мио, шапуће и збори,
А поточић тијо, жубори, жубори !

У надземном сјају св'јетла кола плове,
Небесном је рају глас анђела зове.
О, не хити, мила! стани, незаходи!
На бисерна крила сна ми не одводи.

Тако је исто изразит и јак опис ноћи у песми
Сова.

Поноћ... глуво доба, свуд тишина н'јема...
Кано да се свијет у гроб вјечни спрема!
Све изумре живо, небо с' тамом мути.
Сном природа ц'јела успавана ћути.
Блијед месец само кад и кад се јавне,
Па и он нам зађе за облаке тавне!
Нигдје звјезда јасних, нигдје зрачак пусти
Горе, луке цвјетне мрак обузе густе...

*

Илић нема песама чисто личног осећања а ни песимистичког расположења. Његово небо није ни мутно а камо ли мртво, нити му је цвеће увело, ни трава сузна, ни стазе пусте, као у Змајевим »Булићима«. Он не мрзи ни сам себе, ни људе, нити му је на души »једна тешка рана, тежак уздисај«, као што јадикује Јакшић. Илић не види у српској прошлости побуде за очајно душевно расположење као Стерија, нити му, као сину његову Војиславу, сва прошлост изгледа ништавна а будућност тамна. Он није много патио у животу, али има песника који су живели у благостању а проклињали живот, и због својих уображених јада презирали патње правих невољника. Кад је Илић покушао да приложи

своју лепту песимизму, није се много претргао. То му није ишло са срца него само с језика, и његов тобож скептички тон не може никога обманути.

Његове су песме — нарочито љубавне — ведре и веселе и ако песник покушава да унесе неку извесну сету, кап туге и бола. Изгледа као да је отац поделио расположење са својим великим сином: себи је задржао веселост, Војиславу оставио сету. При деоби прешло је по нешто с једне стране на другу; старац је местимице благо сетан; Војислав каткад весео и расположен.

Има у Ј. Илића још једна особина: хумор. То се види из стихова посвећених Љ. Ненадовићу, из песама: *Коња јаше... Хасан пепељар... Дервиш баба*, и др. Тај је хумор неуглађен и прост — прави народни хумор. Он личи на металну руду у њеном природном стању, сирову и непречишћену.

У Илића нема социјалних и хуманих песама, као у његових млађих песничких савременика Змаја и Јакшића. Он је у поезији најпре ашигџија, затим националист, најпосле помало политичар. По тврђењу његова сина Драгутина, Илић је у песми: *Акциум* осудио политичко држање свога ранијег политичког пријатеља Јеврема Грујића а и у песмама *Некоме, Некима, Своме побру* и местимице и у неким другим изражавају се политичка расположења. Али те песме слабе су вредности. У Илића нема ни коленоприклоних ода, химни и апотеоза земаљским господарима,

али ни громких протеста против опскураната и угњетача. Он се не сагиње за пољубац, али се и не испршава за ударац. Илић није човек великих политичких идеја и снажних замаха, него само један политички поштењак, који је теглио на правду, ако не баш као Краљевић Марко, а оно више него други истакнути политичари његова доба.

Илић је уравнотежен песник. Његова осећања немају ни жарког полутара ни студених полова : све је то умерен појас. Без обзира на правац и предмет певања, тон његових песама не иде ни у крешчендо ни у пијанисимо. Кад хоће да покаже свој гнев, то нису муње ни громови које просипа, него ватрометске ракетле. Кад покушава да се прави страсним, он »излезне«, што би рекли Брањанци, као севдалија. А кад замахне песницом на политичке слабиће, то се свршава простом зврчком. Свуда преовлађује добричина који не може никога да мрзи опаком мржњом, нити да срце своје загорчи истинском сумњом у људе. А природу воли врло јако : и кад је тиха, те ветрови и олује »дријемају у морској пучини« и кад је бујна и плаха, те »обара дрвље и камење«, нарочито кад се показује у зеленим ливадама и цветним пољанама обасјаним светлим и жарким сунчаним зракама.

*

У песмама Илићевим опажа се на понеким местима утицај Симе Милутиновића, Његоша, Стерије и Бранка. Али нема подражавања него само инспи-

рације и по који сличан поетски израз. То се, уосталом, дешава и највећим песницима, па се могло јавити и у Илићевим песмама...

Јован Илић је часно живео, савесно радио и добро певао. Нису само генијални људи богаство једнога народа. Они су његова посланица, а »хлеб насушни« су вредни умни радници и књижевници који, као тиха вода, роне брегове и као кап дубе камење, те уравњавају народима путове к напретку.¹

Јаша М. Продановић.

¹ Сем радова који су ушли у ову књигу Илић је издао као посебна ова дела : *Кратка историја Грка и Турака за младеш* 1853, *Српска писменица* 1860 ; *Одговор Ђ. Даничићу на покуду моје писменице* 1861. Преводио је и у стиху и у прози : *Антуново Страданије*, хумористичка песма по Лонгфело-у (»Отаџбина« књ. VII), *Радост* од Шилера (»Пјесме« 1854) ; *Црна Гора* од Слатковића из Орла татранског (»Подунавка« 1847, бр. 29) ; *Народна поезија српских Славјана* (»Подунавка« 1845, бр. 16—19)

П Ћ С М Е

ЮВАНА ИЛИЋА.

У БЕОГРАДУ,

Правителственомъ Книжгопечатњомъ

1 8 5 4.

I.
ПЕСМЕ

ЈЕДИНОМ.

Оче небесни !
Ти, који сједиш врх зв'језда горе,
Анђели кога бесмртни дворе,
Коме се клања свијет чудесни!

Небо се топи у рајској пјесни,
Благост Ти поју земља и море,
О Твојој слави све твари зборе,
И мравак слаби, кâ и лав б'јесни.

Ријеч гдје Твоја божанска влада,
У Тебе једног све живо с' нада,
Твоју и мени дај милост стећи:

На сињем мору, у ноћи тамној,
Вихору б'јесном, бури поамној
Не клонут духом, Тебе славећи.

ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЧОВЕКА У ЧУВСТВЕНОМ СВЕТУ.

Зашто, Музо, вјечна воља
Овдје даде биће нам,
Гдје с' налази свака боља,
О крш бије жића прам ?

Гдје кад бурно вр'јеме прође,
Па настане љушки мај,
Не задуго зима дође,
И красоте лиши гај ?

Гдје кад често радост слети,
Жалости се јавља знак,
И при облак грозно прети,
Кад радосни сине зрак.

Зашт' невгоде тол'ке створи
И промјени даде ма' ?
Зато л', да нас само мори,
Док не прождре смртна тма. —

Ах, не тако ! није зато !
Праведан је Господ Бог !
Он не иде Благи на то,
Да љубимца презре свог !

Већ у овом св'јету ромом
С тог нам даде бића знак,
Зло и добро да разумом
У промјени позна свак ;

Да мудрошћу одарени
Изберемо добра крој,
А вољношћу снабђевени
Да спјешимо ц'јељи тој !

Јер што сада изберемо,
То да буде нама дар,
У вјечиште кад прispјемо,
Свете правде иште цар !

МОЛИТВА.

Несаздани, свевидећи,
Над свјетов'ма свим лебдећи,
Ти велики саздатељу,
Свију блага податељу !

Ни у сили, ни мудрости
Ни љубави, ни благости
Твојој крај се наћи може,
О предивни, вјечни Боже !

Ти си пресвет и праведан,
Ти милостив, ти добростан !
Величество, славу Твоју
Сва створења дивно поју.

Ти, о Оче наш предраги,
Свемогући, мудри, благи —
Кој' сав свијет обдржаваш,
И добротоm обгрљаваш !

Ти, кој' и свог нам једина
Из љубави посла сина,
Да покаже прекомјерну
Благост Твоју беспримјерну !

Теби глас мој ја уносим,
И за милост кротко просим,
На кољена Теби падам,
У Тебе се једног надам !

Не одврати лице Твоје,
Но послушај молбе моје,
О ! послушај мене слаба
Молећег Те грјешног раба !

Излишества искат нећу.
Дај ми само у том срећу,
Получити не што немам,
Већ што свагда имат морам !

Дај ми познат сјајност Твоју,
И незнатну нискост моју,
Дај ми само оно штети,
Твој што хоће закон свети.

Мудрошћу ми дух оснажи,
Свете правде пут покажи,
Од гр'јеха ме ослободи,
Добродјетељ са мношћу сроди.

Горд сујети нека служи ;
Ти смиреност са мношћу здружи ;
Искреност и љубав , Боже,
Нек у срцу мом се сложе.

И кад горке судбе сила
Простре на ме своја крила,
Тад надежда и трпљење
Нек ми буду утјешење.

Притом дај ми, о Свесилни !
Глас природе познат силни ;
Упути ми к добру ногу,
Да Те славим, док узмогу !

ГРОМ И МАГНЕТ.

Онда кад је бура страховита
Стуб јестества занијала махом,
Кад све тамом обвијено бјаше
И кад муње облак шибкајући
Изазивљу вјетре на позорје :
Гром повија с' у страшном виде
Пун бјеснила рикајући громко.
Сва животна, тиме ужаснута,
Лик мртвила на себе примише,
Тек једино при трепетном звуку,
Клањашу се том страшили само
Познавајућ насилије истог
И његова свирјепија грома.
Један само у метежу томе,
Кров магнетом кој' заштићен бјаше,
Клањати се њему не хоћаше
Кд зликовцу недостојном тога.
Гром ал' горди и свирјепством знатни

То видећи распали се гњевом,
Па наумив своје понижење
Одмастити, у јарости грмне
И на њега устреми се звјерски,
Као стр'јела летећи с небеса,
Намисливши да га посве сатре
И пакосном удовољи срцу ;
Но какви га нападну ужаси,
Стрмоглавце кад себе опази,
Гдје у бездну котрља се мрачну,
Сав измучен, ал' позно научен :

»Да злом кад-тад зло награда бива,
Ко што сије да то и ужива«. —

ПОЗДРАВ БРАЋИ СЛАВЈАНСКОЈ.

Приспје дан,
И Славјан
Да свом роду диже глас !
Здраво били
Браци мили !
Опште љубве куца час !

Сад већ тма
Нема ма',
Сакрит славу нашу ој !
Ко признаје,
Славјан да је :
Љуби Бога и род свој !

И већ сваки
Слав-јунак
Тамо диже срце, дух,
Слоге славске,
Љубве братске
Гдје се чује мили звук !

Зато нек
Грми јек,
Да се ори неба свод :
»Живи, Живи !
Боже живи !
Наш славјански мили род !! «

У Прашови.

ПРОЛЕЋЕ.

Дуга зима, дуге ноћи,
Покриваше луг и стан,
У чемера пуној моћи
Бјесни сјевер неносан !
Све је живо онемило,
Небо с' тмушом заменило,
Једно бјеше : ноћ ил' дан.

Тек ако се кад продере
Вранетине груби глас,
Но радости месождере
Зар да вјечни буде час ?
Не ! јер правда то не вели,
Тај што свему судбу дели
Уздисат је чуо нас.

И гле, сунце опет сину,
И чудесни створи чар,
Преливајућ у милину
Сав хоризонт, ц'јели шар !
На све стране пјесме звоне,
У милини срце тоне,
Радује се млад и стар.

Већ на крили рујне зоре
Огледа се земни рај,
Све птичице редом зборе :
Зелени се и наш гај !
Путник гором путујући
Виче : »Боже свемогући !
Не учини томе крај.«

Но и опет зато хити,
Да до мјеста дође тек,
Јер зна добро да то бити
Неће тако за вав'јек !
Весџ ратар земљу дуби
Нит' времена зато губи,
Тим злу свему спрема л'јек.

Чујте, Срби, браћо драга !
И нам сад је пролеће.
У ком сва се сеју блага
Жеље животвореће.
Сад је оно вр'јеме златно
Кад све клија благодатно,
Згода згоду намеће.

Сложно, дакле, похитајмо
Док пролећа цвјета цв'јет,
На посао сви устајмо,
Јер времена скор' је лет !
Ако л' од нас ко закуња ;
Удрила га с неба муња,
Не гледао б'јели св'јет !

У Прашови.

ЈУНАК СРПСКИ.

Ко је јунак ?
Јунак само онај бива
Ко злу нигда не уступа,
Гром кад тутњи, све се скрива,
Он с поносом напред ступа :
Добро слави, подло тре,
Као јунак живи, мре.

Ко је јунак ?
Ко све што је красно љуби,
Што је л'јепо уважава,
Ко немарно своје губи,
Кад се општим накнађава :
Правду хоће и твори,
Лаж му прса не морш.

Ко је јунак ?
За слободу ко је готов
Све и себе жртвовати,

Не га срамни да му оков
 Славу рода у гроб прати;
 Нит' се клања он иком,
 Досле Богу једином.

Ко је јунак ?
 Ко за род свој све презире,
 И с њим само себе слави,
 Ко за њ живи и умире,
 То је данас јунак прави,
 Том пристоји красан чин :
 »Ја сам Србин, славе син«.

СОНЕТ СРПСТВУ.

(По прочитан. Срб. Пешт. Нов. ч. 42).

Нека, нека ! и бољем се мило Српство нада,
 Тако браћо светао нам образ на Парнасу !
 Јошт' у бољој вратиће се Душанова влада ;
 Кажу, Срби Милутина прави синци да су !

* * *

Па нек завист надима се, злоба нек се јежи,
 На сопствену жалост своју срамно пасти мора.
 Храбро Србе, о јуначни ! напред само тежи,
 Празне слутње усахнуће паклених злотвора.

* * *

А Ти Оче свемогући ! жељу нашу прими,
 И тај облак што нам смета с неба српског сними;
 Да огране већ једанпут сунце пуносјајно !

* * *

Да се с тужном браћом нашом слатко нагријемо,
Због тамности горке сузе јер дуго лијемо ;
Та време је да нам сине сунце пуносјајно !

У Прашови, 31 маја 1844 год.

ДРУШТВУ СРПСКЕ СЛОВЕНОСТИ.

(Случајно досад задржано).

Еј ! и ти нам дични врте цвјетну !
Спунослављем блажености рајске,
А под сунцем што не прж нигда ; --
Већ и тобом Срб се наслађава,
О, утјехе и радости наше !
Гледајући у облику твоме
Миле слике величија свога,
Цвјетај, цвјетај дично и поносно
Роду своје небројених љета !
Цвјетај мило смиље и босиље !
Нек се твојим мирисима драгим
Сви слав-дуси напајају редом ! —
Благо оном ко те први заче,
Још блажије том што те одгаји,
Те сад можеш тако л'јепо цвати ! —
Бог нек живи књаза Александра,
Што се брине у дну и у ноћи,
А за добро народа својега !
Он ни тебе заборавит не шће,
Већ те обли росом благодети,
А закрили надмоћијем благим
Од ударца непогоде сваке,

Ол' од грозе олујина дивљих,
Да ти мирно процвјетају плоди,
И оките блажености крило.
Да срб-виле одсада не цвиле
Забачене и заборављене,
Већ да тобом његују с' и блаже,
Српском лику на понос и дику,
А на радост роду свеславскому !
Благо, благо и онима свима,
Твом у кругу што дјејствоват могу !
Најмилијим драгостима срца
Они ће се наслађиват срећни,
Твојој слави, а у труду своме
Гледећ славу српскога рода општу !
Ти јер ползе које обећаваш
Васколиком милом роду нашем
Срб најбоље тек осјећат може. —

МИЛОПЈЕВ СРБИЈИ.

О како је красно твоје лице,
Мајко наша, мила шћери славе
Јасног јутра мајове зорице
Све дивоте у теби бораве.

И кô цвјетне, бисерне росице.
Како трепте очи твоје плаве !
Дв'је зјенице, дв'је зв'језде данице,
Љепотицу над свима те праве.

Стас вилински, златне власи твоје,
Рујно лице, жар младосни то је,
Што милину красотама' придаје.

Истина ми све ово свједочи :
Чело ти је сунце од источи,
Ким ти слава на далеко сија.

Што је мјесец усред ноћи тавне
И даница међ' звјездама својим,
Сјајним оком и љупкошћу којим,
Мами луче дијаманту равне.

Што су птицама' горице дубравне,
Што л' пролетње сунашце обојим :
То, о то си ти синов'ма твојим,
Св'јетла круно од старине давне.

Бисер, злато на теби не блиста,
Ал' природа невина и чиста,
Врх свих украса красоту ти даје.

Па ко може да не кликне јавно :
Царуј дично, поносно и славно,
Срб ће т' служит, док му крвца траје.

ОТПЈЕВ НА ПЈЕСМУ

О светом Сави :

»И прослави Србију,
И сву Србадију!«Прими, Боже, молитве Срба Твојих вјерни',
Које данас с љубављу подносе Ти смјерни.

Пошљи милост Твоју свету,

Да ти хвале в'јенце плету :

»И прослави Србију и сву Србадију«

Доста смо ми чамили у јадy и мраку,
Беде смо ми сносили и невољу сваку ;

Ал' смо Теби вјерни били,

Позри на наш народ мили :

»И прослави Србију и сву Србадију«.

О, подигни род српски и славно увиси,
Нек се свето име Твоје на далеко виси !

Теби наша срца поју,

Јави нама благост Твоју :

»И прослави Србију и сву Србадију.«

Слога, љубав братинска, свуд нек се разлеже,
Врази од нас адови нек далеко бјеже,

Чуј наш вапај, силни Боже,

Нек' се браћа братски сложе :

»И прослави Србију и сву Србадију«

Просв'јети нас, Господе, и умом озари,
Да познамо ми своје — златни в'јек наш стари
 Да нам јарко сунце сине,
 За ким Србин давно гине :
»О, прослави Србију и сву Србадију.«
Уб.

У СЛАВУ ПЛЕМЕНИТИХ РОДОЉУБА СРПСКИХ.

Ој, б'јела вило, горска посестримо,
Та богињо небеснијех сила
Како пловиш по златном облаку,
И зорицу љупком пјесмом будиш,
Тихог јутра примамљиват зраке,
Кад човека са божеством снајаш,
Да се вјечним наслађава сунцем :
Знаш ли, вило, љепоте ти твоје !
Кадно мени тврду вјеру даде,
Баш у оној у Мишљен горици,
Гдјено бисер на гранама роди,
Да ћеш мени бити у помоћи ?
Ево земан и вријеме дође :
Зазвонише гусле јаворове,
Ни такнуте камо л' удешане !
А јунаку срце заиграло,
Од радости нечувене јоште,
Пак ја срцу одољет не могу !
Већ дај мени твоје грло јасно,
Да запјевам пјесму од милине,
Нек се брда и долине тресу,

И разлежу све дубраве љесне :
Нит' у славу родољуба дивних,
Ој Србинство, ој предраго људство,
Дич' се славом само теби вичном !
Откако је и св'јета и в'јека,
И откад је народа на земљи,
Не би љепшег од порода твога !
Ил' ти воља царству царовати,
Ол' јуначки мејдан дијелити,
Мачем сјећи, пушком погодити ;
Бранит род свој, та слободу слатку ! —
Какав бјеше Краљевићу Марко,
На ономе Шару великоме,
Коме равног у свијету нема,
Што с' не боји никога до Бога ! ?
Какав бјеше силан цар Стјепане,
Св'јетла круна, соко недобитни,
Од Призрена мјеста питомога !
Дични цари Немањићи славни,
Пуносјајно који цароваше,
На пр'јестолу Срба богоданом ! —
Какав бјеше српски кнеже Лазо !
Стари Богдан с девет милих сина,
Девет сина, девет Југовића !
И деспота Змај-Огњени Вуче !
И поносни Реља од Пазара
И јуначки Милош Обилићу,
Са његова до два побратима !
Што Мурата на Косову уби
Љуту змију и аждера људског,

Те освети славу рода свога,
Да се прича и приповиједа,
Док је св'јета и докле је в'јека ! —
Шта л' да речем за оног јунака,
Баш јунака дели-Хајдук-Вељка,
И за Црног Петровића Ђорђа,
Црне јаде што зададе Турком ! ? —
И за оног Текелију Саву,
И за твога Доситеја мудра,
За Рајића, и за Мушицкога !
Кој' једино за те живоваще :
Та за род свој и завичај драги !
Они српско име прославише,
Прославише, до неба узнесе !
Остављајућ спомен роду своме,
Диван спомен духа циновскога,
Да се дичи и уздража њиме !
Ни на он-св'јет не заборавив га,
Но молећи Бога истинога,
Не би л' њему сваку срећу дао,
Сваку срећу и напредак добри ! —
Кано што се и смилова Вјечни,
И сјајним га ев' обасу даром —
Та јунац'ма нерођеним досле
Да залече ране стародавне,
И поврате својост некадашњу. —
А док тече сунца и мјесеца,
Чиста л' крвца у Српкиње сину ;
Та док праве у св'јету је славе,
Уносиће имена им света,

С племенитим признатељства жаром !
Кроз вјекове, до у бесконачност,
С родом вјечно и они ће цвати ! —
Ој, мили Боже, на свему Ти хвала !
Да л' је ико у животу своме,
Слаћу пјесму пјеват отпочео,
Нег' ја сада милом роду моме ;
Спомињући преслатка имена,
Та врлости, родољупце л' дивне ?
У милини тону чувства моја,
Усхићењем дух ми с' преиспуња,
Ој ! играј Саво, весел' се Дунаве,
Протрубите са Авале гласи !
Од Бојане, Тисе и Мораве,
Нек радосно скакућу таласи !
Нек се чује с краја на крај св'јета,
Захвалности ком се в'јенци плету :
Ко л' свом роду указује путе,
Ка спасењу и животу правом ! ? —
Но је л' смртним ц'јену бесцјености
Дат ол' славу овјенчит могуће ?
Не, вр'лости и заслуге праве,
Једно небо наградит је кадро ! —
Ја л' те срцу посљедујем само,
Благодарне изјављиват знаке !
А премило потомство ће знати,
Чим је слави уговјети вашој ;
Добрим д'јелма, поступцима л' нравним,
И насљедним срцем родољупца !

Ој давори ! ти соколе сиви,
Та Србине, о јуначки сине !
Није слава твоја угинула,
И ако је начас ишчезнула !
Сунце зађе, љепше да се роди,
Цвијет вене, да процвати текар. —
Пак и теби после тавне ноћи,
Радовања ев' сунашце сину !
Нит' будућност одриче нам штогод. —
Та Бог свога не оставља нигда,
То л' да њега Он нав'јеки презре !
Нудер кликни поносито, гласно,
Хвалећ Бога на његовом дару !
Кликни, пјевни, радостан и са мнош,
А баш сада кано и свакада :
»Родољупце л' поживи нам, Боже,
Много љета и година часни' !
Нек дјелима благо рода множе,
Душе спомен остављајућ красни !
Нек им сине за чим срце гине,
И оснажи што им живот блажи,
А на дику рода и човештва !!

**ПОЗДРАВ МИХАИЛУ ПАВЛОВИЋУ
ВЕЛИКОМЕ КНЕЗУ СВЕРУСИЈСКОМЕ.**

Жив соколе од сјевера
Који летиш сунца више !
Требују том твоја пера
Који име Руса пише.

(Османида, књига III.)

Тамбурице танко гласовита,
Ко то збори у руменој зори?
Ти пјевушиш мила поносита
Рекô б' вила у гори жубори ?

Да л'но булбул извија ти гласе,
Те ми тако дивно заиграваш,
И кô зефир кроз бистре таласе
Слађан жубор срцу моме даваш ?

Ил' зар и ти чудну радост знадеш ?
Која нас је љупко обасјала,
Те и жељу лијепу имадеш
Еда б' јој се како одазвала ?

Ну, попјевај, не умукни, мила !
Нек ти оро под небеса лети,
Е дивну си пјесму угодила.
На дан овај свем Славенству свети.

Кадно спомен прастарог имена
Нову радост у свијету ствара,
Кнез-Михајло дивног презимена
Пут љубавним јецима отвара.

Дан славећи братучеда свога
У бијелом Виндобоне граду,
А на име Бога великога,
Кога данас сви узносе владу.

Јер Његово око свевидеће
Назрело је љубав племениту,
Те у крилу обилате среће
Ево даде радост узориту.

О, потец'те и ви нимфе благе,
Нек зазвоне вилогорски гласи,
Да пјевамо даворије драге,
Славно име нек нам пјесму краси.

Нек се ори, нек се разлијеже,
Нек одјекне с краја на крај св'јета :
Здраво био племенити кнџе,
Бисер-грано славскога цвијета!

СВЕПОБЈЕД.

Жив је Слав, жив је јошт',
Нит ' ће кад врага злост
Жеље постић худе,
Докле он жив буде.

Нема већ стр'јеле те,
Која би вјечито
Прси му ранила,
Славу саранила.

Пре ће св'јет нестати,
Него Слав престати
Роду свом служити,
Брата свог љубити.

Паклене зависти,
Злобе, ненависти,
Залудна сва је моћ ;
Бог му је на помоћ !

Врази ће крепати,
Слава ће цвјетати,
Зли ће се срамити,
Слав ће се славити.

Живио, живио
Славски род премио
Дуго и весело
Слави у неVELOј !!

ЗИМА.

Снијег пада и вјетрина хучи,
Благо томе ко се сад не мучи,
Већ у миру он благује жудно,
Што је негда задобио трудно.
Не боји се циче ни фортуне,
Нит' се јада нити кога куне.
Кад мећава одсвуда запуца,
Да камење и дрвеће пуца :

Наслађава с' тихијем покојом,
Са женицом и дјечицом својом.
Весео је и срце му пјева,
Јер од глади он сада не з'јева.
Уђеш ли му у пространу кућу,
Ил' у стаје, ил' у собу врућу,
Ту ћеш видјет свако изобиље,
И благослов који небо шиље.
Све је чисто, уређено, красно,
Нит' је чему махне наћи ласно.
Свачега му Бог дао задоста,
Има чиме дочекати госта,
У кући му здравље и весеље,
Бог му дао у рају насеље!
Млада шеће, гибаницу преће,
Чаша пуна а милојка туна.

Ма ко с' оно по мећави гурн,
А без капе глава му се пури?
Оно ти је л'јенштина у Бога,
Смакао се са свијета тога.
Нит' је имô нит' ће имат среће,
Јер је, ево, долијао веће.
Кад се оре, кад се окопава,
А он онда понајбоље спава.
Кад се жање и у снопље веже,
Поваздан се кâ шаров отеже.
Све што има даде у механу,
Па сад не зна на коју ће страну,
Већ се туца и у прси бије :

»Сиротињо, да те Бог убије«
Ал' залуду све су твоје муке,
Јер су криве окапале руке,
Што с' не мичу кадано је време,
Па не б' било те вике големе.
И крива је твоја памет, побро,
Јер не стоји на свом мјесту добро.

ЖЕЉА НА НОВО ЛЈЕТО.

На дан овај од новогa лјета,
У ком коло окрену се св'јета,
Кадно прошло с будућим се раста,
Нови живот, нова срећа наста
Сваки жуди што је ком по ђуди,
Сваки жели што му срце вели.
А и ја бих сада нешто хтио,
Но када бих само казат смо !
Ал' ћу рећи, ма знô не утећи :
Што смо негда учинили криво,
Да ставимо сад пред очи живо,
Па да с' више не варамо сл'јепи,
Кано муха кад се на мед л'јепи.
Ђаво мами, докле не намами,
Кад намами, онда тешко нами !
Доста бјеше празна разговора,
Дедер једном нек' буде и створа !
Нек' је свијет и с нама угледан,
Те нек' позна шта ј' и Србин вредан.
Не трвајмо брат на брата ноже,

Јер куда ће онда наше коже ?
Већ настојмо сви за наше благо,
Па ће онда свима бити драго.
А тврдицу нека ђаво носи !
Он све има, а једнако проси,
Не зна јадан гдје га роми вреба,
Да га с благом што прије укеба
Јер кад кога ђаво запечати,
Хоће, богме, и да се наплати. —
Но ти, Боже, опрости нам гр'јехе,
Јер с' кајемо данас без утјехе !
Избави нас од лукава врага,
Нек му није међу нами трага.
Кано гуја из камена љута,
Превари нас већ толико пута
Зажди огањ среће наше миле,
Да познамо ми његове силе ;
Нек нам св'јетли у дну и у ноћи,
Ти нам, Боже, буди на помоћи!
Јер ко чами и чамуња б'једно,
Томе није ни живјети вр'једно.
Ах много смо благодарит дужни,
А мало смо кадри дават, тужни!
Но опрости !
Ти Бог јеси велике милости !
Уведи нас у дом славе Твоје,
И прими нас кâ синове своје,
Да у Твоме вељем благослову,
Проведемо ми годину ову. —

НА СМРТ КОСТЕ ЈЕЧМЕНИЋА

бившег питомца српског у Берлину.

Протужите горе, протужите лузи,
Смртну данас пјесму запјевајте, друзи !
Одјекните јеком, брда и долине,
И ти мила земљо од српске крајине,
Којано си л'јепим цв'јетом процвјетала,
Ал' га ниси, тужна, у радости брала !
Константин Петровић премину ти јађан,
Кано мајска ружа, кâ пролеће млађан !
У најлепшем цв'јету анђелског живота,
Опаде и свену његова дивота.
Ах смрти пакосна, ах смрти немила !
Шта учини данас, муком зан'јемила !
Константина милог јер ти нама узе,
Да вјечито горке прољевамо сузе !
То ли је награда за владање красно,
Које нам сијаше кано сунце јасно ?
То ли су дарови за толике труде,
Да гроб њему тавни сва утјеха буде ?
У смртном од'јелу њега сада прате :
Зар нас заборави, ти, наш добри брате ?
О јави се, јави, Константине мили,
Мајка тебе зове и уздишућ цвили !
Сестрице ти хоће л'јене даре дати :
Ах, то ли су, тужан, црни твоји свати ?
Плач'те очи јадне, горке сузе лите,
Јер ви милог друга више не видите !
За когано ув'јек мр'јет бјесмо готови,
Тај нам сада лежи у смртни окови.

И ти, српска земљо, суза не поштеди
Веће у гроб хладни сина твога сведи,
Та за те је само, дух његов дисао,
За тобом је тужан често уздисао . . .
У далеки свијет на науке пође,
Ал' ти више никад он патраг не дође.
Кано родни класак, тек да плод принесе,
Тако смрт га кивна са св'јета однесе !
Ко ће мајку, сестре, сада тјешит моћи ?
Боже ! ти једини буд' им у помоћи.
А ми, браћо, сузам' гробак му залимо,
И за покој душе Свевишњег молимо !
Из гроба ће диван спомен процвјетати :
Ах ! ми ћемо Коју нав'јек спомињати.

ПОКЛИК.

Нека мумла враг што хоће,
Нек рогуши дуге уши,
Забранити нама ко ће
Што је драго нашој души ?
Срб је вазда Србу мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

Та ко не зна ц'јенит срећу
Тврда братска љубав гди је ?
А што баке зановећу
Зато нама стало није;
Срб је вазда Србу мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

Јер је Србин соко сиви,
Па гдје стане, ту ће пасти,
У побједи мре, ил' живи,
Слава ће му в'јеком цвати !
Зато нам је Србин мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

Још када му пријан дође,
Он радостан горе скочи,
И на суср'јет њему пође,
Добродошлу брзо точи :
Зато нам је Србин мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

Па јеси л' му вјеран само
И душу ће своју дати,
Ил' ти тамо ил' овамо,
Свуд ће за те главом стати :
Зато нам је Србин мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

А кад с'јевне сабља крива
И насрне душман крути,
Плане кано ватра жива,
Лети кано и змај љути :
Зато нам је Србин мио,
На крај св'јета — ма гдје био.

А када се дома врати
Гдје га в'јерна љуба чека,

У коло се с браћом хвати,
Да с' у небо дигне јека :
Зато нам је Србин мио ,
Јер је Србин — ма гдје био.

СОКО ЦРНОГОРСКИ.

Полећео соко тица сива
А од оне ломне Горе Црне,
У дивоти да дивнијег нема :
На глави му круна позлаћена,
Крила су му бисером кићена.
Гледало га мало и велико,
Гледало га, пак је бесједило :
Боже мили, да дивна сокола !
Ко му даде круну позлаћену ?
Ко му кити од бисера крила ?
Што л' се вије небу под облаке ?
Соко њима кликом одговара :
Чујете ли мало и велико !
Што питате, право да ви кажем.
Кад се једном надлетасмо лета,
Змај огњени са соколом сивим,
Ја надлећех змаја огњенога,
Надлећех га и два и три пута,
Уграбих му круну са врх главе,
Те је носим њему на срамоту.
А ко ми је крила накитио ?
Ја имадем богом-посестриму,
Посестриму из горице вилу !

Што л' се вијем небу под облаке :
Нека види мало и велико,
Ја нашто ми круна позлаћена,
Нашто су ми крила бисерова,
Што л' је соко пиле црногорско.

ЦИГАНСКА СМРТ.

(Народна приповетка.)

Ћрасан данак! недељица бела,
Све се кити и у цркву спрема,
Само Анђа што је невесела,
Њој радости ни од лека нема.

Данас она баш редуша била
Но је Анђа чудна домишљанка :
Локумића сад је напржила
Пун тиганчић, весела јој мајка !

И ста гутат све један по један ;
Ћад ал' ето свекра јој где иде!
Она брже . . . и гле, старац бедан,
Празан тигањ и њу мртву виде. —

Там' на десној страни села
Изнад густих кршева,
Парада се диже цела
Од самртних крстова.

Страхота је тамо ићи
И у подне, кад је дан,
А камо ли сада прићи,
У поноћи, жалостан.

Ал' шта зато Гавро мари,
Чудан њему стоји ћар,
Хоће Цига да пазари,
А да не да ни динар.

Није синоћ он бадава
Иза цбуна чучао,
Па и сада што не спава
И што није ручао.

Све то мора да с' наплати
Огрлицом кићеном,
Што прегоре јадна мати
Те сахрани с Анђушом.

»О, да красна за ме ћара,
Та ја сад сам господин!«
Тако збори и тандара
Црни Гавра Циганин.

»Зашто бих се ја мучио,
Кад с' и тако проћи мож'?'
Лагати сам научио,
А и красти могу још.«

Па мотику брже шчепа,
Скочи кано соко сив,
Мукте блага да с' дочепа,
Похитао што је жив.

Брзе ноне хитро пружи,
А све звера там'-овам',
Нешто му се мало стужи,
Кад с' у гробу нађе сам.

Није шала! глуво доба,
Живе душе ни откуд,
Он од гроба па до гроба
Завирује као луд.

Ћук се дере и ромежи,
Месец с неба гледа га,
А њему се кожа јежи,
Мисли неко вреба га.

»Ет' овде је!« проговори,
Па мотиком удри-де!
Нити стаде, ни с' одмори,
Докле капак не скиде.

Па гараве пружи шапе,
Да пре дође до среће,
Но тек благо вући запе,
Кад да видиш несреће.

Јадну Анђу што задави
Онај масни залобај,
Мал' по мало с' опорави
И отиде у свој крај.

Уједаред Анђи свану,
Па држ' Цигу за ногу,
А он паде и не дану,
Већ ту оста у гробу. —

О ПРЕМИЛА...

О, премила горице зелена !
И цвркутни ви лузи рођени,
Давно, давно жељном невиђени :
Здравствујте ми љета небројена !

Ах, здравствујте љета небројена :
Јер на ващи свијетли тјемени,
И у њедри смиљем обастрени,
Примасте ме често усхићена.

Нуто стазе коју сам ходио,
И студенца гдје сам боравио,
Пак и липа и ловица медна !

Под вашијем лијепијем хладом
Да је мени вјековати младом,
В'јек био б' ми годиница једна,

*

3*

Србија је моја постојбина,
Саморасна вилогорка красна,
Св'јетла лицем кô звијезда јасна,
Те нам трепти с небесних висина.

Што је бутун земље од старина,
Међ' њима је виђена и гласна
Племенита и простотом часна
Кô лик руже, ил' бијела крина.

Анђели те, дивну, окитише,
Бесмртија в'јенац ти је с више,
Глас ти даде посестрима вила.

Усред оних зв'језда небројени'
Твој је пр'јесто круном окруњени:
Напр'јед, мила, тако сретна била.

*

Напр'јед, напр'јед, ено зора свану,
Знак Вишњегâ благослова то је
Та Бог нигда не оставља своје,
С тврдом вером када му припану.

На мегдану, на св'јетлом дивану,
Гдје се слава у бесмртност поје,
Нек се име преузноси твоје,
Кô поносит кедар на Ливану.

О славна шћери сјајне славе старе,
Вјерна мајци која те одгаји,
Прими ове свесрдија даре!

Да зла дуси не подкну те злбом,
И не свете срца у потаји :
Но да слава нав'јек буде с тобом.

О НЕБЕСНА...

О небесна искро света,
Анђеоски диван створе,
Напрсницо љепшег св'јета,
За којим ми срце горе.

Пријатељство ! теби, ето,
В'јенце вијем од невена,
Да накитим име свето
Твога рода и племена.

Шта су блага земна ова,
Према св'јетном лицу твоме ?
И криоца соколова
Прам' полету анђелскоме ?

Ти си одблеск живог Бога,
О, небесна шћери мила !
Мл'јеком раја небескога
Љубав те је задојила.

Ти, на крил'ма в'јечне славе,
Лебдиш кано и светиња,
Разбијајућ бурне страве,
Сред пучине мора сиња,

Ти састављаш краје св'јета
Огњем љубве племените,
Из љубави милог цв'јета
Даре сипљеш лјековите !

Рајска слико од милости,
Откад свијет себе знаде,
Ти си круна свих радости,
Што их небо земљи даде !

Ведра чела, св'јетла лика,
Ил си дража, ил' милија,
С твог погледа и облика,
Јарко сунце љепше сија !

Блага кано мелем благи,
Страшна кано мука иста,
На чему ти алем драги,
Од вјерности вјечно блиста !

С пријестола вишњег цара,
В'јенац ти се славе вије,
Пред светињом твог олтара,
Прашна нога стат' не смије !

Гдјено срце срцу збори,
Гдје је правда и истина,
Гдје љубави огањ гори
Там је твоја царевина !

Царство твоје гдје досеже,
Тамо није ласно доћи,
Да како ли силно веже,
Дивна веза твоје моћи.

БРОДАР.

Љуто бродар у невољи цвили,
На пучини мора валовита :
Авај мени, до Бога милога!
Гдје погибох без земана свога,
У вихора страхотноме б'јесу,
Ни за славу, нити за јунаштво.
Већ за вјеру, а невјером црном!
Сјаји морски очи моје бјеху,
Бистри вали, што зјенице саме,
За њих вазда марио сам тужан,
Кано братац за сестрицом милом.
Ма је срце у невјере црно!
Сјајно небо на јад ми помркну,
Таласима ускипље се море,
А милине . . . ? сад су пакла знаци!
Ах, вихоре, гром те замукнуо!
Сиње море, црн ти образ био!
Што се дижеш, што грдилом претиш?
Мало л' ти је — за мало ти било! —
Твог бјеснила и помама грозна,
Већ још хучеш хуком страховитом,
И последњу утрнут свијећу,
Сјем свијета, те ништ' другог нема?

Удри, бјесни, букти, пламти, с'јевај,
Ја се тебе већ страшити нећу,
Тресни жвалом о мраморне ст'јене,
Кап ће твоја прије промрзнута
Но Божија усахнути рука.

НОВОЈ ГОДИНИ.

Добродошла годиннице нова
У цвијету радости небесне !
Поглед твој је дивотворне Весне
На ком трепте будућности слова.

Сто срдаца, и стотин' гласова,
Посред гора Шумадије љесне
Теб' радости ев' изводе пјесне,
Желећ твога срећна благослова.

Да немило са св'јета угине,
А све што је вишњем Богу драго,
Да свакога опште буде благо.

Да у св'јету нова радост сине :
Жељна слога браћи Славенима,
Вјечна љубав храбријем Србима !

ОПЛАЧ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА.

(При укопу говорено)

Мрак наступи — крвна муња с'јевну :
Авај стр'јело! зар у срце наше ?
Та докле ће злобне коби ваше,
Ћуд над нама освећиват гњевну ?

Да ни дана, ким се сав св'јет тјеши
Мирно нама пробавити није ;
Нав'јек горке Срб да сузе лије :
То је, то је чим нам судба спјеши.!

Смртни ! баци тамни поглед доље,
Познај горку судбу твоју боље,
И сујету трошног твога т'јела.

Сан и магла пред нама се пружа,
Самртности све обима стужа :
»Добра дјела тек остају ц'јела«.

*

Чим се гордиш, ти Србијо тужна ?
Паде в'јенац дичне славе твоје,
Чојковића у окриље своје
Смрт однесе кано роба сужна !

Оног који небо с земљом споји,
Кој' се диже врх звјездана свода,
А на дику свег српскога рода :
Прах и пепô сад пред нама стоји !

Св'јећо славе, утрни, не гори,
Срце тужно у камен се створи,
Јера нема, нема више њега.

Чојковића изгубисмо славног,
Које земља не породи равног,
Док је св'јета и сунца Божјега.

КУДА?

Оде. Куд оде тако?
Зар тужан приспје час,
Да нав'јек твој нам јако
Зан'јемн лијеп глас?

И сунце које сину
Кô вјечни Божји рај,
Зар тако нагло мину
Живота твога крај?

О добри друже, гдје си?
Гдје духа твога плам?
За трнов в'јенац све си,
И живот дао сам.

Орфеа лиром јасном
Тек поче јављат дан,
Ал' твојом пјесмом красном
Завлада вјечни сан.

У дивном збору сада
Анђелски гдјено лик,
Гдје вјечна љубав влада,
Твој љупки ори с' клик.

Јуначе : збогом ! збогом !
У смрт, у тамни гроб,
Кô жељном скаче ногом,
Витез је а не роб.

Крст свој ко прими на се,
Господу он је драг ;
Крстом се свијет спасе,
И силаи сломи враг.

А Господ диже горе,
Из гроба сина свог,
Небеса силно с' оре :
Ко ће кô Господ Бог ?

ДЈЕВОЈКА И РУЖА.

Дивно ружа напупила,
Сред баштице, крај потока,
Ту долази млада мома,
Пак је ружи бесједила :
»О ружице, рајско цв'јеће !
Лијепа си, румена си
Кано осмеј рујне зоре,
Кô анђела лијеп поглед ;
Још да није трна твога !«
То изрече мома млада,
Па узведе оштар ножић,
Те посјече ружи трње,
Увену јој цв'јетак милн !
Проговара дјевојчица :
»Аох ружо, добро моје,
Аох главо, туго моја,
На што теби памет твоја,
Јер вољеде бодље ц'јепат,

Но мирисат дивну ружу ?
 Мирис руже лак је лахор,
 Што с' у ведро небо диже !
 Ко ће кварит ред природе,
 Ко л' наметат оков духу ?

СКУПШТИНАРИМА У ФРАНКФУРТУ.

(Кад оно Нијемци год. 1849-те на скупштини у Франкфурту дијелише Аустрију, и углавише, да Чешка има бити саставни део будуће велике Ђерманије).

»Вы грозны на словахъ, попробуйте на дѣлѣ«.

Пушкин.

Ил' сте сани ил' сте пијани сви ;
 Шта хоћете од нас ви !
 Ви, носоње из Франкфурта тога,
 Ког штујете више него Бога,
 Те на крсту срамно распет би ?
 Куда тако наглите слијено ?
 Неситости вашој гдје је крај ?
 Туђим добром, еда л' је лијено,
 Величати славе своје сјај ?
 Шта хоћете од сужнога роба,
 Ко ништ' нема до мрачнога гроба,
 Ког му ваше грјешне руке
 Ископаше за стољетне муке ?
 Та зар дотле доспеше вам злости
 Да и мртве потресате кости !
 Где су тол'ке земље и градови ?
 Где су сиви они соколови,
 Грубијанство што сатари ваше ?
 Милион'ма камо браће наше ?

Пантијери,
Кајинова створа !
Враг по своје најзад доћи мора,
Па нека вам вашом мјером мјери.

ОХ !

Кажи мени, дивна селе !
Окле ли си, од кога ли града ?
Како с' зовеш по имену млада ?
Куда ми те ноне занијеле ?

Кажи мени, мој анђеле !
Да л' и другом ти задајеш јада,
Кано мени што зададе сада,
Кад ми прође мимо дворе б'јеле ?

По твом лику и по твоме стасу,
Рекао бих, вила си на гласу,
Што зорицу из сна буди клету.

А те очи — црне очи твоје,
Ка да срце понесоше моје,
Тако тужан блудим по свијету !

II.

Кажи мени, душо красна !
Гдје си расла ? гдје л' су твоји двори ?
Да л' на небу, ил' у чарној гори ?
Те си тако дивна, милостасна ?

О кажи ми, зв'јездо јасна !
Да л' и тамо огњем срце гори ?
Да л' и тамо чуда ова твори
Мила твоја р'јечца слаткогласна ?

Ил' си анђџ, ил' бијела вила,
Немој лутат по свијету сама,
Ходи к мени, голубице мила !

Зли су људи, а зли обичаји,
Спопашће их тама и поама,
Ухватиће тебе у потајн.

III.

Ну, како се злато моје см'јеши,
Кџ сунашце кад кроз гору сине !
Кано чедо у шикали беши,
Кад га жеља за мајчицом мине !

Амо брже, злато моје, спреши,
Споредниџо небесне милине !
Амо спреши, душе не гријеши,
Да ми срце од севда' не гине !

Ах ! гдје ли ћу да се скријем тужан,
Од присјева муње огњевите,
Од погледа моме поносите ?

Нав'јек роб ћу твој остати сужан,
Сажали се, драга душо моја —
Заклони ме у њедарца своја !

IV.

О љубави, рајска пријатности !
О љубави, искро огња жива !
Има л' игдје оваке сладости,
Кано моја голубица сива ?

Срце моје плива у радости,
Кô сунашце што по небу плива !
Што ја већма гинем од милости,
То ми она све милија бива !

Не знам како — али чим је виђе',
Учини ми с', кâ да с неба сиђе,
Кано да ми у срце униђе.

Њено лице румено и б'јело,
Ведро чело, бистро и весело,
Мени младом намет занијело !

V.

Ах ! да су ми крила соколова,
Да се винем под небо високо,
Да с' наслушам анђелских гласова,
Да ја видим што не видје око.

Да с' нагледам тих рајских цвјетова,
Па да кликнем кано сиви соко :
»Ам'дер, круно Божјег благослова !
Амо, злато моје милооко !

На част св'јету сва љепота мајска,
Овдје в'јенац за тебе се вије,
Гдје је вјечна слава обасјала !

Ту ми цвјетај, кô ружица рајска,
Јера слике на земљици није,
Која би се с тобом поравнала !»

VI.

Лети, лети, пјесмо моја мила,
Глас твој нек се до неба извија !
Носи жељу на љубавна крила,
Да си драгој слађа и милија !

Ја каква је, жалосна не била !
Кад је видјех — сунце ме огрија !
Та љепша је него б'јела вила,
Него алем драги кад засија.

Оно око — око соколово,
Оно грло — грло лабудово,
Она уста — ах, жељице драга !

Сам анђелац да с неба заблиста,
И небеса да с' отворе иста,
Не би љепшег ја видио блага !

VII.

Залуд вила у гори поп'јева,
Када она гласом зажубори !
Сунце јарко љепотом огр'јева,
Ал' Бог у њој сунце љепше створи !

Муња иста из очи јој с'јева,
Огањ живи у грудима гори,
Зора јој се на лицу осм'јева,
Из уста јој сама љубав збори !

Па како је стаса умиљата,
Кано да је низом унизата,
Од бисера и од суха злата !

О, када бих тако сретан био,
Кад бих само пољубит је смио,
Чини ми се смрт бих надживио !

VIII.

Ај, ви б'јеле из горице виле,
Гдје сте јако на криоца лака ?
Слатки поглед драге моје миле,
Устр'јели ме слаба и нејака !

Амо брже, у јаду не биле !
Понесите биља свакојака.
Чаролиске ви удвојте силе,
Те видајте рањена јунака.

Хабер дајте по ц'јеломе св'јету,
Стражу став'те на све четир' стране,
Да вас како чин'ма не омане !

Ухватите утворицу клету,
Метните ме на њезино крило,
Чини ми се лакше би ми било !

IX.

Што ћу тужан ја чинити сада,
Гдје ми драга одзива не даје ?
Устр'јели ме стр'јелом изненада,
Па се чини, ко да и не хаје !

Ал' је драга ацамија млада,
Можда љубав моју не познаје ;
А можда се другом коме нада,
Па се мени смије из потаје ?

Ако љубав моју не познаје,
И то вр'еме за дуго не траје,
И она ће знат за миловање !

Ако ли се другом коме нада,
Зан'јемилa од тешкијех јада,
Убило је моје уздисање.

X.

Драга моја, срце из њедара !
А што си се расрдила на ме ?
Да ли ми те мајка твоја кара,
Те не мариш и не хајеш за ме ?

Ако ми те мајка твоја кара,
Бјежи, душо, ти код моје маме !
Л'јепог ти је наспремала дара,
Слатке смокве и неранце саме.

А ја сам ти мјесто учинио,
Насред срца пр'јесто саградио,
И ружичним в'јенцем окитио.

Испод в'јенца питомих ружица
Да се дичиш као преходница,
Кô поносна стамболска царица !

XI.

Да ли ми је, кано штоно није !
Да сам, Бог дô, низа од дуката,
Да се вијем, кô што с' ђердан вије,
Драга моја, око твога врата !

Да ли ми је, кано штоно није !
Да сам бурма од сухога злата,
Да ти с' вијем, кô што с' мерџан вије,
Испод лакта, гдје с' ручица хвата !

Ах ! да ми је, кано штоно није,
Да сам лептир крила шареније',
Оли голуб, што с' под небо крије —

На крилу б' ти љето љетовао,
У њедрима зиму зимовао,
На уснама вијек вјековао !

XII.

Да знаш, драга, како срце горе,
А са твога лица бијелога,
Ти би твоје оставила дворе,
Па до двора дошетала б' мога !

Да знаш, драга, како стр'јеле море,
А са твога ока пламеног,
Сваког јутра прије б'јеле зоре
Ти би драгог походила свога !

И ја б' чуо слатке р'јечи твоје :
»Болуј, драги, ал' немој умр'јети,
Ја ћу теби понуде дон'јети :

Трњинице — црне очи моје,
Јагодице — на лицу узреле,
Поморанце — двије дојке б'јеле !»

XIII.

Чујеш, драга, чујеш, злато моје !
Ти не буди врло поносита,
И ако је б'јело лице твоје
Господскога соја племенита !

Чујеш, драга, чујеш, злато моје !
Ти не буди плаха ни срдита,
И ако су црне очи твоје
Потајница муња огњевита !

Већ ми буди питома и блага,
Јер ће тужан данак осванути,
Кад ће младост твоја увенути !

Ако ли ми не вјерујеш, драга,
Ти погледај како цвијет вене,
Па пожали и себе и мене !

XIV.

Ох, жалост је мени превелика,
Гдје не могу срцу одољети !
Са њенога вилинскога лика
Морам јадан пре смрти умр'јети !

Ал' кад мр'јет је суђено меника,
Волим једном, нег' вазда мријети !
Барем ће ме ожалити дика,
Од мог гроба неће с' понијети.

Гробак ће ми цв'јећем посипати,
Сузама га росним заљевати,
Свога драгог име спомињати.

Тужна мисли, мој варљиви наде !
Ко зна, на ког мисли она саде,
А за мене можда и не знаде !

XV.

Да си, драга, румена ружица,
Ласно бих се тобом закитио ;
Да си златна у води рибица,
А ја бих те јунак уловио.

Ал' мајкина ти си мезимица,
Па ја не знам што бих учинио !
Да превијам кано ластавица,
Не бих тебе с мајком раставио.

Ал' ћу чинит чини свакојакe,
Покренућу зв'језде и облаке,
Учинићу што сам наумио.

Још ћу набрат траве од помаме,
Мамићу те, док не пођеш за ме,
Ма да бих се јунак помамио !

ЉУБАВ.

Шта је љезној души најмилије,
Шта пламени узвишава лет,
Шта блаженим чини овај св'јет :
Него љубав кадно срце грије ?

Ако љубав мелем срцу није,
Ако роса не оживља цв'јет,
Храм природе ако није свет :
Каж'те, људи, земна сладост гди је ?

Пламен љубве светиње је дар,
Из љубави цио свијет поста,
Љубвом трептећ посред неба оста.

О љубави, твој нека нам жар
Срце згр'јева на овоме св'јету,
Сласти неба да стигнемо мету.

Српски роде, наше мило цв'јеће,
Ти нам тужиш, ти спомињеш час
Кад слободе твој се ори глас :
У тој тузи, ко те љубит неће ?

Та и сунце помркнути пре ће
Него дивни славе твоје крас,
Славо српска док је теби нас,
Љубав с нова оживити све ће.

И слободе заориће клик,
Који негда милу браћу снажи,
Те и гробни санак им се блажи.

Већ и Спаса т' сно с' јавља лик —
Затрептите сви духови лстом :
Слава ! слава ! нек се ори св'јетом.

СЛАВА В'ЈЕНЦЕ ВИЈЕ.

Слава в'јенце вије,
Бисер-сузе лије,
Питали ју синци,
Млађани љубимци :

»Мејко наша, Славо
Ах, кажи нам право :
Коме в'јенце вијеш,
Зашто сузе лијеш !«

»О синови мили,
Вазда сретни били !
Ну, чујте ме, млади,
Кад сте тако ради :

Видите ли краје
Оне дивне раје, —
Окле сија зора
Умилнога створа ?

Ту у дичној слави,
Братинској љубави,
Негда ващи с'једи
Живили су дједи.

Мирни живот водећ
Стазом правде ходећ :
Љубили су Славу
Кано мајку праву.

Храми и олтари,
Вишњем Богу дари,
По Славији красно
Блистаху се јасно.

И благослов сваки
Бог им даде јаки,
Да љубављу знатан
В'јек проводе златан.

Ал' кад црна злоба,
Та свјетска ругоба,
Плам отровних јада
У срце им зада ;

Мајку потурише,
Славу погазише,
Брат на брата пође,
Грозно време дође.

С'јевну мач ужасни,
Гром задрхта јасни,
Јаук чу се тужан :
»Славјан роб је сужан.« —

Да судбине круте,
Ох, невоље љуте,
Срамног ропства ланци,
Ви несретни данци !

Но је Божја воља
Судбе наше боља,
Душман у прах паде,
Слав на ноге стаде.

И скоро ће бити
Да сунце засвити,
Сунце од слободе,
Теби мили роде.

С тог ја в'јенце вијем
Топле сузе лијем :
Сузе су радости
Лијепој младости.

СЈЕЋАЊЕ.

Л'јепо ти је, драги брате !
Кад се човек сјећат стане,
На в'јекове негда злâте,
И прошлости срећне дане.

Кадно стари оци наши
За дом свети крвцу лише,
И десницом неустраши
Змајевити бојак бише.

Кадно љубав племенита
Свијетљаше Србу красна,
Кô лијепа, поносите
Преходница зв'језда јасна.

Нудер кликни, б'јела вило !
Те нам браћу развесели,
Од старине што је било,
Нека знаде свијет б'јели.

Пјесму ону над пјесмама,
Каж' свијету, вило б'јела !
Што ј' љепотом свијем нама
Живо срце понијела.

Са поносне Шар-планине,
Сјајном круном окруњени,
Под облаке у висине
Подиже се Змај огњени !

Од мегдана Ђорду паше,
Што му даде дједе стари,
Дивно ли је огледаше
Франки, Скодри и Авари !

Пролијеће брда, горе,
Од истока до запада
Да обиде златне дворе
Сред бијела Цариграда !

За њим храбри витезови,
Хитри кано муња иста,
Кано сиви соколови,
Поврх којих слава блиста !

И у миру, и у боју,
Вазда св'јетли и гласити,
На три мора коње поју,
Витезови поносити !

Там' Обилић јунак лети,
Бојно му се копље сија,
Залуд пропаст њем' пријети,
Залуд бездан на њег' зија.

Та за правду крв пролити,
Род избавит зла опака,
У помоћи своме бити :
Је л' што слађе за јунака ?

У Косово јунак гази
Су два своја побратима,
Да некрста ногом згази
На срамоту душманима.

Нек с' орјатска крвца точи
Под шатором турског зв'јера,
Нек Косово посвједочи
Ко је вјера, ко л' невјера ?

О Косово, тужан створе !
Кол'ко те се сјећам пута,
Толико ме стр'јела море,
Ал' та рана није љута.

Јер виш' тебе, гробе свети,
Вјечносјајна трепте слова :
»Е 'вако му ваља мр'јети,
Ко је вољан живјет снова !«

Кнез-Лазара судба гони,
Не зна ком ће царству прије ?
Стари Богдан сузе рони,
Ма Божја се порећ не смије :

Девет сина спрема роду,
И десети он полази
На бој свети за слободу,
Гдје се љути кољу врази.

Боже мили, каква слава
Бјеше тада међ' Србима ?
Е братинска љубав права
Загр'јеваше срце свима.

Гдје сте сада, о времена
Српске дике, српске славе ?
Гдје сте драга ви имена
Од љубави к роду праве ?

А МОЈ БОЖЕ БЛАГИ.

А мој Боже благи,
Чудан ли је човјек !
Кроз сав живот драги
На муци је дов'јек.

Све му нешто смета,
Све се нечег боји,
Насред б'јела св'јета
Ка̑ осуђен стоји.

Да су какве муке,
Хајде, ни по јада,
Него ево бруке,
Што са себе страда.

А и како неће,
Кад опако ради,
Мјесто праве среће
Сујетом се слади.

Ум не слуша здрави
Што му чинит каже,
Даје живот прави
За сјенке и лаже.

Сад га тешки камен
Таште љубве мори,
Сад зависти пламен
На срцу му гори.

Сад му на ум пане
Ц'јелом св'јету сјати,
А сад клéти стане
Ко га на св'јет прати.

Нигдје да се стани,
Кô на бури лађа,
На врага нищани,
А у себе згађа.

Тамо-амо мути,
Ни сам не зна куда,
Све на добро слути,
А зло му је свуда.

А мој Боже благи,
Чудан ли је човјек!
Кроз сав живот драги
На муци је дов'јек.

Не зна гдје да ходи,
Који пут да тјера,
Ако себи годи,
Другом се замјера.

Али није вајде,
Страст је мрка шала !
Путем ума хајде,
Па се не бој зала.

Чувства мнине сласти
Ув'јек на зло гоне,
Кô муха у масти
Свак у њима тоне.

Сан је игра жива,
Ма замало траје !
Ко у гр'јех заплива,
Тај се доцне каје.

Зато, брате мили,
Не дај се завести ;
Не дај чувства сили
Да одоље св'јести.

Та срамно је бити
Туђе воље слуга,
Страстима служити
Још је гора куга.

Без слободе живот
Знај, да ништа није!
Слобода је кивот
Што све благо крије.

Слободом се јелен
Кроз горицу шеће,
Слободом се орџ
Под небеса креће.

Само пави, побро,
И утуви добро,
Ову причу красну
Икарову басну.

Не ид' много горе,
Побратим те моли,
Да у сиње море
Не стрекнеш доли !

За овог земапа
И за ови вакат,
Није мала шала
Под небеса скакат.

А уз други ћитаб
Ако је вриједно,
Мо'ш слободно Ћипат
Побри је свеједно !

=====

СПОМЕН.

Нека чами чамуњати ко ће,
Ја ћу пјеват што ми срце хоће,
Запјеваћу пјесму од истине,
Хвалесћ Бога на његову дару
А ти, вило, љепоте ти твоје !
Штоно пловиш по златном облаку
И зорицу љупком пјесмом будиш
Де, придружи грло поносито,
Нек се брда и долине оре,
И разлсжу све дубраве љесне,
Ни у здравље цара ни ћесара,
Већ у здравље родољуба дивних,
Полубоштвом теби подобнијех!
Па нек чује, ко је чути бољан.

Од како је свијет постануо,
Није љепши цвијет процватио
Од славскога, од српскога рода:
Ил' ти воља царству царовати,
Ол' јуначки мејдан дијелити,
За крст часни, за слободу златну.
Шта је Сцевол према Обилићу ?
Шта л' Пријамус према Југовићу ?
И Херкулес према Краљевићу ?
Ви светиње свеславија српског.
Да ли еам је стати и видјети,
Како Србин закликава јасно,
Спомињући име ваше красно !
И ти стара од Србије мајко,
Утри сузе, не рони их више,

Јер још Србин духом за те дише,
За те живи и умире вазда,
А у славу, који све нас сазда!
Та поживјет један за другога,
И умријет један за другога,
Има л' веће радости у Бога?

Драги Боже, на свему ти хвала!
Србин-брату вјечна буди слава!
Србадијо, Бог те поживио!
Није слава твоја угинула,
И ако је за час нестане.
Сунце зађе, да се љепше роди,
Цвијет вене, да процвати текар.
Што су звјезде на небу ведроме,
То су твоји витезови стари,
Што љубави пламен огњевити,
То су твоји соколови сиви,
Све дјетићи, Страхин-бановићи,
Те на своје угледају с' старе.
Има л' тога који пренут неће,
А српскијем срцем благодарним.
Рајачића сјећајућ се врсна
Јер он Србу кано сунце сјаје,
Оживљава зраком животворном,
И брани га од напасти сваке.
Снова л' стару васкрсава славу,
Остављајућ спомен вјековити,
И позније да с' потомство сјети,
С благословом, срећнијег времена,
Ко му преци, ко л' оци бијаху.

Сјећаће се и памтит га вазда
Кô премилог добротвора свога,
И кô вјерног Израиља стаду,
Што га сл'јепој не оставља судби,
Већ га чува кано пастир добри.
Спомињат ће у светој радости,
Свету лозу Петровић-Његуша,
Нит' ће икад заборавит моћи,
Славску врлост, родољубље л' дивно,
Племенитог Људевита Гаја,
Од лијепе, од крајине миле,
Баш Хрватске, крви наше братске,
А по горам' и лукама цвјетним
Ориће се и узнашат славом
Дичног Наке име поносито,
Златним мачем, огњем родољубља,
Синдир-алке што прес'јеца тврде,
Летјет пушта соколове врсне,
Да кликтањем свијет раздрагају,
И огласе славу рода свога!
С пламеним ће с' уписати слов'ма,
Српском срцу предрага имена :
Вук Караџић, Томасео, Светић,
И Срб дивни Чубро Чојковићу.
Штоно громким, та уздражја пуним,
И небеса устрептава гласом,
Да и зв'језде ослушкују саме,
Штано Ђоко, шта л' Вељко бијаше?
Кад и својим вјечно неумрлим
Дјел'ма св'јету показује јавно,

Колик' Срб се и у томе ц'јени,
Водит срца и потеват уме,
У виспрено л' духова владарство,
Да и камен оживотвори се,
И прочује што не чуло досле !
Но је л' смртним ц'јену бесцјености
Дат, ал' славу овјечит' могуће ?
Не ! врлости и заслуге праве,
Једно небо наградит је кадрс!
На жртвеник народности миле,
Кô на олтар вјечите љубави,
Дична слава тек се обасјава :
Добрим дјелим', поступцима л' правним,
И насљедним срцем родољупца !

СВАТОВИ.

Шта се сјаји кроз гору зелену,
Да л' је мјесец, јал' сунашце јарко ?
Није мјесец, ни сунашце јарко,
Но су оно кићени сватови,
Дивни јесу, ал' су несуђени.
Пред њима је ђувегија млади,
Диван јесте, ма је несуђени.
Они иду двору бијеломе,
Б'јелу двору Ружице дјевојке,
Кад су били близу двора б'јела,
Угледа их Ружица дјевојка,
Хитро скочи кано горска вила,

Од себе је ћерћев отурила,
Двије му је ноге саломила.
Њој говори остарјела мајка :
»Нуто, шћери, дивнијех сватова !
Благо двору у који ће доћи,
Благо мајци која ће их поћи,
Видиш, шћери, оног коња врана,
И на њему прел'јена јунака ?
Оно ти је ђувегија млади!«
Кад то зачу Ружица дјевојка,
Она плану кано ватра жива,
Па говори својој старој мајци :
»Мајко стара, на мало ти хвала !
Јер си мене за недрага дала.«
То изустити, лаку душу пусти.

ДАВОРИЈЕ.

Славно јесте славним бити
На овоме св'јету,
За слободу крвцу лити
Гонећ злобу клету.
Зато сваки нек се диже,
Ко је Славјан прави,
Нек на бојно поље стиже,
Гдје се душман дави.
Докле ћемо ми већ сужни
Ропства оков носити ?
Нав'јек ли ће Славјан тужни
Враге своје сносити.

Част и славско име наше
Врази прете сатрти :
Ам', јунаци, мишце ваше
Бранит своје до смрти !
Жив је јоште стари Бог,
Сломиће се врагу рог.

СОВА.

Поноћ, глуво доба, свуд тишина н'јема,
Кано да се свијет у гроб вјечни спрема!
Све изумре живо — небо с' тамом мути,
Сном природа ц'јела успавана ћути.
Блијед мјесец само кад-и-кад се јавне,
Па и он нам зађе за облаке тавне.
Нигде зв'језда јасних, нигде зрачак пусти,
Горе, луке цвјетне мрак обузе густе.
Облачине црне над нама се вију,
Тавне сјенке трептећ страх у срце лију.
Гдје баука мрачи у њедрима таје,
Глас поноћни сове још се чути даје.
О тајности чудна, ти страшило св'јета,
Докле ли ће трајат сила твоја клета ?
Докле ће нам срца дрхтати у мраку,
Ћуд подносећ твоју срамну и опаку ?
Зар код Богом даних нам дарова л'јепи'
Бит морамо н'јемаи, и глуви и сл'јепи ?
Ноћи, тавна ноћи, хоћеш скоро проћи ?
Сунце наше јарко, да ли ћеш нам доћи ?
О, дођи нам , дођи, грани св'јету б'једном,
Да свјетило твоје угледамо једном!

НЕКОМЕ.

Лако ти је рећи, побро,
»Нек ми нико већ не зја!
Да по народ биће добро,
Од цара се уздам ја.«
»Биће добро и ја велим,
Будемо ли вредни ми,
То је што од срца желим,
Да бдијемо скупа сви.
Јер када се крвца лије
За свој живот, за свој храм,
Још ако се бодро бдије,
Онда, вјеруј, пада срам.
Та и сам знаш, сјећај с' само,
Кад се за лов боре два,
Лија, ђаво, дође л' тамо,
Залуду им мука сва!
И кад сунце мрачи крију,
Сијати нам може вар?
Гдје се врави плету, вију,
Шта ту може чинит цар?
Ђаволи су сви до један,
Нек у пакла иду дно —
Да постане народ б'један
То је њино благо сво.
Кад од старца праве јарца,
А од јарца магарца;
Кад нас — добрим кô бајаги —
Заједају као пси:
Онда прости, брате драги!
Што не мислим као ти. —

О СМИРИТЕ СЕ.

Смирите се гр'јешни људи,
Престаните једном веће,
С буром жеља ваших худи'
Цв'јет рушити опште среће.
Смирите се! вр'јеме, ето,
Крв, освету гдјено иште,
Да за правду, благо свето,
Тужна браћа већ не пиште.
Није злато све што сија,
То већ и ми добро знамо,
Нит' ће дов'јек св'јет да зија,
У опсјене ваше само.
Смирите се, биће боље,
А о мање главобоље!
Иде коло наоколо,
Све се м'јења, све се ломи
Па и ваше перје холо,
Хоће, богме, да се сломи!
Та пред правдом сваке страсти,
И сам ђаво мора пасти. —

ИРИН.

Једног дана, у прекрасно вече,
Пловио је по широком мору
Стари Ирин с млађанијем сином
На чунићу своме маленоме,
А да вршке понамјешта у рит,
Који бјеше око једне аде.

Сунце већ је сједало за море,
А пучина и румено небо
Кано да је у пламену било.
»А мој Боже ! да дивне красоте,«
Од радости повиче дијете,
Кога стари бјеше научно
Пазит сваку нарави красоту ;
»Погле, бабо, како лабуд б'јели,
Својијема опкољен пиладма,
У румено полијеће море.
Ено, плови, рујне вале сјече,
И распиње своја б'јела крила.
Како дивно на обали оној
А у чести витијех јасика,
Плахо лишће на гранама трепти,
И шуштећи повија се влаће
Као оно зелено језеро,
Кад га вјетрић лахорити стане.
Каквом славом и милином рајском
Лузи, мора и небеса дишу !
О, како је све красно ! . . .
..... и како
Нарав блага, мати наша мила,
Срећнима нас и спокојним твори.

Да, она нас — тако почне Ирин —
Спокојнима и срећнима твори.
Па и ти ћеш ув'јек бити срећан,
Ако поштен и праведан будеш,
Ако дивље жеље не иштете

Ово л'јепо, тихо задовољство.
О, мој добри и премили сине !
Ја ћу морат оставити скоро
Тебе и в'ас овај свијет красни,
И у другом још краснијем мјесту
Плод добријех благовати дјела ;
О, буди ми само поштен свагда,
С плачним плачи, и глув не остани,
Већ уд'јели сиромаху радо
Од онога што ти је Бог дао.
Буди радан, и помози св'јету
Чиме годер узмогао будеш.
Мисли ув'јек на Свемогућега
Коме нарав, и вјетар, и море
Од постања покоравају се,
Кој' све води а на добро св'јета.
Част, богаство, и слава је игра,
Мирно срце, то је срећа наша.
Тако мислећ ја осједих, ево,
У весељу и радости свакој.
Осамдесет видно сам пута,
Гдје се шума у новоме листу
Око наше колибе зелени,
Па и опет мој је живот дуги
У радости и весељу прошô,
Као какав ведри данак мајски,
Премда и ја по гдјекоји пута
Трпјет' морам и што не бих хтјео.
Кад твој братац — покојна му душа !
Још у раној младости премину,

Сузе су ми од очију текле,
А небо ми над главом помркну.
Другда опет олујина дивља
Спопане ме на пучини морској,
И стане ме бацат у облаке.
Чун мој мали висио је често
На врх вала, небу под облаке,
И с хуктећим таласима опет
Спуштао се у пучину доље.
Становници мора дебелога,
Кад видјеше ту страхоту Божју,
Ја како им над главама тутњи,
Побјегоше у дубине морске,
А мен', тужну, чинило се тада,
Сваким тренем б'јеснога таласа,
Кô да ми се гроб смртни отвара.
Вјетар махне тешкијем крилима
А таласи прекрију ме свега.
Но наскоро вјетрина ућути
И ја видјех у свијетлој зраци
Лик небесни на пучини тихој.
Већ и плава јесетра пловушећ
Црвенкастим звјераше очима
У ритове кроз пучину бистру,
А остали становници морски
Играху се по златнијем вал'ма.
Тада и ја на ново оживјех,
И весеље и спокојство старо
У срце ми поврати се опет.
Сад већ на ме хладни гробак чека,

Ал' ја зато не страшим се смрти.
Вече мога живовања биће
Исто тако весело и красно
Кано што је дан и јутро било.
О мој сине ! буди само добар,
Па ћеш и ти срећан бит ко и ја,
Нарав свагда остаће ти красна.

Д'јете сад се пришуњи уз старца :
О не, оче ! ти умр'јети нећеш,
Бог ће тебе поживити јоште
А на радост и утјеху моју.
То говорећ плакао је горко — —
Међутијем и вршке извуку,
Ноћ се тавна из мора дизаше,
Те и они веслајући тихо
Поврате се постојбини својој.

Ирин умре наскоро потоме,
А син добри жално га дуго,
Нигда њему вече ово красно
Из памети излазило није.
Слатка би га обузела језа,
Кадагод се старог оца сјети.
Он је ув'јек са побожним срцем
Сљедовао науци његовој,
И усрећен благословом сваким,
И њему се дуг живот чињаше
Као какав прамалетни данак. —

ЂОРЂУ СИМИЋУ.

Ништа вјечно на овом свијету
Што је било нема тога сада,
Што је сада, престаће ма када,
И што буде, проћи ће у лѣту.

Творца вољу све поштује свсту ;
Осим Њега, који небом влада,
Ништа вјечно, све пред Њиме пада,
Сам Он блиста у вјечном цвијету,

Зар да човек противи се томе ?
Боже! света воља Твоја буди,
Прости грјешном, прости, не осуди.

Ништа јесмо ; ал' у сину Твоме,
Ког нам посла љубав најмилија :
Ми добисмо в'јенац бесмртија. —

НА ГРОВУ ЛУКЕ ЛАЗАРЕВИЋА.

Бившег команданта града Шабачкога.

Крепком мишцом, срцем витешкијем,
У најгоре доба по Србина,
Кад процвиље мало и велико,
И Србија земља поносита,
Крвавијем сузам' проплакала,
Роду своме послуживши вјерно :

Овдје лежи Лазаревић Лука,
Штит Поцерја, ц'јвет српских јунака,
А посинак врла Карађорђа!
Проста земљо, која га покриваш,
Својом те је откупио крвљу. —

БРАНКУ.

Овдје лежи Бранко: мир његовој души
Сад се нема нашта Бенко да рогуши,
Јер му славуј неће замјерати више,
Кукавице само што он бегенише!

СЛАВА.

На пр'јестолу сјајном у надземној слави
Слава, кћи небесна, свијету се јави.
Небеса јој поју, облаци је носе,
Равијојле виле њоме се поносе.
Слав-јунац'ма храбрим она дивно збори,
Силан јој се гласак по свијету ори:
»А мој лијеп роде, дјецо моја драга!
Гдје је мишца ваща, гдје ли ваща снага?
Од кољена славног еда ви нијесте,
Витезови славни, који негда бјесте?
Земан вас је данас видјет на мегдану;
На ноге, јунаци, бијел данак свану!
Та мач Самов јоште зар'ђао није!
Са Косова страшног још се барјак вије,
На Витковом брду крв је усанула,
Али није славска слава увенула!

Еда ће Слав дат се у вериге спети,
Ком грјехота бјеше на постељи мр'јети ?
Или'но га је Слава одњихала мајка,
Да срамотом брука својега бабајка,
Да ни братац брата свога не познаје,
Тер му с крвном ногом душман за врат стаје?
Не, то неће бити, вишњегга ми Бога !
Док је мене с вама и имена мога.
Пожарскога ја сам мл'јеком одојила,
Собјескога славног славом напојила,
Жишку осветника на бој сам позвала,
Карађорђу ја сам гром у руке дала !
Што је свијем драго и нама је свето,
Устаните, дјецо, вријеме је, ето,
На орјашкој даћи, на свјетском вијећу,
Ваља вама уждит мртвијем свијећу,
Нек им грјешне душе једаред се смире,
На бруку свијета нек се не вампире !
Та ја сам се с вама вав'јек поносила,
Осем свијех вас сам на срцу носила,
Од искон свијета, откад сунце сија,
Славени су моја дјеца најмилија —

МИСАО У НОЋИ.

Красно мјесец земљу обасјава,
Зв'језде коло дивно окитиле,
Играјући поврх неба плава
Кд танане у горици виле !
Свуда благост, свуд милина рајска,
Небо, земљу и дивотне горе

Дивно ноћца наткрилила мајска,
Красом љепша и од саме зоре!
Ох, како ми душа моја пламти!
Каква радост у срцу ми гори!
Да, Преблаг, Тебе оно памти,
Теби једном нек вавијек двори!
И све штогод рука Твоја сазда,
И све штоно духом Твојим дише,
Тебе, Оче, прослављаће вазда,
Е благост је Твоја и сувише!
Боже, Боже, Твој постанак гдје је?
И крај вјечној слави Твојој гдје је?
Непочетни Ти с' почетак свега,
Васионој средина безмјерна,
Ти си, Ти си алфа и омега,
Крај бескрајни, сила беспримјерна!
Куд погледам, све је дјело Твоје,
Па ко Тебе да измјерит може?
Милиони милионе броје,
Ал' Ти један над свјема си, Боже!
Ко ће силу Твоју прегледати?
Ко л' достојну Теби хвалу дати?
Свуда, свуда слава Твоја блиста,
Силно звони име Твоје свуда,
Прол'јећући, кано вјечност иста,
Кроз в'јекове и безбројна чуда.
Самоздани! Мудри! Благ! Свети!
Кад подножју Ти допусти своје
'Ваком славом себе заодјети:
Да како л' је на пр'јестолу Твоме?

ЈУТРО.

Л'јено ти је оком погледати
Како цвијет у горици цвати,
Како трава зелени се красно,
Прије сунца у пролеће јасно,
Све је поље дивно окићено,
И росицом раном орошено,
Птице поју, а небо се плави,
Свака травка свога Творца слави.
Ох, дивно ли цвјетићи миришу,
Кано двоје кад младих уздишу.
А птичице попевају тио :
Благо оном ко је коме мио ?
И листак се с листком разговара,
Од милине рај на земљи ствара.
Лаки вјетрић крилима лахори,
А поточић потихо жубори,
Ту ми сједи младо нежењено,
Нежењено, ал' скоро вјерено,
Да одоли својој жељи благој,
По талас'ма поручује драгој :
Ој таласи, хитро похитајте,
Слатки поздрав милој мојој дајте,
Кадно стане умивати лице,
Прије сунца и рујне зорице,
Огледа л' се на бистром студенцу ?
Радује л' се зеленоме в'јенцу ?
Је л' дарове наспремала млада ?
Да л' се скоро сватовима нада ?
Ето иду свати окићени,

Окићени, скоро невиђени,
Сваком свату злаћену јабуку,
Мени војну — под пртеном руку.

СЛАВУЈ.

Сред зелене горе
Славуј птица поје,
Ситно жубори :
»Благо мени, благо,
Пјеват ми је драго,
Цвјетној у гори !

А кад цвијет прође,
Студна зима дође,
Авај жалости !
Онда збогом пјесне,
И ви горе љесне,
Збогом радости !

ОЈ, ЗА ГОРОМ...

Ој за гором, за зеленом,
Гдје се мрки орли вију,
Гдје се јеле поносите
За облаке тамне крију :
Тамо, тамо, б'јела вило,
Там' је мени живјет мило !

Гдје једнакост братска влада,
Откад свијет овај поста,

Гдје природе, мајке миле,
Самотворан пр'јесто оста :
Тамо, тамо, б'јела вило,
Там' је мени живјет мило !

Гдје слобода вјечносјајна
Поносито главу диже,
Загоркиња гдјено млада
Пјевајући в'јенце ниже :
Тамо, тамо, б'јела вило
Там' је мени живјет мило !

Нашто мени ланци тешки
Сјајним златом окићени ?
Волим вољан простак бити
Него власник заробљени !
Гдје слобода шири крило,
Мен' је само живјет мило !

Ој понес' ме, вило б'јела,
Там' у оне дивне дворе,
За горицом, за зеленом,
Срце моје давно горе !
Там' гдје орô гн'јездо вије,
Живјет ми је најмилије ! —

=====

ЛИЈЕНА РИЈЕЧ.

Свак себи граби..

Стан' почекај, драги брате,
Да т' лијепо нешто кажем,
Ја знам добро шта је за те,
Баш ни мало да не слажем.

А и како не бих знао,
Зар је тешко то прорећи?
Да т' не буде после жао,
Ето, чуј ме, што ћу рећи.

Прво : само доста пара,
А за друго : ти знај, Боже !
Пословица вели стара :
»Све с' за паре добит може.«

Архимедас, мудра глава,
Залуду се свуд окреће :
Паре ! то је тачка права
Са које се св'јет покреће.

Кад је само пара доста,
Прескочићеш зид највећи,
Нит' имаде тога моста,
Преко кога не мо'ш пр'јећи.

Који доста пара има,
Сви у гајде томе свире,
Тога сваки радо прима,
С педља уши да му вире.

С парама се куће граде,
Л'јепе, грдне и велике,
С парама се баке младе
И постају краснолике.

За паре се добит може
Што ти само срце жели,
За паре се људи гложе,
Косово се због њих д'јели.

Пара! пара! сваки виче,
Свако паре граби себи.
Парама се људи диче:
Е па, ко их, волô не би?

Зато, брате, што мо'ш прије,
Пуни кесу, пуни врећу,
Нек ти посл'јен жао није,
Што упусти такву срећу!

Јер када је кеса пуна,
Ма и црни шејтан био,
Свијетлићеш као круна,
Свакоме ћеш бити мио!

Пјеваће се име твоје
Кано чудо од чудеса,
Помрачићеш све проје,
Уздрмаћеш и небеса,

Још ако те жеље мину,
Да се винеш изнад св'јета,
Тресни кесом о ледину,
Па да видиш сијасета :

Кано стара пашће дрва
Хегл, Кант и Ломоносов !
Ти ћеш бити зв'језда прва,
Поет, доктор и философ !

Е сад, побро, збогом јако !
Више зборит немам каде.
Ти ћеш пара наћи лако,
Ако ти их когод даде.

СИЛНО ТУРЕ.

Силно Туре коња јаше,
Златна му се чалма вије
Мора да је синак паше,
Јали каква серхатлије ;
О бедри му сабља звечи,
А од рахта гора јечи !

На њему се токе сјају,
И оружје св'јетло блиста,
А очи му стријељају
Ка громовна муња иста :
Хамајлија сја о врату,
А долама сва у злату !

Јаше Туре, не зна куда ?
Јаше сјетно невесело,
Погледује мрко свуда,
Кано да је пут помело ;
 Б'јесно коњиц пјену баца,
 А у шуму дубље гаца.

Шкрипи Туре од бјеснила !
Ал' у шуми изненада,
Намера га намјерила
На чобана на Ненада :
 Ненад б'јело стадо пасе,
 Своме јаду не сјећа се.

Викну Туре кâ помаман :
»Еј ти, море, каурине !
Да ли не знаш што је аман,
Крмски један динсузине ?
 Брже амо, казуј пута,
 Да т' не печи гуја љута.«

Јадан Ненад препаде се,
Па бијело стадо ману,
Још једаред обазре се,
Из очи му суза кану :
 Жао му је стада свога,
 Кано брата рођенога !

Ал' Турету није жао,
Већ нагони б'јесна хата :

»Крсту један, што си стао« ?
Па цилитом иза врата
Паде Ненад и не маче,
Преко њега Туре скаче.

Опет Туре заколи,
Да Ненаду жао врати,
Л'јепо му се Ненад молти :
»Немој ага, амана ти«
Али шејтан, шејтан оста :
Не зна Туре што је доста.

Прескочи га два три пута,
Па под ноге коњу врже,
Па се маша испод скута,
Те канцију љуту трже ;
Ја како га б'јеспо бије,
Из Ненада крвца лије.

Грохотом се смије Муја,
Још га једном шинут хтједе —
Писну Ненад кано гуја,
Ка зв'јер љута из засједе :
»Ој, тако ми вишњег Бога
Нећеш више ни једнога!«

Па на страну ногом лако
Ка јеленче младо скочи,
Удари га чворноваком
Међ' јуначке обје очи :
Носом Туре земљу љуби,
А Ненад му главу руби !

А када му главу смаче
И оружје св'јетло прими,
На б'јеснога хата скаче,
Горског вука он братими :
 »Ој, тако ти вјере твоје,
 Не гони ми стадо моје.«

Па се ломне горе маша.
Не би краја ни години,
Млади Ненад харамбаша
Огласи се на крајини :
Гдје год које Туре шчепа,
Тај не диже више репа.

НЕ ВЈЕРУЈ СВИЈЕТУ.

Не вјеруј свијету :
Свијет је чудан !
Камо срећа да ја ни десету,
Не погодим, што снијевам будан.

Ама што јест, не море се крити,
Пре ил' после, одати се мора,
Што је криво, тешко ј' исправити,
А без муке и велика зора.

Ја знам да ће повикати мнози :
»Шта ти гаташ, кад је нама добро ?«
Но колико има вас у слови,
Дед кажи ми, ак' умијеш, побро ?

Коме срећа лажне пружа руке,
Овај вели : »Св'јет је благо право«
А да какве спопану га муке,
Завијукô б' кâ репати ђаво!

Но ти, брате, не чуди се томе,
Што су људи свакојаке ђуди,
А најбоље не вјеруј никоме,
Већ сам собом разбирај и суди.

Ако на те св'јет осмјехне с' игда,
Захвали му на доброти л'јепо,
Ма утврдо не вјеруј му нигда,
Да у амбиз не одеш слијепо.

Тешко оном лаковјерном брату,
Те се у св'јет нагло поуздава!
Несрећан је у сваком сахату,
Боље б' било да у гробу спава.

Јес' видио море у свом в'јеку?
Е 'накав је свијет овај ц'јели
Издаће те у најбољем јеку,
Биће с тобом што нико не жели.

Св'јет је овај стара варалица,
Ув'јек лаже, ко једаред слаже!
Шта је свијет? стакло од два лица:
Једно гледаш, друго ти се каже.

Са човјеком пиј и једи вазда,
Ал' у њега не уздај се много,
Та он није ни од себе газда,
Камо л' другом да би што помогò !

Човјек исто кано вјетар лети,
На све стране памет га запоси,
И да хоћеш, не можеш га клети,
Слаб је, јадан, кано и сам што си.

А такав је поготову сватко :
Док те види е си у несрећи,
Прије ће ти с' насмијати слатко,
Но што ће ти у помоћ притећи.

Зато боље у себе се уздај :
»Сваки у се и у своје кљусе !«
Имаш ли га ? — добро га зауздај ;
Немаш ли га ? — и не клањај му се.

Та ти ниси роб овог свијета,
Да ти свијет ногом за врат стаје !
Бога вјеруј, створитеља света,
Бог ће дати што ти недостаје. —

НАМЕНА.

Коме другом по љубавној сили
Пјесме ове нам'јенити знадем ?
Кога бољег на св'јету имадем :
Него тебе, Андро, брате мили ?

Прим' од мене дарак овај мали!
Е да Бог да и здравље од Бога,
На ж'ртвеник рода нам милога,
Те с' још која свјећница упали. —

СВЕТИ САВА.

Боже мили чуда големога !
Сан уснио Неманић - Стјепане,
У својему двору бијеломе,
Градина му цв'јећем уцватила,
Свакојаким цв'јећем мирисавим,
Туд се дала танана стазица,
По њој шећу Божји светитељи,
Па говоре Божји светитељи :
»Слуго Божја, Неманић - Стјепане !
Градина ти цв'јећем уцватила,
Свакојаким цв'јећем мирисавим,
А на ср'једи трнак поникао,
Што ће трнак у питомој башти ?«
Пробуди се Неманић-Стјепане,
Мисли краљу мисли свакојаке,
И до сад је краљу снијевао,
Ал' такога санка не видео.

Па дозива светитеља Саву :
»О мој сине, Саво калуђере !
Ти си света мјеста походио,
И имадш књиге староставне,
Мо'ш ли знати шта то може бити ?«
Па је њему санак казивао.
Ал' бесједи светитељу Сава :
»О мој бабо, Неманић-Стјепане !
Ласно се је томе досјетити :
Градина је твоја царевина,
Којуно си с муком подигао,
Но си многу крвцу прољевао,
Док си твоје царство подигао,
И у том си Богу сагр'јешо !
Већ ти зидај цркву Вилиндара,
Насред оне ломне Горе Свете,
Не води јој темељ од мермера.
Већ од сребра и сувога злата,
А зидове сребром оковане,
Нек се сребро по мермеру сјаје !
Подстреси је драгијем каменом,
Не би ли се гр'јеха опростио,
И Божјега додворио лица !«
Кад то зачу Неманић - Стјепане,
То је краљу једва дочекао ;
Па он пише ситну књигу б'јелу,
На кољено цару цариградском :
»О чули ме, царе цариградски,
Св'јетла круно од Морије равне !
Ево има девет годин' дана,

Од како се јесмо завадили,
И међ' собом крвцу прољевамо,
Бог зна, царе, добро бити неће !
Већ ак' хоћеш да се помиримо,
Да ми дадеш пола Горе Свете,
Да учиним што сам наумио,
Да озидам цркву Вилиндара,
А ево ти хиљаду товара,
Све сувога жеженога злата,
И отете земље половину !
Не дајем ти то големо благо,
Што је мени, царе, за невољу,
Већ рад наше љубави хришћанске,
Да не реку и Грци и Срби,
Е од цара земљу преотео,
И на силу цркву сазидао !
Оде књига цару у Стамболу !
Кад је царе књигу проучио,
Насмија се, и мило му било,
Па он пише другу књигу б'јелу,
На кољено Неманић-Стјепану ;
Не пише је ко што с' књиге пишу,
Већ на столу од камена драгог,
Златним пером и словима златним,
'Вако царе у књизи бесједи :
»Здраво да си, од Србије краљу,
Св'јетла круно, драги пријатељу !
Одавно се јесмо завадили,
И међ' собом крвцу прољевамо,
Није шала, за девет година !

Рад сам, краљу, с тобом друговати,
Ка̑ што ваља братски и хришћански:
Ево теби пола Горе Свете,
Бирај мјесто, које теби драго,
Зидај цркву, гдје је теби драго !
Кад је краљу књигу проучио,
Те он виде што му књига каже,
Право оде ломној Гори Светој,
Па он зида цркву Вилиндара ;
Не води јој темељ од мермера,
Већ од сребра и сувога злата,
А зидове сребром оковане,
Нек се сребро по мермеру сјаје !
Подстреши је драгијем каменом.
Док је краљу цркву сазидао,
Строши блага хиљаду товара,
А за друго ни броја се не зна !
Кад је краљу цркву сазидао,
Да је 'наке у свијету нема,
Осјети се, гдје му ваља мр'јети,
Па дозива Саву светитеља :
»О мој сине Саво калуђере !
Обуци ме у одежде свете,
Причести ме по закону српском,
Земан дође, и вријеме ми је
Да пром'јеним земно са небесним !
Скоро ће ми душа излазити.»
То је њега Саво послушао,
Причести га по закону српском,
Обуче га у одежде свете,

Надјену му име Симеуне !
Кад је краљу жељу испунио,
Вишњему се Богу помолио,
Па он паде крај часне трпезе,
Потресе се црква Вилиндаре !
Жао Сави родитеља свога,
Удрише му сузе низ образе,
Па уздахну тужно, жалостиво,
Уздах му се до небеса чуо.
Разабра се Неманић-Стјепане :
»Ко то мене из мртвијех виче ?«
Ал' га Сава рукам' загрлио,
Љуто цвили, до Бога се чује :
»А мој очс, Божји угодниче !
Ти полазиш Богу на истину,
Л'јепо те је народ послужио,
Благослови земљу и народа !«
Ал' бесједи Неманић-Стјепане :
»У Бога је благослова доста !
Док је Србу слоге и љубави,
И лијепог братског договора,
Ни Бог њега заборавит неће !
Но ће црни настанути дани,
Дуго није и скоро ће бити,
Кад се Божја послушати неће,
Кад ће многе оцрнит се душе,
И брат брата прогонити грдно !«
То изрече и с душом се раста.
Мало вр'јеме за тим постојало,
Глас допаде светитељу Сави :

»Да си брже у земљу Србију,
Маџари ти земљу прегазише,
Православну вјеру потурише,
У црквама адет поставише,
Хоће српску земљу да латине,
А да сашта, ко би зажалио,
Са освете Вука прот' Стевана,
Гдје брат брату покорит' се неће !
Кад то зачу светитељу Сава,
Тешко му је, и жао му бјеше,
Љуто цвили, до Бога се чује :
»Гдје си сада, родитељу драги,
Да ти видиш твоје поуздање ?
Помози ми сада у невољи,
Да очистим земљу од нечисти,
Да ти с' душман гробу не поруга,
Ако ли ми сад помоћи нећеш,
Тешко мени од живота мога !
То говори светитељу Сава,
То говори, гровне сузе рони,
Па облачи рухо светитељско,
Службу чини три недјеље дана,
Три недјеље, триста калуђера,
И три стара света патријара,
Сам се живот с мјеста подигао !
Понесоше мошти светитеља,
У Србију, крваву крајину.
Ал' Србија крвљу огрезнула,
Нит' се знаду цркве православне,
Не познају с' манастири свети,

Ни брат брата свога не познаје !
Кад то виђе светитељу Сава,
У Сави је срце препукнуло,
Па дозива Вука и Стевана,
На гробу их оба саставио,
Баш на гробу родитеља свога,
Усред оне Студенице цркве.
Боже мили и Богородице !
Ја кад браћа Саву сагледаше,
Како цвили и преклиње љуто,
А на гробу родитеља свога,
Сузе рони низ бијело лице,
То је њима врло жао било,
Руке шире у лице се љубе !
А када се браћа помирише,
Ончас ђивот миром потекао,
Замириса Студеница црква,
Вас се народ миром помазао !
Отален се браћа подигоше,
По Србији народ умирише,
Од нечисти земљу очистише,
И часним се крстом прекрстише,
Нек све буде, кô што је и било,
За живота Неманића славна.
Глас допаде од Маџара краљу :
Жље га сјео и вино попио !
»Зар се тако царство задобива ?
»Гдје је твоја слава и јунаштво ?
»Ето тебе Раци преварише,
»Силну твоју војску погубише

»И што оста, закон промијени !
»Већ ти купи другу силну војску,
»Брже ходи у земљу Србију,
»Не би л' кога жива застануо !«
То је краљу једва дочекао,
Па он купи другу силну војску,
А све тајом да Срби не чују,
Да се томе Срби не досјете.
Добро чуо светитељу Сава,
Право оде краљу од Маџара,
Без оружја и без пратиоца,
Теке штаку што понио своју,
У којојно часно дрво стоји,
А Сава је бјеше задобио,
Кад је света мјеста походио,
Баш из руке од светог Петра !
Како дође у земљу Маџарску,
У ордију Сава загазио,
Право оде краљу под шатора,
Божју помоћ краљу називаше,
Њему краљу љепше прихваташе :
»Да Бог добро, црни калуђере !
»Јеси л' скоро од земље Србије ?
»Јесу л' Срби закон пром'јенили,
»Латинској се вјери поклонили ?
»Имају ли на окупу војске ?
»Колика је војска у Србина ?«
Ал' бесједи светитељу Сава :
»Што ме питаш, од Маџара краљу,
»Што ме питаш, право да ти кажем,

»Ја сам скоро од земље Србије,
»А тврда је вјера у Србина,
»Прије б' Срби главу изгубили,
»Него што би вјером преврнули !
»А што питаш, од Маџара краљу,
»Колика је војска у Србина,
»Шта ће војска коме Бог помаже ?
»Већ ме чу ли, од Маџара краљу,
»Окани се силе и зулума,
»У Бога је сила јединога !
»Ти распустити твоју силну војску,
»Нек сваки иде свом бијелом двору !
»Сиротиња да те не проклиње !«
Кад то зачу од Маџара краљу,
Грохотом се краљу насмијао,
Силан бјеше, пак се помамио !
Па бесједи од Маџара краљу :
»Ид' отален, црни калуђере !
»Што будалиш, кад будала ниси ?«
Тек што краљу у ријечи бјеше,
Но да видиш чуда големога !
Гром загрмље из неба ведрога,
Потресе се земља од запада,
А запламтје на истоку сунце,
У час небо у крв огрезнуло ;
Задједе се облак страховити,
Кроза њ муње хитро пролијећу,
Мјесто дажда пламен вјетар лиже,
На гори је листак преплануо,
Клону трава ко да и не била !
Узаврјеше р'јеке и потоци,

Усахнуше воде свеколике,
Па у војску вјетар ударио,
Огњем живим војску задахнуо,
Свако видје, гдје мријети ваља,
И без стр'јеле и без копља бојна ?
Но је краљу жеђца додијала,
Па дозива фратре и бискупе :
»А за Бога, фратри и бискупи,
»Молите се Богу по закону,
»Не би ли се Господ смиловао.«
Молише се Богу по закону,
Метанишу до земљице црне,
Не би ли се Господ смиловао,
Ма Бог гр'јеха лако не опрашта,
Видје краљу, гдје мријети ваља,
У зло доба беше с' досјетио,
Па дозива светитеља Саву :
»Опрости ми, Божји угодниче,
»Грдно ти сам Богу сагр'јешо,
»У Бога је сила јединога !
»Мол' се Богу по закону твоме,
»Не би ли се Господ смиловао !«
То је Сава за Бога примио,
Прекрсти се по закону своме,
Пак се вишњем Богу помолио,
Махну шаком и десницом руком,
Раствори се облак страховити,
Из облака дажда ударила,
Сву је војску редом напојила !
Кад то виђе од Мацара краљу,
Намах хтједе војску прекрстити,

Не дадоше фратри и бискупи :
»Не за Бога, Андријашу краљу !
»То је нама зазор и срамота,
»Шта ће нама отац папа рећи ?«
Кад то зачу од Маџара краљу,
Он распусти војску свуколику,
Води Саву свом бијелом двору,
Пред њиме се краљу испов'једи,
И причести по закону српском.
Пак је њега л'јепо даривао,
Студеници прилог учинио,
Нек се прича и приповиједа,
Шта Бог може, кад учинит хоће !

СЛИЈЕПАЦ.

Сл'јепец иде од врата до врата,
Те помоћи по селима проси,
Не зна, јадан, другогa заната,
До гуслице што уза се носи.

А када је обредио села,
Он се слази у градове равне,
Па долази у дворишта б'јела,
Пуковника и господе славне :

»Дарујте ме, о господо драга !
Бога ради милости имајте,
Од вашегa големога блага
Мен' слијепцу који динар дајте.« —

»А каквијем бавиш се занатом ?«
Смијући се, питаше га они. —
»Гудим«, рече, »овијем алатом,
Те ми когод који дар поклони.«

»Богме, то је невоља голема !
Нити гуди, ни гудала вади,
Вође нико ни хабера нема
Шта пјан Марко по свијету ради.

Какве гусле ? какви урнебеси !
Дођ' довече ти на бал, пријане,
Па да чујеш, што чуо нијеси,
Ја какве су наше далбулане ?

Кад нам банда трамблето засвира,
Подаскоче госпојице младе,
Да ти видиш нашега сехира,
Разбио би гусле у комаде !« —

»Е, тако је !« рече сл'јепи на то :
»Кажу људи : »Од кмета бесједа!«
Бар немојте кривити ме за то,
Те нијесам господскога реда !«

Па жалостан он отален оде,
Међ' војнике и грађане просте,
И они га питаше од моде :
»Шта радите ?« и : »молимо, ко сте ?«

»Ја сам онај, те уз гусле гуди !
Хоћете ли, да вам пјевам штогод?
Тек, молим ве, (ви сте добри људи),
Да ми неће замјерити когод ?«

»А, Бог с вама ! и ми ваљда знамо,
Да човјеку пјесме живот сладе,
И ми доста сл'јепаца имамо,
Који нам их ув'јек тазе граде.

Де, пјевајте, што најбоље знате :
Умијете л' пјеват *лепу Мацу* ?
И дјевојке како ноћи крате,
И Анчица како љуби Ацу ?

Или ону пјесму од мегдана,
Гдје се јунак све једнако брине,
Полазећи на бој, на душмана,
Да, сиромах, како не погине?«

Зачуди се том слијепи јако :
»Вала Богу, да чудне чељади !
Та вође је зло и наопако,
Ја б' морао умријет од глади!«

Па опанке за ноге притеже :
»Идем, рече, отклен сам и дошò,
Ет', овуда и пси на ме реже,
Док нијесам још и горе прошò!«

ЉЕЉО.

»Авај мене и до Бога !
Што ће ово са мном бити ?
Од зулума големога
Морам јадан сузе лити.

Ето, немам ни стрјелице,
Чим ја браних младост своју !
Немам брата ни сестрице,
Да им кажем тугу моју !

Клети залци разабраше,
Гдје боравим лаки санак,
Мене млада похараше,
Освану ми тужан данак !«

Тако тужи Љељо мали,
Ја мнидијах истина је,
Занијех се и ражали'
На толике уздисаје.

Па погледах ником доли,
А он к мени ближе, ближе,
Насмија се дјетић голи,
Па криоца лака диже.

Испод крила стр'јелу вади :
»Још ми, вели, »ова оста !
Ако знадеш што су јадн,
И она ће бити доста !«

Па стријелу на ме запе,
Звизну пуста врх тетива
Љуту стр'јелу он одапе,
Сред ме срца згоди жива !

Ох, помагај, избави ме,
»Сачувај ме, Бого, јако !
Људо д'јете превари ме,
Голо, босо и нејако !«

Тако, ето, запомага',
Ма ко јаде да покаје ?
Бар да ми је вође драга,
Да пришапће, да прибаје !

Не била вас жеља пуста !
Однес'те ме у ње дворе,
Да ја чујем дивне зборе,
Са њезиних медних уста,

Драга ми је милостива,
А на срцу жалостива,
Док погледа на ме оком,
Одлетиће јади скоком !

У драге је црна сурма
А на руци златна бурма,
Док ручицом драга махне
Хоће срцу да одлахне.

=====

НА НОВО ЛЕТО.

Гонећ у незнам муку и биједе,
Златни на пр'јесто кћи Сатурна сједе,
Уфања драгог сунце нам ограну,
Дан св'јетли свану !

Радосни гласи на све стране звоне,
У слави св'јетлој васиона тоне,
Пјесме поп'јева и старо и младо
Творцу свом радо.

Он јер Преблаг и небесних висина,
Цвијет нам посла рајскијех милина,
С веселим срцем поздравит и ову
Годину нову !

Нек свете химне до неба досижу,
Кимвали јасни нека се разлежу,
Нек вишњем Цару милиони творе
Умилне хоре.

Анђелском лику радости небесне
И Србин храбри удружује пјесне,
Оре се гласи звучнога јавора
Божјег до двора

О Оче свети, љубави бескрајне !
Ти, који срца испитујеш тајне,
Погледај на нас са висина доле,
Срби Те моле.

Затвори двери од прошлости тавне,
Завјесу откри будућности славне,
За урнек стави новоме животу
Српску дивоту !

Свемоћна власт Ти у рукама стоји,
Учини да смо сви синови Твоји ;
Не дај, да стадо растрзају вуци,
Злобни хајдуци !

У Теби нек смо град тврди и јаки,
Свето нек Твоје позна име сваки,
Ехидни пород истреби, умори,
Боже, ускори !

Идоле сруши, нек безбожник стрепи,
На што нам они, кад не виде сл'јепи ?
Ти нас предводи, стазу нам објави,
К вјечитој слави !

Улиј нам Твога животворног духа,
Штит нек нам буде моћна Твоја рука.
О, дај нам познат чим заслужит треба
Благослов неба !

С љубави скиптром Ти над нама царуј,
Крепост и мудрост свим Србима даруј,
Мир и слобода да нам мило цвјета
Многаја љета !

ПРОВАЛИЈА

или Деспот Ђурађ и силни Дел-Ахмет.
(Гази Бали-бег).

Хвала Богу, хвала јединоме !
Чадор пење силан Дел-Ахмете,
Наспрам б'јела града Смедерева,
Виш' б'јелијех Ђурђевијех двора.
А када је чадор разапео,
Он удара намет на вилајет ;
Још се, курва, грдно посилио,
Не боји се никога до Бога !
Сабљом с'јече ког јунака нађе,
Па он љуби младе и дјевојке,
На срамоту Ђурђу Бранковићу.
Мало вр'јеме, за дуго не било,
Пропиштала јадна сиротиња
Од зулума силна Дел-Ахмета,
Љуто пишти, до Бога се чује,
Па дозивље свога господара,
Господара Ђурђа Бранковића :
»Св'јетла круно, наш деспоте Ђурђе !
Да ли чујеш, да л' не хајеш за нас?
Ево нам' је зулум додијао,
Од Турчина силна Дел-Ахмета !
Избављај нас, ако Бога знадеш,
Ако ли нас избављати нећеш,
Хоћемо се, богме, истурчити —
Е 'вако се живјети не мореш!
А то слуша Ђурђе Бранковићу
Са бијела града Смедерева,

Па он шаље тридесет делија
И стотину маџарских катана,
Не би л' Туре жива ухватили.
Ал' је Туре соја јуначкога,
Не даде се оком сагледати,
Већ потјера тридесет делија,
И стотину маџарских катана,
Како кога сабљом дохваташе,
Са црном га земљом састављаше !
А то гледа Ђурђе Бранковићу,
Са бијела града Смедерева,
На жао се њему учинило,
Па прољева сузе низ образе :
»Авај мене, до Бога милога !
Има л' игде каквога јунака,
Да погуби силна Дел-Ахмета ?
Даћу њему пола мога блага,
И по б'јела града Смедерева,
Турићу га себи уз кољено,
И даћу му Токај земљу равну !«
Но се јунак наћи не могаше,
Ко б' арслану на мегдан изишђ,
Бијесноме и помамљеноме.
То се чудо на далеко чуло,
По свој Босни и Херцеговини,
По Мађарској и по Алеманској ;
То дочуше двије земље равне,
Каравлашка и Карабогданска.
Долазише из св'јета јунаци,
Неко жељан да мегдан дијели,

Неко силно да добије благо ;
Но је њима лоша срећа била,
Како који јунак долазаше,
Он се више натраг не враћаше!
Ну да видиш јада и горсга !
Једно јутро бјеше освануло,
Освануло и грануло сунце,
Поранио силан Дел-Ахмете,
Па излази шатору на врата,
Довикује Бранковића Ђурђа,
Грлом виче, а топузом туче
У капију Смедерева града,
Капија се из темеља креће :
»Излаз' амо, Бранково копиле !
Доста си се љубе наљубио
И јуначке наносио главе ;
Данас ћу ти главу укинути,
Твоју вјерну обљубити љубу !
Ако ли ми не см'јеш на мегдана,
Пошљи мени пола твога блага,
И Марицу твоју мезимицу,
Што је, курво, у кавезу храниш,
Не даш видјет сунцу ни мјесецу !
А чуо сам, гдје казују људи,
Да је љепше у свијету нема,
Е се о њу краљи отимају,
Ти је не даш краљу ни једноме,
Већ је, море, за султана спремаш,
Не би ли се њему додворио,
Што си њему земље одметнуо,

Арбанију и Караманију !
Ако ли ти Бог и срећа даде,
Те погубиш мене на мегдану,
Огради ми тулбе више главе,
Нек се прича и приповиједа
Ко погуби силна Дел-Ахмета ;
Ја ћу теби цркву начинити.«
То говори силан Дел-Ахмете,
Па он баца перна буздована,
Сасу Ђурђу стакла у пендере.
Плану Ђурђе како огањ живи,
Па дохвата мача зеленога,
А опрема помамна дората,
Дората је л'јепо опремио,
На њег' меће седло веденичко,
С десне стране тешку топузину,
А с лијеве копље убојито,
Па се њему на рамена баца,
Вас је дорат у сухоме злату !
Ијетко се Ђурађ наљутио,
Самур-калпак на очи намиче,
А почесто засукује брке,
У крви му очи сијевају,
Страхота је у њег' погледати !
Па долази ка чадору б'јелу,
Ка чадору силна Дел-Ахмета ;
»Где си, море, турски јарамазе,
Да те грђег у свијету нема ?
У што си се, море, поуздао,
Када си се тако посилио ?

Ходи мени на мегдан јуначки,
Да ја виђу који је копиле,
Жена био, ко ти побјегао !”
Кад то зачу силан Дел-Ахмете,
То је Турчин једва дочекао,
Па узјаха вранца од мегдана,
Што га, кажу, на далеко нема,
Утекô би птици ластавици !
Своме вранцу пустио дизгине,
А потеже сабљу димишћију,
Па на Ђурђа ршум учинио,
Замало му не одс’јече главу !
Но је Ђурђе соја јуначкога,
На топуз му сабљу дочекао,
Сасу му је карли у балчака,
Те је Туре у травицу баца,
Па узимље копље убојито,
А зло га је Ђурђу нам’јенио,
У повије, међу очи двије !
Бог поможе и срећа јуначка,
Виш’ Ђурђа је копље претурило ;
Махну Ђурђе руком и мишицом,
У руци му копље ухватио.
Зачуди се силан Дел-Ахмете :
»Бе аферим, Ђурђе Бранковићу !
Добрô те је спремила госпођа,
Чинима је тебе опасала,
Кад те мени на бој опремила !
Ја нијесам млада аџамија,
Већ ја јесам стара мегданџија ;

И досад сам мегдан дијелио,
Ал' ми копље промашало није !
Причекај ме још за који часак,
Да огледам тешку топузину,
Не би л' она за те уисала.«
Ал' бесједи Ђурђе Бранковићу :
»О Турчине, један муртатине !
Ђе научи мегдан дијелити ?
Зар је така вјера у јунака ?
Ти не гледаш реда и адета,
Већ ти, море, о пр'јевари радиш !
А нек' знадеш, змијо од Турака,
Да је ово дјетић од мегдана,
Кој' је кадар стати на биљези
И бољему од тебе јунаку,
Некмољ' теби, рђо анадолска !
Удри прије, нек ти жао није !«
Кад то зачу силан Дел-Ахмете,
Бре како се Турчин придрнуо,
То се њему стидно учинило,
Е се томе није научио,
Па потеже тешку топузину,
Колико је, силан, замахнуо,
Пробио би града Варадина !
Ал' да видиш помамна дората !
Он се пови по земљици црној,
Кано гуја по стијени хладној,
Виш' Ђурђа је топуз претурио,
Па се силан сломи у планину ;
Зајечаше брда и планине.

Кад то виђе силан Дел-Ахмете,
Пренаде се, срамота га било !
Па окрете бјежат са мегдана.
За њима се Ђурађ натурио ;
Ма је пусто срце у коњицу !
Лети вранац кано иста вила,
Не може га дорат сустигнути.
Кад то виђе Ђурђе Бранковићу,
Од срца је тешко уздахнуо,
Па се моли Богу истиноме :
»Христe Боже и Богородице,
Помоз'те ми сада у невољи !«
Тек што Ђурађ у ријечи бјеше,
Раствори се земља под Ахметом,
Под њиме се земља утолеже,
Добар вранац клече на кољена !
То је Ђурађ једва дочекао,
Па потеже тешку топузину,
Те удари силна Дел-Ахмета,
Колико га лако ударио,
На уши га вранцу истурио,
Ал' је вранац витез од мегдана,
Главом маше, а на ноге скаче,
Те у седло враћа господара.
Бјежи; јадан, силан Дел-Ахмете,
Нема с' када натраг обзирати,
Право бјежи зелену Дунаву.
Кад то виђе Ђурђе Бранковићу,
Мудар бјеше, пак се досјетио,
Окомице копље удесио ;

Он не гађа силна Дел-Ахмета,
Већ он гађа вранца од мегдана,
Лоше гађа, ал' добро погађа,
Погоди га посред срца жива.
Паде вранац на земљицу црну,
Па он врисну кано арслан љути,
Јако њему господара свога,
Е му с чини, би га изнесао,
Да је срце кано што је било.
Сустиже га помаман дорате,
Колико се дорат помамио
Зубима је вранца дохватио,
Из рамена скиде му главу.
Насмеја се Ђурђе Бранковићу :
»О дорате, зар се тако ради ?«
Па потеже мача зеленога,
Дел-Ахмету одсијече главу,
Па је њега л'јепо сахранио,
Виш' главе му тулбе оградю,
Гдјено и сад још клањају Турци,
Позива се тулбе Ахметово ;
А крваво њино разбојиште,
Гдје се црна земља пропанула,
И сада се зове Провалија.

ПЕМБЕ АЈША.

Протужила Пембе Ајша :
»Дертлија сам него паша !
Откуд нећу дертли бити,
Кад на срцу јад ми гори ?
Како нећу сузе лити,
Кад ме тешка туга мори ?
Акшам иде, ноћ се спрема,
А за мене санка нема ;
Хоџа виче : »Саба зора !«
А ја др'јемам крај прозора.
Јад јадујем, не казујем,
Бона нисам, а болујем ;
Кога хоћу, не дају ми !
Кога нећу, намећу ми !
Ал' тако ми свеца мога,
Не имала дина свога !
Боловаћу и умрећу,
Наметника љубит нећу !
Волим с гором друговати,
Нег' с недрагим живовати.
Волим с листа воду пити,
Нег' недрагом љуба бити ! ?
Па од дерта, тешке муке,
Оде млада у хајдуке.
Мало вр'јеме, дуго не би,
Добар ловак уловила,
Баш пашина сина мила,
Младо момче према себи.
Мајка стара поручује,

Ајшу кара и свјетује :
»Врат' се амо, куд се тепаш,
Те свилено рухо ц'јепаш !«
Ајша мајци одговара :
»Не брини се, мајко стара !
Не ц'јепам га четујући,
Већ с пашићем севдишући !«
Паша сину поручује,
По својему вјерном аги :
»Врат' се амо, сине драги !
Ко ће с бабом да пашује ?«
»Доста ага ти имадеш,
Пашуј, бабо, како знадеш ;
Волим моје Пембе драго,
Нег' све твоје силно благо !
Милија је мени Ајша,
Него да сам царев паша !«

ПОД ЈАВОРОМ.

Под јавором, крај потока, трава зелена,
Ту долази млада мома, б'јела, румсна :
»Да л'јепо ти јарко сунце под јавором сја !
Још да ми је коло овдје, играла бих ја !«
Јавор с' вије и повија, вјетрић лахори,
А поточић младој моми тихо жубори :
»Не брини се, млада момо, велимо ти сви,
Биће кола и сувише, нек си жива ти !«

*

Под јавором, крај потока, трава зелена,
Ту долази млада нева скоро вјерена :
»Да л'јепо ти јарко сунце под јавором сја!
Још да ми је драгог овдје, пјевала бих ја!
Јавор с' вије и повија, вјетрић лахори,
А поточић младој неви тихо жубори :
»Не брини се, млада нево, велимо ти сви,
Биће пјесме и сувише, нек си жива ти !

*

Под јавором, крај потока, трава зелена,
Ту долази стара баба, баба згурена :
»Да л'јепо ти јарко сунце под јавором сја!
»Да сам сада кô некада, царовала б' ја!
Јавор с' љуља из кор'јена, хоће да пане,
Ветар дува кô помаман, неће да стане,
Поток шушти и протиче, ништа не вели,
Већ оставља стару баку, нек се нажели !

ХАСАН ПЕНЕЉАР.

Ја сам хроми Хасан,
Хасан пепељар,
Лијеп ми и красан
Бог уд'јели дар !
Ја путуњу носим
И пепела просим,
С једном ногом ходим,
А са другом бродим ;
Ногe су ми босе,
Ал' ме добро носе,

А димлије старе
Посѣ ми не кваре ;
Ко те пита, глава
Што је пепељава ?
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

Шта је мени стало,
 Што ће рећи св'јет ?
Ком је на ум пало,
 Нек се чини свет !
Нек по ваздан пости,
Нека глође кости,
Нек ништа не ради,
Нека мре од глади ;
Кисело, ил' медно,
Мени је све једно,
Пепела је доста,
Не бојим се поста,
Од глади не з'јевам,
Весело поп'јевам :
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

Ви мислите ја сам
 Горд кô Менчиков,
А не знате, да сам
 Прави филозоф :
Моје бистро око
Не гледа високо,

За славом не чезнем,
У крви не грезнем,
Не тражим бастаја,
Ни ратних белаја.
Сабље се не страшим,
Топа се не плашим,
Ордене не вјешам,
Већ пепео м'јешам :
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

Све штогод се сјаје,
 Што с' допада нам,
Зар не знате да је
 Прах и пепô сам ?
Љепота и младост,
Овог света радост,
Кадива и свила,
Господство и сила,
Све што мами очи,
Мед са неба точи,
Сребро, злато, благо,
И мило и драго,
Све је магла сама,
Пепô, прах и тама :
 Пепела ! пепела !
 Нек су дјеца весела !

Брже, дјецо, хајте,
 Што стојите ви ?

Пепела сипајте
У путуњу сви !
Ви текнета само
Повуците амо,
Ја ћу вам помагат
У путуњу слагат.
Онда ћемо сјести,
По пепелу вести,
Пепела имате —
Што се церекате ?
Зовите ме даба,
Само дајте цаба.
Пепела ! пепела !
Нек су дјеца весела !

Нут', како се лупа
Трговачки брод,
А олуј черупа
Грдног двора свод !
Моја кућа мала
Не боји се ала,
Под кућу се скријем
Па се бури смијем ;
Хиљаде не бројим,
Ничег се не бојим,
Ни водених штука,
Ни горских хајдука,
Једва чекам зору
Да викнем по двору :
Пепела ! пепела !
Нек су дјеца весела !

А кад зора сине,
О, како сам рад !
Сва ме жеља мине
За путуњом тад !
Путуњу намичем,
Кроз сокаке вичем :
»Дјечице, устајте,
Пепела ми дајте,
Брже, што ко море,
Путуња изгоре !
Помозите Хаси,
Да путуњу гаси,
Биће вама ћара,
Кад добијем пара !«
Пепела ! Пепела !
Нек су дјеца весела !

ЉУБАВНА ИСПОВЕСТ.

Што ми славуј птица поје
На јеловој грани,
Што се смеје злато моје
• Там' на оној страни.

Час попева, час медено
На мене се смеши,
Кано чедо безазлено
У циценој беши.

Час се чини да не хаје
 Луче моје за ме,
А час опет из потаје
 Намигује на ме.

Што ће ово, тужан, бити
 Што ме драга мами ?
Ко то може погодити,
 До нас двоје сами !

Од милине срце вене
 А ноге ми стрепе,
Кад сагледам очи њене
 И обрве лепе.

Два образа, ружичице,
 Што се на ме смеше,
Црне очи, трњинице,
 Памет ми однесе !

Чини ми се, јагње бело,
 То је зато само,
Што се радо и весело
 Нас двоје имамо.

Хоћу л', драга, веровати
 Што свет разговара,
Да ће мене зетом звати
 Мајка твоја стара.

Злато моје, душо моја,
Мој питоми цвете,
Што ми медна уста твоја
Са пољупцем прете ?

Ти се шалиш и сувише,
Ја уздишем тужан,
Кô што вене и уздише
У тамници сужањ.

Не ђаволи, душо мила,
Не роби ме млада,
Тако тужна ти не била
Од срдачних јада !

Ако ли ме мамиш с тиме
У недра љубавна :
Не мучи се, не мами ме,
Твој сам ја одавна.

ВИДИМ И САМ ДА ЗА ПЈЕСМУ НИСАМ..

Узех гусле јаворове,
Да с' напјевам златна в'јека
Попуцаше струне нове,
Одазва се тужна звека !

Запех жице тамбурове,
Мишљах наћи срцу л'јека,
Празне жеље Танталове,
Уједаред чу се јека !

Насмија се б'јела вила :
»Ао, момче, лудо ти си,
Што соколу ломиш крила !

На што ти је младост пуста ?
Ви'ш за пјесму ти да ниси,
Већ да љубиш медна уста !«

КАД ЈА ВИДЕХ ОЧИ ТВОЈЕ . .

Кад ја видех очи твоје,
Јарко сунце мени сину,
Кроз срце ми стрела мину,
Кад ја видех очи твоје !

Кад ја видех очи твоје,
Кô у небо да се вину',
Сав се стопих у милину,
Кад ја видех очи твоје !

Кад ја видех очи твоје,
Извор слатких уздисаја,
Ја помислих : ето раја !

Пред очи ми зора свану,
А душа ми огњем плану,
Кад ја видех очи твоје !

ДА СУ МЕНИ ОЧИ ТВОЈЕ...

Да су мени очи твоје,
Звездама бих пркосио,
Нит' би сунце пожелио,
Да су мени очи твоје !

Да су мени очи твоје,
Ма с' у њима растопио,
Ја бих опет срећан био,
Да су мени очи твоје !

Да су мени очи твоје,
Волео бих нег' све благо,
Нег' камење сјајно драго !

Рај би сами прегорео,
У њима бих слатко мрео,
Да су мени очи твоје !

ПОЈ СЛАВУЈУ.

Пој славују, пој,
Мили друже мој !
Слушајући песме твоје,
Сву ноћ лебди срце моје :
Пој славују, пој,
Мили друже мој !

Пој славују, пој,
На гранчици стој!
Нек ми војно слатко спава,
Док не сване зора плава :
Пој славују, пој,
На гранчици стој!

Пој славују, пој,
Ништа се не бој!
Војно ми је блага санка,
Кд сунашце мајског данка :
Пој славују, пој,
Ништа се не бој!

Пој, славују, пој,
Престати немој!
Док се војно не пробуди,
Док ме младу не пољуби :
Пој славују, пој,
Престати немој.

КОЊА ЈАШЕ.

Коња јаше млад делија,
Ћиди, папаз, бре!
Коњиц му је бедевија,
Ћиди, папаз, бре!
Није оно млад делија,
Нит' је коњиц бедевија,
Ћиди, папаз, бре!

Већ је оно стар владика,
 Ћиди, папаз, бре !
Крсти пона Калиника,
 Ћиди, папаз, бре !
Топузом му ребра лупа,
А ноктима браду чупа,
 Ћиди, папаз, бре !

»Камо јаспри, камо пари ?
 Ћиди, папаз, бре !
Окје, кондрос, да превари,
 Ћиди, папаз, бре !
Кад говорис сос владика,
Засто пасес оно лика ?«
 Ћиди, папаз, бре !

Ј'јепо му се попо моли
 Ћиди, папаз, бре !
»Ах, до коже сви смо голи,
 Ћиди, папаз, бре !
Све узесте роду нашем,
Морам ликом да се нашем,«
 Ћиди, папаз, бре !

»Лазес, лазес, сто говорис,
 Ћиди, папаз, бре !
Тон дјаволон да се сторис,
 Ћиди, папаз, бре !
Пари, пари, кјем те бијем,
Окјем брада да ти бријем.«
 Ћиди, папаз, бре !

Јадан попо нема куда,
 Ђиди, папаз, бре !
Води њега редом свуда,
 Ђиди, папаз, бре !
Па узимље луч у руке,
Отвара му све сандуке,
 Ђиди, папаз, бре !

Луч припуца . . . аох, јада !
 Ђиди, папаз, бре !
Упали се старцу брада,
 Ђиди, папаз, бре !
Старац скаче и јауче,
Ка из горе мрки вуче,
 Ђиди, папаз, бре !

»Хоћеш пара, Грче стари,
 Ђиди, папаз, бре !
Ето попо како пари,«
 Ђиди, папаз, бре !
То Калиник попо збори,
Па утјече ломној гори,
 Ђиди, папаз, бре !

ЛОВ ЛОВИЛА.

Лов ловила млада мома,
По језеру зеленоме,
Ваздан лови, док улови
Једну утву златокрилу,

И та утва проговара :
»Боље б' било, млада момо,
Да си ћердан утопила,
Но што с' мене уловила !
Ја нијесам утва златна,
Веће драга несуђена.
Превари ме младо момче,
Превари ме, обљуби ме,
Па отиде преко мора,
Преко мора на далеко,
Ја му јадна поручујем :
 »Дођи, драги; дођи, злато !
Пред двором ти ружа пупи,
Нема никог да је бере.«
А он мени одговара :
 »Не брини се, драга моја,
Скоро ћу је јунак брати,
До године која дође.«
Ја га чеках за годину
И за другу половину,
Па му јадна поручујем :
»Дођи, драги ; дођи, злато !
У башти ти зумбул цвјета,
Зумбул цвјета, мирис сипље,
Вр'јеме га је мирисати.«
А он мени одговара :
»Не могу га мирисати,
Драга моја, још годину.«
Ја га чеках и дв'је и три,
Па му јадна поручујем :

»Хоћеш ли ми, драги, доћи ?
Ружа ће ти прецвјетати,
Зумбул ће ти увенути !«
А он' мени одговара :
»Нека цвјета, нека вене,
Ја имадем гонце лале,
Не могу ти, драга, доћи !«
Оста драги преко мора,
А ја јадна усред двора,
Тужим, венем и уздишем,
Дневи, ноћи сузе лијем,
И лијући грозне сузе
Језеро сам начинила,
Утвом сам се прометнула
Од жалости превелике !”
Кад то зачу млада мома,
Баци утву у језеро,
Па отиде своје двору.

БОЈ НА СУТЈЕСЦИ.

Нијет чини беже Али-беже
Од Гусиња, испод Колашина,
Нијет чини, сузе прољеваше,
За бритку се сабљу прихваташе :
»А тако ми' дина и имана,
И турскога поста рамазана !
Хоћу диван курбан учинити,
Диван курбан, за бабову душу,
О бајраму који први дође :
Окупићу љуте Арнауते,

Превазићу племе Васојево,
Што је мушко под мач ударити ;
Похараћу Ђурђево Стубове,
Погубићу црне калуђере,
И Мојсила стара игумана,
Што је мога сактисао баба,
Ни мртва га пожалити нећу,
Гроба ћу му јунак бастисати,
Е он знаде ситне књиге писат,
Не шаље их цару у Стамбола,
Већ их шаље краљу московскоме,
У књигама љуто приклињаше :
»Аман, краљу, ако Бога знадеш !
Рашта орлу ти попушташ крила,
Те прелеће с краја на крај св'јета,
Па он бије Туку и Манџуку,
А не видиш јаде пред очима ?
Ево нам је зулум додијао
Од курвића од Ђулбеговића,
Бијеле нам дворе поробио,
Поробио, огњем попалио,
Још како се Ђида посиљно,
У цркве нам хате нагоњаше,
Па се руга крсту истиноте ;
То је нама зазор и срамота,
А и теби о мало је хвале !
Ну притегни цара у Стамболу,
Нек нас царе опрости биједе !«
Оде књига од града до града,
Доклен дође до Московга града,
Кад је краљу књигу проучио,

Те он виђе што му књига каже,
Он притсже цара у Стамболу,
Цар учини како краљу рече,
Па он пише сићана фермана,
Те га шаље на Гусиње равно,
На кољено мојему бабајку ;
'Вако царев ферман бесјеђаше :
»Мој соколе, Ђулбегичу стари !
Јесам чуо, јесам разабрао,
Да си добар јунак на мегдану,
И св'јетао вазда на дивану,
Ходи к мени цару у Стамбола,
Да ми будеш везир уз ксљено !
Оде бабо цару у Стамбола,
Како оде, он више не дође !"
То говори беже Али-беже,
То говори, грозне сузе рони,
Жао њему баба рођенога !
Па узима дивит и хартију,
Па он пише ситне књиге б'јеле,
Књиге шаље на четири стране,
По Турџији и по Арбанашкој.
У књигама другу ријеч каже :
„Балах, кардаш, просто ви не било !
Ако мене сад не послушате,
Да удримо на Васојевиће,
Да проклето племе бастишемо.
Јесу курве, јесу удворице,
А у кавзи љуте кавгације,
Додијаше цару у Стамболу,
А нектоли нама на крајини !

Кад цар посла Омера везира,
Цар му даде сто хиљада војске,
Да Карадаг под скут царев прими ;
Ту Омера они преварише,
Јуначку му вјеру зададоше,
Да ће дават царева харача,
И захире што је од потребе.
А кад љути бојак започесмо,
Снијег паде, друми западоше,
Нема хране, не има захире,
Од харача — гроша ђавољега !
Већ Омеру пешкеш послалаху
По дв'је козе и шугаво јаре,
И по коју мрцињаву овцу !
Још се, курве, криво кунијаху :
»А тако нам рза царевога,
И твојег нам живота и здравља,
Вјеруј нама, више не имамо !«
Ту Омера они преварише,
И цареву војску погубише.
Што од пушке паде црногорске,
Не би нама ни по јада било,
Вино пити, а не опити се,
Бојак бити, а крви не бити,
Нит' је било, нити море бити !
Ма од глади што изгибе, тужан,
То се нигда прегорјет не море,
Још када се дома повраћасмо,
Ну потекар да видиш белаја !
Западоше у клисуре тврде,
Бију клетн и пушкама гађу,

Док не туна добро проредише,
Кадуне нам у црно завише,
Ни десети дома се не врати!"
Тако збори беже Али-беже,
Замало је рока оставио,
О бајраму који први дође,
Онда мисли курбан учинити.
Ја кад књиге гласе разнијеше,
Јесу кивни и бијесни Турци,
Не чекају рока ни земана,
Прије рока војску сакупише,
Долећеше су четири странс,
Понајприје Бјелај и Рожаје,
Колашинци, на гласу јунаци,
Малесија и Гусиње равно!
Пред њима је беже Али-беже,
А за њима Ђоровић-Османе,
За Османом Хота Скадранине,
А за Хотом Ђулбеговић Асо,
Мно братац бега Али-бега,
(Да војводе друге не помињем),
А за њима сва остала војска,
Кажу, брате, дванасст хиљада!
Глас донаде Лакићевић Симу,
Од Будимља, од Васојевића:
»Жље га сјео и вино попио!
Зар не видиш, њима не видио
Е су тебе опколили Турци,
Пред њима је беже Али-беже,
Живого ће тебе ухватити,

Васојево племе прегазити,
Што је мушко под мач ударити ;
Похараће Ћурђеве Стубове!
Ну поскочи на ноге лагане,
Брже пали бистра цеввердара,
Подај хабер на четири стране,
Нека ишдат по авазу дође.«
Кад то зачу Симуне војвода,
Хитро скочи на ноге лагане,
Па он пали бистра цеввердара,
Хабер даде на четири стране,
Намах паде три стотин' јунака.
Мало вр'јеме за тим постајало,
Ал' ето ти Дедовића Мира,
И он води три стотин' јунака!
Још се браћа и не сагледаше,
Ал' ето ти Миљана војводе,
И он води три стотин' јунака,
Ту се браћа л'јепо цјеливаше,
За јуначко припиташе здравље,
Па на троје војску под'јелише,
Пред Турцима друме заузеше.
Но су Турци мудри и паметни,
Не хтједоше на бусије поћи,
Но удрише друмом упријеко.
Кад то виђе Симуне војвода,
Брже јунак војску размакнуо,
На Сутјесци страже поставио,
На Сутјесци и Повијн љутој.
Но су Турци мудри и паметни,

И тунак се јаду досјетише,
Па на страну с војском одмакнуше,
Улотину огњем сагорјеше
Попалише Мурино и Луге,
Грачаницу и Мешницу клету,
На Кривачу они халакнуше,
Ту се љути бојак заподједе,
Бојак бише до мрклога мрака !
Јесу кивни и бијесни Турци,
На Симуна ршум учинише,
Једва Симун изнесао главу,
И Стојана сина рањенога,
На ђогату коњу великоме.
Кад у јутру јутро освануло,
Поранио Симуне војвода,
Па се моли Богу истиноме :
»Боже мили и Богородице !
Ну придигни маглу изнад горе,
Да ја виђу који соко кликће.«
Бог га чуо, весела му мајка !
Пирну вјетрић, а ограну сунце,
Придиже му маглу изнад горе,
Гледа Симун, вјероват не море !
То не био соко птица сива,
Већ то био Јоле Пилетићу,
А за њиме шест стотина друга,
Све по избор млада Црногорца ;
Румено их обасјало сунце,
На грудма им токе одсјајују,
За појасом свијетло оружје,
О рамену дуге прекоморке !

Ја кад ли се браћа сагледаше,
Руке шире, у лица се љубе,
За јуначко питају се здравље.
Ту се они мало одморише,
Поједном се пљоском обредише,
Па на Турке сласжно ударише.
Боже мили и Богородице !
Ја кад ли се Срби изм'јешаше,
Са Турцима клетим душманима :
Грокћу пушке, носжи сијевају,
Мртве турске главе зијевају !
Намах Турке забун учинише,
Одлећеше без обзира Турци,
Један другог Турчин довикује :
»Стандер, Мујо, причекај ме малко !«
»Не могу те, Усо, причекати,
Дома ће се када раскарити !«
Ту не оста Србин у дружини,
Који турске не одс'јече главе
Понајбоље Бошковићу Нико
И са њиме Дедовићу Раде,
Мио братац Дедовића Мира :
Од нашијех мало ко погибе,
Од Турака мало ко остаде ;
Изгибоше млади агалари,
И погибе Ђоровић Османе,
Погуби га Рајичићу Миле !
И погибе Ђулбеговић Асо,
Мио братац бега Али-бсга,
Што Турчина љепшег не бијаше,
Ни лепшега ни јуначнијег,

Вуксан Лека укиде му главу.
Побјеже им Хота Скадранине.
Љуто куне беже Али-беже :
»Васојево, гн'јездо јастребово,
Карадаже, капија на граду,
Клета стражо на Крајини љутој,
Од Косова, од суђена дана,
Те Косово кајат не престајем,
Косовски те јади задесили !
Вуксан Лека, муња те спржила,
Што ми уби брата рођенога,
Убила те мемла од камена !
Црна Горо, посавиде крила,
Не налећи на арслана љута,
Ако си му очи повадила,
Нијеси му главу укинула !
Јоште беже јадовати шћаше,
Пуче пушка од незнана друга
Прониче га кроз десницу руку,
Прекиде му ћефа јадовању !
Кад то виђе беже Али-беже,
Он удари ђога бакрачлијом,
Скочи добар ђого упропнице
Па одлеће путем низбрдице
Кô звијезда преко неба ведра,
Однесе га на Гусиње равно,
Без чибука и без терћилука,
Без ћулава на ћелавој глави,
Нека види кадунцика млада,
Каквог љуби војна од мегдана !

ОЈ ДАВОРЕ !

Ој Даворе, мој Даворе,
Што си скуте обросјео
Црном крвцом и црљеном ?
„Ја сам био на далеко,
Преко мора у Инђији,
Гдје два сунца дању грију,
Ноћу сјају два мјесеца.
Ал! јој залуд сва љепота,
Кад је клета и проклета!
У Инђији, земљи клетој,
Ни брат брату не вјерује,
Син на оца руку диже,
А кум кума на суд гони;
А судије све митници,
Све митници бездушници:
Криво зборе, горе суде,
С крвницима благо д'јеле,
Неправедни сербез ходе,
А праведни сузе роне!
Што су земљи старјешине,
Не слушају господара,
А господар старјешине;
А када се потјерају,
Душманина за суд моле!
Душмани им л'јепо суде:
Лажу, мажу, док замажу,
Пуне егбе с дукатима,
А товаре с тал'јерима!
Још под кућу огањ стакну,

Нек им кућа боље гори,
Да им с' види путовати !
Ту сам скуте обросјео
Црном крвцом и црљеном."

ПОСКОЧИ, МОМО...

»Поскочи, момо, поскочи,
Рујно ми винце наточи,
Даћу ти пуце сребрно
И вито перо злаћено !«
— »Не могу, момче, не могу,
Братац ми стао на ногу !«
 Ој јагње бело, пребело,
 Поведи коло весело !

»Поскочи, момо, поскочи,
Рујно ми винце наточи,
Даћу ти низу дуката
И мога коња ђогата !«
— »Не могу, момче, не могу,
Татко ми стао на ногу !«
 Ој јагње бело, пребело,
 Поведи коло весело !

»Поскочи, момо, поскочи,
Рујно ми винце наточи,
Поволим тебе нег' себе,
Даћу ја мене за тебе !«

Три плота мома прескочи,
Момчету винца наточи :
Ој јагње бело, пребело,
Поведи коло весело !

ДИЛБЕР-АНА.

Море, Ано, дилбер-Ано
И бисерна вита грано,
Душо моја медена !

Ти си, Ано, лепо цвеће,
Нема оног кој' те неће.

Твоје лице — назли-бело,
Твоје чело — алт'н-чело.

Твоје очи — алем драги,
Твоја уста — мелем благи !

Чујеш, Ано; чујеш, злато,
Чисто злато одабрато.

У баштици извор тече,
Извор тече, земљу сече.

Ту ми цвета ружа бела,
Ружа бела и весела.

Кад ујутру зора свану,
И румено сунце грану,

Извор-вода усапула,
Бела ружа увенула !

Море, Ано, дилбер-Ано,
И бисерна вита грана !

Ти си, Ано, ружа бела,
Ружа бела и весела.

Увенуће лице твоје,
Кô што вене срце моје !

=====

САН.

Сву ноћ дремах, не заспах,
Сан ме мори љути,
Очи склапах, отварах
По хиљаду пути.

Окретах се, превртах
И тамо и амо,
Не би л' санак на очи
Намамно само.

Ал' ми свуда — свуда би
Узано и тесно,
Куда год се окренем
Ил' лево, ил' десно.

Кад ујутру ја заспах,
Чим зора заплави,
Кано јагње млађано
У зеленој трavi.

Тек што заспах, угледах
Кô на јави јасно,
Лице моје премиле
Румено и красно.

Ја јој рекох : »медена
Загрли ме млада !«
Она мени : »бисер мој,
Пољуби ме сада !«

Ја потекох меденој
Да пољубим уста,
Брзо из сна тргох се,
Оста жеља пуста.

Јаој, санче слађани,
Што ме тако мамиш,
Зашто ли ме једанпут
Драгој не намамиш ?

Да бар у сну загрлим
Њено вито тело,
Да јој лице пољубим
Румено и бело !

ЛИЈЕК.

Сад ћу да вам једну причу кажем,
Што се мени кукавnome згоди,
Вјерујте ми, нећу да вас лажем,
Баш и да је лаж данас у моди.

Није давно — пре годину дана —
Колике су ноћи јадовите,
Ја не могах притврдити сана
Од проклете моје страховите.

Тражио сам и тражио л'јека,
Да и мени једном слатко сване,
Тражио сам — ал' узалуд чека' —
Не хте мора да ме се окане !

»Шта да чиним !« рекох сам у себи,
Ко ће овај јад подносит клети ?«
Па све мисли ја на једну преби',
Кô самртник кад мора мријети.

Одох, тужан, врачарици Кати,
— Тјерах коња у најбржем касу, —
Јоште узгред баба Доду сврати'
И хаџику што бјеше на гласу.

»Де каж'те ми, ако Бога знате !
Какви б'јеси по сву ноћ ме даве,
Крхају ме, ломе, газе, млате,
Те не спавам до зорице плаве ?«

Узедоше, прегледаше знаке,
Шапуташе — ко би знао шта је ! —
Док све у глас викнуше кô свраке,
Кад им кобац око ги'језда баје :

»Заљубљен си, заљубљен си јако !«
— »Ја заљубљен ? Ви ниједне куге !«
Кад то чуше — јаох наопако ! —
Вратише ми пуну врећу руге.

Па чинију турише преда ме,
(Сва зелена — не знам од чег' бјеше) —
Ништа у њој, до водице саме,
Над водицом три прста наднеше.

»Не вјерујеш ? гледај, робе сужан !
Знаш, да овдје ништа не бијаше !«
Кад ја тамо — шта да видим, тужан !
Лик ми драгин у води блисташе !

»Ви'ш, да и ми ту понешто знамо ?
Признај, признај, да не буде горе !«
»Ах, признајем, дајте л'јека само,
Да ми јадн срце не уморе !«

Намигоше подмигуше старе,
Па гракнуше све три кб авети :
»Знај, који нам посла наша кваре,
Да морају остат без памети !

Прими савет и реч нашу благу :
Немој прије легати у кревет,
Докле своју не пољубиш драгу,
Добро памти : девет пута девет !«

Тако, тужан, ја чинити поче',
И гле, видјех, баш да ме не лажу !
Сад сви б'јеси нека на њих скоче,
Ја вјерујем, што врачаре кажу ! —

КАД ? САД.

Ах, веруј Богу,
Живети не могу
Без тебе, љубезна,
Нек сваки зна !
Нек јарко сунце сја,
Не марим за то ја,
Дражи је поглед твој,
Анђеле мој !

Мирисно цвеће
Пчелица облеће,
И пије медну сласт,
Премилу част !
Твоје су усне рај,
О драга душо, знај !
Слађи је њихов цвет,
Нег' цео свет !

Поваздан тужан,
Уздишем ко сужан
За тобом, љубезна,
Нек сваки зна !

Не питај, драга, кад ?
Дођи ми, дођи сад !
Пољубац дај ми твој,
Анђеле мој !

ДВОЈНА МИЛОСТ.

Кад Бог хтједе Србе да озари
Вјечном славом и слободом драгом,
Он из царства безбројних духова
Огњевита избра Карађорђа,
Окити га громом и муњама,
Па га посла међу Србе вјерне.
Силом Бога и Господа свога,
Уста Ђорђе, плану Србадија,
Задрма се турска царевина,
Зачуди се седам краљевина !
Ал' бесједи арханђел Мијајло :
»О Господе, Саваоте благи !
Ти међ' Србе, вјерне слуге Своје,
Огњевита посла Карађорђа,
Заданув га силом духа Свога,
Те им слава допре до небеса :
Ко ће славу њингу опјевати,
На вјекове спомен оставити ?«
Рече Господ, јекнуше небеса :
»Дај да пошљем Милутиновића !«

НОЋ.

Ноћ се дивна блиста, мјесец сија красно,
А свјетила триста ките небо јасно,

По небесном двору кано бисер, злато,
У пламеном мору зв'језда трепти јато.

Ту, милине свете где се вјечно баве,
Творцу в'јенац плете кћи небесне славе !

Злаћенога њедра и лијепа стаса,
Весела и ведро небом се таласа.

Лети, мила, лети по бескрајном плавну,
Летом да прелети сву пучину равну.

И криоца лака, док пружи и склопи,
У милион зрака прелива с' и топи !

Сад се тихо сјаји и све љенша бива,
А сад се притаји ко да санак снови.

Сад над море стане и лица огледа,
А час огњем плане и згледат се не да.

Час кроз гору сине, поносна и красна,
Час се хитро вине под небеса јасна.

И рекô би оде на вратôца горе,
Гдје анђели ходе у Божије дворе !

На танани крили игра, игра, игра,
Кано зефир мили, кој' се с листом игра.

Виле смјерно језде, на сусрет јој хите,
Да јој бисер-зв'језде по њедрима ките.

Славуј у сну мио шапуће и збори,
А поточић тијо жубори, жубори !

У надземном сјају св'јетла кола плове,
Небесном је рају глас анђела зове.

О, не хити, мила, стани, не заходи !
На бисерна крила сна ми не одводи.

Вас од жеље гинем у срдашцу своме,
Тихо да починем на њедарцу твоме !

Да с' насладим санка на твој дичном крилу,
До б'јела осванка грлећи те милу !

А кад зора блага ступи рујном ногом :
Онда, ноћко драга, збогом, збогом, збогом !

КАД ЈЕ ШТА БОЉЕ.

Ој, на ове дуге ноћи,
Хоћеш ли ми, драги, доћи ?
Како ћу ти, драга, доћи,
Кад не могу јунак проћи,

Од мириса љубичице,
Од мјесеца издајице ?
Љубичица миром мири,
По срцу ми јаде шири ;
Сјајни месец с неба гледа,
Твоме двору доћ ми не да !
Ој ви јади, вељи јади,
Пожал'те нас двоје млади' !
Младост нашу погледајте,
На срце нам не падајте.
Сјај-мјесече, за облаке
Сакри твоје бл'једе зраке,
Тавна ноћ је за нас двоје,
Миловање за обоје !
А када нам дођу свати,
Онда ћеш нам л'јепо сјати !

АБДУЛ-ХАН.

Над чадором Абдул-хана
Мјесец св'јетли, зв'језде сјају,
Те заносе муслимана
Пророковом дивном рају.

Пророк свети што обећа
На свијету оном гори,
То Абдулу даде срећа
Да на земљи силан створи.

Згодна пл'јена е задоби,
Што Стамбола вр'једи града,
Б'јеле дворе кад пороби
Облачића јадног Рада.

Св'јетли мјесец, Абдул кипи,
Од радости в'ас се топи,
Па на ноге јунак ђипи,
Те чадору врата склопи.

На што мјесец, на што зв'језде,
Које сија сунце рајско ?
Нек милине небом језде,
Милије је цв'јеће мајско !

Св'јетли мјесец, ал' не дуго
Притиште га ноћна тама,
Све потамне . . . клета туго !
Црна ноћца оста сама.

А кроз ноћцу црну, мрку,
Издајека тутњи, бруји,
Гром се ломи у свом трку,
Кô да огњен пакô струји.

И све ближе, ближе хити
Ка чадору Абдул-хана,
Сјајном муњом да окити
Зелен чадор мусломана.

Хај облаци, ближе, ближе,
Посв'јетлиде, муњо сјајна ! —
Ма чадору, ко 'но стиже ?
Није л' стража то потајна ?

Ништ' не хаје Абдул зато,
Јарко сунце њему сија !
На кољену њиха злато,
Љепше злато од хурија !

Па бесједи Абдул-хане :
»Сунце моје, душо моја !
Мој лијепи ђулистане,
Откри мени њедра твоја !

»Какав Раде ? какво псето !
Што помињеш каурина ?
Такво злато, дивно, клето,
Таман за ме, хак Турчина !«

»Та да имам благо цара,
Све бих, душо, за те дао !
Твоме Раду врх ханцара,
Нек кауру није жао.«

»Врх ханцара !« глас заори,
Муња засја, ханцар сину,
Са душом се Абдул бори,
Кроз срце га стр'јела мину.

»Каурине, зар баш тако ? «
— »Тако, псето!« кликну Раде;
Абдул трену наопако,
И на црну земљу паде.

Над чадором Абдул-хана
Гром за громом муњу срета,
А кроз чадор од свих страна
Страшно хуји глас : »Освета !«

ЗЛО !

Јахах коња бедевију
Кроз ту земљу Семберију,
Однесе ме на далеко,
На далеко, упријеко
Преко Кома, вратолома,
Преко Дуге, моторуге.
А кад бијах у Косову,
На злу мјесту Јадикову,
Гдје бауци дању ходе,
Гвоздензубе коло воде,
Баук викну : »Хозајдени !«
Гвоздензуба : »Дај га мени !«
Па се на ме загонише,
Низ поље ме погонише:
»Стан', курвићу, хоћеш стати ?
Мораш пола срца дати,
Што си драгој обећао,
Кад с' пољубац излагао !«

»Ах, не могу јадан стати,
Не могу вам срце дати !
Да је драга она иста,
А у мени срца триста,
Да бројите на четворо,
На четворо и петоро,
За пољупце дали све би,
Мен' остало ништа не би !«

ОЈ РУЖО МИЛА.

Ој, ружо мила,
Ружице моја !
Што тако вене
Љепота твоја ?

Зар тебе, мила,
Роса не роси,
Да ми те мома
За фесак носи ?

Или те окце
Устрели жарко,
Што њиме светли
Сунашце јарко ? —

Ах, душо драга !
Не питај мене,
Што моје лице
Млађано вене.

Сунце ми сија,
Роса ме роси,
Ал' немам драгог,
Кој' да ме носи . . .

Која б' ме драга
Носила јадна,
Њу ми сад крије
Земљица хладна !

Који б' се драги
Дичио мноме,
Тај сада лежи
У гробу с њоме !

АЗБУКОПРЕТРЕС.

Ї

Ї добро изгледа, кано игла каква,
А код њега управ и нарав је таква,
Јар се свуда силом упиње и кôчи,
Само тек узалуд да нам боде очи !

Ѧ и Ъ

Хајд' за *дебело јер* што се јагми Ранко
Вели: *дебело је!* Ал' шта ће му *танко ?*

Ы

Према *јери* шта је Соломуна слово?
Ни у пола чуда не чини кâ ово ;

Без њега ни биће — што сваки жели себи —
Ни сыра, ни рибе ми имали не би.

Ћ

Јаћо, Јећо красни, благо наше с неба !
Ти нам више дајеш, него што нам треба!
Молимо те само, да не заборавиш !
Да нас благом својим ти не претовариш!

Є

Јерко, соко сиви, (Бог да нам га живи!)
И на бадње вече крметину мота,
А виче : не дајте, пошокчи нас *Јота*.

Ю

Чувајте, Јудејци, славу старих ваши',
Да је не преотму фарисеји наши ;
За веру и закон ви распесте Христа—
И код наших Јуда лозинка је иста !

Я

О Хегле ! Што мутиш по пакленој муци ?
Чисто »Ја« ево га у нашој азбуци !

СЛАГАЧУ.

Слагачу, немој ми, душе ти поправљат лошега стиха!
Да си ми пријатељ знам, свјетски ал' чудан је суд:
Свој хлеб ко једе, а туђом се бригом без невоље бави,
Не зна гдје му је нос; тај је, говоре, луд.

СВОМЕ ПОБРУ.

Ти ме питаш, мој лијепи побро,
Какве путе удесити треба,
Овог св'јета да поживиш добро,
А по смрти да с' дочепаш неба?

Да те ув'јек прати добра воља,
Мир у твоје срцу да овлада,
Да не имаш триста главобоља,
И кијамет којекаквих јада ?

Добро питаш и да си ми здраво !
Ја ти у том помоћи не могу ;
Нисам анђџ, а нисам ни ђаво,
Шта ће бити, да прорећи могу.

Ет' и мени то би било драго,
Кад би како могô да пронађем,
Волео би нег' царско благо,
Волео бих нег' да брэдву нађем !

Ма је тешко негубљено наћи,
Празна кеса не пуни се сама,
Ко то тражи, може ласно заћи,
У по дана спопашће га тама!

И тешко је кроза живот проћи,
А без јада и без муке каке,
Још је теже у дом Божји доћи
Без свјетлице кроз мутне облаке !

Паметан си, хвала Богу, и сам,
Да толико расудит си кадар,
Ако ниси, а ја крив ти нисам,
Што уз брдо ти наврћеш Јадар !

Нуто, сад ми нешто на ум дође,
Вјеруј, побро, ово шала није !
Кад баш хоћеш да с' олакше прође :
Раку спремај, па умири прије.

Шта се чудиш ? шта ли ти је жао ?
Гробница је све намирит кадра !
Н'јеси, ваљда, на уроке пао,
Да без вјетра ти распињеш јадра.

Какав ли је оно војник тужан,
Који жели задобити славу,
А једнако брине се кô сужањ,
Да сачува своју мудру главу ?

Ако ли се башкарити надаш,
Не сакри се ни у козјем рогу !
Снаћи ће те, откуд се не надаш,
Зло ће бити, вјеруј једном Богу

Није сваком Господ дао благи,
Да без муке љуте штукe цвора,
Суђено је, побратиме драги,
Да све знојем заслужит се мора !

Ах, тешко је живјети у св'јету,
А још теже одрећи се св'јета !
Ко ће бездну зајазити клету,
Без окрша и без сијасета ?

Јеси л' храбар ? — погинућеш лудо,
Јеси л' добар ? — појешће те вуци,
Мудар ретко да не прође худо,
А богатог вребају хајдуци !

Јеси л' зао — зло и наопако,
Боље да се ни родио н'јеси !
На тебе ће устат' гром и пакђ,
Душу твоју однијет ће бј'еси !

Зло на селу а горе у граду,
Зло на мору који куша срећу !
Међ људ'ма си вазда у инаду,
За пустиње ни зборити нећу.

Нигдје станка, да с' по ћефу смириш,
Трње ниче, гдје се и не сади !
Свуд биједа, куда год завириш,
Труд, невоља, кијамет и јади.

Од свог мораш зазирати гласа,
Ако желиш достојит се раја ;
Трпјет' мораш до самртна часа,
Ма трпљењу и не било краја.

Стој, не вичи, немој да се једиш,
Протри очи, па погледај свуда,
Добро мотри што очима гледиш,
А не зијај кано дјеца луда.

Ви'ш, и томе разлога имаде,
Кô и свему што у св'јету бива !
Во издире а лисица краде,
Луд се топи, вјешт по врху плива !

Само треба намазати кола,
Па да видиш, како возе л'јено !
Кад магарца, кад коња, кад вола,
Свако ће те послушат слијено.

Зар баш мора све онако бити,
Кô што слијеп у гуслице гуди?
Ко ће свему св'јету угодити,
Боље својој нег' свачијој ћуди !

А за они — ха, за они свијет !
Ко ти мари сад за такве ствари ?
Свако прти што море понијет,
Да на овом св'јету не прцвари. ---

Ти си, побро, соја господскога,
На теби је ђузед одијело,
Од хоће си научио свога,
Од црнога оградит бијело.

Црне вране нек около гачу,
Шта је стало такоме соколу ?
Нека гачу, нек по пољу скачу,
Нек по твоме не кљуцају столу.

Кљуц . . . кљуц . . . ето, баш ништа не оста
Гаврап јаде однесе у кљуну !
Паметан си и учеван доста,
А лијеп си кâ Ружа у чуну.

Чун је готов : вози, веслај, побро,
Спње море док с' није затресло !
Нудер, побро, причувај се добро,
Да на леђа не упртиш весло.

РАЗГОВОР КАДРИ ПАШЕ НА ОНОМ СВИЈЕТУ.

Валлах, биллах, Егдурула !
Лијеп ли ти сан снијева,
Кано да ми вјерна була
Танко, гласно попијева :
»Сив соколе, Кадри паша,
»Сјај-мјесече у поноћи,
»Мој стамболски аскјербаша,
»Хоћеш ли ми скоро доћи ?
»На јад ли ми оде, војно,
»У то пусто поље бојно !
«Да те није занијела

»Бритка сабља убојница ?
»Јали танка и бијела
»Карадагли робињица?»
Аллах, Аллах, добра санка,
Прије зоре и осванка ?
Белли када једва чека,
Да јој војно с боја дође,
Дову учи за менека
Код нашега мулах хође !
Ма ко оно амо газн,
На кога ли језик плази ?
Ну, та то је Јусуф драги,
Добре гласе носи аги.
Хеј, Јусуфе ! куда идеш ?
Да ме нећеш да обидеш ?
Ја сам овдје, казуј шта је,
Мој крилати љути змаје ?
Да л' већ једном у прах леже:
Карадагли Карабеже ?
Је л' темена учинио,
Љута змија и аждаха,
И скуту се поклонио
Силеного падишаха ?
Ху... какав си, добар чоче !
Ко те тако грдно доче ?

Јусуф.

Ах, не збори, драги ага !
Бог зна н'јеси ко што треба?
Што помињеш Карадага

У трећему кату неба ?
Куд ћу, шта ћу, што ме питаш,
Кад се ето и сам скиташ ?
Куд сви Турци, и ја тамо,
Немам куда натраг амо !
Ја какав сам, да сам, нек сам,
Ма ко тебе наонако
Међ' хурије посла тако
И без уши, и без носа,
Без ћулава, гола, боса ?

Кадри паша.

Шта . . . гдје смо ми ? шта је ово ?
Да нијесмо нагазили,
И у коло загазили,
Клето коло шејтаново ?
Дур, Јусуф бе, казуј брже,
Који б'јес нас водје врже ?
Камо бритка Ђорда твоја ?
Камо силна војска моја ?

Јусуф.

Каква војска ? Каква Ђорда ?
Све хајдучка сломи хорда !

Кадри паша.

Све хајдучка сломи хорда !
То учини црни камен.
Ах, да ми је Халед пламен,
Пророкова света Ђорда !

Вај, сад виђу тужан гдје сам.
Бар да 'вако шут нијесам,
Отишо бих и ја право
У то седмо небо плаво !
Ма шта оно оздо бруји,
Рекао бих ценом струји ?
Ђаур ! ђаур ! црни ђаур
Ни водје нам не да мира,
Спрема путо од синцира
Да нам душу спута ђаур.
О, Фатимо, о, хазрети !
Ви'ш, како нам ђаур пр'јети ?
О, смилуј се на ме роба
У проклето ово доба,
Притакни ми крила лака,
Да се вином врх облака !

То говори Кадри наша,
Па се седмог неба маша,
Осврну се и обрну,
Мухамеду под skut прну.

МЕЈРИМА ДЈЕВОЈКА И ДРАГИША СЕРДАР.

Храни мајка јединицу шћерцу,
Вјерна љуба Омера везира,
У Мостару граду бијеломе,
Хранила је медом и шећером,
Умива је студеном росицом,
А утире руменом ружицом.

Лијепо је мајка његовала,
Још јој љепше име надјенула,
Л'јепо име: Мејрима дјевојка !
Кад је Мејри дван'ест љета било,
Сину Мејра кано сунце јарко,
Зачуди се Мејримина мајка :
»Ао Мејро, л'јепа ти си, злато !
Расти, Мејро, моје чедо драго,
Те дорасти мајци до рамена,
Кад дорастеш мајци до рамена,
Даћу тебе за Драгишу млада,
За Драгишу Иванбеговића,
Што га љепшег у свој Босни нема,
У свој Босни и Херцеговини!
Није лошиј' спнак од бабајка,
А јунак је кано и бабајко,
Што на сабљи стече беговање,
Кадно султан бјеше заратио
С Арбанијом, крвавом крајином.«
То говори лепе Мејре мајка,
То говори, да се разговорн,
То говори, да је жеља мине,
Е се када ашик учинила,
За младости, за љепоте своје,
На Ивана Драговог бабајка.
Чуди с' Мејра што говори нена,
Не зна Мејра што је мушка глава,
Е је Мејра у харему расла,
У харему, у кавезу златном.
Чудила се три године дана.

Кад четврта наста годиница,
Ев' падишах ситну књигу пише,
На кољено Омеру везиру,
Царев ферман царски бесјеђаше :
»Хај, Омере, моје сиво перје !
Деде крени твоје Мостаране,
Мостаране до мора јунаке,
Да си брже цару у индату,
Аџем се је љути одметнуо,
Ваља нама на Аџема поћи !«
Кад је Омер књигу проучио,
Те он виђе што му књига каже,
На Омера нека мука дође ;
Жао му је дворе оставити,
И у двору злато непрошено ;
Ма не бива образ потурити,
Ни царева хљеба погазити.
Није шала, моја браћо драга,
Царев ферман, царева јазига !
Оде Омер на цареву војску,
Оста Мејра у харему с мајком,
Броји дане, кад ће који проћи,
Кад ли ће јој бабо с боја доћи.
Једно јутро бјеше поранила,
Па излази на горње чардаке,
Гдјено јој се бабо прохођаше.
Па погледа сунцу на истоку,
Сехир чини бијела Мостара ;
Но је младу очи занесоше,
Те погледа низ б'јелу чаршију,

(У зô час га мајци погледала!)
Угледала млађахна јунака,
На ђогату коњу помамноме,
Ја какав је, јад га не десио !
Вас у срми и у чистом злату ;
Поносито главу уздигао,
На глави му калпак и челенка,
За челенком девет перјаница,
И десета грива позлаћена,
Под калпаком чело повисоко,
А под челом очи соколове !
Јесте лијеп кано и дјевојка,
Вита стаса, румених образа,
Црних веђа, мрких наусница,
Господскога соја и погледа,
Куд погледа, очима стријеља,
У Мејри је срце устр'јелно,
Помрча јој пред очима сунце.
Оста Мејра кано укована,
Нит' се креће, нит' јашмака меће.
То је јунак једва дочекао,
Па чардаку коња догоњаше.
Боже мили, чуда големога !
Кад је Мејри сагледао лице,
Ја каква је Мејрима дјевојка !
Какве ли су очи у Мејрима !
Сажегле би по Стамбола града,
А немоли срце у јунаку !
Плану јунак како огањ живи,
Колико се бјеше раздрагао,

Толико му коњиц подиграва,
Упропнице по три копља скаче,
Те јунака ближе примицаше,
Док је Мејри селам учинио,
Три уздаха, три пољупца драга!
Па бесједи незнан добар јунак :
»О Туркињо, љепото дјевојко !
Прими селам Драгише сердара,
По чему ћеш мене познавати,
По селаму, по поздраву моме!«
Оде јунак уз б'јелу чаршију
На ђогату коњу помамnome,
А Мејрима низ горње чардаке,
Право оде мајци у сараје,
Својој мајци пада на криоце,
Па бесједи Мејрима дјевојка :
»Моја мајко, мене боли глава !«
А мајка је дивно разговара :
»Л'јепа Мејро, моје чедо драго,
Немој ми се, душо, раскарити !
Ако ти је жао баба твога,
Скоро ће ти бабо с боја доћи,
И довести танких робињица,
И донијет сваког тезјината :
Ђул-мерџана, дробнога бисера,
И аџемске свиле и кадиве!«
Бесједи јој Мејрима дјевојка :
»Мајко моја, умријети хоћу !
Већ ти зови Росанку дјевојку,
Нек ми стере мекане душеке.«

Препаде се Мејримина мајка,
Па дозивље Росанку дјевојку :
»Росо моја, танка робињице,
Простри Мејри мекане душеке,
Нешто Мејру забољела глава,
Находи се око Мејре, Росо,
Немој ми јој санак покварити,
Нека Мејра сладак санак спава,
Не би ли је глава пребољела !«
То говори л'јепе Мејре мајка,
Па остави Мејриму дјевојку,
Остави је с Росом у сараје.
Кад то видје Мејрима дјевојка,
Хитро скочи на ноге лагане
Па се вјеша Роси око врата :
»Слатка Росо, Богом посестримо !
Досад си ми била робињица,
А од сада Богом посестрима
Немој мене мајци проказати !
Слатка Росо, не боли ме глава,
Већ ме боли срце у њедрима,
Са онога Драгише сердара,
Живо ми је срце устр'јело,
Росо моја, умријети хоћу,
Казуј л'јека, ако Бога знадеш!«
Бесједи јој Росанка дјевојка :
»Тјена Мејро, госпојнице драга !
Да ли не знаш, гдјено пјесма каже :
»Од севдаха горег јада нема !
А севдах се са севдахом вида.«

Мејрима јој ријеч прихватише :
»Знадем, Росо, како не бих знала !
Ну отиди у Драгине дворе,
Казуј драгом како боље знадеш,
Ако му је селам од истине,
Нека ноћас по мјесецу дође
На потајна, на малена врата,
У ђул-башту, под жуту неранцу,
Нека дође, да му селам вратим,
Чини ми се, лакше би ми било !«
То је Роса за Бога примила,
Па одлази у Драгине дворе,
Те казује Драгиши сердару,
Све му Роса по истини каже :
»Л'јено те је Мејра поздравила,
Мила шћерца Омера везира,
Ако ти је селам од истине,
Да јој ноћас по мјесецу дођеш,
На потајна, на малена врата,
У ђул-башту, под жуту неранцу,
Да ти селам са селамом врати!«
Бесједи јој Драгиша сердару :
»Хоћу, Росо, а да како нећу !«
Па се маши руком у џепове,
Те извади тридесет дуката :
»Нај ти, Росо, тридесет дуката,
Те ти спремај везене дарове,
Ако Бог да и срећа јуначка,
И боље ћу тебе даривати !«
Оде Роса Мејри у сараје,

Оста Драги у бијелу двору.
Кад је време по вечери било,
Ноћца дође и мјесец изађе,
Опреми се Драгиша сердару,
Па он оде на потајна врата,
Алком куца тихо на вратима.
То у двору нико не чујаше,
Разма једна Росанка дјевојка,
Па Драгиши врата отвараше,
Одведе га у зелену башту,
Одведе га под жуту неранцу,
Крај водике бистра шедрвана.
Мало вр'јеме затим постојало,
Стаде шкрипа места и папуча,
Стаде звука дробнијех ђердана,
Зажубори свила и кадива,
Ето иде Мејрима дјевојка,
Лепша Мејра него што је била !
Угледа је Драгиша сердару,
Колико је млађан пожелио,
Не може је с миром дочекати,
Заигра му срце у њедрима,
Заиграше токе на прсима,
Учини му с' часак кô година,
Пред Мејриму јунак истрчао.
Боже мили, чуда големога !
Да је коме послушати било,
Како двоје у глас један зборе :
»Гдје си, Мејро, моја круно златна ?«
»Гдје си, Драги, сунце огријано ?«

А сјајан се мјесец пригибаше,
Те њих двоје младих прислушкује ;
И водица жубор устављаше,
Те њих двоје младих прислушкује.
Нема краја милом разговору,
Ни хесапа пољупцима драгим !
Ко ће сјајне изхесапит звјезде,
Ко л' пољупце њине пребројати !
Ноћца тиха слатког миловања,
Ко да пушта на крилима лети !
Проведоше ону ноћцу тиху,
У грљењу и у миловању,
У љубљену и у уздисању,
Да не бјеше зора похитала,
Још се млади миловати шћаху.
Зорица их б'јела раставила,
При растанку Драги проговара :
»Када ћу ти, Мејро, опет доћи ?«
А она му ријеч прихваташе :
»Дођ' до вече под жуту неранцу !«
Оде Драги свом бијелом двору ,
Оде Мејра горе у сараје.
Кад ујутру јутро освануло,
Мезул стиже и бијела књига,
Од Стамбола града царевога,
На кољено Драгиши сердару,
Б'јела књига, црна слова пишу :
»Хајде, Драги, на цареву војску,
Скоро ти је бабо преминуо,
И сердарство на те оставио,

Ваља теби притврдит сердарство !
Кад то виђе Драгиша сердару,
Мило му је, и жао му бјеше ;
Мило му је мегдан дијелити,
Јуначке се игре наиграти ;
Жао му је Мејру оставити !
Но се њему на ипо не може,
Већ опрема поамна ђогата,
А кад сунце на заходу бјеше,
Сунце зађе и мјесец изађе,
Оде Драги у Мејрине дворе,
У ђул-башту под жуту перашћу,
Невесело главу потурио,
Пита њега Мејрима дјевојка :
»А што си ми, Драги, невесео,
Да се ниси на ме расрдио ?«
Бесједи јој Драгиша сердару :
»Л'јепа Мејро, моја круно златна !
Како бих се на те расрдио ?
На свијет бих прије омрзнуо,
Но што бих се на те расрдио !
Већ ја јесам, јунак, невесео,
Мезул стиже и бијела књига,
Од Стамбола града царевога,
Мене царе на војску позива.«
Кад то зачу Мејрима дјевојка,
Проли сузе низ бијело лице,
Па се вјеша Драгом око врата :
»А мој Драги, моје сунце јарко !
Немој мене, Драги, препадати,

Немој мене младу остављати !
Њу ми тјещи Драгиша сердару :
»А што би се препадала душо,
Ја ћу отић код баба твојега,
А кад види, да сам добар јунак,
Он ће тебе мени поклонити,
Одвешћу те у Приморје, Мејро!
Ал' бесједи Мејрима дјевојка :
»Све је тако, Драгиша сердару !
Но ми срце нешто друго каже ;
Бог ће дати, те ће добро бити!
Сажали се Драгиша сердару,
Проли сузе низ бијело лице,
Па са руке златан прстен скида :
»Нај ти прстен, драга душо моја !
Ако мени суђен данак дође,
Помени ме по прстену моме !
Узе прстен Мејрима дјевојка,
Па са руке златну бурму скида,
Сузама је бурму оросила :
»Узми, Драги, ову бурму златну,
Па кад чујеш да сам преминула,
Помени се нашег миловања !
Драги Боже, на свему ти хвала !
Кад вријеме растајању дође,
Тешко им се бјеше растанути !
Растану се, пак се и састану,
Једно друго и грли и љуби !
Мјесец сјајни лице заклањаше,
Да не гледа њихно туговање.

Оде Драги на цареву војску,
На Арема, преко мора сиња;
Оста Мејра у харему сама,
Па процвили кано љута гуја:
»Црни гласе, да те Бог убије!
Боље да сам преминула млада,
Него што сам тебе дочкала!»
Кад ујутру јутро освануло,
Ал' је Мејра сјетма невесела
А пита је њена мила мајка:
»Што је Мејро, ако Бога знадеш?»
Бесједи јој Мејрима дјевојка:
»Не питај ме, моја мила мајко!
Нешто ми је на срдашцу зима.«
Леже Мејра у меке душеке,
Нит' што једе, ни водице пије.
Тако траја три бијела дана,
Кад четврти данак освануо,
Поранила Мејрима дјевојка,
Па излази у зелену башту,
Право оде под жуту неранцу,
Па неранцу и грли и љуби:
»О неранцо, моје дрвце златно,
Под тобом ми мој Драги стајаше!»
Па се наши хлађане водице:
»О водице, мој бисере драги!
Крај тебе ми мој Драги сјеђаше,
Бог ће дати, мој ће Драги доћи!»
То говори Мејрима дјевојка,
То говори, грозне сузе рони,

Па се враћа натраг у сараје,
Леже млада у меке душеке.
Мало вр'јеме затим постојало,
Мало вр'јеме један мјесец дана,
Књига дође преко мора сиња,
Вјерној љуби Омера везира,
Црпијем је жигом жигосана,
Црна књига грдно проговара :
»Давран', кадо, ти не рони суза !
Ако ти је Омер погинуо :
Ал' се Омер дивно осветио,
Освети га Драгиша сердару,
Загони се на Аџема краља,
Погуби му великог рицала,
И четири паше учтуглије ;
Још да не би пусте бедивије
У онога краља аџемскога,
И краља би жива ухватио !
Ту смо чудан шићар задобили,
И аџемску војску погубили,
Од нашијех мало ко погибе,
Од Аџема мало ко остаде ;
Но се рани Драгиша сердару,
Устр'јели га стр'јела татаранка,
Бог зна, кадо, да л' ће пребољети !«
Драги Боже, на свему ти хвала !
Кад је када књигу проучила,
Вјерна љуба Омера везира,
Она кука кано кукавица,
А пита је Мејрима дјевојка :

»Окле књига, пуста останула ?«
Мајка Мејри право казиваше ;
А кад Мејра гласе разабрала,
Обнезнани с', па на земљу паде.
Препаде се Мејримина мајка,
Колико јој Мејра мила бјеше,
Заборави на Омера свога,
Па бесједи Мејримина мајка :
»Л'јепа Мејро, разбери се, злато!«
А Мејра јој ријеч проговара :
»Не могу се разабрати, мајко !
И ако би баба прежалила,
Ја не могу Драгишу сердара !«
Зачуди се Мејримина мајка :
»Л'јепа Мејро, моје чедо драго !
Отклен ће ти Драги мно бити ?
Ти си, Мејро, у медресе била,
Да ли не знаш што инџиел каже :
Грехота је гледат у каура,
А некмоли за каура поћи !«
Збори њојзи Мејрима дјевојка,
Тужно збори, а с душом се бори :
»Прођ' се, мајко, књиге инџиела !
Добро знадем што инџиел каже :
Инџиел је што на срцу пише !
Драгино је име уписано,
Уписано насред срца мога ;
Не могу га, мајко, прежалити,
Не могу га млада преживјети.«
То изустѝ, лаку душу пусти.

БРИЖАН РАДЕ.

»О Господе, што ме створи,
На бијелом овом св'јету,
Да ме тешка туга мори
У најбољем мом цвијету ?

Ништ' не видим, куд погледам,
Све је тамно за менека,
И кад ходим, и кад сједам
Једна жалост мене чека.

Шта помажу све красоте,
Кад навале брига триста ?
Коме брига срце оте,
Том узалуд сунце блиста!»

Тако брижан Раде рече,
Од жалости сузе рони,
Па пред рајска врата клече,
Гдје анђелска пјесма звони.

Опази га Петар свети,
Сажали се, зборит оде :
»Немој, душо, св'јета клети !
Св'јет је ови пунан згоде.

Нај ти гусле и тамбуру,
Па одлази брго доли ;
Успи винца у чутуру,
Кад те мука преодоли.»

Пробуди се брижан Раде,
 (Видје да је санак пусти)!
Прсбуди се, мислит стаде,
 Свети Петар што изусти.

»Бог и душа, добар санак !«
 Па чутуру он загледа,
Ста пјевати сваки данак —
 Неста бриге, неста једа !

ДЕРВИШБАБА.

Дервишбаба коло води,
 Хопа цуп ! трупа труп !
Сехирбаша за њим ходи,
 Хопа цуп ! трупа труп !
Дервишбаба, пиле голо,
 Скокни колом наоколо!
Како ћу вам, јадан, скочит,
Кад не могу ногом крочит ?
Одох тужан ја на ћабу,
Ка што пише у ћитабу,
Кад ли бијах у Медини,
Пребих ногу у бедрини !
Кад ли бијах у Шааму,
Разбих чело у хамаму !
А кад бијах у Каиру,
Пребих леђа на баиру !
Повикаше ђеца луда :
»Дервишбаба, не ид' туда !«

А ја бјежи брже боље,
У то пусто шејтан-поље,
Кад у пољу два бекташа,
Два бекташа, бумбеташа,
Један вели : »Куд се вереш ?«
Други вели : »Што се дереш ?«
Па ме сташе деветати,
И по пољу преметати !
»Јаох мени, два бекташа,
Два бекташа, бумбеташа,
Немојте ме деветати,
Ни по пољу преметати,
Кунем ви се на ћитабу,
Нећу више ни на ћабу !«
Тако, ето, ја се молих,
Ма им гнева не утолих,
Деветаше, бумбеташе,
Сву ми браду очупаше !
А кад прође тај кијамет,
И ја одох на вилајет,
Питају ме Турци с града :
»Дервишбаба, кам' ти брада ?«
Остав'те се браде моје,
Па гледајте јаде своје ;
Како су вам добре каде,
И у вас ће нестат браде !«

ДВИЈЕ КОКЕ И ПЕТАО СТАМБОЛИЈА.

Дв'је се коке завадише
У крај плота, на буњишту,
Једна вели : »Коко, роко,
Што кокоћеш, што звокоћеш
Кад те нико и не гледа?«
Друга вели : »Мућо, бућо,
Залуду си бућоглава,
Кад си, јадна, кусорепа !«
Отуд иде млад делија,
Млад делија Стамболија,
Горе скочи, па поскочи :
»Кукуреку, на диреку !
Не лудујте коке моје,
Скоро ће вам свати доћи,
Сваког сата по два свата,
А у петак по десетак ;
Свати су вам одабрани,
Кано да су очупани :
Стари сват, головрат,
Стари кум, голокрак,
А дјевери, кождери
Дјеверуше, торокуше,
Пред њима је ђувегија,
Пусту кресту накривио,
Баш кô да ће на бој поћи !«

=====

СТАРИ ЛИСАЦ.

Пилићи се једном завјерише
Супрот свога силна господара,
Господара лисца маторога ;
Међу собом вјеру ухватише,
Да ће прије главе погубити,
Него тврду вјеру погазити.
То дочуо лисац господару,
Па је њему врло мило било,
Оштри зубе и кукасте нокте,
Е се нада ћару и шићару.
Но да видиш јада големога !
Рад би лијо кано што би хтио,
Ма не смије зуба помолити,
Без тестира својих вијећника :
Без свједоцбе старога гигана,
Без пресуде тукца будиковца,
Без потврде орла крилатога.
Мисли лијо мисли свакојаке,
Све мислио, на једно смислио,
Абер даје на четири стране,
А по својој силној царевини :
»Ко је вјеран господару своме,
Нека брже по авазу дође !«
Ја када ли полетјеше клети,
Колико је пусто поље равно,
Не мореш га оком прегледати,
Све је поље махом притиснуто
Од онога соја пернатога.
Њих ми сједа лисац господару,

По господству и по старјешинству :
С десне стране орла крилатога,
С л'јеве стране тукца будиковца,
У прочеље старога гигана,
А остале, како који може ;
Па им поче 'вако бесједити :
»О пернати зборе поносити !
Ево има већ недјеља дана,
Од каконо вијећ учинисмо,
Међу собом вјеру ухватисмо,
Нек је мира по свој царевини,
Нек је рахат свака на своме гн'језду ;
Ко то неће, пека главом плаћа.
Ма пилићи вјере не познају,
Потурише образ и поштење,
Па сад они о превари раде,
Те не смијем више рахат проћи,
Од пилића и њиних кљунића !
Камо ријеч и вјера јуначка,
Зар је тако у вас поуздање ?«
Кад то чуше крилци свиколици,
Оборише главе невесело,
Па гледају у земљицу црну;
Ал' повика шврака из буџака :
»Што мучите, муком замукнули !
Закуните старога гигана,
Лавским брком и орловим кљуном,
Он ће вама право казивати.«
То су они једва дочекали,
Клетву чине староме гигану.

Ма да видиш јада изненада !
Не сме тиган заклетити се криво,
Не сме, стари, огрјешити душе.
Ако л' би се право заклињао,
Онда тешко пилићима јадним.
Све мислио, на једно смислио,
Боље крвник нека главом плаћа,
Него јадна пилација млада,
Па се куне збору крилатоме :
»О пернати зборе поносити !
А тако ми кљуна орловога,
И лавскога страховита брка,
Није 'нако, ка што лисац вели !
Куд ће лицу пилад нахудити ?
Већ он један о превари ради,
Преваром нас мисли оставити
Без порода, без помена свога.
Кад то чуше крилати јунаци,
Сви јуначким крил'ма зашкрипаше,
А витешким грлом загракташе,
Па скочише на поге лагане,
Понајбоље орли и гаврани,
Старом лицу очи повадише,
Па на њега јуриш учинише,
Кљуновима свега г' растргоше,
У кљунов'ма месо однесоше,
Нек утвори ни спомена нема !

СОВА И КУКАВИЦА.

Кара сова кукавицу :
 »Што кукучеш ваздан куку!
 Куку, куку, кукуруку!
 Кад пјевати не умијеш ?«
 Збори њојзи кукавица :
 »Иди, сово, бућоглаво !
 Нек ми с' бољи не наруга,
 А од тебе стидна нисам!«

НА ГРОВУ АНДРИЈЕ СТАМЕНКОВИЋА.

Јеси ли пријатељ народни,
 Ступај слободном ногом ;
 Ниси ли —
 Одлази с Богом.

ЖИШКА.

Ај ти, враже, бјес в' те !
 Чему ж' ти нашу крв пијеш ?
Краловгорски рукопис.

Над лијепим Златним Прагом
 Црни се облак вије,
 Небеса хуком хуче,
 Земља се тресе.
 Није ли то живота трубни глас
 Над гробом мртвих ?
 Ил' је то страшни Божји суд
 Над Златним Прагом ?
 Не, није !

Освете глас то је
Сотоне црног.
С пр'јестола, крвљу окаљаног,
Цар Жигмунд уста,
И рече :
»Проклети Хус !
Проклет нека је Чех !
Чујте, Алемани храбри,
Војводе и господо св'јетла :
На светом огњу вјере,
Ми,
Вјерна дјеца,
Римпапе светог,
Сажегосмо Хуса,
Е славјанску вјеру,
Славјанску ријеч
Чесима рече !
Сажегосмо Хуса ; но дух му оде,
Оде с пламеним огњем у срца
Невјерних Чеха,
И сваки Чех,
Поста Хус !
Три пут три стотин' барјака војске,
Војводе силне од двадесет краља,
Љутом устр'јели стр'јелом,
Убојним поби копљем,
Мачем погуби оштрим,
Лубардом страшном сатр'
Бијесни Чех,
Огњени змај,

Слијепи војвода Жишка !
Слијепцу окат
С мејдана морадох бјежат!,
Ја,
Цар ваш,
Цар свијета,
Жигмунд . . . Ха !
Срамоту ову
Никад заборавит нећу,
Дв'је царске круне,
На бојном пољу,
На оштрој ђорди,
Прадједи задобише моји :
Обје ћу јунак дати
За освету свету,
И седам краљевина мојих,
Грдан по свијету ходити нећу !
На врху крвавог мача мог,
Последњи нек издахне Чех !
Цар рече,
И гњевом запламтје збор,
Повадише огњене маче,
Повикаше Алемани љути :
»На врху крвавог мача твог,
О, св'јетли царе !
Пошљедњи нек издахне Чех !«
И с краја на крај св'јета,
Одјекну освете глас.
Силна се војска диже
Из б'јела св'јета,

Пред њоме силан цар Жигмунд .
На б'јесном хату.
Градове силне поробише,
Огњем попалише Алемани љути,
Под мач ударише и старце, и жене,
И дјецу луду !
Јаук се до неба диже :
У крви дјеце своје,
Заплива земља Чешка !
»Гдје сте, јунаци храбри ?
Огњени змају, гдје си ? «
Све је зан'јемило живо,
Муком замукнула брда
И поља равна !
Преко глухих поља,
Преко гаришта црних
Бат за батом коњским
Тужно јечи !
Ка̑ вихор пусти
Одлеће војска
Златноме Прагу,
Пред њоме силан цар Жигмунд
На б'јесном хату,
У зубима бојно копље,
У руци крвав трепти му мач.
»Не даље !«
Ка̑ гром загрми с Витковог брда
Бијесни Чех,
Огњени змај,
Слијепи војвода Жишка :

»Безумни царе, куд ћеш ?«
И тресну златним штитом,
Бојним копљем.
О, Боже мили !
Боже свети !
Кад ли се двије
Сукобише војске,
Два силна змаја,
Од вриске хатова б'јесних,
Од звеке оружја св'јетла
Праг звони !
Небеса хуком хуче,
Земља се тресе,
Гребу огњени мачи,
Отровне стр'јеле лете,
Бојна се копља ломе
Сабље цакћу,
Лубарде страшан тутњи јек !
Затрубише бојне трубе,
Халакнуше Алемани љути,
На двоје чешку војску
Пресјекоше силну,
Опколише огњеног змаја,
Крилатор под њим погубише ждрала,
Ал' се љути змај
Златним заштитио штитом !
У вис подиже бојно копље
Слијепи војвода Жишка,
Долетјеше љути лави,
Повадише огњене маче,

Запјеваше божанску пјесму,
Жишкову пјесму.
»Kdož jste boží bojovníci!
Јуриш, браћо, витезови!«
О, Боже мили!
Боже свети!
Препаде се силна војска
Из б'јела св'јета,
Побјегоше Алемани љути,
Пред њима цар Жигмунд
На б'јесноме хату.
Ка̑ гром загрни с Витковог брда
Бијесни Чех,
Огњени змај,
Слијепи војвода Жишка:
»Не тамо,
Безумни царе!
Овамо је Златни Праг,
Свети праг,
Светога дома славског!«

МОСКВА.

»Москва је моја!«
Повика европски Џингисхан:
»Да л' је истина?
Да л' је сан?
Херкулска ст'јена
Пригла је охолу главу,
На златном Кремљу стојим ја:
Москва је моја!«

И чудна радост с'јевну у очима
Силнога цина.
Мјесец тихо св'јетли на ведроме
Московском небу,
Зв'езде трепте,
У сињем мору чадора б'јелих
Стоји Москва !
Свуда тишина н'јема ... он један
Снијева будан :
»Зашто ме тако срдито гледаш,
Љепото красна ?
Дијанин поглед је то,
Марсовом пољупцу драг.
Да нав'јек тобом заробљен будем,
Заробих тебе,
Робињо красна !
Царице св'јетла !
Не туђин,
Не чудњак из св'јета мрски :
Цар васионе женик је твој,
Дијано моја !
С Атланског до Тихог Океана,
Удивљен св'јет славиће име твоје !
Пред твојом славом потавњеће слава
Зевсова сина !
Од алама драгог
Створићу пр'јесто на њедарцу твоме,
Инђија нека му двори,
Стамбол нек му се клања горд !
Херкулеска ст'јена пригла је

Охолу главу,
На златном Кремљу стојим ја :
Москва је моја !« —
»Хура !
Да живи маћушка Москва !«
И Москва плану,
Потамњеше чадори б'јели,
Мјесец зађе,
На златном Кремљу задркта
Силан цин.
Ај, како је лице у робиње дивно !
Како је красно !
Како ли се румени жаром
Младости вјечне !
Очи јој муњом трепте ...
Она,
Од силног бл'јеска згледат се не да,
Царица св'јетла
На челу њеном плам огњен гори,
Пламен је то
Освете драге !
Освете миле !
»Хура,
Да живи маћушка Москва !«
И врисак врисну,
Помам се до неба диже,
У крв огрезнуше зв'језде
На ведроме московском небу.
Над златним Кремљем краве

С'јевнуше муње,
Посрну цин,
Сотонин брат
Оде у сломоврат!

ПРОМЕТЕЈ.

У бл'јеску Олимпа светог
Пред зором богова силних
Кô црна ноћ.
Трепти сјен.
»Ко си ти, о смртни ?«
Срдито Громовник викну.
»Ја,
Син смрти,
Прометеј!
Чујте, богови силни,
Очајног гр'јешника чујте :
Силан кад небом грмну
Бог над свима,
Зевс,
Кад гњевом силног
Ускипје сиње море,
Потамњеше небеса сјајна,
Заниједи ад,
И јеком јекну,
И у прах паде
Св'јет б'једни,
Мрав :

Тад, безумни ја!
Слушајућ хук грома
Заципљен остах сам,
И чух глас славе,
И видјех небесних свјетила
Огањ свети . . .
О!
На Олимп, не знам како,
Силно ме жеља диже
Кô див оснажен мишцом,
Зграбих
И баких б'једном св'јету
Огња искру.
Удивљен св'јет прену,
Умукну гром,
На лицу смртних сину радост.
Ах!
На челу мом оста
Вјечни жиг.
Праведни бози, чујте:
На Олимп свети,
Кô силна жеља негда,
Сад ме
С кајањем догна
Гр'јех страшни !«

СИНЂЕЛИЋ.

Пред градом Делиградом,
Вије се ст'јег,
Под ст'јегом, под барјаком
Синђелић бег.
Кô мрки вуци
Око њега лете Турци :
Тресе се силан град,
Делиград !

Синђелић хабер нема,
Бег-сердар,
Турчину ханџар спрема,
Лијеп дар !
С бедема турске клетѳ
Белаве главе лете :
»Умметти
Аллах ил Аллах !«
Хахаха !

Синђелић хабер нема,
Бег-сердар,
Џевердар Турком спрема,
Лијеп дар !
На чибук турској али
Лубарде огњем пали,
Тресе се силан град,
Делиград !

Ведро се небо јежи
Од силног пра',

У ценем Турчин бјежи
Од тешког стра'!
Љути се бојак бије,
Пуста се чалма вије :
 »Умметти . . .
 Аллах ил Аллах !«
 Хахаха !

»Соколе сиви, стани,
 Устави лет,
Клетог се боја мани,
 Не мори св'јет !«
Синђелић хабер нема,
Душмане у ад спрема :
 Тресе се силан град,
 Делиград !

На земљу тама сађе
 И наста мрак,
Крваво сунце зађе
 За облак !
Лубарде страшно јече,
Огњени мачи звече :
 Тресе се силан град,
 Делиград !

»Отвор'те граду врата !«
 Зачу се глас,
»Нек Турчин нагна хата,
 Проклети пас !

Ваља му поћи спати,
Ваља му авдес дати :
Скоро ће, скоро доћ
Крвава ноћ!»

И Турчин наже као мрав,
Кô б'јесан лав,
На бедем гази,
Часном се крсту плази ;
Синђелић к земљи паде,
Џебани огањ даде :
Диже се силан б'јес,
Урнебес !

Гле, како Турчин скаче :
Ај, ај, ај !
Црни му гавран гаче :
Вај, вај, вај !
»Врати се, Туре, твога ти поста,
»Када ти оста !«
Не слуша, оде гор',
Кô зелен бор :
»Умметти . . .
»Аллах ил Аллах !«
Хахаха !

АКЦИУМ.

Кимвали звоне !
На лаки крили
Лахори лете мили,
Морем се гоне.
Аполо сјајан ступа ближе,
Акциум гордо с' диже,
И с мрамор - горе
У сиње гледа море.
На лаки крили
Лахори лете мили,
Морем се гоне,
Кимвали звоне, звоне :
Ето је . . . не, није !
Ти дркћеш, Октавије ?
Робови, легиони, ко сте ?
Херкулу преслицу нос'те
На бој се спрема Антоније !
На сјајном штиту нека се снажи,
Нек проспе дражи
Пламено око њено :
»Ено је, ено !«
Ори се трубни глас,
Кроз свијет в'ас.
У злату трепти галијета,
Огањ, ватра,
На њој се вози царица св'јета,
Клеопатра !
Бисерне вале броји,
На лицу сја јој поглед благ,

Алем драг ;
Амор, удивљен, мирно стоји.
О, красан рајски цв'јете !
Нифме, устав'те пјесме клик !
О Венус, о бози, гле'те
Диван лик !
Марс плану.
На бојном морском стану,
Бродови лете.
Еол се силан креће . . . бруји,
Море струји,
Ври, ври :
»Антоније, куда ћеш ти,
У страшне регионе ?
Врати се ! О, не :
Пакленим огњем нек слава теби сја,
Одох ја !«
Љубимац Марса клону :
»Богови, видјесте л' жену . . . ону ?
Она ме уби ! Она . . .
Оде, гле !
За њом ми оде живот, слава, све,
Оста ми душа бона :
О како је без ње пусто све !
Живота немам,
Моћи немам
Да живот себи узмем ја.
Мач овај . . . гле'те како се сја !
За мене није више ;
На њему Клио пише :

Атина, Мисир, Галија !
 Акциум . . . проклета змија !
 Однесе све.
 О, жено, жено !
 О, жено !
 Робови, легиони . . . ко сте ?
 Преслицу и вретено,
 Херкулу нос'те !

РИМ СТРЕПИ.

Над с'једим Алпом силан се орô диже,
 Над гордим Римом помамљен вихор бјесни
 Од Алпа већи,
 Тврђи од ст'јене тврде,
 Осветне Картаге син
 Ето га иде :
 Дркћи, о горди Риме !
 Од гњева силног у мору гр'јеха свог,
 Грјешниче, тони !

*

»Видите л' Талију красну,
 »Земни рај ?
 »Тамо је слава ваша
 »Јунаци храбри !
 »Видите л' орјатско гн'јездо,
 »Грозни Рим ?
 »Тако ми Хрона светог !
 »Ханибал, Баркасов син,
 »Завјет ће испунит' свој.
 »О, Дидо :

»Смрт Риму !
»Картага зове вас :
»Јунаци, за мнош !«

И с бурним гњевом Етне страшне,
Силна се војска креће,
Ведро се небо ломи,
Планине, брда јече,
Ори се до,
Стење и дркће с'једи Алп.
Пред силном војском, ко вито снопље,
Падају горди легиони !
Тако стољетни пада храст
Пред вихром пустим.
Талија пламти :
Квирити, гдје сте ?
Гдје ти је орјатска моћ,
Риме ?
Тичино, Требија, Тразимена,
Ено те зове,
Поздрав ти шаље Кана !
Над гордим Римом помамљен вихор бјесни,
Ври земља,
Небо трепти,
Јаук и лелек у један грме глас :
»Haniбал ante portas !«
Рим стрени !
Дркћи, о горди Риме !
Од гњева силног у мору гр'јеха свог,
Грјешнице, тони !

АБАССАХ.

На пр'јестолу калиф сједи,
Харун-ал-Рашид.
До њег' сједи млад везире,
Џафер Бармекид.

»А чули ме, млад везире,
Знаш ли ко сам ја ?«
— »Ти си калиф, сунце јарко,
Што над св'јетом сја !«

»Кажи право, млад везире,
Амана ти твог !
Ко ти дате златне кључе,
Од харема мог ?«

— »Дала ми их сеја твоја,
И пољупца два,
А до зоре кол'ко бјеше,
Не знам, богме, ја !«

»А знадеш ли, млад везире,
Не знао те јад,
Да ће целат главу твоју
Укинути сад ?«

— »Св'јетла круно од Азије,
Да л'јепо ти сјаш !
Мој калифе, господару,
Да мало ти знаш !

А да знадеш, мој калифе,
Што ја знадем сам,
Пô Багдада ти би дао,
И Мисир и Шам !

А да знадеш, мој калифе,
Гдје ја поћас би',
Сто живота да имадеш,
Халалио б' ти !

О Абассах, ружо рајска !
Ј'јеп је мирис твој !
Слађа ми је душа твоја,
Него живот мој !«

То изрече млад везире,
Оде без гласа,
Мртва глава проговара :
»Збогом . . . Абасса' !«

ПОД ЂУЛОМ.

Ја пођох сам,
У лијеп стан,
Ђулистан,
Ђулмидер, ђул !
Туј Љељо спи,
Под ђулом спи, спи,
Санак ми сни.
Проћи не могу,
Стах му на ногу,

А Љељо сад,
 Несташко млад,
 Скочи па стр'јелу запе, јад.
 »Ој,
 Бого мој!
 Зашто ме згуби,
 Уби?
 Тко ће да за мнош плаче?»
 — »Драгче!»
 »Тко ће ме видат бона?»
 — »Она!»

БИСМИЛЛАХ.

Калиф Беемриллах (996—1020) бјеше заповједно, да у
 Кахиру, пријестоници његовој, на пазарима, хамамима, џами-
 јама и осталијем великијем зградама морају кандила го-
 рјет по сву ноћ, те свијет могаше ходат и пазарит по
 Кахиру и ноћу ка и дању. Једне лијепе бурне ноћи у
 сарају калифовом Биллах пјева. Калиф ганут његовом
 пјесмом запријети, да се више не смију продават папуче,
 да не би хануме и ноћу ка и дању тумарале којекуд.

У Кахиру, дивном рају,
 Два сунца сјају,
 Калифа Хакем Беемриллах,
 Зејри Моход'н Бен Биллах.

Цвијет ми цавти цемшид лале,
 Адем ђул!
 Бисер ми сјаје Бассра кале,
 Истамбул!

»Зејри Мохеди' Бен Биллах,
Биссмиллах !

Ти знадеш кеиџ што је,
Пјевниде пјесме твоје !«

И сантур звони . . . ох, лијеп св'јете !
Зан'јемџ вихре б'јесни !
Бен Биллах збори ријечи свете,
У дивној пјесми.

Бен Биллах пјева :
»Први је гр'јех Ева,
А други, џанум,
Хазрети Ејша ханум.

Не слуша коран свети . . . о, Алах
Ејша оде,
За ибрик авдес воде,
Преступи харем праг.

Харем ?
Ех, харем, харем,
Шимшир сарај !
Харем . . . зар није рај ?«

Кô Мирза Саади,
Беемриллах браду глади :
»Биллах, твога ти поста,
Доста!

Аллах у књизи пише :
»Харем је рајско цвијеће !«
Нек боса ханум по цв'јећу шеће,
Папуча пазар нејма више !

Папуча варди,
Шејтан гјелди !
Папуче јок,
Хаир чок !«

II.

Биллах ашикује с дилбер Едом ; ама како не имаде-
папуче, да јој даде на дар, она га отјера. Од дерта Биллах
оде, бива, у мерџан бахчу, и ту оста сву драгу ноћ пијући
и попијевајући.

У Кахиру дивном рају,
Зв'језде сјају,
Кô роса иста
Мјесец се блиста.

Кô алем море
Кандила пламте, горе,
Шадрван журка, жубори,
Жубори !

А ханум Еда
Кроз пенџер гледа,
Булбул јој пева : ој, ој,
Дилбер мој !

Ноћца јој тиха,
Крилима нџа,
Пирпирли¹ њедра.
Весела, ведра.

»Ах ханум, ханум,
Погледај, џанум!
Погледај на ме, бенум џанум,²
Мој дилбер ханум!»

Ах, Биллах тефтедар!³
Папуча варми, вар?⁴
Калифа селам чок,
Папуча јок!»⁵

Папуча јок?⁶
Јокмидер јок,
Зевзек?⁷
Ћит, ешек!»⁸

У сокак ахче,⁹
У мерџан бахче¹⁰
Дујрујрум ојде,
Бен Биллах оде.

Ни џиџи миџи,¹¹
Ни малебиџи,
Ни татли пилах¹²
Не гледа Биллах.

Вино ми пије,
У сантур¹³ бије,
Бре гиди, џанум,
Мој дилбер ханум !

Црно ми точи,
За црне очи,
Бре гиди, џанум,
Мој дилбер ханум !

А беаз винце,
За б'јело лице,
Бре гиди, џанум,
Мој дилбер ханум !

Чочек¹⁴ му игра,
Игра му игра,
Еј гиди море,
До саба зоре !

III.

Калиф дозна да је Биллах пио вино, и позва га на суд.

Над Каиром, дивним рајем,
Облак се вије,
Са вихором б'јесним, љутим змајем,
Гром се бије,

И грми, тутњи ближе, ближе,
Диже се, диже,
Ај, Ај,
Џуз белај !¹⁵

Увехну џемшид лале,
Аџем ђул !
Тресе се Бассра кале¹⁶
Истамбул !¹⁷

Кô ст'јена калиф стоји,
Беериллах,
Темена пред њим броји,¹⁸
Бен Биллах

»Биллах, ефендум тефтедар,
Кеиф вар ?¹⁹
Ко вино пије,
Зар крмак није ?«

Кеиф ? Кеиф је пјесма !
Кеиф је бисер чесма !
Кеиф је гријех, божји дар
Битпазар !²⁰

Аллах пророка посла свог,
Нек' свако знаде :
»Бог је Бог !«
Гријех грјешнима Бог даде.

И трнак даде Бог ружи,
 Мудрост теби, пјесму мени ;
 Нек булбул пјева, нек булбул тужи :
 Бул се румени ! Бул се румени !

Ах, шејтан, шејтан клети !
 Душа ми огњем гори !
 Престуних коран свети :
 О, калиф ! праведан суд твој је, збори !

Кѡ мирза Саади,²¹
 Беемриллах браду глади :
 »Беллах . . . твога ти поста,²²
 Доста !«

IV.

Биллах ослободи се суда. Калиф диже запт са папуча,
 да не би послјијен ове кавге морао ударати запт и на јеме-
 није. Телал пјева :

У Кахиру, дивном рају,
 Два сунца сјају,
 Калифа Хаакем Беемриллах,
 Зејри Мохед'и Бен Биллах.

Цвијет ми цавти цемшид лале,
 Ацем ђул !
 Бисер ми сјаје Бассра кале,
 Истамбул !

Одлеће љути змај
У незнан.
Засја ми диван сјај,
Лијеп дан.

Из мора сину зора,
Румена,
Миром ми мири гора,
Зелена.

Лахор ми тихо лахори,
Вихори,
Ори се, ори,
С листом збори по гори !

Кумрија гуче, скаче,
Гавран гаче,
Лелек ми, хаџибаба,²³
Гракће саба.

А ханум Едда,
На шилте сједа,²⁴
На шилте сједа,
На решме гледа.²⁵

Соко ми кличе,
А телал пјева, виче :
»Устани, кадо,
Устани, јадо !

У Кахир кале,
 Нек шеће лале,
 Папуча пазар,
 Вар ! вар !²⁶

Папуче, местве,²⁷
 За двије брескве,
 Тако ми хабе,
 Пазар цабе !

Пошетај, кадо, јадо,
 Јање младо,
 У сокак ахче,
 У мерџан бахче.

Бреска је твоја,²⁸
 Гугутко моја,
 Хаирли, батли,²⁹
 Таатли, татли !³⁰

Напомене песникове уз ову песму.

Део I строфа 2 :

Над лалетом цемшидскијем и ђулум аџемскијем не има цвијета, ка што не има града над Бассором, градом калифовим, и Стамболом, градом царевијем, ни бољијех достова од калифа Беемрилаха и његовог побратима Бен Биллаха.

Део I строфа 7 :

Харем. У Азији, колијевци људскога рода, од памтвијека мушкиње и женскиње живи подвојено. Онај дио куће гдје женскиње живи, зове се харем... свето мјесто, гдје мушкиње не смије ућ, разма евууси и ђеца од осам до десет

година. Ни сам господар од харема, ага, не смије ућ у харем када хоће. Ваља му прво куцнут халком на вратима, па ако му се ханума одзове, ући ће, ако не, не. Тако је тамо хадет у имућнијих људи ; и у сиромаша, колико се може, ради се тако. А тамо је у харему и хамам и бакча са шадраванима и османлуцима, окићена цвијећем и гоћем свакојаким. Тамо је, бива, и капицик, куда хануме пролазе из харема у харем једна другој на посијело, те би се туј до акшама проводиле и веселиле, како је њима драго, играјућ се и попијевајућ лијепе пјесме севдалијске уз дахирета и таламбасе са женскијем чочецима, и нукајућ се шербетом и медом и свакојаким ђакопијама за мезе, штоно их само Исток знаде.

Из харема изаћ без големе невоље грјехота је. Тако једноч хазрети Ејша изиде из харема, да донесе ибрик воде за авдес ; зађе у шуму, и не би је сву драгу ноћ. На суду, у коме вијећаху четири стуба вјере пророкове : Абубекир (таст Мухамедов, отац хазрети Ејше), Омар, Осман и Алија, Хазрети Ејша зло би прошла, да је собом не заклони Мухамед наредивши, да се авдес за невољу море овршит и пијеском мјесто водом. Отада се хазрети Ејша испизми на Алију. Ама како Мухамеду од свијех његових доглавника Алија бјеше понајвећма у вољи са његове необичне љепоте, мудрости, јунаштва и пјесничкога дара, рад чега му и своју јединицу сеју Фатиму даде за жену, назвавши га својијем ве-зиром и овога и оног свијета — хазрети Ејша за живота његова не смједо му ништа ; а када умрије Мухамед, она диже војску на њ ; ама је Алија надби и зароби, и пошто јој цјелива узенђију, са највећим поштовањем опреми је из Багдада у Меку на хаџилук. Од тога вакта мусломанлук подјели се на двоје : на шихите (Алијевце), који пију вино, и суните (противнике Алијине), који не пију вино, бива.

Део I строфа 10 :

Кад има папуче, ђаво уће у хануму, те скитуња којекуда, и не брине се о кући. Када нема папуче, ханума је мирна, сједи дома и тада је Божји благослов у кући.

Песниково тумачење речи из ове песме.

¹ На саде кошуљи златом лијепо навезена њедра ;
² Џан, душа ; бенум џанум, душо моја ; ³ Тефтедар, звање ;
⁴ Варми, вар : има ли, камо папуче ; ⁵ Од калифа поздравље (заповијест), папуча нема ; ⁶ Зар нема ; ⁷ Сметењаче ; ⁸ Одлази, магарче ; ⁹ Улица гдје се продају јестива ; ¹⁰ Бахча, ружама окићена, гдјено шихити и ђаури пију вино ; ¹¹ Тако Малебиџије тепају дјецџи, да пазаре малебиџи ; ¹² Сладолед од пекмеца и пиринџа (зерде) ; ¹³ Справа за свирање, налик на цитру ; ¹⁴ У женску фустанелу обучено мушко чељаде, те уза свирку и пјеванију игра. ¹⁵ Холуџина, пропаст ; ¹⁶ Кале, град ; ¹⁷ Истамбул. Туркуше пред два сагласна или између њих додају по које самогласно : Истамбул (м. Стамбул), курушка (м. крушка). Тако и Маџари : астал (м. сто), салма (м. слама). И Московџи : голова (м. глава) ; сорока (м. сврака) ; сот (м. сто) ; ¹⁸ Темена бројити, значи ударити челом о под ; ¹⁹ Како ћеф ; ²⁰ Битпазар, то је онај крај вароши, гдје се свашта пазарит може, кâ на вашару, понајвише старудија и ствари подметнуте ; ²¹ Пјесник фарзистански ; ²² Постити, у Мусломана значи не јести и не пити ништа до заласка сунца, а када зађе сунце, онда настаје гозба и траје до поноћи. Рамазан (пост) и Бајрам (када престаје пост) у Мусломана два су највећа празника послѣјен Хеџре ; ²³ Мусломани држе, да лелек долази са хаџилука, те с тога му додају надимак »Хаџибаба« ; ²⁴ Шилте, мехкани застор у прочељу собе, крај прозора ; ²⁵ Решме, што и мушебак : на коцке прорезане шалопе, да кроз њих море виђет изнутра ; ²⁶ Слободно је пазарит папуче ; ²⁷ Местве, мјеште чарапа мехкане навлаке на ногама од коже зелене, лимунове или поморанџине боје ; ²⁸ Бресква (шевтелија), у пјесми пољубац :

»Ја ћу теби једну шевтелију,

»А ти мени без антерију !« (нар. пјесма) ;

²⁹ Хаирли, батли : сретна, благословена ; ³⁰ Таатли, медена.

АДЛИЈА ДЈЕВОЈКА И ХУСЕИН ХАЈДУК.

Хвала Богу, хвала јединоме !
Што је бутун земље на свијету,
Од Адема љепше земље нема !
Још је љепша Гасна¹ поносите,
Дједовина Ибрахима краља,
Од Авгана па до Ђурђистана,
Од Едина па до мора сиња !
У њег' кажу чудо псвиђено,
Троје кула са девет тавана,
Једна кула од цакли биљура,
Друга кула од ђули мерџана,
Трећа кула дробнога бисера,
И у њојзи птица пауница,
Мила шћерца Ибрахима краља,
По имену Адлија дјевојка !
Њу ми чува страховита стража,
Тридес'т и шест сивих соколова,
Тридес'т и шест брата рођенијех !
Колико им сеја мила бјеше,
Од Адлије Златијом је зваху,
На мушки је аде² поставише
Па је воде у лов у планину.
Боже мили, чуда големога,
Ја каква је Адлија дјевојка !
Коња јаше кано ђувегија,
Сабљу паше кано и делија !
На њојзи је диван кабаница,
Сва се гора од алама сјаје !
То гледају из горе хајдуци,

И са њима харамбаша Баша,
Па говори харамбаша Баша:
»Нуто пара а нуто шићара,
За нашега Хусеин бећара!
Но ме чули, ропче Хусеине,
Ево има један мјесец дана,
Од како те јесмо заробили,
Ти нам згуби до дванаест друга,
Докле тебе заробисмо млада!
Земан дође, да ти џевап дадеш,
Да покајеш до дванаест друга,
Што си нама тадјер погубио.
Ну појаши вранца од мегдана,
Па ти иди на друм у планину,
Ако теби Бог и срећа даде,
Те добијеш на коњу дјевојку,
Теби цура, нама кабаница!«
То је Хусо једва дочекао!
Па појаха вранца од мегдана,
Право оде на друм у планину.
А сrete га на коњу дјевојка,
Па подвикну кано гуја љута:
»Зор делијо, уклон' ми се с пута!«
Но је Хусо соја јуначкога,
На миздрак јој селам прихваташе,
Алабанда, начини се кавга.
Боже мили, чуда големога!
А да ти је погледати, побро,
Кад се двоје поћераше млади,
По онозји по гори зеленој,

Соко момче, назлија дјевојче :
Стоји века рахта и ђердана !
Стоји јека зелене горице !
Под њима се хати узнијеше,
Из копита жива ватра сјева,
Из ноздрва модар пламен лиже !
Гонише се љетни дан до подне,
Поломише стр'јеле татаранке,
Побацаше она копља бојна,
И миздраке вите убојите,
Једно другом одољет' не море !
Кад то виђе назлија дјевојка,
Она махну пребијелом руком,
Те пребаци тулбент³ преко главе,
Своме ђогу попусти дизгине,
А потеже сабљу аламанку,
Колико је зорли кидисала,
Попуцаше ковче на прсима,
Просу јој се бисер по ђедрима !
Но је Хусо соја јуначкога
На топуз јој сабљу прихваташе,
Паде сабља на зелену траву.
Боже мили, чуда големога !
Кад дјевојци сагледао лице,
Ја каква је Адлија дјевојка,
Трољетна га ухвати грозница !
Па бесједи ропче Хусеине :
»А бора ти, љепото дјевојко !
Који тебе јади дотјераше,
Међ' хајдуке у гору зелену ?«

Адлија му по истини каже.
Кад је Хусо разабрао р'јечи,
Он се маши руком у терћије,⁴
Те повади троструку камџију,
Па удара поамна ђогата,
Колико га лако ударно,
Из ђогата црна крвца врца!
Бјежи ђого кроз гору зелену,
Право бјежи свом бијелом двору.
За њиме се вранац натурно,
На сапи му главу наслонио,
Не да ђогу одмакнути шале,
Ни однијет птицу препелицу,
На срамоту своје господару!
То гледају из горе хајдуци,
И са њиме харамбаша Баша,
Па бесједи харамбаша Баша:
»Нуто курве, Хусеина млада,
Гдје побјеже у гору зелену,
И одведе на коњу дјевојку,
И однесе диван кабаницу!«
Кад то чуше тридесет хајдука,
Намах добре коње појахаше,
Погнаше их кроз гору зелену.
Бјежи јадан поамни ђогате,
И на њему Адлија дјевојка!
За ђогом се вранац натурно,
А на њему ропче Хусеине!
А за њима тридесет хајдука,
За хајдуц'ма тридес'т и шест брата,

Тридес'т и шест сивих соколова,
Прав' одоше Гасни на капију!
Кад то виђе тридесет хајдука,
Хтједоше се патраг повратити.
Бог убио Гаџу мектербашу,⁵
Те повика из грла бијела,
А са њиме дванаест мектера,
К'ô дванаест црних гаврапова :
»Чала, чала, милом Богу хвала !
Ил' сте луди ? ил' сте полудјели ?
Зар је тако зођурт у сватова,
Те водите на глухо дјевојку ?
Па у бубње они ударише,
Заурлаше оне зурле клете,
А гракнуше дванаест мектера,
Кô дванаест црних гавранова.
Харум коњи па се поплашише,
Упропнице по три копља скачу,
Назор они у град улећеше,
За градом се затворише врата.
Боже мили, чуда големога !
Ухватише тридесет хајдука
И са њима харамбашу Башу,
Бијеле им савезаше руке.
Не даде се ропче Хусеине,
Већ окрете вранца од мегдана,
А потеже сабљу димишћију,
Сербез чини тридесет хајдука,
И са њима харамбашу Башу !
Па он води Адлију дјевојку,

Одведе је право у сараје,
Баш у дворе Ибрахима краља,
Сабљу баца краљу на криоце,
Па бесједи ропче Хусеине :
»Ето сабље, ево моје главе !
Кад је мени Бог и срећа дала,
Те сам добар ловак уловио,
Не дам лова за живота мога !«
Кад то чуше лале и везири,
Хтједоше га намах погубити.
Не даде им краљу Ибрахима :
»Јазук⁶ вама, лале и везири,
На кога сте сабље повадили,
На једнога горскога хајдука !«
Гледа сабљу краљу Ибрахима :
Па бесједи краљу Ибрахима :
»А бора ти⁷, незнани јуначе,
Отклен ли си ? од кога ли града ?
Како ли се зовеш по имену ?
Отклен теби сабља димишћија,
И на сабљи тура Махмудова,
Златна тура од оцака мога ?«
Хусо њему право казиваше :
»Ја сам главом од Лахора града,
Хусеин се зовем по имену,
А синак сам краља Самбенсури,
Од лијепе земље Ларистана !⁸
Једно јутро бјеше освануло,
Освануло и грануло сунце,
Књига дође од Ацема краља,

На кољено мојему бабајку,
Хаир књига а у добар часак :
»Здраво да си од Лахора краљу !
Ми владасмо земљом и свијетом,
За младости, од бирден земана,
Међу собом не имасмо кавге,
Хајде, краљу, да се ородимо,
Да сиједе накитимо браде,
Драгим ђулом и руменом ружом !
У мен' има цура на удају,
А у тебе синак за женидбу,
Да њих двоје младих саставимо,
Да будемо главни пријатељи !«
Кад је бабо књигу проучио,
Те он видје што му књига каже,
Он опреми тридесет ђемија,
Те пођосмо морем у тазбину,
Но је карар⁹ у Бога једнога !
Ведро бјеше, пак се наоблачи,
Уз убаха вјетри ударише,
На мраморје лађе занијеше,
Утонуше тридесет ђемија,
Сам ја остах на стијени хладној !
Па се наших гори у планину,
Хајдуци ме заробише млада !
А што питаш, Ибрахиме краљу,
Отклен мени сабља димишћија ?
Сабља ми је од баба остала !
Ја сам чуо гдје казују људи,
Кадно Махмуд сефер¹⁰ учинио,

На Инђију, на земљу проклету,
Зароби га од Сараца Раца,
Па га врже на дно у тамницу,
Гдјено лежи вода до кољена,
И јуначке кости до рамена,
Гдје пролећу гује и јакрепи,
Гује пију а јакрепи ију !
А мој прадјед срца милостива,
За њег' даде благо небројено,
Седамдесет и седам товара,
Све сухога жеженога злата,
Док је њега ропства избавио,
И тадјер је сабљу задобио,
Баш из руке силног падишаха,
Од Махмуда од прадједа твога !
Кад то зачу краљу Ибрахима,
Удари се руком по кољену,
Мор долама на кољену пуче :
»Авај мени, до Бога милога !
Све је тако, драго дјете моје !«
Па он скочи на ноге лагахне,
А са њиме лале и везири,
Доведоше Адлију дјевојку,
До онога Хусеина млада,
Бијеле им руке саставише,
Саставише и прстеноваше,
Кума куме великог риџала,
Старосвате харамбашу Башу,
А дјевере тридес'т и шест брата,
Тридес'т и шест сивих соколова,

И тридесет из горе хајдука,
Па дозваше хоће и ваизе,
Те њих двоје младих привјенчаше.
Боже мили, чуда големога !
Од како је свијет постануо,
Е 'накога не би гаирета,¹¹
Ни бољијех кићених сватова,
Ни љепшега момка ни дјевојке !
И што ћу вам дуљит лакрдију ?
Свадбу чине три недјеље дана,
Троје кула блага похарчише,
Док њих двоје у ђердек¹² сведоше,
Пак се вије Адлија дјевојка,
Око оног горскога хајдука,
Кано свила око ките смиља !

Напомена песникова уз ову песму :

Махмуд Гасневид, син Себектедин-хана (којио први васнова царство Гасневидско), пошто надби Цевалију, силнога краља инђијскога, бјеше се обогатио всома, да већ не-знаде куда ће са толикијем благом. Кажу да је негдје, у некаквоме инђијскоме граду, имао и једну кулу, тридесет аршина дугу а пет широку, постављену срном, пуну драгога камена и дробнога бисера. Пред смрт даде изнијети благо преда се и заплака се над њим. »Свијет је као цвијет ! Бог је један на карару ! Аллах нека је благословен !« Те рекав умрије 1029. год.

Као што рече, онако и би. Сина му Масуда I похараше његови џенерали, подјеливши његово благо између се, пошто га издадоше у некаквоме Соју са Селџуцима.

Ибрахим, потомак овога Масуда, бјеше побожан и добар султан ; имао је тридесет и шест синова и четрдесет шћери а најљепша међу њима бјеше му мезимица Адлија, којуно

у лову уграби Хусеин хајдук, као што се у овој пјесми припијева. Кадно Масуда III, сина Ибрахимовог, брат му Бахарам одагна са пријестола и погуби помоћу Санџархана Селџукскога, тада Хусеин пође на н' с војском, те прогна и њега и сина му Косру, а сам завлада царством. Са своје необичне љепоте, мудрости и јунаштва, рад чега му и хајдуци заробив га опростише живот, Хусеин бјеше на далеко чувен, и царству његову ни просторијом ни љепотом не бјеше тада на свијету равна.

Песниково тумачење речи ове песме:

¹ Гасна, в. у Авганистану ; ² Адет, обичај ; ³ Тулбент, вео ; ⁴ Терџије, острагу уза седло привезане путничке ствари ; ⁵ Мектербаша, старјешина свирачки ; ⁶ Јазук, срамота ; ⁷ Бора ти, м. Бога ти, као аманати, м. Аллаха ти. Тако се каже из поштовања према Богу, јера је на истоку грјехота Богом се клити ; ⁸ Ларистан, земља крај мора, на Југу од Аџема ; ⁹ Карар, права мјера ; ¹⁰ Сефер учинити, значи завојштити ; ¹¹ Гаирет, весеље ; ¹² Ђердек, ложница.

АЛАХ ИКБЕР.

Аллах икбер !¹

»Жена је кита цвијећа !«

Е тако вели сура

Триста тридесет трећа.

А пророк Рессл Аллах,²

Имаде жена пет,³

И свакој даде бурму,

И лијеп цв'јет.

Од срца мален дарак,
Дар је голем,
На златној бурми пише :
»Ја те волем!«

Ма на зло не дријема,
Шејтан клет,
Сакрише златну бурму,
И лијеп цв'јет.

Е свака од њих за се
Мнидија бона,
У дивној, златној бурми,
Алем је она.

Хазрети Ејша, пембе Ејша,⁴
Не зна то,
Изније цвијет, бурму,
Благо сво.

И намах плану црни
Освете плам,
На срце св'јема паде
Сињи кам.

Кô љуте горске виле,
С'јевнуше у глас :
»Зар Ејша, луда млада,
Љепша од нас ?«

И гле . . . о, Аллах! Аллах!
Чудна се свјетлост даде,
У руци с миртом,
Џебрајел пред њих стаде :

»Невјерне !
Ево ме посред вас !
Благослов ја вам носим,
У добри час.

Покајте с' !
Паните ниц доли !
Питоме, смјерне душе.
Аллах воли.

Ил' зар пред Богом није једно
Млад и стар ?
Љепота, младост није л'
Божји дар ?

Један је Бог !
Истине нема двије !
Једна је књига света,
Једно нас сунце грије!»

Илдирим с'јевну,⁵
Задркта двор,
На св'јетлим рајским крил'ма,
Џебрајел оде гор.⁶

И гле !
У свијех пет
На руци бурма,
За главом лијеп цв'јет.

Аллах икбер !
»Жена је кита цвијећа !«
Е тако вели сура
Триста тридесет трећа.

Песниково тумачење речи из ове песме :

¹ Бог је над свима ; ² Вијећник божји, пророк. Надимак овај припада Мухамеду и никоме другом, јера је Мухамед пророк и нико други. Мусса Пејгамбер (Мојсије), Исса Пејгамбер (Христос), то су божји угодници, од Бога послати, да спреме што треба за долазак пророка. Мусломани из Босне (не они из Анадола ; они и нијесу прави, хак мусломани : оно су, бива, туркуше!) веле, да Исса Пејгамбер Алаху бјеше толико драг, да му се жидови ни одјеће дотаћи не смједоше, те га ни разапет нијесу могли и да су хтјели. О кијамету, када настане смак свијета, Иса Пејгамбер рећи ће својима ; »Дадох вам вјеру, и ви је примисте ријечима, да би сте је изневјерили дјелима својим и мене, од Бога послатог, назвавши Богом свијет препуните гријесима. Ви сте дрео без рода !« А жидовима рећи ће : Сађох с' неба, е да би вас узнио на небо, и ви ме хтједосте разапет ! Тадај ће се окренут и једнима и другима и подвикнув гласом, од кога ће се потрести и небо и земља, рећи ће : »Идите у муку вјечну, у џенем !« (пакао) ; ³ По светој књизи Алаховој четири су жене законите, а пета је дворкиња, алајкиња, као што бјеше Авраму Хагара ; ⁴ Света, лијепа, драга Ејша, најмлађа жена Мухамедова ; ⁵ Муња, гром ; ⁶ Арханђео Гаврило ; ⁷ Веле, да је Коран испрва подијељен на 666 сура — глава — и 6666 анђелскијех при-

пјева. Послијеп смрти пророкове Абубекир (таст Мухамедов, отац хазрети Ејше) сведе број сура на 114, а колико их је прије било, не зна се. Ако се она приповијест узме за истину, онда је 'нако као што рече рахметли Хасан Бапа из Шапца.

ЕМИН АГА.

»Алах кјерим, шуђур Богу !
Све је тамап како ваља,
Е имадем, ријећ могу,
Што у седам нема краља.

Добру сабљу, добра хата,
И Зулејку вјерну булу,
Што такога нема злата,
Ни падишах у Стәмбулу.

И кадиве од Алема,
И пустога блага доста,
И бисера и алама,
Што од баба мени оста.

Још да ми је не мријети !
— Тако збори Емин ага, —
»Друго шта бих могô хтјети,
Код толиког свога блага ?«

Па дозива слугу свога :
»Дилавере, руко десна !
Опреми ми дору мога,
Из подрума хата б'јесна !«

Појахаше добре хате,
Напунише сгбс² двије,
Ни орлаше, ни дукате,
Већ све пусте махмудије.³

Па пођоше у девлету,⁴
Из свог драгог вилајета,
Тражит мјеста по свијету,
Гдје не има гроба клета.

Најнапријед када драга,
Кано тица испод луга,
А за кадом Емин ага,
А за агом вјерна слуга.

Пријеђоше поља равна,
И три горе несјечене,
И три града несвардана,⁵
И три р'јеке неброђене.

Кад прођоше кроз планину,
Поврх града Хакдеире,
У лијепу краљевину,
Л'јене цуре Самбсире,

Одједаред, нуто чуда !
Мјесто глухо и нијемо,
Једно село украј пута,
Ни малено ни големо.

Окретоше,обртоше,
Ђа у десно, ђа у л'јево,
Живе душе не сретоше,
Ни пијевца, да б' запјевѡ.

Сјетише се у недоба,
Погледаше тамо-амо,
Нигдје плоче, нигдје гроба,
До пећина једна сѡмо.

А горица од јаблана,
Подигла се изнад села,
Отуд иду три чобана,
Бл'једа лица, невесела.

»Море кардаш,⁶ шта је ово ?«
— Кликну ага, соко сиви, —
То је мјесто шахиново,⁷
Гдје не мрије нико живи ;

А кад коме гласак шанс,
Из пећине, из дубине,
Мора свега да се мане,
Свјетске бригае да пребрине.

У по дана, у по ноћи,
Био ботат ил' сирома,
У пећину мора поћи,
Нит' се више враћа дома !

Аллах кјерим, нека шећу !
— Емин аге стаде вике, —
Ја на гласак поћи нећу,
Брез будака и мотике.

И доћ' ћу му када викне,
Кад ми истом шане : »ходи !«
Док на ћоси брада никне,
Док му врба грожђем роди.«

»Ич, бива ли, — рече ага —
Да оставим гонџе 'вако,
Тандахрија⁸ штоно драга,
Не море га дат ми лако ?«

Па одјаха добра хата,
Па он гради дворе нове,
Па поткити китом злата,
Б'јеле дворе шимширове.

И тек сједе у одаје,
Да загрли гонџе лале,
Глас му шану из потаје :
»Емин ага, прођ' се шале !«

Скочи ага кâ помаман,
У пећину црну наже,
А за њиме : »аман!« заман
Вјерна кáда запомаже.

»О врати се, драги ага,
Вјерна када тебе зове,
Код толиког твога блага
Јер остави дворе нове ?

Ко ће сабљу да ти паше ?
Ко ће хата да ти јаше ?
Ко ће твоју дилбер каду,
Да Зулејку љуби младу ?«

— »Нек' Дилавер сабљу паше,
Нек Дилавер хата јаше,
Нек Дилавер љуби каде,
Ја је љубит немам каде !«

Емин ага кад то рече,
На Бураку рек' би оде,
У пећину он утјече,
Куд га црне очи воде.

И за пав'јек, Божја вјера!
Пећина му кућа поста,
А у дворе од шимшира,
С Дилавером када оста.

Песниково тумачење речи из ове песме:

¹ Бог је милостив. Хвала милостином Богу ; ² Кожне бисаге ; ³ Златан новац, од сурога жаскевога злата ; ⁴ у свакоме добру ; ⁵ Које нико никад освојио није ; ⁶ Кардаш, брат ; ⁷ Шахиново, соколово ; ⁸ Тандахрија, што и ценет ; ⁹ Веле да Мухамед није умр'о, већ да је на кобили Бураку узле-

тјео у седмо псебо, у ценет, одакле би се кашто свратио и
Петричу влаху, задати му зорт (страх), да му не би кињо
дјеце, већ да би их намах пушћао у рај, бива. А што говоре,
да је кобила Бурак три дни лисаста а четири мургуљаста
— то је, бива, ђаурска клашња и ништа друго.

АЛМАЗОНКА.

Свадиле се двије султаније,
Једна с мора, друга преко мора,
Поручује с мора султанија:
»Султанијо, преко мора пријо!
Тебе зову млада Алмазонка,¹
Кажу, е си љевша од алмаза,²
Не било ти рзџ³ ни образа,
Ак' не смједнеш мени на мегдана,
Да јуначки мегдан под'јелимо,
Да видимо на ксме је царство,
Царевати обје не моремо !«
Кад то зачу млада Алмазонка,
Она крете двије силне војске,
Токалију⁴ и Анадолију,
А сrete је с мора султанија,
И у ње су двије силне војске,
Све шѣрлије,⁵ младе емшерије,⁶
Од Баплије и Уруменлије,
Пред војском јој синак, сиво перје,
Челебија Аса Стамболија,
По да видиш чуда големога,
Ја каква је Алмазонка млада !
На глави јој калпак и челенка,

За челенком девет перјаница,
И десето од бисера крило.
Махну главом Алмазонка млада,
Окрете се од бисера крило,
Сину лице кано сунце јарко !
Под грлом јој три низа ћердана,
Бјеље јој је грло од лабуда !
Испод грла двије б'јеле дојке,
Поникле јој дојке на завојке !
На њојзи је дивно одијело,
До појаса токе и јечерме,
Од појаса гаће сандалије,
И на њима од злата ћезија :⁷
На усперку царев делибаша,
Око њега триста јаничара,
Наоколо вуци и бауци !
Но да видиш чуда големога,
Ја каква је Алмазонка млада !
Коња јаше, демир сабљу паше,
Преко плећи сабљу претурила,
Па на војску ршум учинила !
Препале се с мора султанија.
Побјегоше младе емшерије,
Од Банлије и Уруменлије.
Ал' бесједи Алмазонка млада :
»А немој се препанути, пријо !
На част теби обје царевине,
И на част ти моје Токалије,
Токалије и Анадолије.
Токај с њима, како теби драго,

Нек је посад твоје царовање,
А ја одох у ашиковање :
Дај ти мени твога милог сина,
Челебију Асу Стамболију,
Нек ми драгче по криоцу скаче !»

Песниково тумачење речи из ове песме:

¹ Алмазонка, Драгојла ; ² Алмаз, некакав драг камен ;
³ Рз, образ ; ⁴ Токалија, из Токота (у Анадолу). ⁴ Токати
овде значи веселити се, проводити вријеме : ⁵ Шехер, ва-
рош ; Шехерлија, варошанин ; ⁶ Емшерија, земљак ; ⁷ Ђе-
вија, вез.

НЕ ПЛАЧИ МОМО

(Македонска).

Жубер ми вода жубори,
Росна ми киша ромори,
Низ поле мома идеше,
Грозне ми сузе лијеше,
Из горе вила говори :
»Не плачи, момо, не плачи,
Бре гиди, момо малена !
Кога те мука артува,
Побегни драгом у дворе,
Драгина мајка побоља,
Тебе ће младу да грли,
Росне ти косе да суши,
Драги ће лице да љуби !»

КАРАВАН.

Приказ I.

Вече. Харем у двору Кадицину. Послијен бујне данде
Кадице отвара прозоре и гледа на решме. Кадице, Зејнаби.

Кадице.

Румено сунце за гору хити,
Икинди олди битти !¹
Минаре блиста,
Кѡ рујна зора иста !
У росно вече,
Весело звонца звече,
Камиле дигле грају,
Копља сјају !
Бедуин пјева,
Бритка му сабља с'јева,
Караван из Неџиде²
Иде, иде !
Зејнаби, кузум, џанум ?³

Зејнаби.

Кадице, павли ханум ?⁴

Кадице.

Погледај, јање моје,
Знадеш ли оно ко је ?

Зејнаби.

Челеби то је,⁵
Мухамед Еби Абдаллах,⁶
Машаллах !

Кадиџе.

Како му Ђулф⁷ игра !
Кѡ мудра видра,
Кѡ арслан љути.⁸

Зејнаби.

На добро слути !
Сплимбе⁹ звони,
Витез га амо гони.

Кадиџе.

Кѡ блага дажда кад врелу земљу роси,
Берићет он пам носи :
Отварај врата витезу Косси !¹⁰

Мухамед долази ; за њим Сарах са златном синијом на рукама.

Мухамед.

Селам ! и прими ови дар,¹¹
Кадиџе, акшам вар !¹²
Сад збогом !
Алах нека је с тобом ! (Одлази).

Приказ II.

Сарах клечећи меће дар пред Кадиџе, а она пошто сврши дову дигне чепре¹³ са синије. Лијеп дар ! папуче од дамашке¹⁴ кадиве и на њима извезене у гонцету руже од смарагда и рубина ; ђердан од алема из Јахоре ;¹⁵ лале од бисера ел Хатиф.¹⁶ Кадиџе, Зејнаби.

Кадице.

Зејнаби ах !
Бак, казум, бак !¹⁷

Зејнаби.

Ни зв'језде јасне,
Нијесу 'вако красне ! (загледа у ђердан)
Како се алем сјаје ! (загледа у папуче)
Ма ово . . . шта је ?

(Измеђ' гонџета на папучама Зејнаби штије златом и бисером окићене ове ријечи) :

»Узбери гонџе,
Не губи мене !
За тобом, ханум,
Срце ми вене !«

Кадице (запрепашћена).

Зар тако, булбуле¹⁸ мој,
Прескуп је за мене дарак твој !

(Нагло устаје са шилџета. Зејнаби на заповијест њезину ра-
зашпње ђерђев и прамом њезине косе везе по свилену че-
врету ове ријечи :

»Ко вихор клети,
Тајес¹⁹ нек б'јесан лети :
Пијесак гави му стопа ;
Ђулф²⁰ земљу ногом копа !
Ружица мири у цвату своме,
Пупољак беру моме !«

Приказ III.

Ноћ. Сарај Мухамедов освијетљен стотинама злаћа-
нијех кандилаца. Мухамед брижан по сарају хода. Неко
куца халком на вратима.

Мухамед.

Хаирола, у добри час ! (Саррах улази).

Саррах.

Немио глас !

Мухамед.

Зар ?

Саррах.

Ханум не прима дар !

(Мухамед немирно сједа на шилте. Саррах метнувши синију
с даром преда њ одлази).

Мухамед.

Тако је, и није друго,
Дуг ми је живот, вријеме дуго !

(Очајно махне руком и нехотице удари прстеном о синију.
Дух се јавља и све већи и већи постаје).

Дух.

Ти мене зовеш, Ебн Абдаллах ?

Мухамед (запрепашћен).

Аллах ! Аллах !

Дух.

Хаха !

Гдје шејтан суди,

Алах не има посла туди.

Мухамед.

Нијеси л' ти Ваал ?²¹

Дух.

Џанцаал ?²²

Мухамед.

Сотонин слуга ти си :

Одлази, ти за ме ниси !

Дух.

Шалит се са мною то није лако,

Не збори тако !

Мухамед.

Ко тебе догна амо ?

Дух.

Ја бијах тамо,

У паклу томе,

Прстену твоме,

Танахан кô длака,

Мањи од мака !

Три стотин' љета,

Не видјех свијета,

Притиснут туна,

Под словом Соломуна !²³

Мухамед.

Како ?

Дух.

Е тако !

Дркврк . . .

Фрк !

Соломон стрпа ме туј :

Пфуј !

Махарахари !²⁴

А Сеид твој прадјед стари,

И кључе хабе,

И прстен доби хабе,

За тулум вина, од љуте гује,

Од Ђабџан Хоссеит, од бекри Мује !

Мухамед.

Тако ? сад иди !

Дух.

Еј, гиди !

Ти збориш ка да си свој ?

Та ти си мој, мој !

Поклон се св'јета господару,

Мом сиљном цару !

Остави клето,

Аллаха име свето !

Мухамед.

Ти хулиш Бога . . . псето !

(Замахне димишћијом. Дух пође на мањак).

Дух.

Проклета вјера ! (нестане га).

Мухамед.

Чудна звијера !

Јејне му трагом јече !

Ма штано рече ?

Кô длака . . . у прстену ?

(Загледа у прстен, па онда у чевре) :

Ха ! Ја видим косу њену !

(Полако извлачи са чеврета прам косе Кадицине и брзо га иглицом затвара у прстен.

Приказ IV.

Понoћ. Спаваћа соба у сарају Кадицином, застрта кашмирскијем²⁵ ћилимом. Под балдахинoм од кокoсовог, седефом окићеног дрвета, у злату и бисеру. Кадице мирно спл. Дух се јавља у облику Мухамедову.

Дух (гледа је зачуђено).

Да лијепе змије !

Е тако Џебрајел лијеп није,

Ха ! у пакô нека шеће,

Добит је неће ! (полази)

Кадице (тргне се иза сна).

Брез мене ?

Не, не.

Ох ! и ја ћу с тобом,

Без тебе св'јет ми је гробом !

(санахна потрчи за њим).

Дух.

Не иди амо !

Кадиџе.

Ја морам тамо !

(Видећ духа у правоме његовом облику, врисне и
жане у несвијест. Зејнаби, Саррах поплашене утрче унутар).

Зејнаби.

Шта хоћеш, госпо драга ? (петао кукурекну,
духа неста).

То неко оде !

Саррах.

Без гласа и без трага,
Кд шејтан преко воде !

«Зејнаби меће Кадиџи руку на груди и на чело),

Зејнаби.

О, како гори !

Шта хоћеш госпо, збори !

(пршће је балсамом из Хорасана)

Кадиџе.

Са златног веза

Мојом ме длаком веза

Мухамед . . . шејтан . . .

Ван ! Ван !

Sarrax (усплахирана трчи к вратима).

Тахтериван !²⁶ (Са тахтериваном евнуси долазе).

Зејнаби.

Куда ћеш, бона ?

Саррах.

Са златног веза,
Мојом ме длаком веза,
Не рече л' она ?

(У пратњи Евнуха, држећ обнезнањену Кадице на крилу,
Саррах на тахтеривану одлази у двор Мухамедов).

Зејнаби (бусајућ се у груди).

Ах јанна, јанна !
Ма гдје се макла,
Ни на дну пакла
Души ми нема стана !
У везу игла ми оста,
Душманком ја јој поста' !²⁷

Приказ V.

Јутро. Харем у двору Мухамедову. Кадице весела по харему шеће, окићена лијепијем синоћнијем даром: на ногама папуче од дамашке кадиве и на њима у гонцету навезене руже од смарагда и рубина; на врату ђердан од алема из Лахоре; за главом лале од бисера ел Хатифф. Зејнаби долази.

Зејнаби.

Хаирли саба !²⁸
Мехраба !²⁹
Ну, Богу хвала !
Мним, добро си ноћас спала ?

(Збуњена њезинијем одијелом мрко погледа на њу)..

Кадице.

Сву ноћ не заспах мислећ о теби !

Зејнаби (срдито).

Реци, о себи !

Кадице.

Реци, како ти драго !

И твоје благо,

Доћ ће ти данас.

Зејнаби.

Аллах брине се за нас !

Кадице.

Мој драган каза ми то.

Зејнаби (зачуђена)

Ко ?

Кадице.

Па . . .

Зејнаби.

Аа ! (хоће да иде)

Кадице (вјеша јој се око врата).

Та немој, срдо, срдит се на ме !

Зејнаби (загрли је).

Бисеру од Бахрааме,³⁰

На ком се Фарзи клеше,

Ти кâ да синоћ срдита бјеше ?

Кадице (гладећи је по образу).

Па то је синоћ било !

Зејнаби.

Твој драган, јање мило,
Не бјеше л' Тајес тада ?

Кадице (тапшућ је по рамену).

А . . . Булф . . . сада . . .

Де, пјевни пјесму Аддиллех и Саффаада,
Пјесму драгана свог,
Зејнила твог !

(Загрљене пјевајућ одлазе у бахчу).

»Аддиллех ! Севди сени,

Јакма бени !

Аддиллех ! Фидан бој,

Зумбул мој !

Ах . . . зумбул,

Бумбул,

Јаврум бе !³¹

Напомена песникова уз ову песму:

* Мухамеду не бјеше више од двадесет и пет љета, кадно запроси млађахну, богату, лијепу удовицу Кадице, са којом се бјеше уортачио проводећи своје и њезине караване из Меке до Шама, Анадола и Фарзистана. Тадај би у Арабистану било за приповијест, да удовица пође за момка, те кадно Кадице послвијен дужег нећкања даде руку Мухамеду, рекоше, да ју је Мухамед оманђеисао некакијем чинима.

Песниково тумачење речи из ове песме :

¹ Икиндија би и прође ; ² Пространа висоравац, средином Арабистана, постојбина Бедуина, одакле је стари-

ном Мухамед ; ³ Јање моје, душо моја ; ⁴ Назли — жењска љепота ; ⁵ Челеби — мушка љепота ; ⁶ Син Абдалов ; ⁷ Булф — хат кога би Мухамед узјахао о свечанијим приликама ; ⁸ Арслан — лав ; ⁹ Силимбе — ђердан окићен златом и сребром на коњскијем грудима и на челу ; ¹⁰ Надимак Сеида, претка Мухамедовог, којино од безбожнијех Хоссуита ослободи Меку и коме Џабџан просвећеник Хоссуита продаде кључе од хабе и некакав Соломунов прстен за тулум вина ; ¹¹ Селам — поздрав ; ¹² Акшам вар — вријеме је молитви акшаму ; ¹³ Чевре — бијела златом извезана махрама ; ¹⁴ Дамаск — варош у Анадолу ; ¹⁵ Лахора — в. у Инђији ; ¹⁶ Ел Хатив в. у Хаџару, крај утока аџемског мора, гдјено се лови најљепши бисер ; ¹⁷ Погледај јање моје, погледај ; ¹⁸ Славуј ; ¹⁹ Најмилије ждријебе Мухамедово. Овдје значи адамија, вјетропир, који и не зна шта је севдах ; ²⁰ Хат, којино је престао бит ждријебе ; ²¹ Ваал — паклени цар, шејтан над шејтанима ; ²² Силан сотона без кога паклени цар не има моћи. О кијамету, када настане смак свијета, имам Мохеди побиједиће га, а и тада ће престат вражије царство ; ²³ И данас у народу нашем не престаје биљежит се слово Соломуново у хамајлију ; ²⁴ Некаква ђавоља грдња ; ²⁵ Канмир — варош у Аџему ; ²⁶ Тахтериван — угодна справа за шетњу налик на хиџтов, којуно у кајишима носе мазге ; ²⁷ Заборавити иглу у везу значи несрећу ; ²⁸ Добро јутро ; ²⁹ Како си ; ³⁰ Гомила острва према Ел Хатиффу у Хаџару, гдјено ловци (гњурци), за вријеме Санхериба цара асурскога, уловише зрно бисероно необичне величине и љепоте, на коме се доцније, заплијенив га у некаквоме рату, цареви фарзистански клеше, када би ступали на пријесто царски ;

³¹ Љубави твојом,
Не гори мене,
Тавкостаса !
Зумбуле,
Славују мој !

ДВОРИ ДАВОРОВИ.

Ој, у гори б'јели двори,
И у двори кита злата,
Весело се пјесма бри,
Од истока до запада.
Стјег до стјега, сто до стола,
Злаћан пехар до пехара,
Јека звони до Стамбола
Од палоша и ханџара.
Брат се с' братом братски куца,
Нек злотвору срце пуца :
Хурра !
Вина амо пуне чаше,
Нека живи што је наше !

А чији су оно двори,
Златна кита одабрана ?
То су двори Даворови,
А дјетићи Страхињ-бана.
Ст'јег до ст'јега, сто до стола,
Злаћен пехар до пехара,
Јека звони до Стамбола
Од палоша и ханџара
Брат се с братом братски куца,
Нек злотвору срце пуца :
Хурра !
Вина амо пуне чаше,
Нека живи што је наше !

Од Адрије, сињег мора,
И Жишковог Златног Прага,
До славнога Петрибора
Све су оно браћа драга.
Ст'јег до ст'јега, сто до стола,
Злаћен пехар до пехара,
Јека звони до Стамбола
Од палоша и ханџара.
Брат се с братом братски куца,
Нек злотвору срце пуца :
Хурра !
Вина амо пуне чаше,
Нека живи што је наше !

Па кад кликне Слава мати
С Ивановог гордог града,
Топузом ће закуцати
На вратима Цариграда.
Ст'јег до ст'јега, сто до стола,
Злаћен пехар до пехара,
Јека звони до Стамбола
Од палоша и ханџара.
Брат се с братом братски куца,
Нек злотвору срце пуца :
Хурра !
Вина амо пуне чаше,
Нека живи што је наше !

ЗЕЈНАБИ.

I.

Кад ја видјех очи твоје,
Ја какве су очи клете ?
Мал' не рекох : »збогом св'јете !«
Кад' ја видјех очи твоје.

Кад ја видјех очи твоје,
Мој зумбуле, мој цвијете !
Пода ме се земља крете,
Кад ја видјех очи твоје !

Кад ја видјех очи твоје,
С твог чардака, с твог сараја,
Ја помислих : ето раја !

Зло ти минух мимо дворе !
Од севдаха в'ас изгоре',
Кад ја видјех очи твоје.

II.

Да су мени очи твоје :
Сиње б' море пребродио,
У њима бих с' утопио,
Да су мени очи твоје !

„Да су мени очи твоје,
О, лијепа Зејнабио !
Свијет би ми мален био,
„Да су мени очи твоје.

Да су мени очи твоје,
Волио бих таква дара,
Нег' свијетлу круну цара !

По Стамбола б' за њих дао,
Унатоц бих цару стао,
Да су мени очи твоје !

ДЕСЕТ ЗАПОВИЈЕДИ БОЖЈИХ.

На Синај, свету гору,
С пр'јестола сиђе свог
Ко облак у вихору
Јехова, Господ Бог.

У грому гром се ори,
Св'јетли се огњен плам,
Тресу се неба двори,
И Сион, свети храм.

Купина горјет стаде,
Задркта свијет в'ас,
Израиљ к земљи паде :
»Господе, спаси нас !«

Не дркћи, горо света!
Што стрепи бр'јег и до ?
Не идол овог св'јета,
Аврамов Бог је то.

И кле се Господ тада,
Кле се у сину свом,
Из свога рукосада,
Узвисит вјерни дом.

Мојсеју сада ето,
Запов'јест даје Он,
Нек хвали име свето,
И Сихем и Сион !

Запов'јест прва гласи :
»Ја јесам Господ твој !
Нек Божје име краси,
Избрани народ мој !«

Пред богом шта су бози,
И Ваал истукан ?
Телету златном рози,
Ероган, Магоган.

Идоли, ено, бјеже,
Господ је жив и јак !
Длијетом Мојсеј реже,
На плочи свети знак.

Купина горјет преста,
Зан'јемн свети збор,
Облака сјајног неста,
Јехова оде гор '.

А Мојсеј с горе сиђе,
Захори с' неба свод,
С трепетом Мојсеј виђе
Аспидин, змијин род.

Израиљ танце води,
Дигô се пљес и јад,
Телету златном годи
Невјера стар и млад.

»Ах, маррон ата !« јекну,
Па удри плочом гад,
О главу плоча звекну,
Телету златном сад.

И нешта игре клете,
До б'јеса оде све,
Од једне плоче свете,
Осташе плоче дв'је.

ПОСТАЊЕ ЉУДИ.

Адова врата звекнуше звуком,
Залаја Цербер пас,
Тартар одјекну грозним јеком,
Задркта свијет вѣс.
С димом и треском грома пада,
Диже се, на земљу стаде,
Прометеј, Уранов син,
Црн као пањ, кô паклен џин.

»Гдје сам ја ?
О мајко мила, земљо света !
Твоје ми цв'јеће цвјета,
Твоје ми сунце сја.
Кô силна брда твоја,
Зевса осветна рука
В'јекове тешких мука
Сурва на плећа моја.
Проклетство у ад ме прати,
Благослов теби ме врати,
Мила мати !
Нек стрепи, нек бјесни ад,
Слободна ево ме сад.
Здравствујте, горе свете,
Извори драги !
Зефири мили, благи,
Летите, лет'те !
Пјевајте, појте, горске виле,
Пјесме миле,
Одзив вам шаље с сињег мора,
Рујна зора !
О сестре, о браћо моја, гдје сте ?
Чујете л' диван славопој ?
Еда л' се санком занијесте,
Роде мој ?
О, како дивно звони !
Слушајте, чујте милиони !
Нема вас ? гдје сте ?«
И б'јесно крочи . . . стаде,
Зачућен гледа, слуша,

На јад му ређа јаде
Бона душа !
Црне му с' мисли роје,
Сотона хитно спреши,
Фурије спремне стоје,
Демон се см'јеши,
Злобно се свети :
Он, помамљен, скаче, лети,
Огњем гори,
Химера страшна под њим се створи !
Лети кроз силне метеоре,
Прел'јеће брда, горе,
Језера, р'јеке море,
Прометеј, Уранов син,
Кô паклен џин !

II.

Ноћ тамна земљу крије,
Над врхом Хималаје,
Сотона црни танце вије,
Двороги мјесец сјаје.
Химера пламти, с'јева,
Бауци буком буче,
Тетријеб кликће, пјева,
Јејна хуче ;
Демон звијезде скида с неба,
На земљу тама сађе,
Небеса покри мрак Ереба ;
Мјесец зађе,
И јека преста,

Хавети црне неста,
И санком тавна гроба,
Уснуше св'јета оба.
Кô дим, кô маглец прам,
Прометеј оста сам,
Обзире с', звјера, гледа,
Хавет се згледат не да.
»О Хироне!
Ви'ш, како ме фурије муче, гоне?
На братском крилу,
Шћах вагрлит браћу милу:
Они ме бјеже, они се крију,
Ха!
Луцифер, Велзевул, Демон,
Утвора Камелеон,
Смију се, смију:
Ха!
Ходите бар ви,
О, јадни!
Сотоно, Демоне гадни,
Сви, сви:
Ходите јаох, немојте,
Стојте!
У далек, у незнан св'јет,
Управ'те лет,
Ја сам проклет!«
И силно гром јекну: »Проклет!«
И небо хором звекну: »Проклет!«
Прометеј земљу грли, сузе рони,
Небесне са висине

Божански глас звони :
»Не чај, Уранов сине !
Не тавни име славно :
Устани ! Усправи ход !
У морске вале давно, давно,
Утону људски род.
Атена тебе зове :
Иди, и створи људе нове !«
И св'јетла и красна небом се вину,
Гора сину :
Гле, како се блиста и сјаје !
Астриде смјерно за њом ходе,
Кô крилат змаје,
Прометеј оде.

III.

Демонска сила, сџтонска моћ,
Умину тамна ноћ,
Над чарном гором,
Небо се кити рујном зором.
Прометеј к мору стиже,
Из мора сјајан Феб се диже,
Плану ;
По тихом океану,
Ено је плови . . . ај, ај !
Филира у лијеп крај,
У земни рај.
Прометеј пицом ниче :
»Тако ти зоре и б'јела дана !
Ко си ти ?«

Она му кликом кличе :
»Филира ја сам,
Кћи силнога Океана !
Сирене мене дворе,
Нимфе ми служе свете,
Пода мном трепти сиње море,
Таласи лете !
Очи ми муње пале,
Са мојих груди,
Силан се вихор буди,
Помамне диже вале !
Сатурну моје крило,
Одњиха чедо мило,
Злаћаних власи.
О, ти, који си, да си !
Или си смртан, ил' си Бог,
Хирона знаш ли сина мог ?
С Олимпа сјајног иде ли амо ?
Камо га, камо ?« —
О, зв'јездо јасна
Филиро красна !
Послушај мене :
Не питај ко сам ? шта сам ?
Уранов син и Клемене,
Прометеј ја сам !
Синак ти неће доћи,
У паклу ено га оста,
За нав'јек син ти поста
Роб тамне, адске ноћи !« —

Шта... ко си ти? Јакреп? Скорпија? Горгона?
Јеси ли ти Демон?« — б'јесно повика она, —
»Хирона сина мог мртвој сјени,
Гласниче, предајем тебе : куку мени!
И јекну страшним гласом,
Небо се ставни часом.
Грми. Облаци лете, вјетри ује,
Сјевнуше муње, љуте гује,
Вихор одгони таласе лаке,
Са сињег мора,
Кô чарна гора,
Океан силан диже се под облаке :
Гле, како му чељуст вјапи !
Прометеј планине фура,
Брда му, ст'јене гура
У грдне слапи.
Атена с неба сиђе,
Гром звекну,
Она свијетла к мору приђе,
Гранчицом мира море текну ...
Океан назад се трже.
По гипком блату брже, брже,
Прометеј везе, плете,
По харфи канда звучној прсти му лете !
Кипове ствара.
Божанског лика, св'јетла дара,
Радостан дркће, стрепи
У срцу своме.
Ха ! како су красни, л'јепи,
Мужеви, жене, момци, моме,

Дјечица драга,
Мила, блага :

*Имерос, Ирос, Арити, Мити,
Онихос, Икос, Илмира, Ира,
Тофион, Хион, Антеа, Еја,
Аминтас, Итас, Елика, Евридика,
Итилос, Филос, Ирха, Мирха,*

О, како су красни они !
Ено их . . . гле, милиони !
Прометеј сузам' их роси,
Облак се сјајан над њима носи,
См'јеши се Зевс, дахну,
Смеомћном руком махну,
Кô рајски цв'јет,
Оживи красни св'јет,
Захори с гласом варвитона
Васиона :
»Кирије елејсон ! Зевсу слава,
Слава, слава !«

АВЕТ.

Ако се пак уфаш, бане, в помоћ нимску,
Веруј Нимцу, да знаш кô сунцу зимску !
Сирена Мора Јадранскога.

Ноћца ће проћ тамна !
Авет бијесна и поамна
Злобу ће стишат,
Свануће дан,
Над гробом мојим гракнуће црни вран,

Алеман.
Нек гракће,
Узаман бит му неће,
Тако ми Бога !
Врх гроба мога
Нићи ће невен-цв'јеће,
Понић ће спомен лијепих дапа
Зриновић бана.
Јадранског мора зв'језда ми св'јетла сјаше,
Швед позна буздован мој перни,
Преда мном б'јесне дрхтаху наше.
Ој, роде, мој роде вјерни :
Збогом.
Навијек : збогом !
Бог нек те стазом славе води.
Ти гракћеш ?
Не гракћи, црни вране,
Готов је бане :
Ево ме ! целате, ходи !

ИСТАМБУЛ.

Пријесто св'јета паде,
Потоком крв се лије,
Над тобом бл'јед се мјесец вије,
Стамболе граде !

К Софији цркви шеће
Мусломан клети,
Халед пророков мач свети,
Гордо се креће.

И ста помаман пред олтаре
На б'јесном хату,
У сјајном трепти зраку,
Махомед силаи царе.

Бојно му копље сија :
»Један је Бог !« викну,
И б'јесан цикну,
Кô љута змија.

»Ил Алах !« глас се ори,
Диже се хука, бука,
Од силног звука,
Јекнуше Божји двори.

Потамње крст часни,
Падеше кандила света,
Зан'јемн радост св'јета,
Анђелски хор красни.

И наста мрак тавни,
Заигра враг,
Синак му сједе драг,
На пр'јесто царâ славни',

И гордо пружа прстом,
Љута змија !
Бојно му копље сија,
Над часним крстом.

Облаци тавни лете,
Муња с'јева,
Небесни хор пјева,
Пјесме свете :

»Ти газиш крст часни, о звјере !
Тако ће те згазит Бог !
Згазит ће демона твог,
Пророка лажне вјере.

Над твојим гробом клетим,
Ко звјезда јасна,
Софија, црква красна,
Засјаће крстом светим.

И слово свето,
Појат' ће : *алилуја !*
Алилуја !
Тебе ће нестат псето !«

БЕН САХИБУ, АБИБА.

Три ноћи.

НОЋ ПРВА.

I.

Мајка чедо њиха у щикали беши,
Чедо руке пружа, чедо се смијеши,
Чаврља, гугуче, вије се кô чигра,
Не воли да спава, хоће да се игра.

И поноћ је прошла, мајка санка нема,
Док у беши мило чедо не задр'јема.

Мрак је и тишина, ни вјетра ни буре,
Ама очи клете не могу да жмуре !

»Додајте ми копље, буздована перна,
Припаши ми мача, моја љубо вјерна !
На теби су златне гривне и обоце,
Притегни ми, душо, пуце под гр'оце !«
И поноћ је прошла, љуба санка нема,
Војно јој се млађан на Косово спрема.

Мрак је и тишина, ни вјетра ни буре,
Ама очи клете не могу да жмуре !

Црпи гавран гракће двору на шљемена,
Крвава му, побро, крила до рамена ;
»Кукај, мајко стара, до суђена дана,
На твоје је чеду седамнаест рана !
А кад сунце јарко гране од запада,
Вјереница љуба нека му се нада !«
Мрак је и тишина, ни вјетра ни буре,
Тамап како ваља, очи да зажмуре !

II.

Узех књигу стару, што в'јекове броји,
Да ја виђу тамо, шта у књизи стоји.
Књига добро каже : од бирден земана,
Бјеше султан неки иза Ђурђистана,
Из ког вилајета, из кога санџака,

Од кога ли града и од ког оцака,
Да л' 'но шехид бјеше, или свијет лаже,
То књига не каже.

Одкуда је био, не мора се знати,
Можда то у књизи пије могло стати,
Ама добар бјеше и побожан здраво,
Сваког петка он би у џамију право !
Па нека би винца помало и пио,
Сиротињи он је прави отац био,
Гонио би кривду ... тако књига пише :
Е, па шта ћец више ?

III.

Једноч хтеде поћи — не каже се куда, —
А сrete га једна дервишина луда :
»Аман, св'јетли царе ! шта ће ово бити,
Да л' је боље шербе или вино пити ?
Реци нека дођу хоће и ваизи,
Па нек право кажу, како је по књизи :
Ето, у Корану написано није,
Да се вино пије !«

И дођоше, бива, хоће и ваизи,
Да баш право кажу, како је по књизи.
Хајде, што му драго ! ма људи кô људи,
Како који знаде, онако и суди,
Подиге се граја ... а мој вељи јаде !
Један другом намах почупаше браде,

И пребише ребра Шенх-ил-Исламу,
Тамо у Шааму.

Тада султан рече : »Дођ', дервишу, амо,
Да се и нас двоје сад накусурамо,
Да ти за пут платим, колико је право,
Па из мога двора нек те носи ђаво !«
То тек султан рече . . . на табане, побро,
Отуз дегенека прил'јени му добро,
Па му бакшиш даде и кафтан од абе,
Нек му није цабе.

ПОЋ ДРУГА.

I.

Мрак је и тишина, ни одкуда јава,
Све штоно је живо мртвијем сном спава,
А ја књигу штијем, што в'јекове броји,
Да ја виђу тамо шта у књизи стоји.
Док неко на врата : »Бре отварај, стари,
»Ево књиге нове, ту јамц, батали !«
А књига од побре . . . да лијепе згоде !
Кано магла дријем с очију ми оде.
Добра књига, бива, а у добри часак,
Из књиге ми побрин преговара гласак :
»Прими књигу ову, и да си ми здраво !
Почујде ме мало, да ти кажем право :
Свака срећа залуд оном срећу спрема,
Ко у себи самом праве среће нема !
На доброме седлу, на хату звијезди,
У свили, у злату нек властелин језди,

А ти, побро драги, јаши на самару,
Не мјери се, бива, срећа на кантару!
Са ћушетом прије с' на стијену стиже,
И кад се претуриш, ти си земљи ближе.

Мудрије је ћуше, вјеруј побру своме,
На хату се ђипа, вратови се ломе,
А гдје врата није, ту није ни главе,
Па нашто мудроват код памети здраве?
Ето, кад ја бијах баш на Карадагу,
Да ћушета не би, отишђ бих к врагу.
Читао му Тајмса... он, ушоња, леже,
Над ждријелом, бива, репину отеже!
Пребих једно плеће, и би муке доста,
Ама глава оста.

Тако и ти, побро, угледај се на мз,
А махни се Буда и маторог Бrame!
Па кад се претуриш, скоч' на ноге горе,
Немој воде пити, да т' не буде горе,
Већ се напиј винца, па да видиш чуда,
Пред тобом ће клекнут и Брама и Буда!
Јест, тако ми дина и хаџикурана,
И лијепог нашег поста рамазана,
Од дртине намах постаћеш делија,
Ко рахметли, бива, Ђерзелез Алија!
Паре! какве паре? нек се само пије,
И Марко је пио а плаћао није!
Нашто злато, сребро, кад је празна глава?
Живјети без пара, то је мудрост права!

Нек у злату лудак тражи своју срећу,
 А ти попиј једну, па другу, па трећу!
 Вјера, љубав, нада, тврђа од камена,
 Без вина су, побро, цвијет без кор'јена,
 На ружици славуј љепше попијева,
 У вину се боље о св'јету снијева!»

II.

Тако књига каже. Па зар није тако?
 Слушаћу те, побро, слушаћу, да како!
 Ја ћушета немам, од хата ни трага,
 А пјеше не могу преко Карадага,
 Ма како ме нешто у плећима жига,
 Драга ми је, побро, ова твоја књига,
 Лијеваћу вино а на моју душу,
 Све у твоје здравље, а у своју гушу!
 Та вино је радост, ушпит се не да,
 А за воду, бива, знају и говеда.

ПОПОЉ ТРЕЋА.

I.

»Махни се књига старих, још за нас није касно,
 Наточи чашу вина, па пјевни, пјевни гласно!
 Без вина (то сваки знаде) земља би била пуста,
 Још коју, побро драги, док су нам жива уста!
 Лијепо велиш, хаџо! Тако је, тако, бива,
 Још коју ваља маћи, док су нам уста жива,
 И кадно ура дође, да твоје очи склопи,
 Опет наточи чашу, насмиј се па је попи!
 Наћ' ће се ко ће рећи: »Сн'јевџ је, пјевџ дости,
 Бен Сахиб овдје лежи: Бог да му душу прости!»

II.

Сјутра — Шта је сјутра ? шта у њему бива ?
То је тврда тајна, коју вјечност скрива.

То не знамо ми,

Тако велиш ти.

Ама добро знамо ону стару причу,
Како квочка квоче, а пилићи вичу :

»Пи, пи, пи !«

То ми знамо сви,

То ми знамо сви :

»Пи, пи, пи !«

III.

Ништа — Шта је ништа ? то зна наша хазна,
А за друге ствари то је ријеч празна.

И та ријеч празна каква чуда ствара ?

То је авет црна, што свијет обара !

Једно је на св'јету чег' се она страши,

Од празнине бјежи, од себе се плаши.

Зато, благо оном, ком је ћеса празна,

Не смије на њега звијер та опасна !

Да у хазни, бива, не буде ни миша,

Нек се о том брине наш министар Миша.

IV.

Да л' ће свијет изгорјети ?

Ил' га море прождријети ?

Ко зна шта ће сјутра бити,

Зато треба вино пити ;

Ко не игра, ко не пије,
Марковога соја није !
Од нечега мож' бит ништа,
Од ничега нема ништа .
Вино, то је она ср'једа,
Из које се све испреда !
Вино, то је извор среће,
Око ког се св'јет окреће !
Вино, то је жива згода,
Друго све је лук и вода !
Зато треба вино пити,
Ко зна шта ће сјутра бити,
Мријет' нам је свакојако,
Боље 'вако, нег' онако !
Дед још ову, не дријемај,
Па се, побро, на пут спремај !
Торбицу си упртио,
Невеном се закитио,
Дв'је буклије биће доста,
Док не пр'јеђеш преко моста,
Док не дођеш до свог Буде,
А већ тамо како буде !
Тамо има крушка једна,
Крушка једна ма вриједна,
Око ње су р'јеке двије,
Р'јеке двије бујуклије,
Једна р'јека јогурт мл'јека,
Друга р'јека татли мл'јека !
Ма гдје ти је штака она,
Са којом си путовао,

Кад си младост младовао,
Преко Рајне, преко Рона !
Мислиш, у рај доћ' је лако ?
Узми штаку, хајд' полако,
Све ногом, за ногом,
Капо риба за водом !

V.

Ко удеси гусле, тај боље и гуди,
Тако веле људи,
Ал' би било части,
Да је откуд брашна, ко што није масти !
Тешко сл'јенцу без гусала,
И гуслама без гудала,
И занату без алата,
И алату без заната,
Дудудџији без дудука,
Чибугџији без чибука !
Тешко свијем без пазара,
И пазару без кантара !
Па нек дјеца брбоћу,
Нек се на нас љуте,
Када јаја какоћу,
Кокоши нек шуте !

СОНЕТ.

Лети, лети, пјесмо моја мила,
Глас твој нек се до неба извија,
Уздах носи лахору на крила,
Да си драгој слађа и милија !

Задјени јој киту каравила,
Гдјено јој се на бурму савија,
Под гр'оцем, под недарца била,
Кошуљица танка ћерћелија.

И реци јој : »Не срди се на ме,
Мој зумбуле, моје росно цв'јеће,
Не срди се, а тако ти дина !

Јер ако се ја расрдим на те,
Сва нас Босна помирити неће,
Ни сва Босна ни Херцеговина !«

АХ ЉЕЈКА ...

Склопив криоца своја,
(О, туго моја!)
Саанан Љељо жмири,
Кроза цбун гвири, вири,
Божно епи :

»Хи !«

А ту ли си ти ?«

Маших се листа густа,
Фијукну стр'јела пуста,
Фију-фи :

»Хи хи !«

»Ах Љејка, јаох — ох !

Зашто ме згуби — уби ?

Ко ће да за мною плаче ?«

— »Драгче !«

»Ко ће ме видат бона ?«

— »Она !«

БРЕ ГИДИ.

Бре гиди, мила дилбер-девојко !
Бре гиди мила Јело,
Јагњенце моје бело !
Не криви фесак на црно око,
Не мећи ђердан на бело грло,
Не дижи, мила, скуте високо,
Не шетај, мила, у ђул-башту
Не давај јаде на момке младе.

МОРЕ, АНО.

Море, Ано, дилбер Ано,
И бисерна вита грано,
Ружо моја румена,
Душо моја медена !
Што се срдеш, што ме мориш,
Што ти са мном не говориш ?
А што сам ти учинио,
Ако сам те пољубио ?
Море, Ано, дилбер Ано
И бисерна вита грано,
Ти си, Ано, лепо цвеће,
Нема оног кој' те неће,
Ти си, Ано, лепа створа,
И господског разговора,
За тобом ми срце вене,
Пођи, душо ти за мене.

ЋУДНА ПОСЛА.

Пред градом,
Пред Гранадом,
Гдје Дарро вале броји
Барбуда Мартин стоји

Барбуда Мартин Алкантара
На мегдан зове цара :
»Абдула царе, са града тамо,
На мегдан амо !

Ил граду макни врата,
Да нагнам хата,
Царство је моје,
Тако ми браде твоје !

Сву ноћ се чудна чуда
Нагледах туда,
Присвитла лица,
Антуна свица.

Алхамбру липу, красну,
Свитац ми даде на сну,
Круну ми, царе, спремај,
Не дријемај !

Ако ми не смијеш, грдан створе,
На мегдан, море,
Ешкија³) твог ће града,
Раскопат сада !

Тебе ћу смаћи,
Да будеш краћи
За два три прста,
Тако ми мога крста !»

Са града соко кличе,
Неко виче :
»Браду ти нејтан смуди,
Што зијаш туди ?

Дегенек⁴), знаш ли шта је,
Љути змаје ?
За такве хорде,
Нијесу Ђорде.

Са царем царе мегдан д'јели,
Корап вели,
Куда си нагô,
Пасја траго ?«

Барбуда скочи,
Ешкија за њим крочи,
Топузом бије града,
Нуто јада !

И копљем ст'јене бодe
Чудне згоде !
И мачем куле с'јече
Брда јече.

Гаврана гаче,
Барбуда Мартин скаче,
На хату, срића липа,
Хипа, ђипа.

На град се пење,
Ено га . . . виче, стење,
Ешкија глогиње млати,
За њим се клати.

А с града стаде јека
Од тешког см'јеха :
»Мартине, јаваш,⁵⁾ мани,
»Стани, стани !

»Тако ти глога,
»Свица ти твога !
»Мартине, не ђипај туна,
»Ево ти круна !«

Па с града ст'јеном доли,
Ко кога воли,
У перчини гађа,
Нек му је мука слађа.

Ешкију кнутом млате,
А мој брате !
Мартина маљем туку,
Јаох, куку !

И канџам' кваче,
Јаче, јаче,
И квргам', фију,
Шију вију !

Од тешке руке,
Цике, вице,
Небо се мути,
Мартин се љути.

Од силног беса,
Движе се јека под небеса,
Два дана, ноћи двије,
Бој се бије.

Кад трећи свану данак клети,
Комар лети,
Погибе Мартин, Ешкије неста,
Бојак преста.

А царе браду глади,
Тутун вади.
И рече : »Ћудна посла !
»Ќуд' ли га свитац посла ?«

Спремише раку,
И плочу црну, јаку,
На црној плочи пише :
»Мартина нема више !

»Овдика Мартин паде,
»Нек се знаде,
»На врби висе му кости :
»Бог да му душу прости !«

М. М. О.

»Недајте браћо« узамаи вапијеш кнеже ;
Мртви те не чују, живи од тебе бјеже !
Работа једна... и опет чудна вас коб двоји :
Сизиф над стјеном, над тобом ст'јена стоји !

И. Г.

Крст свој, човече, понеси собом,
Те кад те свлада брига и туга,
Ти пођи у гроб и одмори се !

ПАСТИРИ

У БНОГРАДУ,
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.
1868.

Пастири.

I.

Космај.

Подигô се орô небу под облаке,
Да с' нагледа чуда и љепоте сваке,
С облацима с' гони, крилима потреса,
Да прелети хоће седмера небеса.
Ој ти, б'јела вило, мучи, не ромони !
Није оно орле што облаке гони,
Већ је оно Космај планина висока,
Златну круну прима, сунце од истока,
Маглица га пасом опасала сива,
Зорица га мајска грли и цјелива,
Па се, силан, диже у висину горе,
Кано сури орô у небесне дворе,
И заципљен гледа, кô стијена тврда,
На безбројна поља, планине и брда,
Голе прси пружа и витешко чело,
Рекао би нука оно сунце врело,
Да почине часом и мору се спрема,
Нек га море љушка, докле не задр'јема..
Ај како се, побро, под небеса вије !

Сунашце трепери па се тихо смије !
По бедри му росна осула се трава,
По травици љиљан и љубица плава,
А витешко крило, плеће и рамена
Покрила му дивно горица зелена.
Ту поточић тихо кроз гору се краде,
Да поплаши јањце и пастире младе,
Ама они, клети, за то и не хају,
Преко њега скачу и на пут му стају,
А он љутит ђипа, срдито ромори,
Па долином цвјетном жубори, жубори !
За њим у скок лете млађани пастири,
Кô јеленчад млада, кô лаки лепири,
Па у коло вито — а мој Боже благи !
Да л' још игдје створи 'ваки живот драги?
Од тутњаве пусте игре и пјесама,
Чини ти се, побро, гора се пролама !
Птице цагор дигле по гори зеленој,
Да преотму жубер водици студеној,
Прелијсћу летом вилино корито,
Гдјено вила купа чедо поносито.
Једноч, кажу људи, (и биљег свједочи)
Наљути се Марко па за вилом скочи :
И како се, силан, занио бијаше,
У кориту сина посјећи јој шћаше :
Врисну б'јела вила и Бог јој поможе,
У кориту Марко саломно поже !
Но је јунак диван спомен оставио,
Те се и сад памти ко је Марко био,
Пастири се чуде и помињу Марка,

Један другом прича, један другог варка,
Па га брзо гурне у корито доли,
Стоји кикот дјеце, срце да заболи !
А када се игре наиграју пусте,
Онда истом траже хладовине густе,
Па уморни пану по зеленој трави,
У часу им Санко пред очи се јави,
Па им Санко дивне приказује спове,
Алемове горе и златне брегове,
Облаком их вода до сињега мора,
Од сињега мора до сунчевих двора.
Тихи, благи вјетри из горице шире,
Те мирисом поје млађане пастире.
Ја кад из сна прену — ох, како се сладе!
Сир и проху жељно из торбице ваде,
А ко мл'јека желн, ено мл'јека доста,
Стадо спремно стоји дочекати госта,
Па када се мало прихвате и спреме,
Узалуд дјетићи не губе вријеме,
Већ јуначке стану заметати шале,
Један другог часом на земљицу свале !
А онамо, ено, одбила се чета,
Кô лијена, побро, кита од цвијета,
Па стријелом гађа ону виту јелу,
Да ком ли ће в'јенац припасти на дијелу ?
Ен' онамо скачу с високих стијена,
А тамо се међу камена с рамена,
А онамо, побро, играју се мете,
Подскакују скоком па кроз гору лете,
И кô оно вихор када завихори,

Е тако се ваздан витлају по гори !
Западу се клони оно сунце јарко,
Повило се сунце за горицу жарко,
Па санано стере постељу румену,
А сузама роси травицу зелену,
Жао му је, жао, што се растат мора,
Па још једном пушта зраке одозгора,
Кано да би Космај цјеливати хтјело,
И пастире драге, и стадо бијело.
»Збогом, сунце јарко ! збогом, зоро златна !
Збогом, птице миле и мјеста пријатна !
До зорице б'јеле, која прва сине,
Ето наске, ето, да нас жеља мине !«
Па сложите пјесме уз двојнице свирке,
Млађани пастири и миле пастирке.
Од пјесама красних чарна гора јечи,
Од звонаца јасних равни поље звечи,
Млада телад мече а говеда ричу,
Рекао би, побро, из горице ничу,
Б'јело стадо блеји и дома се креће,
А пред њиме ован витороги шеће,
А онамо гајде на ливади свире,
Те зивкају дома млађане пастире:
»Хајте, дјецо драга, хај пастири млади,
Мајка стара дома да се не ојади !«
Провирује сунце кроз букове гране,
А дигла се врева свуда на све стране,
Ма ко оно стоји, на кога ли гледа,
Кд даница сјајна кад месец изгледа ?
Није оно, није, звијезда даница,

Већ пастирка млада лијена Ружица !
Није оно мјесец из зелена луга,
Већ два вјерна, побро, из горице друга :
Милан и Љубинко, срце из њедара,
Е љепши их, богме, нема до Мостара !
Долетјеше летом са Маркова стола,
Побратима оба, кано два сокола,
Па Ружицу грле, па је ките младу,
Пјевајући хите бијеломе стаду,
И одоше двору — мјесец сину јасно,
А звјездама небо окити се красно.

II.

Поглед.

Шта с' оно свијетли зори у прозорје,
Кроз јелове гране, кроз зелено борје ?
Да л' је сунце јарко, ил' је мјесечина ?
Није сунце јарко, нит' је мјесечина,
Но јутарње часно Спасовоме дану,
У Тресији цркви, у Божјему стану.
Гле, како се гора сјајем окитила,
Од свјетлости јасне злаћаних кандила !
А кроз гору, ето, стазица се дала,
Стазица се дивно сјајем обасјала.
По њој тихо шеће лијена Ружица,
Под грлом јој, побро, звецка огрлица,
Право оде цркви пребијелој млада,
Ка лијепом грозду Божјег рукосада,
А кад Ружа цркви пребијелој дође,

Већ и сунце јарко на излазак пође,
Забијели данак, звона зазвонише,
У цркви се Божје слуге поклонили,
Па излазе редом на црквена врата,
У рукама носе иконе од злата,
Пред њима се сјају знаменија света,
За њима се крете сила од свијета :
Е данас ће часне крсте проносити,
Благо селу, побро, куд ће пролазити !
Напријед се вију свилени барјаци,
Под њима се купе млађани јунаци,
»Господи, помилуј !« запјеваше гласно,
Зелена им гора одзивље се красно.
Па пођоше тихо крстоноше младе,
Пријеђоше горе, поља и ливаде,
Обиђоше луке и стада бијела,
И питома села, св'јетла и весела,
А кад подне засја бијеломе данку,
Изнесоше крсте гори на пропланку,
Па стадоше, побро, крај дебелог храста,
Гдјено крста стају откад гора наста,
Под записом чате Еванђеље свето,
Да их с родом красним не омахне љето.
А када су Божји закон савршили,
И лијено име Божје прославили,
Обасуше крсте бјелицом пшеницом,
А заставе ките зеленом гранчицом,
Урезаше знаке у коре растове,
Па сједоше редом за совре готове,
У врх совре вргли старца игумана,

Те казује чуда од старог земана,
Е он знаде, побро, књиге староставне,
Од лијепе оне царевине славне,
Па устаде стари те напи у здравље,
Да им Бог помогне и свето преславље,
Да им Господ даде берићета свака,
И оснажи снагом слаба и нејака !
Повикаше : »амин!«, гора се разл'јеже,
Рекао би гора у бездан се сл'јеже,
Зајечаше гајде, окрете се коло,
Поведоше вито коло наоколо :
Једно коло, побро, коло од момака ;
Друго коло, побро, коло дјевојака !
Па обадва кола л'јепо саставише,
Те вијенцем златну бурму окитише.
Вито коло воде два сокола сива,
Два сокола сива, два банова сина,
То нијесу, побро, два сокола сива,
Два сокола сива, два банова сина,
Но су оно до два побратима драга,
Прежалио б' за њих сва царева блага,
Е не мореш знати од њих обојега,
Да кој' ли је дјетић љепши од којег ?
А гледа их Ружа из горе зелене,
Па запламће пламом образе румене,
Заигра јој живо срце у њедрима,
Затрепта јој, побро, ћердан на прсима,
На виту се јелу Ружа наслонила,
Сузама је б'јело лице оросила,
Не зна Ружа млада куд јој умље зађе.

Какво ли је чудо изненада нађе :
И досад је Ружа на њих погледала,
Ал' их није, побро, срцем севдисала !
Вјетрић гором дује, листом пољуљује,
А весело коло виком подвикује,
Колико се дивно коло понијело'
На виту се јелу скоком занијело !
Од тешкога дерта и големих јада,
Не смједе га Ружа дочекати млада,
Но замаче брзо за зелену гору,
Право оде своме бијеломе двору,
Остадоше, побро, крстоноше младе,
(За Ружине јаде нико и не знаде !)
А када се клета кола наиграше,
На полазак они дивно запјеваше,
Јарко сунце пође к мору руменоме,
А пастири млади стаду бијеломе,
Нукају га, побро, водицом студеном,
Па кретоше стадо горицом зеленом,
Засвираше оне свирке свакојаке,
Занесе се граја небу под облаке :
Узаврела јека младих јагањаца !
А дигла се звука јаснијех звонаца !
Сађоше пастири у поље широко,
Над њима се гора надн'јела високо,
Кроз гору им пјесме одјецима јече,
А пред њима дивно спустило се вече !
Најавише стадо свак у своје село,
Па одоше дома здраво и весело.

III.

Сан.

Ућуташе свирке, заниједи јека,
Од звонаца јасних не чује се звука,
Све почива тихо — ноћ покоја нема,
Кано да се вили у сватове спрема,
Окити се златом и бисером драгим,
Осмјехну се лицем и погледом благим,
Па пролеће, красна, а за њоме зв'језде
Преко неба плавог поносито језде.
Сјајан мјесец св'јетли, кô да небом плива,
А Ружица драга лијеп санак снива :
Над Космајем јарко сунце обасјало,
Под Космајем бистро језеро се дало,
Туда она шеће, ситан бисер лови,
По језеру златном плови, тихо плови !
Игра се и гњурка, весела и мила,
Кô бијела, побро, бродарица вила,
Па поп'јева гласно : »Ох, да дивне згоде !
»Још да ми је Милан и Љубинко о'де.«
Уједаред — јаох, — у најгоре доба,
Пред њоме се створе побратима оба!
Препадe се јадна Ружица дјевојка,
Из језера прну кано тица сојка,
А за њом се вију два сокола сива,
Побратиме драги, кô два змаја жива,
Пробуди се Ружа па се чуду чуди,
Срдашце јој плахо разапиње груди :
Од мјесеца сјајног штоно гледа с неба,

Мисли да је Милан и Љубинко вреба !
Па поскочи млада, кано плахо лане,
Једва чека зору да јој б'јела сване.
Потамњеше зв'језде, сјајан мјесец зађе,
А зорица б'јела на исток изађе,
Поранила Ружа и дворе помела,
Са извора мајци водице дон'јела,
Па се тихо шеће на Космај планину,
Космају се красном дигла у висину,
Гледа зору б'јелу, гледа сунце сјајно,
Кроз срце јој жеље минуше потајно,
Занесе се млада од веље милоте,
Сама јој се р'јечца са срдашца оте :
»Зоро, сунце благо — ко то може знати ?
Да ми хоће кога Бог у срећи дати !«
»Кога ?« глас одјекну, а Ружа се трже,
Па се млада сакри за горицу брже.
По трави се осу студена росица,
Под небо се диже танана маглица,
А из магле сиве никоше пастири,
Б'јело им се стадо по горици шири ;
Зазвонише пјесме ода свијех страна,
Ухватише коло наред Малована,
Па играју пусти, па по гори скачу :
»Свирај, свирче, свирај !« од свуда се зачу.
А Радивој клету у гајде им свира,
Рекао би коло земљу не додира.
Ма Ружице нема — ево б'јела стада,
Али гдје је Ружа, загоркиња млада ?
Препаде се Милан и Љубинко мили,

Па кô да их вјетар однесе на крили.
Одлетјеше гором да Ружицу траже,
Бла̑го срцу своме, од сунашца драже,
И ено их — воде б'јелу горску вилу,
У коло је вито дотераше милу.
Игра коло, игра, а Ружица красна,
Вито коло води, ко звијезда јасна !
Повија се коло наоколо редом,
А сунце их гледа веселим погледом,
Па приступи ближе — ој, сунашце јарко!
Куд се загледало окце твоје жарко ?
Да те није жарко окце занијело,
И с пута те амо млађано завело ?
Умукнуше гајде, сташе ноге лаке,
А сунце се диже небу под облаке.
Гледају пастери гдје се небо плави,
Па сједоше млади по зеленој трави,
Ал' однекуд ето Веселина старца,
Гдје пред собом гони два брадата јарца.
Ударише у см'јех млади враголани,
Нападоше старца, а старац се брани :
«Ако-бог-да, старче ? де пјевај нам саде,
Јер ти с' неће јарци наносити браде.»
Пјева старац, пјева, а да шта ће јадан ?
Подвикује виком како курјак гладан :
«Поранила баба Ђурисава стара,
Према себи рано свога старца кара :
«Благо теби, старче, када бриге немаш,
Већ једнако з'јеваш и за пећком др'јемаш!»
Око њег' се јато од пастира слеже,

Грохотом се смију, гора се разл'јеже :
»Та мани се бабе, Веселине стари !
Што помињеш бабу ? ко за бабе мари ?«
Осјети се старац гдје већ нејма куда,
Па погледа редом наоколо свуда :
»Е када је тако, а ви чујте сада —
Поранила рано дјевојчица млада,
Прије јарког сунца у планишу наже,
Да зорици млада своје јаде каже :
Невесело гледа, тужно проговара,
Зелена јој гора јеком одговара :
»Зоро, сунце благо — ко то може знати ?
Да ми хоће кога Бог у срећи дати !«
А мој драги Боже, да весела збора !
Од тешкога см'јеха затрепета гора :
»Нуто старца, нуто, виђи врага јако !
А бора ти, старче, гдје научи тако ?«
Па на њега часом слаба и нејака,
Наложеше побро биља свакојака,
Смију с' млади момци и млађане секе,
Не види се старац испод кукуреке !
А другима клетник мировати не да,
(Тек да старцу више натоваре једа !)
Подјенуше јарце а јарци се боче,
Један другом хоће да на леђа скоче,
Ста јараца врека, стаде старца вика,
Уједаред неко из горе завика :
»Хај Милане, брате, угича ти нешта !«
Занијеми старац, см'јех и шала преста,
»А ко ли га уби, да није хајдуче ?«

Одзив гором јекну : »Мркозелен вуче !«
Плану Милан гњевом па брзо отиде,
А за њим пастири да угича виде ;
Ал' угича нема — ох веље жалости !
Останули само рогови и кости !
Сневесели с' Милан и бјеше му жао,
За угича свога по би горе дао.
На далеко њему равна не бијаше,
Ружица му сама гриву оплеташе !
Свилено му руно пало на рамена,
А рози му бјеху кано у јелена :
Колико је, побро, у години дана,
Толико је угич однио мегдана !
Придрну се Милан од тешкога гњева,
Из очи му црних жива ватра с'јева,
Па повика тужно : »Браћо моја драга !
Видјесте ли вука, проклетога врага ?
А тако ми стада и зорице плаве
Неће више вуче наносит се главе !«
Кô из једног грла а једнога часа
Сви пастири намах викнуше из гласа :
»Нећемо те, брате, оставити сама,
Што је теби жао, жао је и нама !«
Тако, побро, тужан пробавише данак,
Па одоше дома да бораве санак,
Да бораве санак, да се боју спреме,
Проклињући вука и вуково племе.

IV.

Лов.

Још ни зоре б'јеле, ни бијела дана,
А надви се облак насред Малована,
Није оно облак насред Малована,
Веће чета мала, али одабрана.
Пред четом је Милан четовођа млади,
Вељи су му, побро, на срдашцу јади;
Срдито се млађан са стријелом титра,
Па кроз гору ступа кано муња хитра!
А за њиме чета повија се пуста,
Кô за вјетром плахим облачина густа,
Спушта се и сл'јеже, диже се и пење,
На врлети страшне, на студено ст'јење,
Звјера, гледа, тражи горскога крвника,
Да устр'јели хоће вука злокобника!
Но је вуче клети лукаво звијере,
Потихо се краде и кроз гору вере.
Јарко сунце сину, стаде лавезж паса,
А од вука нигдје ни трага ни гласа!
Јарко сунце наже у висину горе,
Ма и оно пусто видјет га не море!
Ал' ено га, ено, гдје кроз гору струже —
Но да видиш јада изненада, друже!
Опазио, клети, гдје га стража чека,
Па низ гору наже и стаде га дрека,
А за њим се стиште плаховита хајка,
Викнуше пастири, весела им мајка:
»Хуја, курја, хуја, стан', крвниче клети!«

Вук прилеже к земљи, хајка за њим лети,
Халакнуше псине да прстигну вука,
Уједаред вуче тужно завијука.
Осврте се натраг и погледа љуто,
Лице му је мрко крвљу обасуто,
Попале га пјене кржаве и б'јеле,
Пристиже га чета, оштре запе стр'јеле,
И тек да га згоди — вук на страну ђипи,
У Милану крвца узаврела кипи.
Видје где му ловак за гору замаче,
Па урвином црном ка помамљен скаче :
Лети хајка, лети, тутњи, крши, ломи,
Ал' нестаде вука, у гору се сломи !
Већ и пси му клети изгубише трага,
Невидом га виле одн'јеше бестрага.
Од жалости тешке и голема сјета,
Посједала редом наоколо чета,
Одмара се чета и тек да се крене,
Ал' повика Рајко из горе зелене :
»Хај не дајте, браћо, потјеците амо,
Бијело нам стадо остануло само :
Ено вука, ено, гдје на стени лежи,
Погледује мрко и на стадо режи !«
Препале се чета па полеће скоком,
Не мореш је, побро, сагледати оком,
Кано вихор вјетар под небо се диже,
И за тили часак на стијену стиже :
Гледа чета, гледа, наоколо свуда,
Али клетог вука нигдје ни од чуда !
Осмјехну се Обрад а притаче Раде :

»Видјесте ли Рајка гдје нам страх зададе ?
»Препео се јадан за Милицу красну,
»Па привиђа свашта као болан на сну !«
А то Рајко слуша, па кô огањ плану,
Рекао би крвца низ образе кану,
Па бесједи Рајко, а стријелу стеже,
Срце му је, побро, од олова теже :
»Ао Раде, брате, зар те, тужан, боли ?
Да ти није жао што ме Миља воли ?«
Па се брзо млађан за горицу склони,
Кано да га нешто из потаје гони.
Видјеше пастири и мило им не би,
Повикаше у глас : »Што би, Раде, теби ?« —
»Та шалим се само да ме жеља мине,
Ко би врага знао да баш за њом гине !«
Свима бјеше тешко а најтеже Раду,
Па одоше, млади, сваки своме стаду,
Оставише вука до згодице боље,
Нек по гори лута, нек се с псима коље.
Ма куд оно Милан и Љубинко мину,
Кано да им сунце из очију сину ?
Угледаше Ружу где горицом иде,
Па одоше, побро да Ружицу виде
Уједаред — јаох — авај, доба клето !
Повикаше с горе : »Ето вука, ето !«
Врисну Ружа млада, на Љубинка паде,
Са стријелом Милан пред Ружицу стаде,
Звизну стр'јела пуста — не погоди вука,
(Са Руже му, побро, задрхтала рука!)
А вук б'јесни наже кâ орлина сл'јепи,

Дочека га Милан и за уши пчепа,
Па се гоне, пусти, по зеленој трави,
Један другом ради да дохака глави :
Но да видиш, болан, јада изненада,
Хоће вуче, хоће Милана да свлада,
Страховито рикну, а погледа ружно
У Љубинку срце задрктало тужно,
Од Руже се трже па на вука скочи
За гушу га стеже, вук избуљи очи.
Поврати се Ружа, о да дивне згоде !
Па замахну ножем вука да прободe,
Ма Љубинко већ му живо срце' пара,
До балчака скрха љутога ханџара :
Лети чета, лети, али понехари,
У крви се ваља горски хајдук стари !
Стаде граја с горе млађаних пастира,
(Бојаху се вука горе нег' вампира),
Па с планине у скок, кô јеленче лудо
Потрчаше доле да гледају чудо :
Ал' вучина шути — шути па дријема,
Да л' дријема, побро, да л' се на бој спрема ?
Репину отегô колика је дуга,
Кано какав паша од четири туга !
То се чудо, побро, чуло на далеко,
Прочуло се, богме, уздуж и попр'јеко,
Од Врзина кола до Маркова стола,
Од јелова виса па чак до записа !
То дочуо Богдан са бијела стана,
Гдје погибе стари витез од мегдана,
Па Богдану мило, па дружину виче,

Разлијеже с' гора, кô да соко кличе :
»Амо-те козари и ви говедари !
И ви, браћо друга, по избор станари !
Нек пландује стока у зеленом гају,
А ви хајте право високом Космају,
Потјеците хитро, не почас'те часа,
Е пастири вука укидоше с гласа :
Све четири, кажу, опружио псеће,
Те нам више јада задавати неће !
Поздрав'те их л'јепо, како боље знате,
Нек нам сјутра амо на весеље сврате,
Кад им добар ловак Бог и срећа дала,
И од наске, браћо, нека им је хвала.«
То Богдана они дивно послушали,
Па Космају намах хитро похитали,
А пастири једва што их угледаше,
На далеко листом пред њих ишеташе,
Па их воде право на зимско станиште,
На вучије, побро, клето разбојиште :
Али вука нема — нуто вељег јада !
А куд ли се, клетник, степа изненада ?
Чуде се пастири а Обрен се смије,
Док викнуше у глас : »А Веселин гди је ?
»Та он га украо, не било му трага !
»А да Бог да, старче, усјео на врага !«
Ал' бесједи Војин : »Нете, браћо, тако !
Богме није старца преварити лако,
Вучине се старац напатио клете,
Па он не да цабе да се вуку свете.
Ну примите поздрав од нашег Богдана,

Па пођите сјутра до нашега стана,
Ваља нама, браћо, да се постарамо,
Да подобру даћу ми за вука дамо :
Некол'ко јаради и нешто телади,
А за Веселина два три чабра вина !
Стаде кикот дјеце а пастири шуте,
Е не могу, побро, још да се одљуте,
Док повика Жарко : »Та већ није вајде !
Нека Мргуд стари поудеси гајде,
Па кад ноћца прође а зорица дође,
Ето наске свијех на биљези вође.
Лијепо се види путоват по ноћи,
Еда ће до зоре и Веселин доћи,
А баш ако не би маторог злогука,
А ми ћемо поћи и не било вука,
Обрад ће нам стадо причуват и Раде,
Нека више кавге са Рајком не граде.«
Сви викнуше у глас : »Право Жарко вели !
Нека буде 'нако, кâ што Богдан жели !«
То рекоше, побро, па одоше двору,
Да снивају б'јелу и румену зору.

V.

Гозба.

А мој драги Боже, на свему ти хвала !
Каква с' оно граја по Космају дала ?
Да л' змајеви љути с вилама се боре,
Прије јарког сунца и бијеле зоре ?
Н'јесу љути змаји, нит' су горске виле,

Већ пастири млади и пастирке миле
Заметнули, побро, игре свакојаке,
Па се дигла врева небу под облаке ;
Утркују с', клети, као какви цини,
Ко ће прије стићи врху на планини,
Ко ће прије видјет гонџе окићено,
Зорицу бијелу и сунце румено.
Док ишета зора дивна, умиљата,
Па се тихо надви врх сунчевих врата
Ја када је, б'јелу, оком сагледало,
Од радости, побро, сунце затрепало :
Плану сунце јарко, па се за њом спусти,
Кано соко сиви, кано орô пусти,
У бисерну росу и у балсам благи,
Пољупци им намах растопише с' драги !
Зорица се красна зарумени стидом,
Маглица је сива заклонила видом,
Осм'јехну се сунце па весело грану,
Запјеваше птице, бијел данак свану.
Гледају пастири лијеп, красан данак,
Рекао би, побро, е бораве санак —
Не бораве санак, већ од жеље горе,
Рад би сваки своје нагледат се зоре :
Зорице бијеле што небом не броди,
Већ кô плахо лане што горицом ходи !
А Веселин старац кад их видје младе,
Гдје сновијају санак и санком се сладе,
Прикраде се крадом из горе зелене,
Па истаче вука на врх б'јеле ст'јене,
Кожу му је сламом напунио добро,

И л'јено на коцу намјестио г', побро,
Нек се вуче јежи, нек зубима шкљоца,
Нек на коцу режи, нек са коца звоца.
Ја какав је вуче, 'натема га било !
(Ја како је чудо, на сну се не снило !)
Замотрљô чалму а пустио браду,
Кано стари диздар у Гламочу граду !
Још се, клетник, дивно репом закитио,
Кано да је негдје на ђабу ходио.
Кад видјеше, болан, то чудо пастири,
Од см'јеха им срце не мож' да се смири,
Од тешкога чуда изгубише памет,
Начини се, побро, велики кијамет,
Па скидоше часом клепетуше с јарца,
Баш са оног јарца Веселина старца,
Метнуше му на врат нека вуче носи !
Нек ђидија носи, нека се поноси !
А Веселин виче, кара се и грди :
Ко ти мари, побро, што се старац срдн ?
Док засвира Мргуд а зајеча гора,
Од цјесама красних, од весела збора,
Ето иде чета и Војин пред њоме,
Па нука пастире завичају своме,
А пастири намах упртише вука,
На гласу витеза, горскога хајдука,
Разрујаше с', побро, кâ из дупље пчеле,
Па одоше рано на станове б'јеле.
Ал' на стану дивно коло подиграва,
Дигао се тутањ чак до неба плава,
Кад видјеше гости — окрете се коло,

Поклони се коло редом наоколо !
А онамо, епо, сред зелене горе,
Постављене совре од липове коре,
На соврама, побро, ражњеви се суше,
На њима се дивно печенице пуше,
А чаброви клети иза горе вире,
Те нукају вином млађане пастире.
Дочекује Богдан сиве соколове,
Па их редом сједа за совре готове,
Ја да ти је, болан, оком погледати,
Како дивно сједе кô кићени свати :
У врх совре, побро, лијепа Ружица,
Поносито сјела кано пауница,
Трепавице дуге ниско оборила,
Зора јој се стидна на лице савила !
А до Руже, побро, два горска јунака,
Милан и Љубинко, цвијет од момака :
В'јенцима их младе окитили красно,
Да им сунце лице не преплане јасно !
У заставу сједи чобанбаша Жарко :
Објесио брке кô Краљевић Марко :
Марковог је, богме, соја и племена,
Па му пусти брци пали на рамена !
А до њега, побро, да зло не снијева,
С десне сјео Богдан а Војин с лијева,
Наоколо гости посједали редом,
Не мореш их ласно погледат погледом,
А двори их вјерна љуба Богданова.
И лијепа Миља, шћерца Војинова.
Веселе се, побро, нукају се гости,

Понуде им Богдан непрестано дости,
Па устаде Богдан с чутуром у руци,
(Згледаше се гости кано мрки вуци),
Па бесједи Богдан : »Моји гости мили !
Добро сте ми дошли, и здрави ми били !
Ја не могу, браћо, наздрављати свјема,
Чутура је мала а совра голема :
Чобанбаша здраво, кнеже и витеже !«
Па весело Богдан чутуру натеже.
А дохвати Војин гусле јаворове,
Па запјева јунак пјесме даворове ;
У пјесме прип'јева до два побратима,
По избор соколе међу соколима,
А међ' њима, побро, лијепу Ружицу,
Драгуницу красну, тицу пауницу.
Но да видиш, болан, ала и белаја,
Каква с'оно оздо подигнула граја ?
Да с' не буде вуче помамио клети,
Те на мобу зове виле и авети ?
Пуца гора пуста кô ледена санта.
Рекао би, побро, иде алаванта —
Док повика Мргуд : »Ето Веселина !
Брже, дјецо, амо, донесите вина :
Нека знате, браћо, а на моју душу !
Неће бити ласно платит клепетушу«.
А Веселин бахну кано из облака,
Па подвикну грлом старине Новака :
»Помози Бог, дјецо ! помози Бог, људи !
Тако ли се право вилајету суди ?
Код толиког ћара и цабе пазара,

Ласно ви је, богме, пити без кантара,
Ал' већ кад сте тако десили се туна,
Нећу од вас тражит голема рачуна :
На час вама прохе а на час вам смока,
Вржину ми дајте од дванаест ока,
Нешто ме је здраво забољела гуша,
Рећи ћете лаж је — а јест, Бог и душа !
Скочи Богдан горе па он старца сједа,
Али старац клети неће ни да гледа,
Већ вржину наже па у здравље напи.
У вржини, побро, не оста ни капи !
Па окупи дјецу козаре, ђаволе,
Па стадоше ђипат погоре, подоле.
То гледају гости из горе зелене,
Па одоше гости дјецу да одм'јене,
Подскочише скоком, браћо моја драга !
Ал' ко ће надскочит маторога врага ?
Окретоше коло, поведоше хоро,
Засвираше, побро, гајде деветоро,
Зајечаше брда — стоји горе звука,
Па низ гору стрмом отиште се јека !
Већ и сунце јарко на заранак пође,
А нека га, нека, нек у коло дође,
У колу су, побро, три сунашца јасна,
Милан и Љубинко, и Ружица красна,
Па заврћу колом, па обрћу хором.
Витлају се, пусти, и долом и гором.
Ја како се, побро, у румени купа
Како дивно сунце ка западу ступа :
Запламтјели огњем ти сунчеви двори,

Рекао би гора у пламену гори !
Док повика Жарко : »Хајте, дјецо, хајте !
»Уставите пјесме, коло не хватајте.
Далеко је, браћо, нама путовати,
Бијело нам стадо ваља погледати,
Је ли нама стадо на окупу б'јело,
Шећу ли нам јагњад здраво и весело«.
Уставише пјесме, коло прекидоше,
Под јелом се витом гости састадоше,
(И мало се, побро, бјеху накривили,
Кано да су негдје у сватови били !)
Пошеташе гости кô кићени свати,
А Богдан их л'јепо са чутуром прати,
За Богданом Мргуд удесио гајде,
Па говоре гајде : »ајде ! ајде ! ајде !«
Још једном се побро гости обазреше,
За бијелим станом жељу понијеше,
Па одоше право гором пјевајући,
А за њима вуче јадан звоцајући.

VI.

Бура.

Ноћ се тамна пусти на лагана крила,
Па се ноћца тамна по земљи повила,
Притиснула, клета, као сиње море,
И цвијетна поља и дивотне горе.
Ја како је, тужан, сјетна невесела !
Како ли је црне трепавице свела !
Па срдита, побро, гдје месеца нема,

Кроз гору прол'јеће глуха и нијема.
Осмјехну се мјесец па погледа с неба,
Па је мјесец тамну кроз облаке вреба,
А Санко се клети из потаје краде,
Те куша пастире и пастирке младе,
Па Милану шапће : »Де кажи ми, кажи,
»Да ти није побро од Ружице дражи ?«
А то Милан не зна гдје га Санко вара,
Па потихо Милан Санку одговара :
»Дражи ми је побро од бијела св'јета !
Ружа им је дража од оба свијета !«
Подиже се Санко у тај облак густу,
Па се опет тајом на земљицу спусти,
Па Љубинку шапће : »Де кажи ми, кажи,,
»Да ти није побро од Ружице дражи ?«
А Љубинко не зна гдје га Санко вара,
Па Љубинко Санку тихо одговара :
»Дражи ми је побро од бијела св'јета !
Ружа ми је дража од оба свијета !«
Скочи Санко скоком ко да се помами,
Па Ружици тајне са срдашца мами,
А Ружа се млада саном занијела,
Па поп'јева гласно из грла бијела :
»Зоро, сунце благо — ко то може знати ?
Да ми хоће кога Бог у срећи дати !«
А то мјесец слуша па весело сину,
Ноћца му се тихо под небеса вину,
Па запламће пламом, па на Космај стаде,
Заиграше зв'језде ко алајке младе.
Но да видиш, болан, јада изненада !

Зађеде се прамен магле од запада,
А кроз маглу Санко на криоца лака,
Невидом се диже горе до облака,
С облаком се, побро, у вретен окреће,
Па ко вихор вјетар на земљу полеће ;
Баци вео црни на Милана сана,
Сатвори му поноћ у по б'јела дана,
Учини му с', побро, јасно кô на јави,
Е се драгој Ружи око врата сави,
А Љубинко на њег' мрко погледива,
Удари га стр'јелом посред срца жива !
Пробуди се Милан па бунован скочи,
Прекрсти се крстом па отвори очи :
Ал' звијезде сјајне крају прибегнуле,
Кано да су, побро, у крв огрезнуле !
А мјесец се спрема да борави санак,
Да га сана б'јели не застане данак.
Махну Милан главом па брзо отиђе,
Е не би му мило што на санку виђе.
Па најави стадо у гору зелену,
А зора се б'јела од истока крену :
Пошетала, побро, зеленом горицом,
Покрила се, б'јела, тананом маглицом,
Милана су јади на срцу притисли,
Па он сјетан мисли и размишља мисли ;
Ал' из магле сиве, кô јелен у гори,
Љубинко се млађан пред Миланом створи !
Обрадова с' Милан па повика : »Гдје си ?
»Е да гдјегод Ружу видео нијеси ?«
Ал' из магле сиве, кано голуница,

Пред њима се створи лијепа Ружица !
Насмија се Милан па кô огањ плану,
Рекао би зора у души му свану.
У Милана, побро, грло поносито,
Па запјева јунак танко, гласовито :
»Весели се, горо, дижи се високо,
Е у теби кликће сива тица соко !
Радује се пчела росноме цвијету,
Радује се данак веселом свијету,
Радује се зора сунцу руменоме,
Кано сеја мила брату рођеноме :
Авај птици малој, без зелена луга,
И Србину брату без вијерна друга!«
А мој драги Боже, на свему ти хвала !
По гори се дивно пјесма одазвала,
Јавнуше се кликом из горе пастири,
Бијело им стадо по гори се шири,
Запјеваше млади кано горске виле,
Кô да су их виле мл'јеком задојиле.
А сунце их гледа па сијати преста,
За облаке зађе па га брзо неста,
А застре се тама небом и свијетом,
Из убаха птице полетјеше летом.
Док повика Милан : »Ха, помози Боже !
Склоните се, браћо, како који може !
Ти Љубинко с Ружом на Космај изађи,
Па се тамо, побро, крај Ружице нађи
А ја доље одох да најавим стадо,
Да га вихор забун не учини младо.«
Ма Љубинко викну. »Не Милане, тако !!

Бијело је стадо најавити лако,
Но је мучно свладат огњевита змаја,
И сачуват Ружу ала и белаја,
А тебе се боје виле и авети,
Не могу је, побро, од тебе отети !
То Љубинко рече па ко муња сену,
Па замаче брзо за гору зелену,
Са Ружицом Милан оде уз планину,
Па гледају млади горе у висину.
Но се нови облак над Космајем таман,
А диже се вихор б'јесан и помаман,
С облаком се бије о студено ст'јење,
Па обара, побро, дрвље и камење !
На ст'јену се хладну Милан наслонио,
Десницом је руком Ружу пригрлио,
Загледô се млађан горе у небеса,
Не море се јунак нагледат чудеса,
Око њег' се але једна другој свете,
Витлају се муње, кано и проклете :
С'јевну муња клета — вихор вјетар режи,
Страховито, побро, облак се најези,
Налеће се вихор да облак проломи,
Писну кано гуја па се, силап, сломи !
Ал' за вих'ром, побро, гром б'јесно захори,
Запали се небо кô да огњем гори :
Тресну гrome пусти — облак се провали,
Рекао би свијет у бездан се свали !
Ја како је облак развалио уста !
Како ли је дажда навалила пуста !
Обасјало сунце па се тихо см'јени,

А дажда се силно бури и костреци,
О ст'јене се бије, кроз гору јауче,
Па срдита, побро, што дохвати, вуче . . .
Стаде плаха дажда, зазелени гора,
Па весело сину кô из мора зора,
Заграјаше птице, заблејаше стада,
А Ружа се санком занијела млада :
Еј каква је, тужна, ко бијела вила !
Ни б'јела јој вила не би друга била !
Погледа је Милан и опет је гледа,
Млађано му срце мировати не да.
Сагледа јој црне веђе вијугасте,
Пољуби јој, побро, очи зумбуласте ;
Пољубац му медни на срдашцу оста,
Е биће му, богме, за навијек доста !
А Ружа се прену из слађаног санка,
Кô зорица б'јела испред б'јела данка,
Па бесједи Ружа : »А мој Боже благи !
»Где смо ми сад ово, о Милане драги ?
»Камо нам Љубинко, куда ли се дио ?
»Да га није вихор бијесни занио ?
Тек што Ружа, побро, у ријечи бјеше,
А Љубинка рекô б' виле донијеше.
Па пођоше млади низ планину доље,
Но је дажда клета прекрила поље,
А у пољу равном дв'је се носе хале,
Бијесне се хале по пољу погнале :
За браду Веселин дохватио јарца,
Вуче старац јарца, вуче јарац старца !
Смију се пастири, подигла се граја,

Па из баре оба извукоше змаја,
Па око њих коло ухватише млади,
Боже, мили Боже, шта се оно ради ?
Старац, јарац, скаче, вито коло ђипа,
Од тешкога тутња стоји горе шкрипа !
Ухватили с', побро, један до другог,
Но да видиш, болан, чуда големога !
Диже јарац главу на врекати стаде,
А загна се орô међ јагањце младе,
Викнуше пастири — Милан стр'јелу запе,
Па на сурог орла стријелу одапе :
Паде сури орле, са земље не маче,
Стријела га љута кроз срце протаче !
А дјеца се луда на орла нагнаше,
Бауче се, смију, једно друго плаше.
Одоше пастири стаду бијеломе,
Па кретоше стадо завичају своме,
Како их је б'јела зора саставила,
Е 'нако их тамна ноћца раставила.

VII.

Ивањ-дан.

Дан за даном прође, ето Ивањ-данак ;
Ну, како је лијеп ивањски осванак !
Прољеће се прашта, с љетом се цјелива,
Рекао би, побро, е сузе пролива,
Па су росне сузе на травицу пале,
И горскијем листом дивно затрепталe !
Горица се дигла у висину горе,

Па се њиха, пуста, као сиње море,
Над њоме се орђ поносито вије,
А соко се сиви за облаке крије,
Лаконога срна са стијене голе,
Завирује плахо у урвину доле,
Витороги јелен уздигао главу,
А кошута гледа у зелену траву,
Како цв'јеће мири, како вјетрић пири,
Како се, лагахан, по горици шири !
Насред горе, побро, зелена ливада,
На ливади стадо и пастирчад млада,
У двојнице свире, горица се ори,
Пјесма им се дивно по гори лахори.
А веселе птице вревом узавреле,
Ка да зоре б'јеле нијесу видјеле !
За зоре је л'јепа Ружа уранила,
Умила се, млада, и Богу молила,
Извила је, побро, два в'јенца зелена,
По кроз гору шеће, б'јела и румена,
На Космај изађе, на стијену стаде,
А за њоме тихо Љубинко се краде :
Еј каква је, тужан, ко бијела вила !
Ни б'јела јој вила не би друга била !
Гледа је Љубинко и опет је гледа,
Млађано му срце мировати не да,
Сагледа јој црне веће вијугасте,
Пољуби јој, побро, очи зумбуласте,
Пољубац му медни на срдашцу оста,
Е биће му, богме, за навијек доста !
Па Ружицу грли, љепшу од прољећа,

На главу јој меће круну од цвијећа :
Застидје се Ружа, а сунашце грану,
Цјелива га зора, бијел данак свагу !
А Милана ето гдје кроз гору иде,
Обрадова с', побро, е њих двоје виде,
У руци му сиво перје соколово,
Насред сивог перја перо јастребово,
Па Ружици перје за круну задјева,
Да јој, побро, љенше круна одсијева,
А сјети се Ружа у весело доба,
Па в'јенцима кити побратима оба.
Ја каква је Ружа, не допала јада !
Застидјела оба побратима млада !
Згледаше се, побро, до два побратима,
Заигра им живо срце у њедрима,
Па пођоше цркви здраво и весело,
Остаде им стадо за гором бијело,
Кад мипуше млади крај бијела стана,
Но да видиш, болан, чуднога земана.
Задр'јема Љубинко па Милану збори :
»Побратиме драги, мене санак мори !
Ви хајдете цркви, у добри час пошли !
Па ми здраво, побро, на Змајевац дошли!«
То Љубинко рече побру миленоме,
Па одоше право сваки сенту своме.
А кад Милан Божји закон савршио,
Са Ружом се побри натраг повратио,
Па бесједи Милан : »Ружице бијела !
А што си ми, душо, сјетна невесела ?
Ти Змајевцу хајде, а ја одох амо,

Док најавим стадо, ето мене тамо !
Па кô јелен часом низ планину сиђе,
А Ружица оде побра да обиђе.
Колико је Ружа млада похитала,
Зелена је гора листом затрептала.
А мој драги Боже, а мој Боже свети !
Ја кад Ружа дође на Змајевац клети,
Ма Љубинко тужан по травици пао,
Са бољезни тешке у незнан се дао.
Кад то виђе Ружа, препаде се јадна,
Занијем, побро, кô стијена хладна,
У незнан Љубинко Ружи проговара,
Зелена му гора јеком одговара :
»Ружице бијела, о Ружице красна !
Куда тако хиташ, переходнице јасна ?
Ну погледај свате у лијепој ноћи,
Волиш ли ме, душо, хоћеш за ме поћи ?
Гле мјесеца сјајног гдје на тебе чека,
Ја те волим, Ружо, волим до вијека !
А то Милан слуша па уздахну тужно,
Кано ронче, побро, у тамници сужно.
Десницу витешку на стријелу врже.
Запе љуту стр'јелу — па се млађан трже.
Прекрсти се крстом и Бога помену,
Па замаче брзо за гору зелену.
Над гором се диже хука и олуја,
А процвиље Милан као љута гуја :
»Авај, клети санче, зар ме не мимође ?
Хај, ивањски данче, на јад ли ми дође !
Са тебе ми црно јутро освануло,

На жалост ми јарко сунце огрануло,
И жалост ће тужна лијека да нађе.
Моје сунце јарко за навијек зађе :
Збогом, Ружо мила, збогом, б'јела вило !
Збогом, побро драги, и — просто ти било !
Ја не могу, побро, Ружу пребољети,
А не могу тебе млада прегорјети.
Братићу се, тужан, с дрвљем и камењем,
Са урвином црном, са студеним ст'јењем,
Сестримићу виле б'јесне и помамне,
Нек ме с вјетром носе у облаке тамне,
Па кад муња с'јевне, ти помисли на ме,
Ха, мој драги побро, не брини се за ме !
То изусти Милан па запламће пламом,
Па у вих'ру оде с б'јесом и помамом,
Окреће се, врти, премеће се, хуче,
А бауци буком за вихором буче,
Бјежи вихор, бјежи, оде под небеса,
Цвили Милан љуто, земља се потреса :
Ај, како се, побро, кроз облаке вере !
Како за њим вјетри трепере, трепере !
Са аждахе скаче, на змаја усједа,
Па на Ружу тужно погледа, погледа !
Врисну Ружа јадна, а Милана неста,
Зан'јемеше вјетри, олујина преста,
А Љубинко прену па отвори очи,
Пробуди се, побро, и на ноге скочи,
Па бесједи млађан : »Ружо моја мила !
А што си се, душо, на ме расрдила ?
Зар не чујеш, Ружо, како соко кличе,

Зар не чујеш, душо, где нас Милан виче ?
Хајде, Ружо, хајде, немој сузе лити,
Милан ће се, душо, на нас раскарити.«
Па одоше млади стаду бијеломе,
На пландиште клето ка Милану своме :
Ал' Милана нема — ох, жалости веље !
На јад им се црни окретоше жеље.
Процвиљеше тужно, студен камен јекну,
Зелена им гора на жалост одјекну,
Оде жалост пуста, по гори се шири,
То дочуше, побро, из горе пастири,
Па скочише млади на ноге лагане,
Обиђоше Космај са четири стране,
Прелетјеше листом брда и долине,
Претурише бутун горе и планине :
Ал' Милана нема — авај тужна часа,
Од Милана нигдје ни трага ни гласа !
Но се пови облак над врзино коло,
Заиграше муње колом наоколо,
Звони облак, звони, а Десимир викну,
Захори се гора кô да соко кликну :
»Хај потјецте амо на коло проклето,
Ко издао, браћо, издало га љето !
Не чујете л' виле како се веселе ?
Милана су клете виле занијеле !«
То пастири, побро, једва саслушаше,
У тетива љуте стр'јеле пометаше,
Па скочише скоком и ето их, ето,
На врзино коло, на коло проклето :
Но да видиш, болан, јада изненада !

Подунуше плахи вјетри са запада,
Подиже се облак горе у висину,
Па кô огањ пламен под небо се вину,
Полетјеше небом огњени таласи,
Из облака дивно зазвонише гласи.
Гледају пастири чудо невиђено,
Па ступише гњевно на коло вилено :
Ал' у колу, побро, стопе Миланове !
Стријела му висе о гране јелове !
А мој драги Боже, чуда големога !
Погледаше млади један на другога.
Узедоше стр'јелу па се прекрестише,
Па стријелом клето коло закрестише ;
Закопаше стр'јелу по сриједи кола,
Наваљаше ст'јену са Маркова стола.
Запјеваше тужно, гора се разл'јеже,
Под њима се црна земља утолеже !
Од јада им свијет помрча бијели,
Па одоше дома сјетни, невесели.

VIII.

Видјеније.

Мрак на земљу паде, неста тужна збора,
Умукнуше вјетри, заниједи гора,
Црнијем је ноћца све покрила мраком,
Застрла је небо тамом и облаком,
Облаци се тамни за мјесецом гоне,
Повија се мјесец па у њима тоне.
А видје их с неба громовна стријела,

У блеску је сјајном свијет занијела:
Звекнуше небеса — ох, да дивне згоде !
Усправи се мјесец па под небо оде.
Колико је зорли кидисала клета,
Задрма се Космај и Тресија света,
Пробуди се из сна црни калуђере,
Па отвара, побро, срчали пенџере,
Па разгледа кале небесне прилике,
Како звјезде трепћу, ситне треперике,
Како мјесец св'јетли, облаци се муте,
Кроз облаке муње сијевају љуте,
Па повика кале : »Ох, веље дивоте !«
Но да видиш, болан, големе страхоте :
Угледао кале један облак таван,
Кано чарна гора облак самоставан,
У облаку Милан — о Господе благи !
Над њим звјезда сјаје кано алем драги !
За Миланом језде виле и авети,
А за њима лети грабанцијаш клети !
Препаде се јадан црни калуђере,
Па бунован скочи доље кроз пенџере,
Па узјаха, побро, крилатога змаја,
А за њим се диже страховита граја,
Оде граја, оде Марковоме столу,
Обрете се кале на врзину колу :
Ал' у колу, побро, вешти свакојаке,
Премећу се, скачу ко авети сваке !
Од њихова б'јеса и од урнебеса,
Одјекују јеком седмеро небеса !
Занесе се кале и чудо га снађе,

У коло проклето међ' авети зађе,
Па спопаде ону гвоздензубу стару,
(Хвала теби, Боже, на твојему дару !)
Игра кале, игра, авети се смију,
Реповима машу, око њег' се вију,
Подскакују вешти, коло се окреће,
Рекао би коло у небо полеће.
Но да видиш, болан, чуда големога !
Кретоше се зв'езде са неба ведрога,
Па зађоше, сјајне, за Космај планину,
А мјесец се тихо за зв'ездама вину,
Осв'јетли се гора, петџ кукур'јекну,
Препале се коло, гвоздензуба дрекну,
Па полеће у вис а вешти за њоме,
Одоше без трага завичају своме.
Мјесто оног, побро, змаја крилатога,
Оставиле калу граба кракатога !
Удиви се кале и не би му мило,
Па повика кале : »Натема те било !«
Прекрсти се крстом и Бога помену,
Па замаче брзо за гору зелену.
Кад ујутру, побро, прије б'јела дана,
Поранио кале из свог самостана,
У рукама носи Еванђеље свето,
Па он оде право на коло проклето,
Припалио јасне воштанице св'јеће,
Знаменија света на стијену меће.
Ал' процвиље нешто са Маркова стола,
Погледао кале виш' врзина кола.
Ма Ружица млада кџ бијела видла,

На Љубинка, побро, главу наслонила,
За Миланом млада тужи и нариче,
Па Милана Ружа по имену виче :
»А гдје си нам данас зори на уранку,
И бијелом, Миле, данку на осванку ?
Да се писи, Миле, па нас расрдио ?
Да те није, Миле, санак преварио ?
Ружица те виче, Љубинко те зове,
Ну отвори твоје очи соколове,
Па погледај Космај гдје за тобом цвили,
Ој соколе сиви, о Милане мили !
Па погледај коло, јаох, невесело,
И дружину красну и стадо бијело !
Ко ће нама, Миле, пјесме изводити ?
Ко ли ће нам, Миле, браћу соколити ?«
А пастири млади ником поникнули,
Сузама су б'јело лице обасули.
Сажали се калу па их разговара,
Па кроз сузе тужно њима проговара :
»А немојте, дјецо, душе гријешити,
Ни на Бога драгог срцем зажалити,
У Бога је драгог милост и доброта,
Без њега нам нема смрти ни живота !
Ну ходите закон Божји да свршимо,
И проклето ово мјесто осветимо.«
То су они њега дивно послушали,
Врзиноме колу намах похитали,
Па стадоше сјетно украј кола млади,
А кале их редом наоколо кади,
Кад изађе сунце горе на видоку,

Окрете се кале сунцу на истоку,
Па отвара свете књиге и типаре,
Па запјева оне пјесме и тропаре,
Диже кале у вис знаменија света,
И крст часни, *побро, од часног дрвета,
Па подвикну грлом кол'ко игда море,
Затрепташе листом планине и горе :
»Нек се распу врази Божјега имена !
Кѡ на вјетру пљеве од чиста сјемена !
Боже благи, прости нашему Милану !
Сачувај нас, Боже, на страшноме дану !«
Сви викнуше у глас : »Ну, опрости Боже !
Ти си један силни, све се с тобом може!«
То рекоше они па се заплакаше,
Знаменија света редом цјеливаше,
А кале их, побро, дивно благосиља,
Злаћенијем крстом и китом босиља !
Па им онда редом казивати стаде,
Видјепије страшно и ноћашње јаде.
Чуде се пастири па се прекрстише,
Крај врзина кола знаке поставише,
Прели кале вином студену стијену,
Па одоше, побро, у гору зелену.

IX.

Прстиен.

Пролетјеше летом мјесеци и дани,
Ка облаци лаки вјетром разиграни,
Прелетјеше поља, прелетјеше горе,

Однесоше љето за горе на море,
Однесоше тугу и немиле јаде,
Кано плахи вјетар цвијет са ливаде,
А спусти се јесен питома и блага,
Кѡ под в'јенцем, побро, невјестица драга.
Златне косе свела на бијела њедра,
Па кроз гору шеће весела и ведро.
Ај, како се гора понијела красно,
Над њоме се небо осмјехива јасно.
А са неба плавог тихо, умиљато,
Сунашце трепери кѡ бисерли злато !
Гором коло игра, гора се таласа,
Од пјесама красних, од лијепа гласа,
Ситно коло цупка, огрлице звече,
А весело гајде кроз горицу јече,
Е данас је, побро, дивно састајање,
Дјевојачко звање на прстеновање:
Љубинко је цуру срцем севдисао,
Испросно млађан и прстеновао ;
У колу му, ено, игра вјереница,
Побратиме драги, лијепа Ружица !
Вито коло воде другарице њене,
Танкостасе моме, б'јеле и румене,
Па се гора чарна понијела скоком,
Лијепијем скоком, дјевојачким оком,
А врх чарне горе ко је оно, ко је ?
Да л' хајдуци клети силно благо броје ?
Оно ти је, побро, кита од момака,
Просилаца младих, по избор јунака !
Посједали момци украј винограда.

Љубинковог оног дивног рукосада,
Гдје су негда били, за царског земана,
Виногради, побро, старог Југ-Богдана.
Угодили свадбу на л'јеном састанку,
У недјељу прву по Крстовом данку,
Па Љубинку мило, па дружину гости,
Баконије сваке насипремао дости,
Понајвише, побро, винца руменог
И дебелог оног мяса овнујскога.
А када се гости понapiше вина,
Но да видиш, болан, старца Веселина !
Окупио дјецу и чобанчад младу,
Па зашао редом свуд по винограду !
Он не бере с реда, хајдучина стара,
Већ он бира ону лозу са Мостара,
Па све љепше грожђе у евенке слаже,
Упртио дјеци па низ гору наже.
Право оде, побро, колу дјевојака,
А видје га стража кићених момака,
Па повика стража : »Хеј, амоде, амо !
Ако Бог да, старче ? Није газда тамо !«
Похитао старац, а дјеца се смију,
Па се луда дјеца за грмове крију.
Пристиже их стража, по товара крену,
Па одскака скоком у гору зелену.
Ударише у см'јех из кола дјевојке,
Полетјеше старцу кано тике сојке,
Узеше евенке, мотке оставише,
За товаром старац нек не брине више,
Па одоше, побро, дома пјевајући,

А за њима стари оста з'јевајући.
Но је мало вр'јеме за тим постојало,
Из убаха нешто кроз гору се дало.
Ал' ето Богдана са бијела стана,
За Богданом језди чета одабрана,
А за четом Мргуд — е не да јој мира !
Накривио главу па у гајде свира.
Па на старца бутун натрапаше, побро,
Те просцима старца уч'јенише добро,
Нешто мало смска за обадва бока,
И вржину вина од дванаест ока.
А мој драги Бсже, на свему ти хвала !
Ја како се, побро, дјеца раздрагала ?
Подскакују дјеца кано и лепири,
А старац им клети у карабе свире !
Ту весело гости пробавише данак,
Па одоше дома да бораве санак,
А спусти се ноћца глуха и нијема.
Уморан Љубинко др'јемом задријема,
Ма не море, побро, санак боравити,
Е не да му Санко ока затворити,
Већ све нешто крадом око њега баје.
Са лијепом Ружом пред очи му стаје.
Устаде Љубинко и на двор изиђе,
Да бијело стадо на двору обиђе,
Па он, млађан, гледа небесне красоте,
За облаке сиве поглед му се оте :
Ал' се неко, побро, са облаком вода,
Учини му с' Милан по мјесецу хода,
Па се тихо спусти над Космај над гору

И ето га, ето, Љубинковом двору !
Видје га Љубинко кроз јелове гране,
Па радостан викну : »Милане ! Милане !«
Б'јеле руке пружи — а мој Боже свети !
Нестаде Милана, оде облак клети.
Осмјехну се мјесец па за гору зађе,
А даница св'јетла на исток изађе,
Но Љубинка тужне мисли запијеше,
Не зна да ли Милан да л' то санак бјеше?
Пред очи му црна спустила се тама,
Помрча му ведро небо са зв'јездама,
Прекрсти се крстом па се дома врати,
За Миланом стаде сузе прољевати :
»О Милане мили, да те није жао,
Што те нисам, побро, у сватове звао ?«
Па најави стадо сред зелене горе,
Прије јарког сунца и бијеле зоре,
На јутрење часно рано поранио,
И Тресији цркви прилог учинио,
Припалио јасне воштанице св'јеће,
Рад спомена драгог и лијепе среће,
Помоли се, млађан, Богу истиноме
Па он оде своме стаду бијеломе.
И ноћ тамна прође и зора заплави,
А сунашце јарко с истока се јави,
Запјеваше птице, стоји горе врева,
Кано да им вила из горе прип'јева !
Погледа Љубинко и бјеше му мило,
Заборави млађан, шта је ноћас било,
Па он броји дане кад ће који проћи,

Кад ли ће му свати по дјевојку поћи :
Три недјеље дана — а мој милиц Бого !
Бре не лудуј, момче, ни то није много !

Х.

Свадба.

Хвала милом Богу, хвала јединоме !
Шта се оно чује на небу ведроме ?
Кô да виком вичу вуци и бауци ?
То не вичу виком вуци ни бауци ?
Већ 'но плахи вјетри кроз гору се оре,
Потоци им хладни жубором жуборе !
Облаци се гоне, јеком јека јечи,
Јасно звона звоне, ведро небо звечи,
Соко кликом кликће, разл'јеже се гора,
А из горе јејна подвикује : зора !
Ој ти зоро мила, зорице бијела !
Да што ли си, бона, сјетна, невесела,
Е од тебе сунце, то Божије чедо,
Одскочило скоком смутно и блиједо ?
А знадеш ли, зоро, — како нећеш знати —
Данас ће нам свати гором заиграти !
Ну погледај, зоро, немој, мила, поћи,
Иду ли нам свати ? Хоће л' скоро доћи ?
Умукнуше вјетри, оде зора б'јела,
Маглица је сива собом занијела,
А сунце се диже небу под облаке,
Па кроз гору сјајне опружило зраке,
Завелени гора, бијел данак свану,

Недјељица прва по Крстову дану,
А кад зора прође и јутрење часно,
У Тресији цркви зацјеваше красно,
Окити се црква збором и свијетом,
Кô перивој красан прољетним цвијетом,
А када су Божју службу савршили,
Пред бијелом црквом коло ухватили,
Колико се поље пред Тресијом дало,
У трипут је коло поље опасало !
Па погледа коло низ поље, низ гору.
Бијеломе, побро, Ружичином двору :
Ал' ето сватова гдје кроз гору језде,
Кô свијетле оне преко неба зв'језде,
Пред сватима Ружа потихо се креће,
Рекао би јелен кроз горицу шеће !
Под руку је воде два млада дјевера,
Два дјевера, побро, два млада левера,
А за њима свати виком подвикују,
На грудма им токе звуком подзвекую.
Ја какви су свати, не допали јада !
Но да видиш, болан, чуда изненада,
Нешто вриском врисну кроз јелове гране,
Повикаше свати : »Милане ! Милане !«
Препаде се коло, кô што нигда није,
Уставише свати свирке и борије,
Осврте се Милан на цркву бијелу,
Па он, млађан, скочи низ танану јелу,
Па бесједи Милан а гора се ори,
Зелени се листак по гори вихори :
»Ако Бог да, свати ? Ружица је моја!«

Ма Љубинку викну : »Није, побро, твоја !«
А мој драги Боже, да несретна часа !
Потегоше љуте поже од појаса.
Препале се Ружа на међу њих стаде,
Уставише поже мегданџије младе,
Сагледаше Ружи веће вијугасте,
Испод црних већа очи зумбуласте :
Еј каква је, тужан, ко бијела вила !
Ни б'јела јој вила не би друга била !
А јаглуком Ружа махну из њедара,
Па кроз сузе тужно њима проговара :
»Ви немојте, млади, с Богом војевати,
Ни јуначку крвцу своју прољевати,
Ну пођите за мнома оба Маловану,
Лијепоме оном горском ђулистану,
Извиђу се тужна уврх чарне горе,
Ви потјец'те к мени, који прије море.
Па коме ли од вас будем суђеница,
Ономе ђу, млада, бити вјереница!«
И пођоше право оба Маловану,
Лијепоме оном горском ђулистану,
За њима се крете сила од свијета,
(О помози, Боже и недјељо света !)
А Ружа се изви у горске висине,
Па погледа, побро, с високе планине.
Махну Ружа млада везеним јаглуком,
Везеним јаглуком и бијелом руком,
У једноме часу и у једно доба,
Полетјеше хитро побратима оба :
Ја како ли скачу, како ли се гоне,

Кô да црна земља пода њима тоне !
Од тутња се Космај задрмао клети,
Рекао би Космај хоће да полети !
Но Љубинко млађан побри измакао,
На биљегу прву прије побра стао,
Проли сузе Милан па полетје скоком,
Не мореш га, побро, сагледати оком,
Кано вихар вјетар под небо се диже,
На биљегу другу прије побра стиже :
А мој вељи Боже, саклони свакога !
Но је вјечна сила у Бога једнога !
Препуче му срце у њедрима живо,
Па на страну Милан ударио криво !
А Љубинко лети па Милана стиже,
Стиже га Љубинко па га и престиже :
А мој вељи Боже, саклони свакога !
Но је вјечна сила у Бога једнога !
Препуче му срце у њедрима живо,
На страну Љубинко ударио криво !
И падоше к земљи побратима оба,
У једноме часу и у једно доба,
Попадале млади самрт им се спрема,
Видје Ружа јадна, ал' помоћи нема,
Па Љубинку приђе, грозне сузе лије,
Пољуби га, млада, међу очи двије,
Пољубац јој, побро, на срдашцу оста,
Е биће јој, богме, за навијек доста !
Диже се Љубинко, па на земљу паде,
Осмјехну се, млађан, Богу душу даде, —
А уздахну Ружа, земља се потреса,

Уздах јој се тужној изви под небеса.
Па Милану приђе, грозне сузе лије,
Пољуби га, млада, међу очи двије,
Пољубац јој, побро, на срдашцу оста,
Е биће јој, богме, за навијек доста !
Подиже се Милан па на земљу паде,
Осмјехну се, млађан, Богу душу даде, —
Препаде се сунце и чудо га снађе,
Па крваво сунце за облаке вађе !
Над гором се диже хука и олуја,
А процвиће Ружа кано љута гуја :
»Авај мени јадној, голема гријеха
Ајме тужној мени, одсад и дов'јека !
Милане ? Љубинко ? Зар се не сјећате,
Е пољубац мени јадној не враћате ?«
Па погледа Ружа два сокола сива,
Удари се ножем посред срца жива !
Махну Ружа руком па на земљу паде,
Како млада паде, више не устаде.

II.
СЛИКЕ.

Београдско огледало.

I.

Јерко Сирмоглавац.

»Са наученима и са простацима и којекako, ама са надрикињигама баш никако!« уздахнувши рече Трпко Тутуновић, који је седео на ћепенку свога побратима бакала Зејтиновића на Дорћолу, пушећи наргиле. »Овога Јерка не могу никако очима да гледам; баш је прави Сирмоглавац! Погледај га, молим те, како иде: укрутио се као да носи јаја на глави, а кад види кога од велике господе, а он се повија као ђаво!«

»А шта му знаш; свет је — свет! Није ни он толико крив, колико су други. Да је бољи, ко зна, можда би по њега горе било! Која је вајда теби од твога поштења? Ти седиш ту, а он се укметио на твоје место, па кока!«

»Бала, видећемо«, рече срдито Тутуновић; »он је, истина, твој муштерија, али, јеси чуо, он је прави нитков!«

*

Ја управо нисам ни знао око чега се они кавже. Зато научим да помирим оба побратима. Замолим

газда Зејтиновића, да ми измери оку грожђа, платим му и одем.

После неког времена добијем писмо из Крагујевца, у коме ми мој ортак јавља, да је на моју поруку опремио осам стотина комада дебелих свиња. То ме јако обрадује, јер је цена врло добра била, и вратим се опет у бакалницу господара Зејтиновића. Ту опазим једнога финог господина са калацијасаним шеширом на глави, са белим рукавицама, држећи у десној руци рајтпајч, а у левој запаљену цигару. Ја, како се бејах загледао у грожђе, и забравих поздравити га, и тек да поправим моју погрешку — кад али ето ти од некуд упаде унутра некаква незграпна људина. Он се и не осврте честито, а већ загрми његов горопадан глас :

»Срећно, брат-Јерко, срећно ! ама је ли истина да су те јуче за великог судију ванцирали ?«

»Тако је, да !« махнувши главом одговори господин.

»Ех, вере ми, морам доћи код тебе на занат ! Ја ево двадесет година како служим, па ништа ; архивар, те архивар ! Докле ће овако бити ?«

»Догод се не опаметиш !« планувши у лицу одговори господин.

Видећи ја да господину није баш по вољи што га архивар онако горопадно предусрета, склоним се у авлију, седнем на ћошку и станем јести моје лепо грожђе, што га хануме београдске у харему својим белим ручицама беру.

»Вала, ја не знам каква је особита памет и

у тебе ! Нисмо ли заједно у школу ишли ? Нисам ли ја боље читао псалтир од тебе ? Знаш ли, кад оно поче читати : вкезапу нападаша мја — како си замуцао био ! Зар си заборавио ? . . . »

»Друго је онда било, а друго је сада, јеси чуо ? Што помињеш којекакве лудорије ! Треба, мој драги пријатељу, да знаш, да школа није у школи, већ у свету. Видиш, ти си све школе у Богословији карловачкој изучио, а ја само једну ; па шта си прокопсао ? «

»То је истина. Ја сад видим да нисам са мојим школама онако прошао, како сам се надао. До душе, ја се нисам бог-зна-како ни трудио, али — бар сам се трудио, да добре атестате набавим, у чему ми је и моја покојна стрина — Бог да јој душу прости ! — доста припомогла. «

»Тако је, да ! па кад знаш да је тако, а ти треба да си мало смернији, па да признаш. Сад смо, хвала Богу, сами. Газда Зејтиновић мој је добар пријатељ. Ја ћу ти казати тајну. «

»Молим те, кажи ми тајну ! « уздахнувши рече понизно архивар.

»Пази ! Знаш ли кад смо се растали из Карловаца ? «

»Знам, кад те оно отац Макарије истера из школе. «

»Било како-му-драго. Еле, ја оданде одем у Пешту и постанем келнер у кавани, близу Беле Лађе, у некаква Чивутина. Испрва ја нисам знао да је мој газда Чивутин, но тек доцније, пошто сам се као

момче заљубио у његову јединицу. Ја сам био несташко — она ме је волела. Ја то опазим, и станем се спремати. Једном, а то је било ноћу, опазим, где свећа у њеној соби у неко доба гори ; приближим се, куцнем полако на врата и замолим је, да ме пусти унутра. Запита ме шта ћу, а ја јој рекох да имам врло хитна посла. Она ме пусти. И сад ми слатко пада, кад се сетим како ми изгледаше краљица моја у тананој свиленој кошуљици, — као бела вила ! Шта сам друго знао чинити, већ оно, зашто сам и дошао био. Одмах је загрлим, станем је ватрено љубити и закунем је, да ми сад или никад испуни најватренију жељу срца мога ! Она то не хтеде, а ја је щечепам и . . . утечем на једној србијанској лађи, која је баш онда у Београд полазила.»

»Вере ми, јеси ђаво ! Бре каква ти је та твоја вила, и ја бих се помамно !«

»Тако је, да ! Треба знати ! Треба сваки посао умети и почети и довршити, а то се само у свету научити може ! Ја да се нисам по свету са вештим људима дружио, бог-зна, шта би од мене било. Пропао бих као и ти, а можда и горе.«

»Ама, човече, куд ти оде са твојом приповетком ! Кажи ми како си ванџирао ?«

»Онако, као што обично вешти људи ванџирају. Чим у Београд дођем, оденем се брже-боље од пете до главе. Турим крогн на врат, а на прси чивутски оченаш ; обучем шарени прслук, лепе панталоне и фрак, а на ноге глазиране ципеле ; натакнем шешир на главу од најновије моде (а то сам све на вересију

узео био од једног београдског Чивутина, док службу не добијем); обесим златан сат са златним ланцем, што ми је од мога газде Чивутина претекло — па хајде управо господину попечитељу. Ех, то ти је рајска душа била — прави, овејани Србин из Шумадије! Како ме виде, хтеде да ми се поклони, али се брзо трже, пружи руку и питомо рече ми да седнем. Ја одмах опазим, да ми неће много муке требати, и не скидајући очију с њега, који за све време разговора гледаше преда се, изговорим му сијасет којекаквих речи, утрпам неколико латинских пословица, и управо кажем му, да је он први и једини, коме се ја молим, и то не себе ради, већ ради напретка ове младе државице, којој много и много треба, да се са изображеним европским државама, н. пр. са Аустријом, успоређи.

— Па шта захтевате ви од мене?, запита тихо господин попечитељ.

— Мало, врло мало, управо ништа: једно поштанско место!

— То је врло мало, рече господин попечитељ. — Ја и сам видим, да је то за вас врло мало — али шта ћу, кад управитеља не могу да отерам; он је зубат, а има доста и пријатеља!

— А ви отерајте помоћника. И тако сви на њега вичу, да није за тај посао.

— Шта? Трпко Тутуновић? викну зачуђено господин попечитељ; он је поштен човек!

»Ја се збуним, али се брзо тргнем, и премда то смешно име никада ни чуо нисам, нити сам тога

човека познавао, опет се сетим, да то презиме мора бити шпицнаме, па зато куражно рекнем господину полечитељу :

— Ви имате право — имате у свему право, високородни господине ! Он је, доиста, поштен човек, само што много пуши, а тиме, наравно, занемарује своју дужност, а ако икоме, вама, високородни господине, мора познато бити, да је свакоме чиновнику прва и највећа светиња дужност !

Сутра дан ја постанем помоћник свију пошта, а Трпко Тутуновић, у пензију, са пуном платом. «

— Врло добро, врло добро — то ми се јако допада; ти си прави мајстор ! Хе, камо мени та памет онда !

— Тако је, да ! Треба знати. Треба једно мислити, а друго говорити ; а то се само у свету научити може ! Ти кад би хтео, могао би почети и сада — зацело, могао би почети и сада. Учити се није никаква срамота ! Што није било јесенас, може бити вечерас.

— Али како ћу, за Бога ?

— Почни, почни само паметно, па се не бој ! Ваљда си за двадесет година стекао коју цркавицу ; не жали је ; макни се за неко време одавде ; преодени се ; скини ту шубару с главе ; поседи два три месеца на страни, па се врати натраг. Кажи да си био по »горњим местима«, да си тамо »почерпавао просвјешченије,« и баш управо можеш казати поименце и места где си био, н. пр. у Шарошвару, у Кежмарку, у Шарошпатаку, па — и у Паризу. Не треба да се стидиш. Кад говориш, треба свакоме управо у очи да гледаш, али не као што ти чиниш,

да те сваки одмах по очима познати може шта мислиш. Почни само, па се не бој. Ја ти добар стојим; нећеш се кајати!»

*

Ја дуже нисам могао трпети; сиђем се са ћошка, платим газда Зејтиновићу што сам био дужан, и одем не рекавши ни једноме од њих ни збогом.

После две године кренем спет један крд свиња из Шумадије, и дођем у Београд. Били смо на вечери код мога пријатеља Славка, ја и још неколико од госпoде и два трговца из Београда. Док ми вечерасмо, сеђаше у једноме буџаку чича Раденко, отац мога пријатеља Славка, који је војевао са Карађорђејем и са кнезом Милошем. Он се беше поднимио на свој штап, сеђаше замишљено, и не хте вечерати. Били смо прилично весели, кад уједаред устумара се мој пријатељ Славко, изиђе напоље и брзо се врати унутра:

»Помакните се... опростите... молим вас, малко се помакните — ето господина помоћника!»

У тај мах отворе се врата. Ја одмах помислих на господина Јерка; но то не беше Јерко, већ његов пријатељ. Прекрасан човек — једва сам га могао познати! Учини ми се као да Јерка гледам. И заиста, он се сасвим променио беше. Његово господско одело, његов пријатан поглед, његов тихи, измерени разговор, — све то прибавило би му зацело мало веће поштовање, да није у по веселја дошао био. Осим јединога домаћина, као да га остали гости слабо узимаху на ум; но он се тиме не даде смести.

Пошто се поздрави с домаћином, смешећи се поклони се нама, и да би нас окуражио, узе и сам чашу с вином и поче наздрављати домаћину. То ме јако развесели ; али, на несрећу, подену се некакав разговор, који нимало нашем весељу не доликоваше . . . о некаквој идеји, и као да су се договорили били, сви, осим чича Раденка и домаћина, нападоше на господина помоћника. Он се јуначки брањаше, али — кад већ не имаде куд, позове се на господина Јерка и рече, да и он тако мисли.

— Тај је твој Јерко будала ! рече набусито један војник.

— Не знам је ли будала, али је вешт ; он се прилично и у трговини разуме, прихвати један трговац.

— Па баш зато га ваља још већма поштовати ! повика са највећим решпектом један од нижих, онде десивши се чиновника. Он, истина, не разуме се у војеним пословима — али шта има друго у чему се он не разуме ? Како ти велиш, чича Раденко, а ? ко има право ?

— Ја бих рекао, да ни један нисте на правоме путу. Зар не видите, да је зора забелила !

Ми се сад тек сетимо, да смо се дуже задржали него што смо мислили. Устанемо, захвалимо домаћину на части а староме чича Раденку на опомени и — одемо кући.

*

Ко оно пева пред оном ниском каваницом на Дорћолу ? То је Трпко Тутуновић ! Таламбас му свира, чочек му игра, а он, пусти, накривио

капу, дигао боцу у вис, па виче, колико га грло носи : »Живела Скупштина Светоандријевска ! Нећеш ми више, Јерко, завртати киком — не !«

II.

Давираш.

Ко не зна српског списатеља Давираша ?

Ми га знамо, а требало би да га и други свет зна, бар по многоме писању, ако ни по чему другом.

Штага је књига написао наш неуморни списатељ Давираш ?

Погледајте га с које хоћете стране : прави списатељ, рођен за списатеља ! Сам Бог створио га је за то и послао међу нас, а ми то заслужили нисмо ! Ко га не зна, ласно би га и у мраку познао, јер он, пре свега, кад се с ким састане, има обичај повести разговор о великим људима и том приликом за чудо би хвалио Петра Великога стас, Фридрика Великога врат, Шекспирово чело, Хабсбургско-рудолфски нос; преуносио би величанство трбуха некаквога папинога нунција, и врло озбиљно доказивао би, да само из велике главе велике мисли излазе, и да повеће уши више чују. После хвалио би лепоту округлих зелених очију, златних веђа, риђе косе, таслакастих зуба, и доказивао математично, да се без кратких ногу и широких стопала *centrum gravitatis* ни на који начин одржати не може.

Како се кад догађаји мењају, тако се мења и место његовога рођења. После боја на Грахову, он

је уверавао, да је рођен у Црној Гори, и да му је баба казивала и место где се родио. За време Скупштине Свето-андријевске говораше, да је из Србије, а сад опет каже, да је из Војводства. Како му драго — он се станио у Београду и по свој прилици неће се за дуго одавде кретати, јер му посао иде врло добро, Он воли слободу тако, да неће ни да се жени. Јербо, вели, човек је само *без жене* човек! И иначе његова су начела чудна. Он јавно исповеда, да свако начело треба удесити према времену, па како је сад и по његовим речима време златно, то се он баш ни мало не брине, шта ће ко о његовом животу рећи, само — нек је доста пара! А што критици решетају начела његова и не могу његове књиге да трпе — то је њему лако. Он свима одједанпут одговара, да они не знају ништа, да су хуле, да само од зависти и пакости на њега вичу, и да он не пита никога, како књиге писати треба. Крупан наслов, леп повез, лепе шаре, — то је, као што он вели, што књигу књигом чини. Затим одмах долази дебљина књиге! За унутрашњи садржај мора бити име каквога родољубива мецената, који ће књигу о своме трошку издати; после иду редом г. г. уписници, добронаравне ћерчице и благонадежни синови. И на титуле, по његовом мишљењу, треба здраво пазити. Код њега титула сме бити већа, али никако мања. Он вели: то је магнет којим се најлакше извлаче паре из туђега џепа у свој џеп! Тако, ако је ко високо-благородни потпуковник, треба му написати: *високородни пуковник*; ако је купац, може му се слободно

написати : *великокупац*. И заиста, овим чудним магнетом он је прилично своје џепове напунио и обогатио сироту књижевност нашу знатним бројем својих књига, а све то скупа показује, да велика глава његова није без памети !

Ту скоро написао је опет подебелу књигу једну под насловом : »Филозофическа основоположенија о предопредјеленију човека, у стиховима«, и тек да потражи каквога родољубивог мецената, кад — али изненада, на путу, снађе га некаква напаст.

Приповетка о томе :

Како је на путу страдао неуморни списатељ наш Давираш.

Метнувши своја »Основоположенија« под пазухо он пође, и тек што је поред »Прошпектуса« прошао био и зашао у некакав тесан сокачић, наједаред изненада шчепа га неко за врат ! Да би читаоци дознали узрок овога изненадног неспоразумљења, мало ћемо овде стати и приповедати нешто, што се пре тога догодило.

Једнога дана — баш кад је почео писати своја »Филозофическа основоположенија« — изађе списатељ наш Давираш на Калимегдан, да се мало прође. Ту опази издалека у господском оделу некакво женско чељаде, и по стасу тако му се допаде, да је с места, колико игда може, за њом потрчао био, нити је опазио, кад му је шешир с главе спао. Срећом, она замаче близу у некакву кућу, а он те пред њу.

»Опростите, молим вас, јесте ли ви фрајла Нада из Новог Сада, машамоткиња ?«

»Ах, јесам !« одговори она. »А јесте ли ви српски списатељ, господин Давираш из . . .«

»Ах, јесам !« одговори он.

Од тог доба они су се често састајали и врло су лепо живели. Кад год би нашем списатељу од посла нешто времена претекло, свратио би к њој забавиради. То некако дознаде њен ортак, који се у Пешти бављаше ради набавке најновијих модела за одличне госпе, и похита натраг у највећем страху, да му капитал не пропадне. Јербо он је врло добро знао, да се ортачица његова у списатељским пословима баш ништа не разуме. Тајну ову откри му некакав брица из Београда, који тога дана у Пешту дошао беше. Пре тога њих двојица често су се виђали у Београду, али никада један другоме ни Бога називали нису, а сад, у туђем свету, оставише понос на страну, и чим се сретеше, загрлише се и изљубише братски, и брица позва ортака машамоткиног у свој стан на чашу вина. Пошто су неколицини чаша у дно завирили, узе брица тамбуру, да разведри свога госта, и поче певати најновију песму из Београда. Она се почињаше овако :

»Ал' је лепа Нада из Новог Сада !

Одавде до Срема лепоте јој нема !

Није мала шала : отегла се хвала

Од Новог Сада чак до Београда !

Што којеко снови, да је нос крива,

И да много пије : то истина није ;

То говори Ана — ћорава јој страна !«

Ортак се зачуди и пошто од брице разабра све што је и како је, и да је списатељ Давираш испевао песму ову у славу лепе Наде — скочи, опрости се и пољуби с брицом, и оде на врат на нос на пароброд, да час пре стигне у Београд.

Ето тако је то било, кад је списатељ наш Давираш пошао био да украси своја »Философическа основоположенија« именованом каквога родољубивог мецената, и ту, на путу, близу »Пропспектуса«, стиже га ортак Наде, и наједаред изненада шчепа га за јаку у тесноме сокаку!

»Ко си ти? Знаш ли ти ко сам ја?« поплашен повика списатељ.

»Та ти ли си, нагрдо једна?« повика ортак, па га спопаде за кику. »Зар си ти постао ортак моје ортачице, а? Нисам ли ја њен ортак, а?

Али се списатељ трже, и удари ортака својим »Философическим основоположенијама« по глави.

Сад се отвори жесток бој. Најпоследње, разљути се ортак, докопа списатеља за ноге и у часу поремети му *centrum gravitatis*. Сиромах списатељ! Са забоденом главом у блату мораде подуже представљати фигуру изврнуте пирамиде у »отвјесној линији!« После се полако диже, и кад виде »Философическа основоположенија« разбацана по блату и погажена ногама — поче плакати. Па онда узе неколико комада, те њима зави разбијену главу своју, и пође управо »Пропспектусу«, да тамо доктора потражи, али га, на жалост, не нађе. Јербо господин доктор, насићен идеалнога света, сишао беше са свога

»Пропсектуса« доле у *реални* свет, и некуд се изгубио беше ! То ожалости списатеља јако, али се нешто сети и оде брзо у полицију. Ту виде некаквога непознатог човека пред вратима, и премда му не беше капа на глави, те да би га по капи познати могао, опет, гледајући на његово озбиљно држање, помисли да ће то бити какав велики господин, а можда и сам член полиције ! Па зато приступи ближе к њему и јецајући приповеди му целу ствар.

»Видите, господине, ово није шала ! Овде је и *corpus delicti* — овде вам је све !«

И у тај мах утрапи му разбијену главу своју у шаке.

— Оканите ме се, ако Бога знате ! Јесте ли ви при себи ? Шта је мени до те ваше корпе ! повика срдито непознати.

— За име Божије, високоблагородни господине, зар не видите ? Ово није корпа — ово је разбијена глава ! повика тужно списатељ.

Ха ! ха ! ха ! насмеја се колико игда може непознати.

На глас овај истрча неко изнутра и рече им да ћуте, па онда окрете се списатељу, опипа му главу и пошто се увери, да је доиста разбијена, рече да ће та ствар морати пред суд доћи. »Али«, додаде, »немојте мислити, да ће суд судити по тој глави, већ по глави XXII, *о повреди чести* !«

На ове речи смири се спромах списатељ, и оде утешен кући. Већ има неколико дана како по савету докторском не сме никуд на поље. За то време написао

је повелики пројект о »Новом преустројенију Војводства«, и баш озбиљно каже, да би за тај пројект требало сви Војвођани да изгину листом, а он се, од своје стране, »најторжественије« обећава да ће имена њихова пером својим обесмртити.

Не знам шта му је. Од ово два дана, како поче писати : »Огроман календар за све разреде«, нешто се устумарао. Сања о некаквим »орденима«, и једнако говори о некаквом »високом месту« при попечитељству иностраних послова.

Ко каже, да не вреди ни луле дувана све оно, што је кроз толико година написао неуморни списатељ наш Давираш ?

III.

Мокрић.

»Џандар ... велика ... мала ... седам макова, — фора !«¹

»Па лепо. Ја ти и опет кажем, немаш право !«

»А ја ти кажем, да не враћам реч моју нигда ! Нисмо ли погодили : Ко надигра — има право ?«

Сушић уста, попи своју погодбу од по оке вина, опрости се с Мокрићем и оде у Ваљево на вашар.

Мокрић је био трговац од својих тридесет година, здрав, снажан, осредња раста, краткога врата, помашине главе. Био је нарави добре. Радо је пра-

¹ Џандар је жандар, а у Београду још и некаква карташка игра.

штао туђе погрешке, али кад се наљути, ваљало га је се клонити. За жене слабо је марио, но у толико већма љубио је пиво, и то је можда узрок био, те је постао шири него дужи. Карте на новце играо није, већ што ко попије. Докле га ко не дарне, није дирао никога, нити је много лупао главу о томе, да ли ће га ко поштовати или не. Једном речи : био је прави филозоф — без брига ! Срећом остало му је иза оца знатно имање, које у готову новцу, које у еспапу, те се није морао толико бринуту да тече, колико стечено да чува, а за то — био је таман како треба. Кад би покатакд без муштерија у своме дућану принуђен био да зева, свратио би часом у Тодорчетову кавану, да се мало са својим побратимом Сушићем поразговара. И Сушић је био трговац; с њиме се Мокрић најбоље слагао, само што је Сушић мрзио на пиво, а Мокрић на вино. Иначе слагали су се у свему, и оба слабо су марила за остали свет, али га ни мрзили нису.

Тако је Мокрић проводио блажене дане живота свога, кад једаред изненада уђе у његов дућан нека непознага госпа, поширока, округла, бела, лепа. Он је погледа и при погледу њеном тако се збуну, да се с места маћи не могаше. Госпа се учини као да то не види, и замоли га, да јој покаже неколико штофова од најновије моде. Он је тумарао по дућану и тамо и амо, и никако да се разбере. Што би му год она заискала, он би јој друго доносио. Најпоследње, уморио се сиромом и замоли је, да му назначи нумеру свога квартира и шта хоће, па ће јој он донети. То би.

И тако после неког времена, пошто се лепо намести и углади, оде Мокрић са једним момком непознатој госпи. Ту заста бабу једну на вратима, која га унутра уведе. Лепа Златка — тако се госпа зваше — каза му, да је то њена стрина, и замоли га да седне.

— Опростите, молим вас, рече Мокрић; пре свега рад бих разумети за име вашег...

— Ех, моја синовица, прихвати баба, остала је удова пре две године, после једне недеље дана, од како се са добрим Јоцком венчала била.

— Ах — то је лепо, то је врло лепо! рече Мокрић, не знајући ни сам што говори. Извол'те, бирајте, госпо, шта хоћете, ја сам на служби готов. Новаца не морате полагати, бар за једну годину дана, а за цену — ласно ћемо се погодити; ја ћу задовољан бити са добротој вашом.

Пазар је био готов. И купац и продавац тако су једно с другим задовољни били, како се само помислити може. Пазарило се из дана у дан, а по некад и ноћу. То би повод, те се овде-онде поче говорити, да ће се њих двоје узети, а гдјекоје од жена знале су и дан кад ће свадба бити.

— Па нека им је 'сретно! рече једна; не знате како је то тешко кад човек мора сам да крпи гаће и кошуље.

— Па нема сиромаш с ким ни да се разговори! рече друга.

Тако су коне једна с другом разговарале, али оне, и ако су напред много којешта прорекле, као да овде погодиле нису. Јер не само што се свадба

на неколико недеља отеже, него се шта више на-
једаред прочу, да је тајом код лепе Златке почео до-
лазити некакав млади господин официр ! То би
узрок, те комшинице почеше једна другој на села
чешће долазити. Сиромах Мокрић ! Како се слабо-
са женама дружио, бог-зна би ли и дознао за то, да
му јутрос при поласку на пут верни његов побратим
Сушић не каза. У забуну стаде преметати карте,
изгуби по оке вина, и мораде попити оку пива, да
разгали мутне мисли своје. Пошто се опрости с по-
братимом, учини му се као да га и он изневери. Сав
свет наједанпут поста издајница пред очима његовим,
и у томе дотле се занео, да му се и сама невера Злат-
кина неверицом чињаше, па зато не могаше одолети
срцу своме, да не оде Златки. Он скочи, и наједаред,
не знајући ни сам како, обрете се пред божицом љу-
бави своје. Она се зачуди кад га овако усплахирана
виде.

»Шта вам је, за Бога, драги мој Мокрићу ! Јесте-
ли ви при себи ?«

»Да, ја сам при себи, лепа госпо, али не знам,
јесу ли моји рачуни при вама. Чујем да сте тајне-
ваше поверили некаквоме господину официру ; но ја
ћу њега научити памети !

Овакав разговор, коме се Златка не беше на-
викла, ражали је јакo. Она осу руменилом бело лице-
своје и рече срдито Мокрићу :

»Ах — томе се од вас нисам надала ! Кажите-
слободно шта вам је. Ако сам се вашом пријатељи-
цом назвала, ја се с вама венчала нисам !«

Мокрић не смеде ићи даље. Он виде грдну провалу, куда се стрмоглавце упутио беше. При помисли да је за навек изгубити може, сав се стресе, и смирено погледавши бело лице, поче се правдати.

»Ја вас молим — немојте ми замерити. Мени је тако, да управо не знам како ми је. Чујем да некакав господин Стрш . . . Опростите, ја сам збуњен !«

»Ах — знам !« рече Златка. »Вама је може бити криво, што господин Стршић к мени долази ? То је лепо ; али то вам још не даје право располагати слободном вољом мојом. Он ако долази, може слободно и отићи. Ја не могу поштене људе из моје куће терати !«

И доиста, поштењу господина Стршића није се ништа могло забавити. Он је био млад, леп каваљер — то је све што се о њему могло рећи. Још би се о њему могло рећи и то, да је јако миловао лепе женске. Тако н. пр. кад је Златку први пут угледао, одмах је пристао за њом и понудио је да је до куће прати. Златка, и ако ову понуду примила није, опет зато другу понуду да је т. ј. францускоме језику поучава, није могла одрећи. Тако они су већ неколико лекција из »des contes joyeux pour les femmes« прочитали били, кад је Мокрић за њихове састанке разабрао. Зато је он сиромаш, не знајући управо у чему је ствар, онако жестоко и плануо био. Али сад, кад га Златка извести — он се смири.

Ово помирење било је по трговину Мокрића врло важно. Сад се тек у дућану његовом пазарило како ваља. Кућа лепе Златке поста стовариште ра-

знога еспапа, па још кад је Мокрић изненади једним тепелуком од бисера, једним ђерданом од ђулмерцана, једним прстеном од најлепшег алема — она се зачуди, и рече да нема бољег трговца у Београду од Мокрића. То уплаши господина Стршића, и колико је куражан био, опет се прилично забринуо. Он се т. ј. побојао, да она неће више за француске лекције марити. И у томе имао је право ; јер Златка не пажаше сад већ на лекције толико, колико на лене адиђаре, чему је и проклето огледало много криво било.

Стршић је једнако мислио како да заустави силу реку љубави Мокрићеве. Због краткога врата он одавна Мокрића није бегенисао, а сад га зачудо омрве. Та мрзост пређе и на једног позамашног попа без попадије, који преко пута од Златке сеђаше, и почесто кроз пенџер вираше. Мислио је и мислио шта да чини, и баш ништа измислити не могаше. Најпосле науми да одједаред обојицу на мегдан позове, — кад али изненада стиже му глас, да је Мокрић банкротирао! То га тако овесели, да одмах науми отићи Златки. Он пође . . . врати се . . . и опет пође, и од радости мало не заборави и капу и сабљу. Летео је кано сиви соко, док не дође до белих двора Златкиних. Свом силом учини он сад изненадни јуриш, навали на Златку и просипаше на њу огњевите погледе налик на конгревске ракетле, са безбројним пољупцима. Златка се јуначки бораше, али, најпосле, пошто се о свему увери, клону — и изгуби мегдан ! Прстен од најлепшег алема на руци

господина Стршића беше јасан знак ојајне победе његове.

Глас о просидби Златкиној тог истог вечера пуче по Београду и пре него је свануло, већ су биле комшинице на селу. Оне се нађоше у чуду.

»Зар она да се назове госпоја официрка ? Да . . . е . . . ви'ш ти ! Па није баш тако ни лепа !« викале су комшинице као лавице.

»Зар ја то да преживим ?« викаше Мокрић као лав, и пошто се довољно увери, да пиво није у стању да загаси разбуктани пламен освете — изађе из Тодорчетове каване и упути се право кавани код »Српске круне«, да тамо потражи проклетога душманина свога.

Стршић је баш онда у кавани код »Српске круне« примао честитања од госпoде.

»Пиво !« загрми Мокрић, и окренувши се господину Стршићу рече : »Јесте ли ви тај, који сте се усудили мешати се у послове трговачке ? Како сте смели мој еспап без мога питања узети ? Одкуд вам тај прстен ?«

»Ко ? зар' ви . . . сасг . . . грубијан !« викну господин Стршић бесно и потеже сабљу; али Мокрић исповрте холбом, и срећом, управо рећи несрећом, не погоди господина Стршића, већ млатну њоме господина Зачутурског, старог пензионираног судију, који се у једном углу укочио беше.

»Шта вам је, госпoдо, за име Божије, шта вам је ?« повика уплашено адвокат, господин Попић, и потрча да прихвати господина Зачутурског, али је

помоћ стигла доцне. Сиромах господин Зачутурски ! Он се беше отегао по патосу колики је дуг. Сви сад викнуше у глас и хтедоше се заклети, да је то Мокрић учинио из пизме, што се са господином Зачутурским не слагаше у питању о »пензији«.

»Станите, господо, умирите се !« — рече озбиљно господин Буквић, дипломисани лекар, па онда приступи ближе, пошкропи господина Зачутурског водом, зали га старим неготинским вином и — о чуда ! наједаред уста господин Зачутурски и захте да му се донесе бутеља шампањскога.

Сви сад иза гласа стану се смејати и хтедоше опростити Мокрићу, да га није полиција одатле уклонила била. Мокрић је сиромах вирио из подрума, као јазавац из јазбине, и ништа од тога ни чуо ни видео није. Сад он стане опет филозофирати, т. ј. мрзити на жене.

»Какав сам ја звекан да се подам, да ме цавтара једна за нос вуче ? Тако ми свете Петке, никада их више очима погледати нећу !

Он хтеде и даље продужити своје уметовање, али му џандар забрани и рече му да ћути.

Шта ? Зар ми ни овде није слободно говорити ? Ко сте ви, да ми забрањујете слободно говорити ?

Тако се три дана и три ноћи инатио Мокрић са џандаром, кад четврти дан дође заповест, да се из тамнице пусти. Јербо полиција, извршујући тачно своју дужност, по строгом испиту дознаде, да је господин Зачутурски више од страха него од ударца пао. То учини, те Мокрић наједанпут дође к себи,

прегледа рачуне и пошто увери кредиторе, да имање његово, поред све несрећне трговине са Златком, у трипут јаче претеже кредит — они га оставе на миру, и он опет продужи своју радњу као поштен трговац под фирмом : »Мокрић«, а доцније под фирмом : »Мокрић и Сушић«.

Овај је случај тако обрнуо памет Мокрићу, да више никада са женама пазарио није. Како би коју угледао, намах би умакнуо у одају.

»Е, дед' сад, побратиме, ко има право ?« шалећи се дарнуо би га, у кавани Тодорчетовој, његов верни побратим Сушић, а он би му, намргођен, одговорио :

»Полиција !«

Мокрић и Сушић живе братски и оба подједнако мрзе на жене. Докле ће ово трајати — не знам.

IV.

Господин Квргић.

— Ах, фрајлице лепа, фрајлице красна ! узди-саше један вицкасти господичић на балу у Т кавани око једне румене девојчице. Ах, не знате како би срећан био, кад бисте тако добри били, да са мнош један кадрил поиграте !

— А зашто не острољанку ? смешећи се запита Ружица младога господина Квргића. Ви сте, може бити, заборавили лепу нашу острољанку, шетајући се по Европи.

— Острољанку . . . да . . . знате . . . ех, та то није игра, лепа фрајлице, то је место, где се игра, знате.

Ту су се Пољаци са Русима играли ... сад баш не знам, да ли су се играли или су се тукли. Шармант ! то је витешки народ.

— Ко ?

— Пољаци — хоћу рећи Руси !

— А зашто не Пољаци ?

— Знате ... јербо су Руси њих надиграли !

— Дакле — ако ја вас надиграм ?

— Ха ! ха ! ха ! смејаше се помамно господин Квргић и беше скоро изван себе од радости, гледајући весели осмеј на руменим уснама Ружице. Ах — та то бих ја желео ... то бих желео ! онда бих вас, лепа фрајлице, победоносним венцем наkitио од бисера и драгог камења !

У тај мах отворе се врата и ступи унутра један млад, стасит момак у зеленој од кадиве златом навезеној долами, са вишњевим кафтаном и доколеницама, на којима златна пуца сијаху. Везени цемадан покриваше снажне груди његове, а вити стас обавијаше му свилени трамболос са спуштеним ресама по долами. Лице му као мерцан руменилом гораше, и ватрени поглед црних очију његових занесе све, особито жене.

— Да лепа момка ! повикаше оне.

— Ах ! уздахну Ружица.

— Шта вам је, фрајлице ? поплашено зашпта господин Квргић.

*

Поноћ је превалила била, и само још неколико младих гостију сеђаше у кафани за једним округлим столом, играјући цандара.

Ама, што се љутиш ? повика један од њих, ћир Т , који, примичући цезву к ватри, нешто гунђаше.

— Цанум, како да се не љутим, де! Дај на фрајлу лимунаду ; дај на мајку лимунаду ; донеси ћир Т . . . , колачи ; донеси вино од Локву . . .

— Е, није него : донеси, ћир Т . . . воде ! Пиј ти воду !

— Што да пијем воду, а ? што ? Срамота! хоће да једе колачи — не ће да плати ; хоће вино да пије — неће да плати ; хоће да игра валцер, кадрил, ланцу . . .

— Ко ?

— Кврк . . . Чврк . . . Чвргић ! Шваба ! Метнуо тенцери на главу ; обукао панталоће и некакву хаљинку са реп ; закешио браду како јарац ; смеје се сас девојчићи како луд ; гледа ги кроз стакло — баа !

— Ха! ха! ха ! е де-де! Море, није оно господин Чвргић, него господин Квргић, а оно друго зове се лорњет.

— Лорњет — борњет, Квргић — Чвргић ! Треба, цанум, да плати, а не : дај, ћир Т рачун !

— Па плаћао ти је човек.

— Нећем, цанум, његове паре — знаш ?

— Е то је друго. Онда ћеш проћи као пчела на брусу. Јеси чуо, махни се ћорава посла ! Немој ти сам један да будеш довека филозоф.

— Што филозоф ? Нисам ја Грк . . . ја сам Македонац !

*

Док су се они тако у кавани инатили, спавао је господин Квргић у своме квартиру слатко, и сањао лепу своју фрајлицу. Њене златне косе, њене плаве, небесне очи, грло лабудово и устанца — пупољак руже . . . ах ! та то је све у овоме сретноме часу његово било. Он је грлио њен вити стас, љубио њена медна уста и румене, веселе обрашчиће, и баш је осећао, како га она својим белим ручицама грли ! У овоме рају вечно би господин Квргић почивао, да га сам бес у највећој од свију драгости не пробуди. Он је жмурио и жмурио, не би ли још једном лице анђела свога пољубио ; али му рај врата своја не отвори више. Пипао је, сиромах, око себе, и не могаше за дуго веровати. Најпоследње освести се, скочи с кревета и повиче :

»Симпатија — неизречена симпатија ! Каква филозофија ? Каква богословија ? Сан — симпатија — то је права филозофија живота ! О, блажена симпатијо ! о, потпуна филозофијо живота мога ! фрајлице моја, где си ти ? Ти си отишла . . . одлетела, али ћеш опет доћи . . . доћи ћеш ти, јер си гнездо твоје савила на сред срца мога ! Ако је доиста симпатија магнетизам, онда је зацело и магнетизам симпатија. Онда си ти моја, навеки моја, анђеле

мој! јербо је магнетизам симпатија, *ergo*; и симпатија је магнетизам.»

Докле се тако господин Квргић све више и више убеђавао у својим »философичким основоположењима«, зора је већ забелела била, и он сад нађе за добро да се махне теорије и да се праксиса прихвати. У тој срећној мисли шчепа брже боље једну саксију с цвећем и похита кући лепе фрајлице Ружице. Отац Ружичин, који врло рано устајаше и пушаше по ходнику, видећи га гола, без капе, у папучама, зачуди се јако; а кад чу зашто је дошао, дочека га лепо српски, и помоћу јакних својих песница изгура га напоље.

Отац Ружичин беше човек од старијих људи, и колико је, по староме хадету, ћуталица био, опет кроз неколико дана сва лепа уста у Београду говораху о овом »нешчастном« догађају господина Квргића. То га баци у врућицу, и у бунилу, заборавивши на скорашње песнице, стане опет помињати име Ружичино. Сирота Ружица! Она ништа о томе знала није, а да је знала, можда би се смиловала. Можда би спустила на њега који чаробни зрачак плавих, небесних очију својих, као Лада на драгога Љеља свога! Ах... она о томе ништа знала није, и тек је онда за то разабрала, кад је већ другоме Љељу срдашце своје вечито поклонила била. Од силних, ватрених пољубаца у праксису није се сирота Ружица на теорију господина Квргића ни сећала. То беше страشان гром из ведра неба за Квргића!

Тихо, благо сунце мајско обасјаваше лепу долину топчидерску; још тише иђаху из цркве двоје младих, — прекрасним венцем и пролетњим цвећем окићени. — Да л' је истина, да л' је сан? Ружица је то и Милан, леши Милан, за ким она на зимушњем балу онако срдачно уздахнула беше! Да... они су се венчали... зацело су се венчали, а сада иду хајдучкој чесми, да се тамо у хладу мирисних липа с гајдама провеселе. На свакоме лицу радост сијаше гледајући дивну кпту и сватове. »Ој за гором, за зеленом!« орило се по густој шуми и цветним ливада топчидерским. А Ружица? а Милан? као да се никад састајали нису, и као да се никада више растати неће, тако су се једно уз друго приљубили!

*

Господин Квргић, који се предигао беше, кад за ово чу, издахну од муке!

V.

Сшарина Туцак.

Све спава, а старина Туцак још не спава, већ седи замишљен у својој собици, за својим столом, на коме свећа тихо гораше. Дуго је тако старина Туцак замишљен седео, као кип. Наједаред дрмну главом, устаде, и колико игда може повика: »Свет је пропао! Свет је пропао! Он се утопио у бездано море сотонино!«

Сад се отшкринуше врата, и плашљиво једном ногом преко прага ступи у собу девојче.

— Бабо, хоћете ли спавати ?»

— Колико је сати ?»

— Два !

— Да, треба спавати !

Девојче узе свећу и оде у другу собу, а старац леже у постељу и заспа.

А девојче није могло заспати. Оно није могло заспати до зоре, јер чу где старац срдито спомену име неко, које оно и у дану и у ноћи, и на селу и на прелу, и на јави и на сну често и радо спомињаше.

Па зато не могаше заспати до зоре.

А кад зора би, устаде лепо, црноско девојче, умн се и оде мајци на тужбу.

— Је ли, мајко ! Драгојло је добар, он те увек лепо у руку љуби, па ја не знам што је баби, те се срди на њега ?

— Јест, кћери моја ! Драгојло је добар, он ме увек лепо пита за те, па ја не знам шта је баби, те се срди на њега ?

И кад ово рекоше, уздахнуше обе, и уздаси им не помогаше.

Јер старац приђе к њима и рече им : »Ја вам заповедам, да Драгојло више у моју кућу не улави !«

Да тешке заповести ! Да чудног старца !

Али добра домаћица сети се брзо речи св. Апостола Павла : »И жена да боит сја својего мужа !« па покорно слушаше заповести свога господара.

И лепа кћи сети се брзо пословице српске :
»У млађега поговора нема !« па покорно слушаше
заповести свога оца. Она слушаше заповести свога
оца тако, да ни осетила није, кад јој се два три зрна
бисерна са дугих, црних трепавица њених у недра
свалише !

То зрневље старац смотрио није.

*

Драгојло је сву ноћ мирно спавао и сневао лепе
сне до зоре, а у зору, пробуђен из слаткога сна,
певао је колико га грло носи о дугим, црним трепавицама, о руменом као зора лицу, о ружичним уснама,
о беломе грлу лабудовом, и о сијасет других које-
каквих лепих ствари. Па кад хтеде да изусти
тужну и милу речицу ах ! без које се песма разу-
мети не може — онда уздахну, и уздишући помену
име : Драга. То беше заиста лепо име, али је Драга
лепша била од имена свога, па зато, је Драгојло
имао право што се брижљиво обзираше, да му ко-
год то лепо име не урече. А кад виде да је сам, осло-
боди се, и пође да назове добро јутро старини Ту-
цаку, да пољуби добру домаћицу у руку и да из-
мами који слатки осмеј са ружичних усана Драги-
них, и да украде који ватрени поглед црних очију
њених.

У тој лепој мисли тек да прескочи праг своје
собе, кад али изненада, на прагу, заустави га пи-
смоноша и даде му писмо, жигом старине Туцака
жигосано. Драгојло помисли да га зове на ручак,

и у мало не заигра од радости пред писмоношом. Али како се зачуди, кад ове врсте читати поче :

»Дакле ти си тај, који се усуди јавно устати у одбрану слободне скупштине и слободне штампе ? Зар толико моје световање да се махнеш будаластих ствари, па да постанеш срећан човек, узалуд би ? Каква слобода ? Одкуд ти боље знаш шта је слобода, него ја ? Није ли јасно као сунце доказано, да ни право, ни правда, ни слобода ништа није према »благостању отечества «? Међер је истина да си права у с и ј а н а г л а в а, или — како ми господин Улизић рече — ултра либералац !

Нећу више да имам с тобом никаква посла : то нек ти је на знање !«

Драгојло се запрепасти и једва могаше изрећи, да га писмоноша за одговор причека. У часу најчудније мисли прелетеше му преко главе. Увреда ! Освета ! Растанак ! Драга ! беху ствари такве, да му сузе на очи натераше. Дерао је хартију, ломео је пера, док једва ове речи написа :

»Жао ми је што морам немилу дужност да извршим, да Вам на писмо Ваше одговорим. Ја поштујем свачију мисао, али начин којим Ви мисли Ваше казујете не допада ми се. Ко даде Вама то право да силом мисли своје другоме намећете ? Па још такве затуцане мисли, какве само један Џингисхан замислити може ! Међер су људи право имали што Вам приденуше име : Туцак !

Не ја, наслађујте се Ви »благостањем отечества« без правде и слободе, и будите сретни заједно са

господином Улизићем, а мени — како Бог да!»

Старина Туцак, кад овај одговор прочита, оде у помам. Он није могао веровати, да когод тако што опором написати може! Грмео је као громовник Илија, и да могаше, све би муње и громове на свога противника пустио, а кад то учинити не може, подера писмо Драгојлово на хиљаду комада, и погази га ногама. »Зар ја да будем подсмех једноме дерану — ја? Та чекај, соколе, запамтићеш ти, с киме си се у коштац ухватио!»

Тако је грмео и тутњио старина Туцак, а Драгојло баш ништа чуо није. Као да се падао томе, он је сместа, како је одговор писмоноши дао, сео на пароброд, и некуд у свет тумарио. Неки рекоше да је отишао у Нови Сад, неки у Беч, а неки у Стамбол. Како-му-драго: старини Туцаку не би мило кад за ово чу, јер не имаде над ким да проспе громовите стреле своје.

Ни лепој Ћерци његовој не би мило, кад за ово чу, јер јој Драгојло украде и однесе у свет половину срца њеног. Она се закле и прекле, да другу половину срца свога никоме више поверити неће! Па зато кад јој мајка после неколико дана издалека за господина Улизића наговештавати поче, она плану као жеравица жива.

— Мајко! зар се и ти срдим на Драгојла?

— Не, кћери моја! Не срдим се ја на Драгојла, већ ми је твој баба заповедио, да ти то напоменем.

Тако је добра домаћица верно извршивала заповести свога господара, а кад виде кћер своју

у сузама, ражали се и поче и сама уздисати. Она јави своме господару, да се с Драгом ништа учинити не може, да она није више покорна, као што је била, и да за господина Улизића неће да чује.

— Па међер ја сам узалуд Драгојла из куће терао : он је кућу у њеноме срцу начинио !

— Да, он је кућу у њеноме срцу начинио ! прихвати добра домаћица : ја сам то кроз наочари видела још онда, кад си ти заповедио да нам Драгојло у кућу више не улази. Очи су јој биле пуне суза !

— Ех, па лепо ! Ми ћемо се побринути да га и одатле истерамо.

— Па зар баш нигде да нема станка ? брижљиво запита домаћица.

— Баш нигде ! срдито одговори старац.

*

Боже мој ! Како се све мења на овоме белом свету. И људи, и жене, и девојке — све се то мења, само старци и бабе не мењају се. Тако је милостиви Господ Бог наредио !

Старина Туцак, после толиког времена, нимало се променио није. Он и сад, као и пре, једнако наваљиваше да Драгојла из срца Драгиног истера и да ту насели господина Улизића.

Ни добра домаћица, после толиког времена, нимало се променила није. Она и сад, као и пре, све је више и више жалила Драгојла, што га је старац већма гонио.

А лепа кћи ? Ех... та и она се, бар засада, ни у длаку променила није. Она не само што и сада, као и пре, није хтела за господина Улизића да чује, већ га, шта више, од неког доба и мрзити поче. То баци у бригу старину Туцака.

— То нису чиста посла ! рече једном својој домаћици. Кад она и сад тако једнако лудује за њим, да шта ће бити, ако за пакост дође ?

— Па нек дође — рече домаћица — неће нам кућу запалити !

— Шта ? Зар још и то да дочекам, да свога заклетог непријатеља зетом зовем ?

— Е па сад — шта ћемо и како ћемо ? настави домаћица.

— Какоћи ти, а не ја ! Ја видим да јој и ти страну држиш, али ја знам шта ћу : отераћу и њу, кад је тако тврдоглава, па нек иде с милим Богом !

И заиста, како је старац тврд био на речи, могао је и то учинити, да лепа кћи његова оста тврдоглава као и пре. Али се она, једним изненадним случајем, сасвим измени, на велико чудо свију комшија и комшиница, које морадоше сад тако незграпну приповетку приповедати о невери лепе кћери Туцакове.

Тај изненадни случај догоди се после неколико дана, од како је старина Туцак по варошком, господском обичају, славио шездесетогодишњи дан свога рођења. Тoga дана, баш у по весеља, стиже му хабер од његова побратима из Крајине, да је жив и здрав, и да би доказао како му је мило, што

му може честитати шездесетогодишњи дан рођења, шаље му петачку стара крајинска вина, за старо пријатељство. »Шаљем ти калауза, а и мене ето до два до три дана. Од великог посла бог-зна би ли се и сад наканио, али је томе кћи твоја крива. Лепота њена ни Крајину на миру оставила није. Мој ортак, таман момче за женидбу, једва чека да је види и прстенује, а кћи му твоја доиста мане наћи неће !«

Кад ово прочита, насмеја се старина Туцак, засука своје густе брке и повика : »Де'те, децо, да огледамо тога љутог крајишника !« А кад му момци пун пехар донеше, попи га на искуп у здравље свога побратима, и рече : »Добро вино — добра срећа, ако Бог да ! Та није одавна узалуд речено : држ' се стара вина и стара пријетеља !«

Трећи дан после овог весеља, око заранка, уђе у кућу старине Туцака повисок, крупан човек, а за њим момче мрких наусница, господскога соја и погледа. На момчету беше срмали долама, а за пасом огњевито оружје.

— Помози Бог, и добра ти срећа побратиме Богдане ! повика непознати.

— Бог ти дао добро, побратиме Бранко, и добро ми дошли ! прихвати старина Туцак.

Сад се оба побратима загрлише и пољубише, и пошто се упиташе за јуначко здравље, викну Бранко шалећи се :

— Камо цура ? Одавно је видео нисам ! Је ли голема нарасла ?

— Јест, богме, побратиме ! Да ме тако слуша, као што је голема нарасла — у добри час !

Мати уђе у другу собу и рече лепој ћерци, да узме брже служавник и да госте добродошлицом послужи.

Лепа ћерка послуша мајку своју радо, само да јој за господина Улизића не помиње. Она узе служавник, послужи најпре побратима, а кад момчету приђе, заблену се у њега и оста као упокана ! То смотри Бранко, стари побратим Туцаков и стаде се грохотом смејати. Девојка се застиди и оде брзо у другу собу.

— Ама не рекох ли ти ја, побратиме, да цура момку мане наћи неће ?

— Вала, ако га она бегенише, ни од мене му мане нема ! одговори старина Туцак.

— Па лепо, рече Бранко ; то је таман како треба. Деде сад одмах да зовемо попа, па да цуру у име Божије прстенујемо. Мени није до чекања. Ја морам сутра зором у Пешту, заједно са Љуветијом, да са купцима прекинемо цену говедима.

— Не браним, побратиме, рече старина Туцак, само се бојим

— Шта, болан ! повика Бранко : та није ваљда кћи твоја поносита кано ћерка Леке капетана ?

— Ех, ако није кћи Леке капетана, а она јој је друга ! Него баш — настави старина Туцак — кад ти, побратиме, велиш, ето попа уз кућу, да га зовнемо, ама у твој одговор.

— У мој одговор и у боцу вина ! рече Бранко засукујући мрке брке.

Добра домаћица нађе се у чуду. Она оде у башту и стаде је вика. Зар она Драгојла да заборави ? Боже, шта ови људи раде !

Јадна домаћица ! Она није могла веровати, да лепа кћи њена Драгојла прегорети може. Али се љуто превари, јер кад пона уђе у собу, и кад пред свима запита цуру : бегенише ли момка, и би л' пошла за њега ? она се зарумени, спусти дуге, црне трепавице, погледа на момче, и — о Боже ! наједанпут, кано тихи жубор од таласа зазвони са ружичних усана њених речица : бих !

Бранко се плесну руком по колену од радости, а добра домаћица махну главом, али, покорна своме господару, који се томе веома зарадовао беше, не смеде прословити ни речи.

— Нек је сретно ! повика старина Туцак заједно с попом.

Девојка приђе свима у руку, па и момку, а момак устаде, скиде прстен с руке и дарива је.

— Нек је сретно и благословено ! повикаше сви у глас, и пошто се неколико пута обредише милојком и углавише свадбу, усташе гости, опростише се с домаћином, и одоше да се спреме за пут.

*

Гајде свирају, коло се вије пред белим двором старине Туцака а у двору, са сузним очима, прашта се мила кћи са старом мајком својом. Па кад и оца

пољуби и благослов прими, спремише се сватови да пођу. Већ се и тужна песма растанка запева : »Одби се бисер грана од јоргована !« кад, али, стиже хабер старини Туцаку од господина Улизића : да се тај младожења не зове Драгић, као што га Бранко од милости прозва, већ да је то Драгојло, онај исти, кога је он пре године дана из куће истерао ; да се прерушио у српско одело — —

Старина Туцак брже скочи, спопаде наочари, и — позна Драгојла ! Од чуда дође, сиромаш, изван себе, стаде на праг кућни и повика колико игда може, да је он грдно преварен и да сватови неће извести девојке, док је њему на рамену главе ! Сватови се зачудише шта би старцу и навалише да изведу девојку.

— Натраг ! повика старац.

— Напред старче ! повикаше сватови.

Али се старац одапре и ногама и рукама о врата и не хте никако напред. Сад се начини кијамет ! Од вике срдитога старца и бесних сватова сва кућа зајеча. Најпосле досади се Драгојлу, узе цуру под руку и — како кућа старине Туцака беше за чудо лепо по старински саграђена, а пенџери до земље — изиђе кроз пенџер на поље. То сватови једва дочекаше и одоше певајући за њим.

Свадба би и прође, а старина Туцак никако да се разбере. Чудио се шта то би ! Викао је на домаћицу, да је она свему томе крива, па најпосле нађе, да је он крив. »Шта ми би, те не запитах : одкуда је тај младожења и како му име ? Бранко

не би зацело то од мене затајио. Међер је истина што људи кажу : човек се учи док је жив !»

Тако се чудио старина Туцак скоро годину дана, па онда стиже му хабер из Крајине, да је добио унука и да му је Драгојло наденуо име : Богдан ! Старина Туцак сад се чисто подмлади ; он поста други човек. Он зажели видети малог Богдана, па узгред позва и непослушног свог зета Драгојла и тврдоглаву кћер своју Драгу. Некако, на несрећу, баш у то доба, под руковањем господина Улизића догоди се некакав дефект, или, као што старина Туцак имаде обичај рећи : крађа, па зато омрзе он сад њега страшно, и учини му се да је оно што му је он некад о Драгојлу и о његовим превратним и безбожним намерама говорио — лаж ! Он се помири с Драгојлом и поста најжешћи противник господина Улизића о »благостању отечества« без права, без правде и слободе. Па још на велико чудо свију који су га познавали, из све снаге поче бранити слободну скупштину и слободну штампу !

Ова необична промена у животу старине Туцака би узрок те изгуби то погрдно име, поврати мир у дому своме, и задоби своје старо, поносито име : Богдан !

III.
ЧЛАНЦИ.

Писмо једног младог Србина

Двема пријатељима својим из Прашове (Еперјеша) у Београд.

Ви који сте љубвом оживили
Питијаса и Дамона ретког
Нав'јек здрави и весели били,
Спомена се удворили вјечног.

Благородна и многопочитајема господо!

Жеља моја а памјера ваша у цјејство је приведена, која је срце моје неисказаним усхићењем напајавала при помисли, да је вријеме већ близу, у ком ћу вам благодарност моју изјавити моћи, сад ево највиши врх свој достиже!

— Доброта ваща, о благородна господо, и више свега љубими пријатељи моји, тако ме јако трогава, да унапријед не знам, којим ћу начином бурна чувстовања, која и срце и душу моју пронзавају, у љубима њедра ваша излити. Несрећа која ме је постигла потресла је благородну душу вашу, и ја сам, као што праведно рећи могу, и у самој несрећи срећан био, јер сам прилику имао плод добродјетељи ваших уживати. Са удивљењем сматрао сам с каквим попеченијем бригу о мени водите, као да бисте ви сами у мом положенију били! Како се с благородном ревношћу надмећете, који ће ми

од вас двоје бољма мутне часове моје разведрити и несносно стање моје олакшати моћи ! С једном рјечи : ви сте мој анђео утјешитељ били, који ме је и у најжалоснијем часу, кад се већ и последња надежда у очајање претворила, и кад сам се од цијелог свијета остављен бити мислио, обрадовао ! И преко свега тога, човекољубиво срце ваше дотле мировало није, докле хвала Богу ! ево још и најмилију жељу моју у дјество не приведосте.

Тако је ! Морао сам још које зрице среће имати, кад ми је Бог вас за избављење послао ; а коме Бог помаже, шта томе злопци учинити могу ! Ја сам по моћу вашом најзнаменитије вароши Унгарске прешао, искрено исповједам, да чим сам ногом на аустријску страну ступио, већ сам имао шта видјети, чега у отечеству нашем није. — У Земуну бавио сам се шест дана.

Нови Сад, красно цвјетајућа варош српска и чудни, дивно устројени Варадињ много су на душу моју дјејствовали ; но грдни и величанствени изглед Пеште бацио ме је у море најразличнијих чутовања. — Пешта, Пешта ! славна многољудна и великољепна Пешта ! И заиста је била пећка, јер је срце моје, још кад сам је из далека угледао, тако јако угријала, да је од радости искочити хтјело. Два сата је ноћи било кад смо у њу ушли. Улазак нам је триумфу подобан био. Безбројни фењери трептали су над блистајућим се таласима Дунава и освјетљавали околину њену ; а сјајне звијезде украшаваху величанствено позорије ово ! Хитро летили смо на нашем брзовозу, остављајући за собом вите јеле и богатолисану липу. Наједаред кроз алеје опазни-

смо свјетлећи се блеск поноситог Дунава и то шуштање његово звонило је у нашим ушима. Ми смо већ били у далеко чувеној Пешти ! Горде њене палате узвишују се к облацима ; небо јој је круна била, а звијезде китиле су поноситу главу њену ! Ја сам тек сад истом видио, шта значи с прекрштеним рукама у једном мјесту куњати. У свијет, у свијет, ако желимо себи и другима полезни бити. Ту сам ноћ мирно провео у једној великој кавани, где је наш брзовоз стао. Ујутру одмах нашао сам се с браћом Србима ; они су били особито обрадовани, кад су ме видели у њиховој средини. Нестрпљиво је час један, час други заштитивао за *милу мајку своју Србију*. Ватрени дух њихов није много потребовао. Сваки и најмањи одговор изображавао је неописано задовољство на жарком лицу њиховом. Шта би, дакле, с тако љубезном браћом без удивљенија почети могао ! Ја сам благодарио Богу, што им је сачувао тако чисто и непорочно срце ! Цијели тај дан провели смо у слатком разговору о *милој Србији, љубимом отечеству нашем*. Тек други дан могао сам по широким улицама Пеште одати, и то ни корака без слатке браће Србаља. Они су ме свуда водили, гдје је што знаменитије било. Видио сам колосално зданије које су зидали седам књажева, стаклене дућане и многа друга. Видио сам нигда неумрлог оца српског Саве Текелије заведеније ; у њему сам се понајвише бавио. Био сам у ботаничкој башти ; по најзнаменитије што сам видјети могао, био је Музеум, за који су Мађари толике милионе потрошили и још није сасвим довршен. Будим сам видио.

и астрономичку кулу ; но писам имао, на жалост моју, времена тамо прелазити.

Зачудио сам се кад сам чуо да има Срба и у Прашови. Добијем адресе, и пети дан кренем се на фурману с браћом нашом Славонцима. Ако желите знати какви су то људи, представите себи мирног, трудољубивог Бугарина, у њему ћете наћи главне знаке њиног карактера. Био сам у Мишковцу. У Кашовији, свуд сам ходао. — На фурману шест дана возили смо се и тек седми дан дођемо у Прашову. Мене Славонци одведу к једном трговцу, г. Гришку. Овај љубезни господар једва ме дочека, кад разуме да сам из Србије. Он премда је родом Грк, опет зато уме врло добро српски говорити. С његовим момком отидем браћи нашој Србима. Они су слушатељи православних наука и обитавају у кући г. Мара. — Чим сам праг собе њихове прекорачио, они су повикали : »Србин, Бог и душа !« А кад сам их српски поздравио, сви се око мене начетише. Тисућу питања предложено је било ; нити сам све саслушати, нити довољно наодговорати могао. Ту сам се познао са свима скоро Србима. — Војник, је ли само Србин и Хрват нижег од унтер-официра нема. Овде Срба има доста. О ! али то су особити људи ; не само ватрени поглед но и живи дух српски имају. Они су за Србију душу дали. Једнако ме питају једнако им одговарам, и не могу довољно да се напитају. Ту је само о Србији говор. Србијанце у небеса дижу, ту је тисућу похвала, тисућу љупких сањања о срећној будућности премиле Србије наше !

Да, љубезни пријатељи моји, па коме за све то, коме ли за будућу срећу моју благодарити имам? Вама, благородни господине, Вама и Вашем пријатељу — кога сам равном мјером почитавати дужан. Ја нити хоћу нити могу овим доброту Вашу наплатити, но сам само рад и признателност моју освједочити, и показати каква добра човек учинити може и у ниском стању, само кад хоће. Ја знам да Ви и ово од мене не тражите, но Ви ћете ми као пријатељу, који срцу своме одољети кадар није, опростити. Та из самих уста Ваших — — — чуо сам, да Ви онда највеће усађаније находите, кад коме од браће Ваше добро учините, и да је то тек једино одређеније воље Ваше. Радуј се, Србијо, јер гајиш у њедрима својим синке, који бодрим и крепким духом за добро твоје делају и који браћу своју, а синове твоје, братским рукама грле и љубе! Радуј се, Србине, јер и ако се још који крвожедни дацја у потаји находи, који браћу своју мрским учинити гледи, слава Богу, и њих ће достојна награда постићи; ми ћемо пак братском љубављу зажарени достојни бити старе славе славних праотаца наших!

У осталом сам и здрав и весео,
На радост ми сав св'јет служи бео,
Свуда чујем пјесме и веселе,
Само и Ви спомен'те се мене.

Будите здрави.

У Прашови, 7. маја 1844 год.

Извод из писма

младог Србина из Прашове бившим саученицима својим
у Београду.

О ви, учасници највеће радости и жалости моје,
Прим'те поздрав у њедарца своја,
Мила браћо и дружино моја,
Из зеленог Карпатскога луга,
Од нелажно вас љубећег друга :
»Живи били, роду свом служили,
Без помета на многаја љета !«
Кад човека сазда Бог,
Три му даде дара !
Ум и вољу срца свог,
Немир да обара.
А трећи нам даде дар,
Да љубит можемо ;
Не чинимо с њиме квар,
Већ љуб'мо се док дишемо !

Ево хитим, љубезна браћо, у наручија ваше
дружеске љубави, и тим да се братски са вама
целујем, и да бар у колико толико љубопиству,
које срце ваше обеспокојава, одговорим ! Немојте
мислити где сам се на снежне гордо узвишенога Кар-
пата брегове попео, да је с тим и она стара братска
љубав у прсима мојим охладнила. Не, не ! она
је тек сад највећи врх свој достигла, а то је обично,
да ономе што нам је пред очима праву цјену дати не
умемо, по оној општепознатој пословици : »Имаш

ме, не знаш ме ; изгубиш ме, познаш ме.» — Срце српско ком једанпут љубав поклони, тога лако заборавити не може. — Но оставимо се философирања, јер писма овог сасвим је друго одређење. Ви бисте желели, знам, да вам приповједим како сам путовао, гдје сам био, шта сам знаменито видио и т. д., које би и моја срдачна жеља била, јер радост и задовољство љубимим пријатељима причињавати, то је моје највеће усађење ; на шта ћу, кад оно што осјећу, и чиме се прса моја надимају, никако изразити у стању нисам. Могао бих, истина, и почети, али знам добро да нећу моћи на крај доспјети ; па бих лако могао уместо задовољити још већма раздражити љубопиство ваше. Нек иде, дакле, к врагу, кад нисам кадар угасити, а ја бар нећу ни палити. Ја сам, хвала Богу, доbio оно што сам желио, још ме само та једина жеља пече, видети и околне главне градове, јер не знате каква је то ствар. Кад сам дошао у Пешту, мислио сам да сам у рају. О браћо ! та то је дивота, која се описати не да ! Чинило ми се, да ништа љепше на свијету бити не може, а сад ме увјеравају, као што сам дознао, да је ова тако великољепна и сјајна Пешта пред другим мјестима тавна и готово незнатна. Морам и хоћу, па ма како му драго, та чудеса видети. Ја бих вам радо што о Пешти прозборио, но краткост времена не допушта ми.

Будите за сад и овим задовољни и не заборавите друга и пријатеља вашег.

Допис из Прашове.

20. априла.

Толико стољетија и толико жртве потребне су биле, док се из развалина својих дубоко-падше занемарено славјанство дизати почело. Ни један народ није толико разновидним промјенама подложен био, као народ славјански. Он је више искуства и чудесних догађаја на себи претрпио, него икоји други. Но и његов нови преображај заиста је дивно и величанствено позорије, које се игда на земном свијету овом појавити могло.

Било ма у ком смотренију и под којим му драго скиптром, Славјани су за неколико година довољно показали, што је моћни дух њихов, само кад добре и паметне руковотце има, учинити кадар. Нећу да помињем благословене крајеве оне, гдје од јарма дивљих разбојника и подмуклих угњетатеља ослобођени Славјанин проводи срећне дане своје : само нек ми се допусти овде двије три ријечи прозборити о унгарским Славјанима, и то о крају словенском. И овде под високим но сњажним Татрама овим указује се красна зора сјајне будућности, коју свако човекољубиво срце с радосним усклицима поздрављати мора. Појав друштва умерености, овај заклет

непријатељ гнусног порока неуздржанија, дар неба, вјесник избављенија, анђео утјешитељ, озарава што даље то снажније, златним зрацима својим мутне врхове татранске ! Радост ову тим већма осећати морамо, кад помислимо, да се у народу овом, поред толиких којекаквих мука и невоља његових, које од тобож тако названог просвјећеног свијета трпити не престаје, да се, велим, још и тај страшни, коначно истребљавајући губитељ »безмерно пијење паленке« (ракије) све већма и већма укоренавати почело. Узрок пак овога лако се погодити даје, само кад стање и положеније народа бољма посмотримо. Смирени но дубокочувствујући Славјанин, видећи себе са сваке стране, за власну доброту своју, од безбожних мучитеља наружена, покрио је тужно лице своје и хотјео је нигда више свјетске погрде ове сопственим очима не гледати. Паленку је, дакле, држао за најбоље средство одлакшати удрученја ова, и знојне, но бескорисне труде своје. Али љуто се преварио, јер је у многом пријатељу, већем од свију других јавних непријатеља, спасеније тражио ! Он је заблудио, нити га је већ ико од предузете, коначном паденију његовом водеће стазе одвратити могао. И гле ! једно једино, надалеко власт своју простируће свештенство, пуно човечности и пламене љубави к роду, усуди се стремителни бијег овај зауставити ! Моћни глас његов и ватрена бесједа потресла је сваку заблуђену душу, а побожни, с чистим срцем одан му народ, лети у наручја и ту у храму светиње, храму једине утјехе своје,

пред лицем божества торжествено себе обвезује, да ће паклени отров овај, као најгнуснији порок душу и тјело губећи, навијеки забвенију предати ! Вјековити људи ! Не само што се од свог заблуђења одвраћају, но живо настоје, да и у другима спасително чувство ово пробуде ! Није ли то благородни дух, који сам себе тако лијепо побједити уме ? И кад узмемо да је зло ово од толиког времена укорijenило се било, то се заиста морамо наглom паду његовом дивити и чудити. Одушевљеније ово непрестано расти. Никаква средства за цијелу ову непропуштају се. И сама учећа се младеж по гимназијама и колегијама, зажарена љубави к народу своме одриче се за навијек сваког огњевитог пића, пушења, и свега оног што крв распалити и мозак завртити може, да би тако и она бар у колико толико падшем роду своме пут к спасенију олакшала. Красан заиста и подраженија достојан примјер. Бог ће дати, те ће ово само почетак великог опредјељенија бити. — Ми пак срдачно благодаримо свима племенитим родољупцима, који благодарне ове мисли потхрањују а Свевишњи нек благослови стогубим плодом чести пуно претпријатије њихово ; нек им све праведне жеље и надежде њихове испуни, да се с правдом рећи може ово слово оног топлог генија нашег :

Slavie ! o Slavie ! ti imeno
Sladkih zvukov horkih pamatek,
Stokrat rezervano na zmatek,
A bi vždicki vicej bilo cteno.

Невен слоге.

Шта је потпора и утјеха будућности државе једне ? Младеж. — Младеж је прави аманет старог умирајућег вијека. Она је једно од најважнијих условија благостања општег, и по томе задатак који са највећом брижљивости ријешити ваља. Ако се још зарана млади умови на пут истине и праве свијести о благородној независности духа, на пут општег добра изводили буду — онда благо држави и народу који се таковим синовима поносити може. Напротив, тешко држави свакој, гдје се подла немарљивост, глупост и незајазива саможивост у цвијет њених грађана увуче ! Ту нема живота, нити напретка у општем добру ; ту је савршено ропство и слјепота духа. — Из овог хаоса отресла се младеж српска, почем је у последњем времену јавно показала свијету, да је достојна звати се синовима једног јуначког и славно подижућег се народа, кога невидимо Божија десница за своје најблагородније цијељи руководи. — Ову свету истину осјетили смо ми на оној страни још поодавна, а особито у последњем појаву васкрснувшег духа народнога. Ову истину осјећамо ми и сада, видећи

гдје младеж српска у Лицеуму београдскоме живо настоји, да своме роду у невољи и сваком недостатку с крјепком вољом од помоћи буде. О, да би Бог дао, да овај добри геније цијели вијек њихов спроводи; да се никаква олуја не усуди сатрти дично цвјетајући перивој, славу и утјеху српску!

Ево, Србине, трудом и знојем његованог цвијетка, који ти Србин у млађаном жару љубави своје подноси :

Друштво младежи српске у Београду намје-рава издати књигу једну под именом »Невен слоге«. Главна је цијељ књиге ове та : »развијати душевне користи српства у општем духу славенскоме«. Класични преводи и најбоља оригинална дјела биће печатана. Она ће износити на 8 табака.

Молимо сву браћу Србе, којима је ова књига намијењена, нека је пренумерирањем својим потпомогну. Рок пренумерације траје до половине фебруара ове године. Цијена јој је 6 гроша или 1½ цванцик. Ко десет пренумераната скупи, добиће једанаесту књигу за труд. Новци се управ на друштво шаљу, и то кад се књиге приме.

Нова књига.

Дошла нам је књига »Глас српске виле« до руку, од младог једног списатеља за народ списана. Она се одликује истинитости, одушевљењем, бистрином, и — што је најређе — чистоћом језика. Ми се радујемо појаву овом млађане књижевности наше и препоручујемо је особито простоме народу коме је и посвећена.

Поглед на садање стање наше.

Да би наше политичко положење, нашу садашњост и будућност сазнати могли, није доста да се ограничимо само на догађаје у животу нашем, но морамо обратити поглед наш и на остали свет, те да можемо сазнати и најтајније жице оне, којима се дух људски у големом свету овом покреће. »Највећа је филозофија — рекао је Русо — сазнати прилике, које нас окружавају !« И заиста, који противу овога греша, тај греша противу самог себе. Човек је само у друштву човек, па тако и држава, ако није кадра са светлим образом стајати према другим државама, није држава, него је измет државе, гомила несвесних људи, који не знају, да ли броде, да л' по суху ходе. Поред све добре среће таква држава не би се могла у данашњем веку ни одржати. Бадава је освртати се и тамо и амо, једаред је за свагда речено : ко за светом не иде, противник је свету ! Дух вечности, живота људског није прикован за место и време. Као пламени метеор он прелеће с краја на крај света : благо народу, који је готов освећену искру његову у срце своје примити ! Бацимо умни поглед наш на пространи свет овај : безбројно мноштво народа по-

јављује се пред очима нашим. Мали и велики, богати и сиромаси, сви хите некуда — куда ? к вечитом животу или вечној смрти ? Да ; у смрт и таму газе они, који жмурећи ходе ; видело, слава и вечни живот обасјава оне, који отвореним очима проматрају путе живота свога. То нам сведочи историја, то нам сведочи сав пређашњи и садашњи живот људски. Са оваквог гледишта мотрећи на најновије догађаје светске, ми видимо како се свуда разастире нова светлост, нов живот ; како свет силно стреми к напретку и благостању своме. Док Енглези, буктиња слободе светске, преносе видело и у најдаље крајеве света ; док Французи проливају племениту крв своју за право угњетене човечности : Руси на Кавказу и Амуру отварају врата славној будућности својој ! Деветнаести век као да ће се вечно споминјати у књизи живота људског. Победа духа над прахом земним, рекао бих, приближује се крају своме. Питамо : која је та сила, која је та чудна невидљива моћ, која доведе свет до овога стања, до овога врха славе и величине његове ? Победоносни одзив од свију страна звони у ушима нашим : просвета ! Просвета, браћо, то је видело животу нашем — то су очи наше ; то је тајна сила, то је чудесна моћ она, која невидљиво струји кроза све и најтање живце данашњег живота људског : подиже слабе, обара силне и јаке. И заиста мило је погледати оку човечјем красне плодове, које је просвета, мати среће и напретка, срећним народима донела ! Шта је просвета и у обичном и у политичком животу учинити

кадра, сваким боговетним даном све се више и више уверавамо. Погледајмо једнога Француза и једнога Хотентота : каква разлика ! Погледајмо срећну Белгију и јадну Босну ! Онамо видело, живот — овамо тама, смрт ! Просвета крепи, снажи ; глупост све убија, руши. До чега глупост и највеће народе довести може, показује нам и најстарија и најновија историја светска. Шака слободних свесних Грка кадра је била надвладати огромну државу персијанску ; малена, но просвећена Енглеска влада Индијом, најблагословенијом земљом на свету, која броји преко сто милиона људи ! Па још ватреним ђемијама својим дохвата се жуте реке и Пекинга и хоће да обори »небеско царство« глупих мандарина ! А шта да рекнемо за најновију сједињену државу талијанску ? Само просветом удостојила се задобити слободу, коју данас ужива под славним краљем својим Виктором Емануилом ! Све за просветом, све за напретком тежи : хоћемо ли ми сами да се боримо противу видеела, противу вечне истине и напретка ? Не, заиста ! И ми смо показали колико нам слобода, колико нам просвета на срцу лежи : Скупштина свето-андрејска сведок је томе. —

Доста је векова протекло, док је род човечји до овога стања доспео у коме се сада наводи. Победа бесмртнога духа, победа видеела над тамом, морала је издржати страшну борбу нечувене глупости и варварства. Свет је огрезао у праху : деспоти, аристократи, бирократи, подржаваше га у томе ; њима се придружише софисти и фарисеји, па онда је-

зуити, који, узевши на се име Исусово, чинише највећа недела на свету. Какве грозне појаве не показује нам историја света ? Бадава се борише поједини добродетељни људи и мученици : цела Европа кроз више векова мораде подносити грозни јарам опаког господства њиховог. Али је зар тако воља Божја наредила да се свет, разапевши сина вечне истине, и сам на крсту разапне ! Једва једаред, после толиког страдања, после нечувених мука, он прену из мртвог сна у који га увалише непријатељи његови, и познавши непријатеље своје, познаде самог себе. Победоносна песма захори се по свету : тешко вама фарисеји, лицемери ! Тешко вама језуити, безбожници ! Тешко вама бранитељи таме, глупости и варварства ! Видело сину — пропаст ваша приближује се !

Ето, тако је род човечији морао дуго и дуго страдати, но страдање његово није било узалуд. Као Феникс није дух његов из пепела и лети, силно лети к вечности, к праизвору своме. То је видело, то је дух данашњег времена ! Но да ли сви разумеше глас његов ? Колико је год држава у Европи, ми ни једне не познајемо, која се није одазвала свемоћном гласу данашњег века. Русија је последња била : али како се од неког времена силно развија у просвети, у напретку своме ! Као чаробном силом хоће одједанпут да накнади све оно, што јој судбина кроз толико година закратила беше. Књижевност, универзитети, ратарство, трговина, гвоздени путеви, паробродска друштва цветају у најбољем јеку. Више од двеста журнала јављају ново препорођење

православне Русије ! Благословени цар Александар II изводи из таме и сужањства верни народ свој ; чини слободнима милионе људи ! Само Турска као да се скаменила усред осталих просвећених држава европских. Бадава добродушни султан жели сваку срећу и напредак верним народима својим : глас његов, глас је вапијућег у пустињи ! Отврдла срца турских аристократа, спахија и владика грчких, не дају се умекшати благом речи његовом. Турцима се све једнако по памети врзе како је негда било. Они хоће силом на туђ рачун да агују, па ма то било и буном и завером — а не виде где им коса Сатурнова над главом виси ! Па који су другови њихови ? Пастери стада Христовог, владике грчке уместо да јадни народ христијански теше и судбину му олакшају, они, напротив, припомажу глупим и зверским непријатељима његовим и гледају да му што пре главе дођу. Као да су из деветог, а не из деветнаестог века, тако је овладала глупост и отврдлост у срцу њином ! Иду куда их кеса вуче, а не куда им Христос Господ заповеда. Таква ли су православна чеда фанариота и велике цариградске Патриархане ? О неситости ! о проклето варварство и незнање !

Шта смо ми — ми Срби ? Незнатна капља у пространом мору света, мали народ у великом колу држава европских ! Но опет ми нисмо народ без значења : имамо красну прошлост своју, имамо садашњост, па можемо слободно рачунати и на будућност. Пре хиљаду година државни живот наш је служио многим државама за углед ; то нам признају и сами против-

ници наши. У данашњој Пруској, идући к обалама севернога мора до реке Лабе, простирала се држава српска под именом »Бела Србија«. Њена цветна поља мамише око туђина, и они с хвалом говоре о питомом народу српском. И тада ми не бесмо на одмет свету ! Ми смо цветали, и када смо пали, нисмо пали без замене ! Велики жупан српски, Дерван, јуначки се борио за слободу народа свога противу Дагоберта, краља франачкога, и кад патријархални живот наш не могаше више одолети челичној сили централизације германских народа, ми воледосмо прегорети и постојбину, него слободу своју ! Високе горе татранске, прастаро седиште Славена, примише нас гостољубиво у недра своја. Тужећи за новом постојбином спуштамо се у равну Панонију — дивљи Авари беже испред очајног гнева нашег ! Помогавши притешњеном цару византијском, ми добиемо у награду прекрасне земље између Дунава, Саве и мора Јадранскога т. ј. до Маћедоније. Данашња Србија, Срем, Славонија, Далмација, Босна са Херцеговином, Црна Гора, пола Епира до Тесалије, поста нова постојбина наша. С једне стране рођена браћа Хрвати, с друге Бугари : дивно заиста позорје ! Ограђени са северозападне стране Хрватима и Јадранским морем, с' јужне неприступачним висинама балканским и изнемоглим Грцима византијским, са источне стране Дунавом и Бугарима, а са северне незнатним племенима чергарским — као да се не имадосмо чега бојати за слободу своју. Видело Христово већ се поче уливати у живот наш : каква будућност ? Али

— ах ! Усред развитка среће наше, у пунољку државног живота нашег, страхом обузета спусти се зловна рука лукаве Византије и пружи отрован прст свој међу једнокрвну браћу. Бугари ускиптеше; млађана држава Српска виде гроб свој у колевци својој — и гле ! браћа наша Хрвати јавише се као бранитељи, као избавитељи наши. Такав је почетак био историчног живота нашег у новој постојбини. Завађени Бугари и Срби посташе плен лукаве Византије ; но то није дуго трајало. Народ српски није се могао тако лако на туђ јарам навићи : он уста као гора ! Са напрегнутим силама Византија се одапре — но доцкан ! Јбути жупан српски Војислав обара легионе византиске као снопље ; свети срамоту нанесену храбром народу српском. Србија се из пропасти диже — Византија стрепи ! Али још није видело обасјало све крајеве српске. Немања се јавља и моћном руком својом поставља темељ дичној царевини српској. Први просветитељ српски, син његов, свети Сава, за двеста година би звезда преходница славних Неманића. Какав живот ! каква слава ! У пуној снази, у сили и цвету држава српска у три мора огледаше прекрасно лице своје. Лукава Византија клечи понижена пред ногама силнога цара српског ; горда Венеција тражи пријатељство државе српске !

Тако је трајала и цветала држава наша од доласка нашег у ове земље до последњег цара од прекрасне лозе Неманића. Борба за слободом није нам дала за дуго развити и утврдити наш домаћи живот ;

тек под Неманићима поче нам видело сјати у красоти својој. Пођи, Србине, у високе Дечане, задужбину славних Неманића, па да се сит наплачеш за негдашњом славом и лепотом својом ! Њих је давно нестало ; но они су оставили вечни спомен у срцима српским. Да постави усколебану круну света на витешку главу своју, Душан се приближује с војском Цариграду, и — у месту Ђаволу, недалеко од Цариграда, умире ! С њиме и добри дух оставља уцвељену Србију. — Да не буде и овде пакост људска распрела конце своје као и код сина му Уроша ? Злобни Вукашин пада од осветне руке за проклето издајство своје ! Србија се колеба ; азијатска зверзину грозним чељустима својим : Воиславе, Неманићи, где сте ? Све пусто ! Један само одзива се гласу миле постојбине ; он лети — лети из најдаљих крајева српских, из поноситог Срема и Мачве, да прими последњи благослов издишуће мајке своје Србије ! Кнез Лазар Гребљановић, љубимац Душанов, пали буктињу освете : самртна се песма на Косову запева ! Јунаци, славо наша ! браните милу постојбину, пишите крвавим копљима имена ваша у књигу вечнога живота : потомство на вас гледа ! Са девет синова својих Југ стари пада ; витезови гину — но Вук бежи ! Вук ? Збогом, слободо српска ! Збогом Косово дично ! Србин те натапа благодарним сузама, гробе свети, и навеки спомиње име твоје ! — Мурат, љута звёр имена хришћанског, у крви се ваља : осветник српски ногом му за врат стаје ! Са сузама туге и радости, грлећи верног Обилића, Кнез Лазар

гине. Илдрм¹ слави неверством окаљану победу ;
јаук се по Србији разлеже : »авај наше за мало л'
бејаше !«

Четирвечна тама пада на земљу српску. Ми бора-
висмо дуги, дуги санак, ма не погибосмо. Од посе-
ченог дрвета слободе српске певац здеља гусле ;
црногорка вила разапе на њих власи своје — звук
слободе зајеча : Србија кликну ! Громогласни одзив
чу се на врховима Балкана и одјекну преко Дунава
Саве и Дрине т. ј. до мора Јадранскога. Карађорђем
започето дело слободе српске кнез Милош сретно
и славно довршује ! Као велики Немања, он ствара
млађану државу српску ; зида храм славе не на ту-
ђем, већ на народном темељу ; гони аристократе,
спахије ; заводи општине, судове ; подиже цркве,
школе : сади питомо цвеће у поносној отаџбини сво-
јој. Видело засја — злотвори се наши забезекнуше!
Притегнути миром једренским и мудром владом
господара, а не могући прежалити тимаре и зијамете
своје по Србији, Турци аристократи, остатак даија
и зулумџара, стану испод руке сејати семе неслоге
по Србији ; износише лажне бујрунтије и фермане ;
нудише кнезовима бињише, да се одметну од госпо-
дара, добротвора свога ! Било их је који су њихо-
вој лажи веровали. Буна се јави. Турци потрче из
града да ђоја утишају буну — али им господар викну :
»не тамо, Марашли-Али-пашо ! остави тај посао мени :
ја боље познајем народ него ти !« Бојећи се да султан

¹ Турци зову Бајазита сина Муратовог, Илдрм-муња.

не дозна за њихово недело, са страхом и срамотом вратише се Турци у град.— Тако је кнез Милош трудно водио верни народ свој к новоме животу. Да ли му је теже било ослободити га од тирана или се борити са незгодама доводећи га у ред осталих просвећених држава европских — он једини знаде. Господа великаши, које је он из прашине подигао, уместо да га потпомогну у трудном и великом послу народном, чинише му не мале досаде, шурујући непрестано са непријатељима земље. »Господару! подели Србију на спахилуке, као оно у Влашкој, подај свакоме од нас по један спахилук, па да видиш како ће добро бити.« »Какав спахилук? Зар хоћете да опашем народ у лико? Ја гоним спахије!» беше одговор господара, добротвора српског, неситим великашима. — Али посејано семе неслоге ницало је у потаји. Великаши увртеше себи у главу да они треба барабар са кнезом Милошем да господаре. Ујдурма се начини. Бојећи се да их како народ не потпази, салетеше најпре око господара да им допусти да граде Устав, нека се зна народско право, и то да га граде са дворовима у Цариграду, да ђоја буде тврђи. Кнез Милош, желећи да се законитост у земљи што пре утврди, еда му млађана држава, рукосад његов, боље и сигурније напредовати може, допусти им да граде Устав са дворовима у Цариграду. Ту је господар грдно иштетио, што допусти злотворима да нам у туђој земљи капу кроје! Какви дворови? Какав Цариград? Није ли султан једаред за свагда потврдио народу српском »неза-

висно унутрашње правленије» ? Нису ли дворови сви скупа свечаним актом то признали ? Мора да нас је неко опао код султана, иначе не би он допустио да нам се онакав Устав начини ! Совет се створи : замете се квасац свему злу народном ! Великаши притајише се испрва, док се не дохватише снаге, па онда, под изговором да бране Устав, дигоше барјак буне »Неће те, господару, народ!« »Знам«, одговори им господар »нећете ме ви !« Кнезу Милошу није требало ићи у народ, те да се увери колико га народ поштује и љуби ; он је то и без тога добро знао. Али му срце за осветом грамзило није : волео је оставити земљу и народ, него допустити да се и једна кап крви народне њега ради пролије. Бунтовници ускликоше од радости — народ се упрепасти ! »Шта ? та ми од једног господара начинисмо седамнаест !« Тако говораху стари Срби, који оседели беху под зулумом дахија турских. Великаши се тргоше : »дај да зовемо кнеза Михајла ; ово ће зло да буде !« Кнез Михајло дође. Стари се господар дуго опирао не хотећи јединца свог предати у руке јавним злотворима својим : но сузе српске умекшаше га. Злотвори се и сада притајише и грађаху се као да су највећи пријатељи Михајлови. Дође Видовдан. Година 1842 показала нам је колико су и њему и народу предани били. — Нека се нико не усуди правдати бесавесне тиране наше ! Вас народ сведок је нечувеног издајства њиховог. »Ми не идемо против кнеза Михајла, Боже сачувај ! куд његова длака, ту наша глава : ми идемо против попечитеља !« Тако су говорили

бунтовници. — Кнез Михајло, као и отац му, не хте проливати крви народне ; он остави земљу ослањајући се на Бога, на време и на своје право. И гле ! време дође : скупштина Свето-андрејска по други пут полаже круну благодарности на главу седоме господару, а кад великаши уђоше у скупштину да покваре што је народ наредио — сва Скупштина у глас повика : »нећете више вући народ за нос, не ! Није ово скупштина врачарска и петровска : ово је скупштина Свето-андрејска !« — Колико је у наших великаша образ отврднуо био види се најбоље отуда, што се нису стидели и сада јавно проповедати народу да они с дворовима раде, и да то не може што народ хоће. »Молимо ! ја сам се разговарао са садразаом у Цариграду — па и он вели да то не може бити ! Разговарао сам се са Булом у Бечу, који ведри и облачи — па и он вели да то не може бити !« тако је говорио Вучић, кад је 11. децембра са саветницима упао у скупштину да поквари свршени посао народни, па кад му не изиђе за руком што беше наумио, — пруживши песницу скупштини, повикао је : »Нека ми и ово друго око испадне, ако Обреновићи дођу !« — Скупштина је мислила да се он шали ; али се наскоро показа, да се великаши, одметници народни, шалили нису. Шта је и како је било, стидно је овде и помињати ! 12. децембар Београђани најбоље памте.

Дело је свршено. Седи господар влада благодарним народом српским ; покрај њега светли надежда будућности српске. Хој, славна будућности

наша ! Према теби радо ћемо заборавити и на прошлост и садашњост ! Али — не ! Прошлост и садашњост нека нам видело буде, које ће просветлити очи наше ! Кроз двадесет година злотвори су све чинили, што су учинити могли : погазили су нам права народна ; обесветили нам име српско пред Европом ; унели туђ уплив у земљу ; искварили нам чиновнике ; растурили благо — убили поверење народно. И сад они говоре о љубави, о братству ! Нека делом то докажу ; нека се потруде опрати срамоту, коју су и себи и целој нашој наци нанели ! Бадава је напразно викати : меда ! меда ! уста не посташе слађа. Каква је то љубав ? Каково је то братство ? Једни беже у град ; други се труде свакојаким начином да се дочепају власти, па да опет ваљар по Србији граде : то ли су патриоти ? Тако ли они показују да се за грехе своје кају ?

Ми морамо да се узмемо на ум, па да добро мо- тримо шта се код нас и око нас догађа. Није доста све ослонити на саму владу. И најбоља влада не може потпуно одговорати народној потреби, ако се сви живо за општу ствар не заузмемо. Једна погрешка у политичком животу може за собом повући зла, која се вековима поправити не даду. Због једне наше погрешке у год. 1839 и 1842 мало не пропадосмо ! И доиста, не би се ни могли тако лако искобељати, да се срећом у последње време не догодише велике оне политичке промене у свету, које нам на руку учинише, те се воља и давнашња жеља наша онако славно и сјајно изврши. Народ наш уме бити и мудар, и вели-

кодушан, и одважан ; али само с приликом ! Време и рђаве прилике и од најбољег народа могу учинити да постане најгори. Томе се не треба чудити ; народ је восак : на какав га калуп метнеш, онакав ти је ! Још је дивно чудо како се умеде народ наш сам из толиких заплетених неприлика извући, где би се пушила кика и највећем немачком филозофу и дипломати ! Тиме је показао наш народ особиту бистрину ума, која је ретка код гдекојих најпросвећенијих народа Европе. Са таквим народом свесна и одважна влада могла би годинама извршити оно, што се код других народа вековима извршити не да — наравно : с разлогом и начином који је удесан народноме духу и домаћем животу нашем. Са људима, васпитаним у административном деспотизму, са Вербецијем и филозофијом од 13 века, ништа се учинити не може ! Народ је наш пун млађаног духа, пун живости ; свест његова није хиљадугодишњом искомбинираном, систематичном мајсторијом махијавелизма претрвена, те да би се укочене форме административне деспотије тако лако утегнути могле : њему је угодан полет, који је удесан бистроме духу и витешком животу његовом. Ко је рад озбиље проучити дух народа нашег, нека га прати у скупштину Свето-андрејску где се он, чист од туђег уплива, у свој славенској дивоти својој показује ! Ја не велим, да се и најбољи дух и најздравија свест народна не би могла за време и на странпутицу завести, кад су неверни они, који га руководе. Зато треба здраво на опрезу бити ! Ако се стане и унапредак онакав правац показати народу,

као што су га дукаташи почели показивати : онда зло ! Ко зна : можда ће се још који пут појавити лажни пророци, који ће слатке речи просипати по народу, који ће отров свој с медом помешати, да га народ не осети. Онда ће народ мало по мало усисати у себе замедљени отров, и пиће из чаше проклетог језуитства вечну погибију своју ! Да ли би се народ могао сам сачувати од оваке потајне језуитске погибљи ? Не би ! Простији народ, поред све бистрине разума свога, може само јавне непријатеље одбити, а за подмукле требају бистрије очи, те да им се у траг уђе и да се поуздано савладати могу. На то треба нарочито влада да мотри и научени патриоти наши, који су народу врло добро познати. Треба се узети на ум ! Садашњост наша мора се борити са великим незгодама. Није лако преобразити цео један нараштај, који се почео клонити моралној пропасти својој. Али се у Бога уздамо и у моћну руку светлога Господара нашег, да нам надање узалуд проћи неће. Кад је умео народ свој ослободити тешких мука проведних у сужањству — умеће га доиста још славнијој будућности повести : само стрпљења ! Све се одједаред учинити не може. Није мало зло, које се кроз ово двадесет година увукло у политички и домаћи живот наш. За двадесет година сејали смо коров и трње по лепој башти нашој, а ако смо какво добро учинили, то га рђавци претрпаше грдним неваљалством и нечувеним издајством својим. Та да имају хиљаду глава, не би могли њима зло своје заменити ! Па им је још нешто криво : Бог их искривио !

Данашња Србија најмања је област од свију

области негдашњег силног и пространог царства српског ; али — она је задобила своју слободу, свој политички живот. Па онда, Србија је у тако сретном положенију да би могла имати своју прекрасну будућност ! Јака, слободна, свесна влада, могла би државном животу нашем дати полет, који би за углед служио многим државама у Европи. Нису ово утопије ни празни снови ! Ми се позивамо на историју, на челични дух народа нашег и на данашње време у коме живимо. Ни један народ није више мука поднео, него што је поднео народ српски — па је опет сачувао чисту свест народну, живо сећање за негдашњом славом својом. Може ли се што више очекивати од једног простог народа, који је кроз толико векова самом себи остављен био ? Са таквим народом све се учинити може — само : *просвета !* просвета : то је душа живота нашег ; то је будућност наша ! Црна Гора осуђена је да са осветним мачем у руци вечно бди над слободом српском : Србији је дато да просветом уједини раздробљена племена српска. Србија, ако хоће да процвета и напредује, мора постати умно светило свију Славена јужних ; стожер, око кога ће се цео југословенски свет окретати !

Шта дакле да чинимо ? Хоћемо ли остати где смо, или ћемо и ми за светом у напредак ? Дух времена лети : ко за њим не иде, пада ! Живећи усред просвећене Европе, баш и кад бисмо хтели, ми се не бисмо могли одупрети силноме духу времена : пропали бисмо као и Кинези што пропадају, макар да их има на броју до три стотине милиона ! Куда год се окренемо, ми

видимо да без умне снаге нема праве снаге. Данас се не мери народна снага по броју, већ по свести, и ако икада, данас доиста ниједном народу забрањено није бити ковач среће своје. Да постанемо данас сретни и напредни, не пита се : *можемо ли ?* већ се пита : *хоћемо ли ?* а богме, ако сами пођемо путем таме и назатка, онда никада не треба да кривимо, ако нас тама прогута и прождере ! Ми имамо доста пријатеља и споља и изнутра, који би се томе од свега срца радовали. — Треба да се узмемо на ум ! Треба добро да познамо време у коме живимо, да познамо прилике које нас окружавају ! Треба виделом слободе да засвојимо видело ума : па онда сви живо за посао да прионемо ! Тешко народу, који са скрштеним рукама чека да му готово дође ! Такав народ није достојан слободе своје ; такав народ равна се ономе, који крај извора седи, и виче : »Оди, водо, да те се напијем, жедан сам !« Слепи, незаробљени робе ! сагни се и напиј се ! ниј воде живота вечног, она се не крати никоме ! Доста је браће наше од тешкога ропства ослепило : па ко да их поведе к слободи умној, к извору живота вечног, ако и ми код очију останемо слепи ? На нас погледа сав свет славенски, као на најдрагоценији камен у круни живота свога ! На нас погледају тужна браћа наша, као на једно спасење своје ! На нас погледа потомство ! Хоћемо ли, смемо ли да изневеримо падање њихово, а да нас не сустигну клетве браће наше и потомства нашег ? Не ! Први је Видовдан био, који је огласио смрт нашу : други Видовдан треба да дође,

који ће целоме свету приповедати светло васкрсење наше ! Ми, ако не верујемо у васкрсење, нисмо хришћани ; онда смо незнабошци, који тумарамо по мраку и куцамо на врата Адамова : ад, и пропаст, и проклетство свакоме, који од светлости бежи ! Но ми нисмо незнабошци ; ми нисмо деца ада, деца смрти : ми смо чеда Христова, чеда вечнога живота ! Нисмо ми последњи народ на свету ; и на нама почива благослов Бсжији ; и у нама светли видело јеванђелско ; и ми хоћемо просвету, хоћемо слободу, хоћемо поштење : само не просвету плесниву, не слободу распусну, не поштење лажљиво ! Јер и фарисеји говораше за Христа : »овај хули на Бога!« као да они делима својим Бога и закон Божји боље прославише него Христос ? И језуити, у име Исуса, пекоше живе људе и чинише у потаји највећа безбожства ! Ми хоћемо просвету једру, слободу разумну, поштење истинито ! То ми хоћемо, и што хоћемо можемо с пуним правом захтевати од данашњега времена. Неће нам се закратити, не бојмо се ! Видело вечности, видело слободе, видело ума — отац, син, дух : света неразделна Троица помоћи ће нам : само напред ! напред браћо наша, славни народи српски ! покажи веру твоју од дела твојих : напред ! Тако да се засија светлост наша пред народима, и да народи виде славна дела наша ! !

Допис из Београда.

»Нека се слободно исказује свака мисао.«
Къ Сербамъ Посланіе изъ Москви.

У петом броју Данице штампано је »нешто из прелекције професора историје књижевности у лицеју београдском, Ђ. Даничића, о »Посланију изъ Москве«, које су, као што он, Ђ. Даничић шаљећи се вели, написали једанаест московских апостола.

Ако је то тако, онда мора да Ђ. Даничић није добро загледао, кад је оне цитате тамо вадио из поменуте књижице. Јер нити тамо има, да : »народима не требају закони, него место закона треба да буде савест«, нити су тамо оне и онакве особине православне вјере, као што их Ђ. Даничић у својој прелекцији ређа.

О суду, закону и савјести ево што се тамо на стр. 79. вели : »У суду грађанском и кривичном будите милосрдни. Сјетите се, да је кривица свакога човјека већа или мања кривица самога друштва, које слабо чува своје чланове од саблазни, која је коријен свему злу, а то је зло : немарост о њиховом хришћанском одгајивању за младости«.

На стр. 85. »Најпосле дајте у суду више мјеста савјести него форми, и тада ће српски суд поштовати сви народи. Тако је негда било у свију Славена, тако је сада у Енглеској, и она се тиме дичи. — Дајте мјеста савјести и у грађанском суду. Срамота је кад наличје (форма) закона има у друштву веће значење него сама правда и добра савјест».

За вјеру а нарочито за православну вјеру, ево шта се тамо говори на стр. 25—27 и 29. : »Прва је неизмјерена и највећа срећа ваша : јединство ваше у православној вјери, јединство у језгри свакога духовнога и наравственог напретка. Тако је чврсто ваше јединство у вјери, да је за Турчина име Србина и православног једно исто. То најдрогацјеније благо ваља вам као своје очи чувати, јер заиста, шта је друго за нас православна вјера, него видјело и очи умнога и — духовнога живота ? Није се силом посијала вјера Христова по свијету ; не силом, него побјеђујући сваку силу, узрасла је она. Тако не треба она силом ни да се чува, и тешко ономе, који хоће моћ Христове науке да брани немоћу људскога оружја. Јер истинита вјера побјеђује свијет а не проси мача његова за своју побједу. Зато поштујте слободу савјести и вјере ! — Врло се варају они који мисле, да је вјера само проста вјероисповијед, или обреди или и прави одношаји човјека к Богу. Није само у томе вјера ; она пробија вџа живот човјечји и све одношаје његове к ближњему. Она је као неки љепши зрак, претварајући и измјењујући у човјеку свако земно начело, или као нека савршенија свјетлост, која освјетљава све

његове наравствене тајне и све његове погледе на друге људе и на унутрашње законе, који га вежу с њиме».

И оно што Ђ. Даничић, вели : »Али је то о матровима у новом еванђелију беспослица. Него између свега је најзнатније, што московски апостоли проповедају, да ниједан народ не може ни у глави, ни у срцу имати, ни знати, ни осећати шта је братство, осим народа славенскога, и то само онога који је православне вјере« — није онако, већ овако : Рим-папинац тражи власти, која би била у једноме лицу и стајала ван друштва, као што се је научио покоравати таквој власти у вјери. Протестант прегони у личној слободи до слијепог поуздања у самога себе, као што прегони у својој вјери. Само православан задржавајући своју слободу, но смирено сазнавајући своју слабост, покорава се једногласном суду општинске савјести. Отуда то и јесте, што народна општина није сачувала своја права изван земаља православних. И ово је ваљало најпре оборити, па би оно друго пало по себи ; а не намјештати , па обарати оно, чега у поменутој књижици нема. Тако је у својој прелекцији изопачио Ђ. Даничић и »дискос« и »петрахиљ« : тако су му изопачени и његови »чисти и нечисти Срби«.

Шта Ђ. Даничићу би, те онако нагрди људе што написах ону књижицу, за братинску љубав и за своју муку и невољу — не знам. Али свакако није лијепо од њега туђе ријечи и мисли по својој вољи навртати на своју воденицу !

Допис.

У 7. бр. лањске Данице ја сам нешто одговорио на »Прелекцију« Ђ. Даничића, којом он хоћаше да наружи књигу »Къ Сербомъ Послание« и људе, што је написао.

А сад у 1. бр. овогодишње Данице изађе један дописник, па наводећи неке речи из рускога листа »Денъ«, који издаје И. Аксаков у Москви, правда Ђ. Даничића с политичне стране, јер је, вели, и И. Аксаков један од »Апостола«, што се на оној књизи потписао.

Ја не знам, како може дописник правдати Ђ. Даничића с политичне стране, кад ни Ђ. Даничић у својој »Прелекцији«, ни ја у своме одговору на ту »Прелекцију« ништа о политици говорили нисмо.

Али најпосле нека би И. Аксаков и рекао што у своме листу »Денъ«, што се не би слагало са оним што је у књизи »Къ Сербомъ Послание« речено, — он сам ту књигу писао није. Па и сви што се на тој књизи потписао, да се нешто сад те књиге одреку, ја мислим, да се тиме тој књизи цена побила не би, ако су у њој написане мисли истините, јер оно што се једном за истину призна, само се разлогом порећи може.

Али, колико се из дописа види, И. Аксаков у своме листу »Денџ« није ништа рекао, што се са књигом »Къ Сербомъ послание« слагало не би. Од чега дописник зазире, то је све, што И. Аксаков Русима говорећи рече, да је позив Русије, да под окриљем моћних крила рускога орла ослободи славенске народе. А како ће другачије рећи? Ваљда се дописник и Ђ. Даничић боје, да нас Руси, на тај изговор, пода се не притисну? Богме ако то у садање време може бити на силу и без наше воље, ми се тога убојати нећемо, а ја волим веровати, да ни то истина није, него празно викање. Зар је Русима земље и државе мало? Ето их где већ почињу викати, да им је и Пољска, коју су у глупа времена, и то кривицом Пољака, засвојили, одвише, и тај разлог може у многome којечему и паметан бити. Кад се кака потреба може на леп начин намирити, не мора се намиривати силом. Код данашње свести славенских народа, код јасно признате потребе, да се један од другогa не одвајамо: зар има још нешто, што се разумно желети може? Негујући самосталност и слободу славенских народа ван Русије, Русија би задобила љубав и поверење, што би и по њу и по сав славенски народ могло бити од непрегледне користи, као што би и највећа несрећа била, кад би се и данас крв братска пролевала на рачун правне славе, од које нико никакве хасне нема.

„Облици српског језика“.

Ђ. Даничић штампао је наново своју »Малу Српску Граматику« прерађену по садашњем његовом знању, и надјенуо јој име : »Облици српскога језика.«

Премда се ни ови »Облици«, као и ова његова »Мала Српска Граматика« не могу звати Г р а м а т и к а, јер нема у њима оно што граматичи треба : нема дефиниције о најглавнијим граматичним појмима, нема реда, нема везе, нема цјелине ! Али како Ђ. Даничић у тој својој књизи грађу опу, што нам је даде В. С. Караџић, пропраћа својијем мислима, а нарочито својијем погледом на српски језик са стране црквенога (старокњижевнога) језика : то ја мислим, да ова књига заслужује особиту пажњу.

Прије свега, узгред буди овдје речено, да је од оног доба, када је Ђ. Даничић своју »Малу Српску Граматику« писао (1850.), писато погдјешто о српскоме језику, те и »Облици« његови пунији су у многоне којечему од његове »Мале Српске Граматике.« Тако је он н. пр. примио и ријеч »гменицу« од свога пријатеља Јована Бошковића и турио је

у своје »Облике«, само вели, да би мјесто те ријечи за невољу боља била »засебница«, а не вели зашто ? А ја велим, да је »именица« таман како треба, да се њоме означе ријечи које показују имена ствари.

Кад је Ђ. Даничић примио »именицу«, онда је за чудо, како није из моје »Писменице« примио и то, да први (именителни) падеж није падеж, јер не показује промјену, већ показује кога је рода која ријеч у јединици и множини.

Него ове и оваке погрешке малене су према мисли, која »Облицима« Ђ. Даничић за темељ служи, из које су они и постали.

Сва је прилика мислити, да је црквеноме језику морала бити основа којигод од живијех језика онога доба, а не знамо који ? Који - му - драго : српски допста није ! Јер и по спољноме и по унутрашњем облику своме црквени језик припада прије ма којој другој славенској грани, него нама Србима. Што се у њему и гдјекоја српска ријеч налази, није чудо. Славенски апостоли, проповједајући слово Божије васцијеломе свијету славенскоме, морали су примити по гдјекоју ријеч и од других Славена, која се онеме језику, на коме су слово Божије проповједали, прилагодити могла. Доцније, кад свјетски људи тијем језиком писати почеше, невјешти будући, начинише од свога и црквенога језика чудну збрку, на коју у данашње вријеме обзирати се била би права будалаштина !

Ако је ово истина што рекох, онда је и то истина, да се црквени језик не може узети као вјеран снимак

свију славенских језика, а најмање српског. Али Ђ. Даничић у својијем »Облицима« сасма друкчије мисли. Он и не сумња да црквени језик није старином прави српски језик, па на томе зидајући своје »Облике«, гради од краснијех ријечи српских на-караде! Тако па п. он тамо на стр. 60 и 61, дока-зујући како је српска ријеч п л е т у ћ и постала од плет-о-нт-ј-и с тога, што у црквеним књигама на-писано стоји плеж, а то опет по његовом мишљењу изговарало би се плетонт, вели: »У старо вријеме, кад је тај глаголки облик имао и остале падеже, у падежима за које нема наставка, отпадало му је од наставка нт крајње т, не имајући за собом само-гласног, па се још мијењао и глас, који би тада остао на крају; тако је у првом падежу јед. муш-кога рода било у српскоме језику: моге, боуде.«

Кад би нам когод ријечи српске објашњавао ријечима црквеним, не би му имали шта забавити, н. пр. да нам је Ђ. Даничић у својијем »Облицима« српску ријеч уз-е-ти разјаснио црквеном ријечи вз-ја-ти (= вз-я-ти); па и тада много би корисније било, кад би се садањи живи језици славенски увај-мице један другијем објашњавали. Али тражити потврде у црквенога језика, колико је који од жи-вијех славенскијех језика остао старини вјеран а колико није — то је беспослица!

Најпосле, рецимо да су Срби некада онако го-ворили, као што се у црквенијем књигама пише: од куда Ђ. Даничић зна, да су Срби ж изговарали нт? Зар нијесу могли славенски апостоли изумјети

то писмо, да њиме означе разлику у изговору другијех Славена ? А ако су и остали Славени то ж изговарали нт : онда на што славенскијем апостолима то писме, кад су и без њега могли написати оно што им треба ? Ваљда за то, да су им књиге шарене !

Кад се узме, како Славени јасно, гдјекоји мукло, а гдјекоји кроз нос изговарају : онда је ван сваке сумње, да су славенски апостоли писмена Ћ, њ, ю, ја, љ, њ, њ, ж, љ, изумјели, да њима те разлике у изговору изједначе, те да тиме славенскијем народима олакшају приступ светоме писму, а не да првенство даду једноме изговору над другијем ! Ко н. п. не зна, да Пољаци и сада кажу : б љ н д з е т е, Чеси будзете, Срби будете; Руси и Бугари б љ л (= б љ л), Чеси бил, Срби био ; Бугари р љ ка (= р љ ка), Срби рука ? И баш та писмена најјаснији су доказ, да су садањи живи језици славенски исто тако славни као и црквени !

По ком дакле разлогу и кака невоља нагна Ђ. Даничића, да у својјем »Облицима« одриче вјерност, старину и самостално развијање садањијем живијем језицима славенским ? Или зар он мисли, да у Срба нико о тијем стварима не зна мислити, до једини он ? Ја не велим, да црквени језик није драгоцјено благо свијех Славена : он је то и био и остаје вавда. Но он је огледало данашњијех језика славенскијех, у колико се са њима слаже, али не и уколико се не слаже ! Он је море, у које се сливају бистри поточићи славенски, али не и ри-

јеке! И у толико он је узор свеобимајућег духа славенскога, центрум на коме се народи славенски братски састају и грле!

По овоме нека суди о »Облицима« Ђ. Даничића ко како хоће, а ја му дотле вјеровати не могу, да су Срби икада говорили плетонт, видинћи, моге и друго којешта, и да је српски језик отпао од језика црквенога, докле год он то не докаже.

Севдалије босанске.

Шеноа (Бог да му душу прости!) добар познавалац нашега народнога пјесништва, и сам будући пјесник међу врснијем пјесницима свога доба, веома је бегенисао пјесме Илићеве, као што за живота свога (1860) објелодани у »Вијенцу« у своме суду о »Пастирима« Илићевијем. Биће, да га је онако до усхита занијела »тиха, ведра« појезија, као што Новаковић рече, којано се у истини огледа у пјесмама Илићевијем.

Ма да у основи припада старој школи народнога пјесништва, Илић је свијесни, не слијепи поштовалац народне пјесме. Народна пјесма наша (вели Илић у писму своме) према садањијем потребама нашега народнога живота, нека би и не била идеалом ненадмашне пјесничке вјештине: ведрином својијех мисли, дубином својега осјећања, крепощу и особином својега надаренога пјесничкога духа она јесте и остаје вазда млађахна и лијепа, љепотом које могаще се надахнут доба Омирово и никоје друго те, потоме, она је и поуздани, вјековима освећени темељ нашега народнога пјесничкога храма, у коме би се и млад и стар, и богат

и сиромах, и учеван и неук могао помолит Богу своме а не туђем !

Постанак народне пјесме наше Илић напореда ставља са постанком народнога пјесништва Јеладе. Ево шта он о томе вели : »Балканске клисуре од бир-земана бјеху алка, којом се и у пјесништву, као и у свему другом, надовезива исток са западом. Илијада и народне пјесме наше сведок су томе. Загоркиње из поносне Тракије, однихане у цвијету горском и бродаркиње из божанствене Јеладе, однихане у цвијету морском, у пјени морској, ако нијесу сестре, посестрима су. Туј, под Олимпом, прелећући клисуре ове у поносном лету своме, сађоше оне загрљене у колебу божјака слијепца, одакле нам грану сунце омирске шљепачке љепоте, кроз времена вјечна, на коме се гријаху Вирџилио, Тасо, Петрарка, Макферзон, Шекспир. И тај огањ свети, та ватра жива ето је и сада у колеби трачкога слијепца а у Јелина је неста, ма да једнијем народнијем животом живјесмо од памтивјека ! Па када се на томе огњу светом гријаху онаки великани, што не би и ми ? Тако, да. Ко хоће на харфи, на гулама и шаркији поредити се са слијепцем, ваља му се надахнути дахом истинскога народнога живота, дахом ђенија, којино оживљује и прониче природу из које поста и без које се Богом дана љепота ни замислит не да. Ваља му постанут слијепцем, па ако му је грло поносито и да га натцјева, нека га натпјева !«

Вриједно је овде напоменут, како Илић карак-

терише наше народне еротске пјесме, а нарочито севдалије бега босанскога. У писму своме он вели о томе овако : »Добро је то, те се дјеца првога чојка не поклаше између се прије него се иженише, јера да тога не бјеше, не би данас ни ове еглене било међу нама. Према томе и пјесма од севдаха била би на реду пјесма прва, а она од мегдана друга. И једна и друга пјева се у нас, као и у остале дјеце Адамове. Ама макбул је знати, бива, одкуда то, да баш они, оцаковићи вјере муслиманске, којима од постања мејдан бјеше занат, изнијевши пјесму од севдаха на врхунац досле невиђене љепоте, ни до данас не испјеваше пјесму од мејдана, као што би је испјевао влах Чубро Чојковић, Подруговић и слијепи Вишњић ? или какав шјор Иве Гундулић и фра Качић ? Не мере бит, да и томе, као и свему другом, нема разлога. Послијен ограда на Марици и Косову нацијем оцаковићима, као што нам је свијем знано, не преоста друго, до поклонити се илити мусломанском турбану или тијари папској, и они добро урадише, што одабраше оно прво. Јера под турбаном они са агаларством очуваше и своје племените витешке обичаје и свој лијепи народни говор и учинише те њима прозбори и сам надишах у Стамболу, срцу од свијета, за вријеме врснијех синова народа нашег, свему свијету познатијех Соколовића и Ћуприлића. И ма да им бритка Ђорда засвијетли до Отранта и Ћутука Ћесара бечког, у пјесми им, ето, од свега не оста ни трага ни гласа ! Замјенив часни крст полумјесецом, они и гусле за-

мјенише шаркијом. Да ли с тога, што се под моћном сјени силнога падишаха дадоше на тедарућ више него што им то могаше поднијети према пређашњему своме племићском девету? Или с тога, што им завор бејаше међу браћом величати побједи полумјесеца над својом прађедовском вјером? Било једно или друго или и обоје, празнину ову они попунише неисказаном љепотом својих севдалијских пјесама, у којима се с врха до дна огледа чаробна раскош истока, превејана енском простотом барда!»

Коментаришући овако севдалије бега босанскога, аутор иде даље: »Било их је, вели, а имаде их и сада, који би и у пјесми ради видјет више мудровања а мање пјесничкога заноса, више разума а мање срдачних пожуца. Како кад! Ако је шаркија у рукама каквога оцаковића а не рђе од рђаковића, и у најтајнијим пожуцама срца пјесма ће остат пјесмом, без страха да ћемо њоме утонут у мору брлога свјетског. Прекаљена крепошћу свога витешкога поноса, она ће нас изнад пакла, изнад бијеса свјетског узнијети у седмо небо, у џенет. Оно истина-бог, и нама школницима, којино смо вјешти ухватити мисао у перо, те потање размислити се о ономе о чему смо намени бесједити, овако однегованијем није ласно запјевати севдалијских пјесама а не задријети, као Марково рало у страну. А када нам се на ино не море, добро ти нам бјеше зараније обазријети се и у десно и у лијево за пронаћи дубљи извор, него што га могаше Бранко

наћи на крајевима нашега народнога живота, нашега народнога пјесничкога духа, а ми га ето имадемо у севдалијама бега босанскога, овога прастарог типа племенитије стране народа нашег ! О икиндији, послвијен авдеза и амаза, ако му пројдеш мимо дворе, те ако није што карли, драго ће ти бити послушати га, гдје на докату илити у башти под неранцом, бива, кликће и крепак и чио, и драг и мио, е би рекао и би се заклео, ето га сад баш из Бојке на бијелу лабуду, са стријелом о рамену и копљем убојитим а не са седефли тамбуром у руци.

Ој дјевојко, мој будимски везире !
Ил' си феникс ? Ил' си рајска кумрија ?
Ил' т' је мајка на сунашце гледала,
Кад је тебе тако назли родила ?
Ти се шећеш кано јелен кроз гору,
А да Бог да, да те ловци улове,
Да те мене, сиромаху, поклоне !

Вели да је сиромах. Ну, да ! Пред овакијем будимскијем везирем и бег је сиромах, ма да су му на сабљи, штоно му од баба оста, три камена драга, којано вриједе три царева града !

А Омер, скидајући у ложници бурунџук са лица своје несудженице, гледа је зачуђен те у заносу са њезине невиђене љепоте вели ;

Ао Фато, л'јепа ти си, злато
Моја Мејра није тако л'јепа.
Ал' је Мејра моме срцу драга !

Јера Омер није невјера, и љепота без срца блијед је мјесец према љепоти сунца !

Добри синак нерад будући замјерити се остарјелој мајци својој, хтједе је послушати и обљубити Фатиму дјевојку, ама му се не даде ; учини му се, да га Мејра гледа и туга њезина паде му на срце кано живи огањ :

Омер сједе на шарен' сандуке,
 Сам се свлачи а сам се облачи,
 Сам говори а сам одговара :
 »Сад ће мени моја Мејра рећи ;
 Омер љуби Фатиму дјевојку« !
 »Нећу, Мејро живота ми мога,
 Живота ми и мога и твога
 И нашега првог миловања !«

Ако нијеси познавао бега босанскога, ето га !
 Какав ти је у пјесми, онакав ти је : величанствен у простоти, у љепоти душе само себи раван ! Сиже достојно златна пера Чубре Чојковића и Николе Томазеа !

*

Сарај бегов обично је на његову спахилуку, у селу, на каквоме лијепоме мјесту изнад села, рибјетко кад у равни, као што бјеху двори бега Љубовића. И када је у вароши, он воли горска одседита мјеста.

У Омера, више Сарајева,
 Зелена му гора око двора.
 И у гори зелена ливада,
 На ливади дивно коло игра !

Ех, бива ! Кад бег не би знао што ваља, а да ко ће ? Над оваком љепотом природе и онога што

му је драже од свијета, дјеце своје и своје дилбер-
кадуне, једва ли му је и ценет љепши !

Кољеновић од памтивјека, унаточ господству
и девлету своме, бег оста какавно бјеше и прије
Косова, те када би се поред једне спрегао и са дру-
гом женом, намах би га остали бези испјевали у
пјесми, ма да у књиви написано стоји, да му је (кано
ти чојку мусломанину) слободно имати и више
жена :

Л'јепа ти је у Алаге љуба,
Те љепоте у свој Босни нема,
У свој Босни и Херцеговини !
Залуд њојзи сва љепота њена,
Кад Алага на њу и не гледа,
Већ он љуби Омерово злато,
Којено је у харему расло,
У харему, у кавезу влатном,
Нит' је видло сунца ни мјесеца,
Нити знаде на чем жито расте,
На чем жито, на чем рујно вино !

Е, тако. Јера се ожени и другом љубом, шћери
Омеровом, биједе га да не бегенише прву ! Ама
ко да одоли сили од севдаха ? Чуду од љепоте ?

Што се оно Травник замаглио ?
Да ли гори ? да л' га куга мори ?
Нити гори, нит' га куга мори,
Дјевојка га оком запалила,
Чарним оком кроз срчали пенџер !
Запалила два нова дућана,
И у њима два млада бећара,
И калдрму, куд Абиба шеће,
И мешћему, гдје кадија суди !

Ово није шала, није шуркулија : то је сила голема ! Нека гори Травник, ватром изгорео, е роди такога зулумџара, откаконо ни Абиба нема мира и кадија, у рахатлуку своме, штијући књиге инџијеле, не море да дојде на хесап !

Вели се, да је бег замјенив гусле шаркијом, замјенио и витештво девлетом. Не тако ! И у харему, кано ти и на мегдану ратном бег је бег : витез од витеза, соко од сокола ! Не Венус . . . Дијана урнек је његовome севдаху ! Севдах му је нека врста еротскога епа, у коме се бори витез са витезом, див с дивом. Кад шаркија јекне у рукама бега босанскога, рекао би одјекује бритка Ђорда о ударце топузине тешке ! Добије ли га на мегдану љепота дјевојка, она му је ханума, не добије ли га, она му је барјактар.

Кад Али-бег нови бег бијаше,
Дјевојка му барјак носијаше,
Дању носи свилена барјака,
Ноћу с бегом у душеку спава.
Момци бегу тихо говораху :
»Прођ' се, беже, барјактар дјевојке,
Јер ћемо те сви одустанути !«
Валлах, биллах, а тако ми дина !
Не прођох се барјактар дјевојке,
Ма да би ме сви одустанули ;
Дуга Босна, мени слугу доста,
Барјактара нема до Мостара !¹

¹ Ова нас пјесма подсјећа на ону пјесму маћедонску :

»Ти ли се најде, бре момо, дервен да чуваш, дервен да чуваш, пари да земаш« ?

Тако бег. А ни диклице, ни моме, ни неvjесте
ако га не надмашају у кријепости и поносу витеш-
коме, не изостају иза њ у драгости :

»Љубио б' те, али си малена !«
»Љуб' ме, драги, бићу и голема !
»Малено је зрно бисерово,
»Ал' га моме под гр'оцем посе !«

Е тако узлијеће под облаке соколу на крила
»кумрија рајска«, »везир од Будима« града царс-
вога ! Она га не заборавља ни онда, кадно вјетром
занесен пролијеће мимо њу.

»Драга моја, јеси л' се удала ?«
»Јесам, драги, и чедо родила !
»Твоје сам му име надјенула,
Кад га зовнем, да ме жеља мине !
Не зовем га : »ходи мени, сине«,
Већ га зовем : »ходи мени, драги«.

Исповјест толи тужна и драга ! Цвијет од сев-
даха ! Миомир руже од Цемшида, штоно је са дна
душе своје узабра драгом своме удвиљена драга !

Кажу да је некакав Инђилиз ђаур поредио
пјесму са шампањем, а пјесма ова није шампањ.
То је горска, вилинска вода, којано кријепи а не
мори бону душу ! вино штоно роди на камену станцу !

*

Ево нас под хладником у хану хаџи Мустафе,
на читлуку беге Али-агића. Машалах ! И јест мјесто
за тедаруч, као да бјесмо поручили за њ. За нама
планина, пред нама пукло равно поље, да те је ми-
лина погледати га, а поврх нас дигао се оро под

облаке ! Док се понудисмо ожђелдијом и одморисмо не толико од пута, колико од припеке сунчане, икиндија би и прође. Каук ђул миром мири, а булбул пјева вечерњу пјесму своју ! Из далека чује се лавез паса. Вјетрић пирну са планина те нас и гора разговори соколовим кликом ! С лијева, на пушкомет од нас, на вијенцу горском сједи бег. Испод ногу чадор, под чадором харем. Двоје ђеце играху се на обали крај ријеке Уне, те би се бег и нехотице осмјехнуо гледајући их, како се прегоне и преврћу са јањцима по зеленој трави. Ускогаће и путници из бијела свијета примакосмо га на дурбин од биљура, јера не смједосмо прићи му ближе. Згодан јунак ! Мрка погледа а витешка стаса, да га на Косову не бјеше љепшег ! У руменом мору трепери сунце мајско на заходу своме, те му на витешкијем грудима одсјајива токе златне и алем драги за турбаном зелене емир-свиле. Као див устријељен огњеном стријелом гледа бег у позлаћене врхове гора. Уздах му сјевну под небеса. Кроз урнебес птица и блејање стада шаркија јекну . . . он пјева :

»Тавна ноћи, пуна ти си хлада !
Срце моје, још пуније јада !
Јад јадујем, ником не кавујем,
Мајке немам, да јој јаде кажем,
Ни сестрице, да јој се потужим,
Једно драго, и то на далеко,
Докле дође, пола ноћи прође,
Док пробуди, пјетли вапјевају,
Док пољуби, саба вора буде,
Саба вора, хајде драги дома !«

На глас пјесме изиде из чадора млађахно женско чељаде у џанфес шалварима и кајсерли папучицама : вита капо јела, лахка кано лане, лијена кано лијен дан ! То бјеше кадунџика младога бега Али-агића, као што нам Мустафа рече. Зејна ! повика бег а она му са раширенијем рукама пану око врата. Раздраган пољупцима драге своје, бег запјева пјесму њезине пмењаке :

Везир Зејна по бостану шеће,
По бостану и по Ђулистану,
Мајка Зејну на вечеру звала :
»Хајде, Зејно, с мајком вечерати !«
»Вечерајте, мене не чекајте !
Није мени до ваше вечере,
Већ је мени до мојијех јада !
Синоћ ми је драги долазио,
Чудан ми је зулум починио,
По башти ми зумбул покидао.
Кун' га мајко, и ја ћу га кети !
Стани, мајко, ја ћу започети :
Тавница му моја њедра била !
Синџир алке, моје бјеле руке !«

Лијена, драга Зејно ! Ко ће то боље знати од тебе ? Кажи, имаде ли под небом инсапа жива, којино до суднога дана не би тавновао у тамници тавнијех везира, кано што си ти, Зејно драга ?

Бугари — бугараштице.

Приказивач књиге г. Стојана М. Протића »О Македонији и Македонцима« у 3. бр. »Кола« вели, да се сва мишљења у науци о значењу речи »Бугарин«, »бугараштица« свде у главном на два: једно, их везује са речју Бугарин, те да значе бугарску песму; друго их везује са непознатом талијанском речи, која би одговарала латинској средњег века *bussalare*, *bussam inflare*. Првога је мишљења представник Јагић (Архив IV. 241—242); другога је мишљења представник Даничић (Рјечник I — 714), коме се придружују и приказивач књиге г. Љубомир Јовановић, са познатим речима румунских влаха *bucurie* : радост, весеље, ликовање; *bucuri* (*are, atu*) радујем се, веселим се, ликујем, честитам, које одговарају латинској речи средњег века *bussulare*, *bussam inflare* у који ред иде и наша »Букард«, од букати, бучем (Дан. Рјечник I—772), и букарити, букати се, када букање пређе у свињарију.

Као што се из доведе реченога види, оба ова мишљења стоје једно према другом у супротном правцу, јер су етнографске основе противне, из којих се етимологично значење речи бугарашчица изводи. Даничић тражи корен овој речи међу Латинима средњег века; Јагић — у садањој Старој

Србији и северним крајевима Македоније која се по Мусаћу Арбанасину звала Бугарском, где се — као што Јагић каже, а ничим не доказује, — у 14 и 15 веку најпре у сили јавила народна епика. Али како је Муса Арбанасин под ударцима тешке топузине Сријемца Руварца (Кнез Лазар 128 и 129) на мегдану овом славио пропао : то је и Јагићева кула, зидана на темељу оне Мусаћеве Бугарске, а поткићена бугараштицама, заједно са његовим вајкањем, како је тешко фонетски довести глагол »бугарити«, који је — узгред буди овде речено — кроз два века од Дубровника једва доспео до Црне Горе, од bussulare, отишла у ветар. Остаје нам још, да изближе разгледамо шта Хекторовић, који први помиње реч бугараштицу, о томе вели. О бугараштици, он вели овако : »рецимо по једну . . . бугарштину средњу . . . да српским начином !« Према томе изгледа, као да бугараштица значи причу, а не песму, која прича постаје песмом тек онда, када се искаже у везаном броју, а пре не, као што се и данас обично то тако узима, не гледајући на стварно значење песме. Ако би се ова поставка усвојила, онда из оних речи Хекторовића могло би се извести ово : »Дете да запевамо по једну песму, али песму српским начином, начином народа нашег, а не туђег !« као што је н. п. Гундулићева »Османида«, која би се, поред све своје лепоте и узвишеног патриотизма, по начину певања пре могла назвати талијанском него српском.

Своме доброме досту.

М. А. Р.

Млад живи да пјева, стар пјева да живи. Старцу је пјесма забава, младоме радост.

Из овијех доколица одабери од тога двога што је за тебе.

А пјесма није доколица. Пјесма је ђердан на бијелу грлу млађахне цуре ; перо лабудово за калпаком витеза јунака ; вино, којим се драга душа и срце за онијем што је лијепо и добро ; шербе, штонога, бива, хурије на седмоме небу о Бајраму срчу!

Књигу у којој ти написах ове лакрдије назвах »Дахире«. Насер Един хоџа боље му не би кумовао и да је гдјегођ у животу рахметли папаз Маук, би рекао и би се заклео, да то није качини обруч.

Дахире је — Дахире. Оно, истина-бог, и није бог-зна каква гласба, ама у рукама таквога витеза и полоша сабља добра је. Нека ти је халал ! Звечкај њиме, те се разговарај !

А да би ти дахире одјекнуло као седефли шаркија Бек Маареффа, Боза ефенди вели, да би га ваљало подмазати шербетом оли винцем. Пророк рече : »Шербе вама, вино нама !«, па тако нека буде.

А лијена је, бива, вјера пророкова, јера је у
њојзи пунахно и шербета, и меда, и масла, и сва-
које благодете и доброте и овога и оног свијета !

Сад, збогом ! и да си ми поздраво здрав !

П. П. Ово што иђе, разуми ! Бек Маарефф није
влах ! Бек Маарефф је пјесник фарзистански ; умрије
на триста година послјиен Хедре, кадио пророк
побјеже из Меке у Медину. А Боза ефенди. . . то је,
бива, шехит и на гласу терџуман у Ђурђистану.
Кажу, да је он испјевао у пјесму приповијест ону,
како је дервишбаба Дурдабак из Травника ходио у
Меку на ћабу.

Штиоцу.

Хаадрбаба срета некаквога каписуза, гдје посаше у руци врепца.

»Погоди, је ли ови вребац жив ?«

»Жив је !« рече Хаадрбаба, а Ћулханија притеже врепца руком и показа му га на длану мртва.

Чувај се ускогаће !

Књижевна полемика.

Кумашину с Дрине.

Прије неког времена добих 11, 12, 13 и 14 бр. »Вошњака«, у коме, под насловом : »Књижевност«, некакав мој незнани и незвани кумашин на дугачко и на широко решета моје Дахире, да од њега не оста ни мрве — ућини га, бива, бихузур. Тамо у 11 броју између осталогa стоји написано ово : Да прекопаш, вели, све рјечнице и лексиконе, нећеш наћи ријечи Дахире. Писац је, по свој прилици, хтео рећи : »Дахира (деф)«, па кад то тако рекао није, онда он знаде турски — аман толико, колико и кинески.

Тако вели мој кумашин о мени и моме Дахирету у 11 бр. : »Вошњака«, па онда жалећи и па »Vienac« те о моме Дахирету проговори двије три добре — подвикује овако : »Еј, ви Хафизе, Фирдузија, Ебул-Фариде, Набија и стотине други турски и арапски пјесници и прави познаваоци источнога чара ! Дође вријеме, да и Јована Илића примите међу се као познаваоца источнога живота, да га узмете у крило као свога колегу.

Турфа посла ! Да пије по Богу и св. Јовану,

бих ти, кумашине, са ових твојих ријечи, вратио кумство назад, па како ми Бог да. Умјесто да речеш Хаф'зу да сврати амо к мени, те да при чаши руменике проегленишмо онако мало по нашки а ти ме, кума свога, шаљеш тамо к њему у гробље. Бог с тобом ! Иђи ти тамо, ја нећу.

Што ми приговараш за Дахире, немаш право. Ја ону књигу нијесам писао за Турке Османлије, већ за Србе мусломанске и православне вјере. Па кад Срби све три вјере не веле : »Дахира (деф)«, онда је 'нако, како је тамо написано у књизи. А да ли се они свети људи и пјесници, које ти тамо горе напомену, превртоше по четири пута у гробу или по три пут, када чуше да ћу им ја доћи у походе — то ти знаш.

Криво ти је што су Османлије провикани као барбари и противници свега што није мусломанско. А дина ти, кумашине : ко написа ону бруку тамо у »Вошњаки« на ме и на моје Дахире, кад велиш за се, да си проста босанска глава ? Да није оно урадно какав Османлија или какав Јахудија на твој рачун а за свој цеп, како би се моје Дахире забранило за Босну и Херцеговину пошто-пото ? Виђи га, душе ти, како парла у 12. броју »Вошњака«, као да му је нека испрела језик од пипе. »Шта је, вели, писца нагнало, да се омахне о шербе, о седмо небо, о хурије, о барјам — лахко је погодити. Да није (као што јест) неодољиве фанатичке мржње, не би ту било говора о тим мусломанским светињама. Писац се позива на некаква идеалног Бек Маа-

реџфа и Боза ефендију, те да је он рекао да се Дахире подмаже шербетом оли винцем, да боље звечи; јер, каже, да је и пророк рекао: »Шербе вама, вино нама!« Добро писац зна да пророкова вјера и сам пророк забрањује вино; али њему се прохтјело спрдати туђим светињама«.

Шта ме је нагнало? Ево шта.

Једне лијепе зимске вечери нас два ђафира, Боза ефенди и ја, свратисмо у кафану код Анакија Македонца, прозваног патриоте от село Магарево. Са нама бјеху и два мусломанина, један шехит, други сунит, те када први приста са нама у рефену, други гледаше на њ попријек. Боза ефендији, који баш тада бјеше уз Дахире развезао некакву згодну арабистанску севдалију, то се учини криво, те подвикну патриоти: »Зар не знаш, да сунити не пију вино? Шербе амо, аман оно, што га хурије на седмоме небу о бајраму срчу!« Тада сунит устаде и рече: »Људи, браћо! Ви добро знате, да ни хазрети Алија, зет пророков, ни Хафиз, на гласу пјесник Фарзистански, нијесу мрзили вино. Идем и ја за њима, па како ми буде!«

Не знам да ли у Курану изреком написано стоји, да је муслиманима забрањено пити вино, а добро знам да и у муслиманским светијим књигама написано стоји, да ће се оног свијета о кијамету гледати па добра дјела а не, шта је ко на овоме свијету изио и попио, те по томе судим, да је она забрана више као нека хигијенска наредба за ови свијет а не догма мусломанском дину, као што ни нашему

дишу није догма пост и молитва, ма да у Еванђељу изреком написано стоји, да се гријеси конабе постом и молитвом. А Бек Маарефф и Боза ефенди нијесу идеална лица. Бек Маарефф је (ка што је у Дахирету написано) пјесник фарзистански, који је умро на триста година послје Хеџре. А Боза ефенди ето га сад баш дође из Ларистана преко Ниша у Београд, жив и здрав као срндаћ ! Дођи и виђи, ако не вјерујеш куму своме !

Каже да се покавио са Ешек Мирзом, што му је отео некакву дахирцику и одвео је у свој харем.

Не знам да ли ти или онај Османлија и Јахудија, што до тебе стоји, те му је прирасло за срце

— — — — —
 амаи неко од вас тројице бихузури ме зорли у 13. броју »Вошњака«, велећи, да сам ја оном књигом хтио поругат се Исламу. Боже сачувај и не дао Бог ! него сам оном књигом ишао на то, да се једаред за свагда погом за врат стане тој отровној гуји, мржњи због вјере, која нам је од Косова удробила у крв, и која, ето, ни данас не престаје, на бруку и срамоту свега разборитог свијета ! Био вјере које му драго : ко прочита ону књигу с краја на крај, даће мени за право, а теби, Османе што остане. Није истина да сам ја измислио ону причу о калифи Беамрилаху ; она је извађена из хисторије те, по томе, не може се рећи, да је без икакве стварне вредности.

Још ми се тамо у »Вошњаку« запреда за пјесму:

»Алах икбер !« и драму : »Караван«. Ево шта се тамо у »Вошњаки« о томе вели : Да некали сав гњев, узео је писац ријеч »Алах икбер«, те је и под тим насловом испјевао једну пјесму, као и ону под насловом : »Биемиллах«, коју је можда од Косова штедно, којима је пјесмама главна намјера претресати свеца и све друге мусломанске светиње најпрезирнијим тоном, а није им намјера сама пјесма. Ето у пјесми »Алах икбер« истиче се борба између пет жена Мухамедових, а у драми »Караван« узео је писац за предмет — дакако опет свеца Мухамеда, Зејнабу, Хатуџу, Сару и некаква духа. Откуд баш да он дође на ту мисао, те да он напише драму и уплете нашег свеца у њу ? Одкуд баш да он дође на то, код толиких немачких и француских писаца ?

Нутоде ! Ама кажи му, кумашине, дина ти, да ја то нијесам измислио први. Нека ђафири иду у ценом, и 'пако пијесу ни за шта : Ето му Набија, где вели, да лаже ко каже, да је Исанејгамбер ваекрсао из мртвих, па га до данас нико за то на-карао није. А ето ни у народнијем пјесмама свеци се, па ни сам драги Аллах не остављају на миру :

Вино пије светитељ Илија
И са њиме свети Пантелија.

Не погибе јунак на мегдану,
Ни од копља ни од бритке Ђорде,
Већ од Бога, од старог крвника.

Овако ствар стоји, а »Вошњак« море говорити, што хоће : двије му воље а четири ћуди !

Сад с Богом, драги кумашине ! Халали и нек
ти је халал ! Реци тамо томе до тебе : ако је Срб
мусломанин, нека се угледа на старе своје ; и њи-
хова је сабља на Косову спјевала противу Осман-
лија кâ и наша ; ако није, нека се не мијеша у туђа
посла. Велиш : »Пиши, куме !« А како ћу писати
код оваке работе. Шејтан ни оре ни копа. Хоће на-
шијем рукама да нас туца у главу . . . ценабет !

О српском књижевном језику.

(Отворено писмо уреднику „Српског Прегледа“).

У вашем чланку, под насловом : »Српски Књижевни Језик« наштампаном у првом броју »Српског Прегледа«, ви сте изнели две ствари, да би указали на потребу њихове расправе. Те две ствари, то су односи књижевног језика према народном говору и јединство његово.

Може бити, но ја не верујем, да ће се у данашњим приликама далеко позванији од Вас, људи од струке, одазвати овоме вашем позиву, — просто зато, што је питање решено једном за свагда од великана у овоме послу, према којима смо (као што рекосте) ми сви, колико нас има званих и незваних, мали и ситни, да би од наше стране овоме већ једном за свагда решеном питању могли шта допринети, било за или против, а оно је решено тако, да се од јужног, источног и западног дијалекта узму за књижевни језик прва два, а коме је угодно може књиге своје писати и на трећем дијалекту, пошто у нас дијалекти (као што је то случај у других народа) и пишу управо дијалекти, него просте варијације самогласника ије, е, и, онако, као што је то било и у старих Јелина, те би тога ради

јединства књижевнога језика у својим књигама писали, где треба нарочито писмо и место е или и према коме је за исту потребу створено и наше ђ.

Друго је питање : ко је први у нас Срба почео писати говорним језиком, да ли Срби источне или Срби западне вере? По Вуковом »Ковчежићу« то је питање решено у корист Срба западне вере, а ко зна, можда ће од некуд и која повеља силнога падишаха Сулејмана Великог, из времена Соколовића, и Сулејмана II, из времена Турпилића, искренути, којом ће се доказати, да су Срби муслманске вере пре нас Срба православних писали говорним језиком српским.

То је, што би се узгред могло рећи о ономе, чега се ви дотакосте у вашем чланку, под насловом : »Српски Књижевни Језик«. А пуризам, који је у нас у књижевном језику почео преовлађивати, то је магла која ће отићи онамо, одкуда је и дошла . . . у понор наше високе и дубоке политике, када се Атићани опамете.

Некоја о Бранку.

(Уреднику Бранкова Кола)

Прво писмо.

Господине,

Писмом својим, што ми га посласте на Богојављење, Ви тражите од мене коју песму, чудећи се, што ме као првог и најбољег из Бранкова кола нема још у »Бранкову Колу.«

Бранково коло ! Да ; ама шта Ви то хоћете да разумете под овим именом ? Верујући да Ви под тим именом разумете оне, који се у своје време узимаху за Бранкове песме, бранећи их од напасти, било пером или иначе, ево Вам шаљем неке податке о судбини Бранкових песама овде у Београду, када се први пут појавише на свет, а за песму . . . даће Бог здравља ! Прошло је време моме певању. Утолико, писмо Ваше добро ми је дошло, те ћу том приликом да скинем један терет с душе, да га са собом не бих однео у гроб.

Види му се, мријет му се неће,

А јест нешто, што га напр'јед креће.

То је оно нешто, што ми даде снаге те узех перо у руке да ове податке напишем. Но пре него бих

приступило к послу, ваља ми што рећи о своме првом састанку и познанству с Бранком. Тако, када сам из Прашове преко Татре и Жилине (где сам се познао са Одом), па водом на сплаву до Трнавe (где сам се познао са Павлом Поповићем) и Пожуна (где сам се познао са Штуром, Милетићем и Богобојем) Дунавом дошао у Беч, ту ми у Бечу рекоше К. Богдановић и Д. Медаковић, да не идем у Линц, зато што је тамо скупље живети него у Бечу, те ја најмим стан у главној улици на Ландштрасу, преко пута од »Златне крушке«, таман на средини између Вука и Бранка, који становаху у споредној улици, позади мога стана: Бранко на једном, а Вук на другом крају идући граду, ближе моме стану. Као добре комшије ја и Бранко брзо смо се познали и нисмо се свађали, биће зато, што се тада као сада не бесмо наједначили са Циганима; а са Вуком сам се састајао као српски лицејист у Србији, када би он са Ковиљачке бање или са пута по Србији свратио у Београд.

Оволико, што се тиче мога првог састанка и познанства с Бранком. У два маха нашега првог састанка Бранко ми давао неке своје песмице, да их пошљем Т. Павловићу у Пешту, код кога сам ја тада био у гноди, но он их не хте штампати. Бранко би чешће долазио к мени, ваљада с тога што беше млађи, те би разговарали о народним песмама и обичајима у Србији, и о налету браће наше испрека, који пошто-пото хоће да нас стрпају у швабеће плундре, као да је памет у плундрама и турским чакширама с туром, а не у глави — управо

који (ка да их је неко најмио) иду на то, да нам и оно мало образа смакну с лица, што нам је остало од Турака : да нас изобразе а не да нас образују, као што је то радио пре њих Доситије, Стратимировић, Рајић, Мушицки и многи други, док се у Границу не беше увукла мађарска слобода. Такве приче Бранко би радо слушао, те би од њих градио стихове, које би ми у концепту читао, па би онда једном мирном улицом, поред дворца некаквога негда бив. посланика руског у Бечу (заборавио сам му име), ходали до Дунавца, према »Златном јагњету« и Метеловој кавани, и кад год би туда с Бранком пролазио, некако тако ми је годило, као да сам међу трмовима и ливадама више сопотске бујне чесме и механе испод Космаја.

Када бих сустао од посла помажући се Курцбековим речником (јербо тада не беше другог) при учењу Лихтенфелсова морала, намах бих отишао Бранку, да ме разговори својом шалом и својим лепим певањем народних песама, па би од његове куће право на то место у шетњу. Код куће Бранко је увек био под фесом, са турским чибуком од по метра у руци, и тада бих га звао Дудуклијом, ма да сам и сам носио на глави дудук и дугу посувраћену косу до рамена, као и Бранко. А Штура бих за оно месец дана, докле сам се бавио у Пожуну, и у кући и ван куће вазда виђао под фесом, да не говорим о Вуку, који ни у Друштву српске словесности не би скидао феса с главе. Сада је то, дабогме, ситница, а онда је била голема крупница, или, као што би Чубро рекао,

»великачка маленкост« — видни знак борбе удруженог славенства противу културе швабеће.

Штур је био растом виши и стаситији од Бранка, више плав него смеђ, а Бранко је био више црномањаст него смеђ, оба ликом подједнако пријатна и лепа, да не знаш коме би се пре приволео, да ли Бранку или Штуру. Ама их је оба и стасом и лепотом надмашио Чајић, са кога се лепотом могао равнати само Раде Његуш, за киме би, рекао бих, ваљ Беч трчао да га се нагледа, када би бастајем бечким, при првом доласку своме у пратњи Милорада Медаковића, при другом у пратњи Зега пролазио у црногорском оделу са опанцима на ногама, са сабљом димишњијом о пасу, са огрнутом ђурдијом црвеном на леђима, под фесом или калпаком на глави.

Нота бене. Једаред, на позив Вука одем са њиме у Гргићеву Славенску кавану, у споредној улици, преко пута од Стефанове цркве, идући од царева двора на лево. Кад тамо, пуна кавана Пољака, Чеха, а највише Хрвата, као да су знали да ће Вук доћи, и ту сам први пут видео Чајића, Мажуранића, Мирка Боговића, Августиновића итд. и неке виђене Чехе и Пољаке, којих се имена не сећам. Ама Чајић је био најлепши међу свима, у карпузли (првеним) чакширама и фермену, са зеленим кадифели џемаданом на грудима, са фесом на глави и свиленим цариградским траболозом по среди, тапахан и висок као горска вила — прави босански бег! Када видеше Вука, сви се прибраше к њему и зацакаше, да

их је било тешко разумети, и сви говораху српски, ако не боље, не горе од Вука.

Довде о томе. Сад нам ваља прећи на податке о судбини Бранкових песама у Београду, када се први пут појавише на свет.

Друго писмо.

После Даничићеве књиге Рат за српски језик, књига Бранкових песама ужурбала је нашу читалачку публику толико, да се предвиђала борба на живот и смрт, па је и влада морала обратити озбиљнију пажњу на то. Док је директор гимназије и аутор књиге Теорија поезије¹ својим громопуца-телним критикама грмео по новинама својом ужасно научном снагом, бацајући анатему на Бранкове песме — паједаред, влада забрани Бранкову књигу. Да и мени то не беше право, утолико мање, што сам сву ту ларму сматрао као освету за претрпљену самртну поразу од стране Вука Друштву српске словесности, разуме се по себи, пошто сам и сâм заједно с Бранком припадао колу Вукових поштова-лаца. Држао сам, да је то тако влада урадила због оне раскалашне строфе на крају, у песми *Враголан*, што сам и сам замерао Бранку, када би ми своје песме у рукопису читао у Бечу, и он ми је тада обећао да ће ту строфу заменити другом. Али сад, шта да се ради? Како беше остало неколико комада од

¹ Ђорђе Малетић. — Ур.

књига, што ми их Бранко пре забране послао из Беча, прво однесем Стејићу једну, но он је не хте примити из тих истих узрока, због којих сам и сам био противан књизи ; од њега пошав кући, свратим се узгред Баталаки, тада бившем министру Правде, коме је (узгред овде буди речено) Чубро Чојковић у својој Србијанци посветио једну песму, која се почиње овако :

О Лазаре Арсенијевићу,
Степенита слова и мишљења,
Што кубурам' српском принцу претиш.

Како беше време ручку, он ме заустави на ручак, и ту смо се више свађали по ручали, док у по ручка скочи старац, и докопа некаку књижурину из библиотеке, која му стајаше за леђима са тврдим укоженим московским корицама од дрвета, и рече : »Ево, шта вели Карамзин.« При помену имена Карамзин, ја претрнух сав. »Е мој Бранко ! пропадосмо и ја и ти.« Читајући из књиге зло од горега — какви треба да буду списатељи, када наиђе на став, да у вештини не треба гледати на то, шта ко описује, но како описује, ја скочих и повиках : »Ето, видите, да ја имам право !« Па се опростих с њиме и одох кући. Опако ердит што остах гладан, и радостан што добих победу, да бих се осветио и њему и Стејићу, седох и написах ову песму :

Дивно ружа напустила,
Сред баштице, крај потока.
Ту долази млада мома,

Пак је ружи бесједила :
»О ружице, драго цв'јеће !
»Кол'ко с' драга и лијепа,
»Још да није трња твога,
»Све би моме с тобом цвале
»За калпаком Краљевићу,
»На грудима Обилићу,
»На крилима Крилатићу !«
То говори млада мома,
Па узведе оштар ножић,
Те посјече ружи трње,
Увену јој цв'јетак мили.
Проговара дјевојчица :
»О ружице, добро моје,
»Ао главо, туго моја !
»Да гдје ти је памет твоја,
»Јер вољеде бодље цјепат,
»Но мирисат дивну ружу ?«
Мирис руже лак је лахор,
Што с' у ведро небо диже !
Ко ће кварит ред природе ?
Ко л' наметат оков духу ?

Сутра дан, када сам отишао у Совет (а био сам тада практикант у Совету), дадох у рукопису ову песму Стејићу да је прочита и припретим му, да ћу је дати да се наштампа у »Подунавци«. Он се насмеја и прочитавши песму врати ми је натраг, узе акт, који ми је дао на преписивање (он беше тада главни секретар у Совету) и препис, па оде у своју канцеларију.

На дан два после тога при изласку из заседања сврати се к мени у канцеларију Ћнићанин и одведе ме са собом својој кући на ручак. При ручку

ја му стадох хвалити Бранка и кудити владу што му је забранила књигу »Али он грди правитељство !« Он устаде, донесе ми из друге собе Бранкову књигу, отвори је и показа прстом место (а тада је Књићанин почео учити читати и писати), где Бранко позива Симу, да громом удари гују што се савила насред Београда, те пије крв народну. Ја му тада прочитах целу песму, и кад он виде да није тако, повика : »Енеде ! А нама је Танасије Николић читао ту књигу у конаку пред Кнезом, и казао нам, да то Бранко грди правитељство !« па ме при поласку замоли, да му пошљем дваестак књига. Ја му послах тринаест, јер не имадох више.¹

¹ Биће да је то учинило, те је скинута званична забрана у Србији с Бранкових песама, што је Књићанин, као тада у двору *gratis* persona, тих тринаест комада Бранкових књига поделио важним личностима од утицаја на Двору, па се видело што је у истини.

Моје познанство са Милетићем.

За време мога бављења у Пожуну, а то је било с јесени 1845 године, први пут сам се познао с Милетићем у Друштву српске омладине. Он је био председник тога тада најславнијег збора у народу нашем. И није било кога, који би га тада у томе послу могао заменити (разма Штура, када би као почасни председник дошао у седницу омладинску), ма да је онога доба међу омладином било веома даровитих, виђених, добро васпитаних интелигентних људи, — цвет српске мисли, српског духа. Девиза тога друштва била је : »Не дајмо се !¹ И то је било добро !

¹ Друштво се то звало »Слобода«. Још 1872/73 год. трајало је на реформатском лицеју у Пожуну. Председник је био повереник професорског збора г. Лишка (Словак, добричина као што уме бити добра словенска душа), а тајник је био старешина друштвени од стране Ђака, које се старешинство као и тим манифестовало, што је био још један нижи часник перовођа, да води и саставља записник, док га је тајник потписивао, (чини ми се с председником комесаром). »Слобода« је имала библиотеку богату књигама особито из четрдесетих, педесетих и старијих година, које су гомилама слали родољуби друштву на поклон (особито их је много поклонила била Иришка Читаоница). Исто је тако имала и лепу збирку писама виђених тада људи у српству и словенству. Друштва тога сада и нема више ; или је забрањено (што је лако могућно), или је престало, јер су и Срби престали долазити у Пожун, кад је потам-

Сећам се, да је тада једне прекрасне ноћи, у друштву интелегентних младих словачких патриота била величанствена бакљадама осветљена забава, где сам позван био и ја. Било је то у виноградима по-жунским. Председници су били Милетић и Штур. Кад су могли буршеви да пале буктиње народне свести своје и својих Маџара на пламену Москве, зашто не бисмо и ми ?

Маја месеца 1847 године, када сам се враћао и провео у Пешти неколико дана, састајао сам се с Милетићем у Текелиануму и иначе.

Када сам 1860 године био дошао у Нови Сад, ради штампања моје »Српске Писменице«, свадили смо се зато, што је он тада држао страну кнеза Милоша, кога су партизани од 1842 године, испод руке са госпојом Анком на челу, наговарали да мења Устав, како би га на тај начин завадили са Султаном пре него што би доспео утврдити се у свом положају. — То је било у редакцији »Српског Дневника«, где сам застао с њим Јована Ђорђевића и Ђоку Даничара за једним столом. Тако смо се свађали до ручка. И Ђорђевић је држао страну мени, а Ђока је ћутао. Па онда Ђорђевић пође са мном да ме испрати до »Камиле«, где сам био становао.

Од оно доба па до данас нисам се састајао ни с њиме ни с Милетићем.

нео стари углед Пожунског лицеја (што је исто тако могућно), а лепа збирка књига и писама ваљда је у Лицејској библиотеци. Вредно је било о тој негда славној дружини срп. омладине написати коју; ваљда има још кога од старијих, који би то могао.

Уредн.

Гдекоја о Чубру Чојковићу.

Када се човек за младости навикне чему, онога не оставља до смрти. С тога се у нас Срба вели : »Наука је једна мука, а одука двије«. Ђуро је јужнијем говором писао као да се родио у Рисну оли у Тршићу, а када би он исти читао то што је написао морао би човек, вичан јужноме говору, затиснути уши од страха. С тога су Нијемци право имали, што су Шилеру забранили читати своје умотворине пред њима, који се ни под старост не могаше навићи саксонскоме (књижевном) дијалекту. Друго је мода, она иде за вјетром. За вријеме свјетскијех капацитета у познавању књижевности европских народа, рецимо, Копитара и Добровскога, (да не помињем Вука), ми Срби држасмо, да над Чубром не има пјесника. А сада ? Једва га знамо по имену, а ни гроба му не знамо гдје је, да би му над гробом, код овога свега јада нашег, могли бар за покој душе уз молитву прочитати ове његове стихове :

«Та слит ћу се у тучана кипа,
Штит и копље у рукама држат,
Чуваћу те на твом гробу вјечно,
Кано т' дику и Србинства слику !»

«Откуда то, не ако отуда, ште се данас намножило толико књижевника који пишу источнијем говором, те својом гомилом претежу сваки разлог, да је подједнако лијеп и источни, (Бранко), и јужни, (Љубиша), а не с тога, што је Чубро претрпан турскијем и словенскијем ријечима, о чему други пут, ако дадне Бог здравља.

*

Ако је Коран постао прије вијека, с вијеком ће и престат т. ј. остат ће до вијека. То је : дашто ми ти дашто. Нашто говорити оно што није за разговор ?

Чубро је тежак за разумијевање :

»Нај, Европо, Радаманта родша
Кључе Ејак, а рјешавај Минос«.

Преврни два три листа митолођије, па ће ти бити лако. Зар је Чубро крив, што смо се ми навикли на чорбу као крезуба баба ?

»Ноћ лежи на мору, почиње рика вјетрова. Погле, они подижу облаке и помамили су се по мору, оно се пјенуши, ту је већ бура. Ха, како су се таласи помамили, како своју пјену као бесомучни бацају у вис, муње сијевају по њихним леђима и обасјавају ужасно позорје. Боже, ено једне лађе !«

Тако пјева Геснер, а то исто овако пјева мрки звуче из горе зелене, голаћ са Мишара, Чубро :

Спиње море часом побнјеље,
Бездна свијем усклокота паклом,
Дна пијесак воду замјешује,
Сви ко једни рикну вјетри ждрелом,
Од хуктања с' ухо заглухнуло,

Тице зрачне занијемиле су,
Нит' леткају, нит' водом пливају,
Вале оркан сам кô брда диже,
Сви су краји св'јета угрожени,
Небо, земља и сунце прождрено,
Сав се ваздух у облак згуснуо,
Кроза њ муње пролијећу љуте.
А гле лађе на пучини морској
Кано празна премеће се тиква — (итд.)

И чорба је добра, ама од чорбе шта друго и море-
бити до чорба? Крви нема и Турци су баталили
чорбу, откако их Марко научи памети. Од тог доба
Турци осташе јунаци, а њихов Султан — Алахов већил:

Цар честити, Отманов потомче,
Громска муња азрети Алије,
И буздован свеца Мухамеда,
У Цариград сјео те царује,
У Цариград, срце од свијета,
У Цариград, свијета престоље,
— — — — —

Бог на небу, на дивану своме,
Што сабети, што ли намишљава,
Султан-цару кано т' свом већилу,
Ам' на земљи даје извршити.

(Па зар није тако?)

Клики, вило, не умукла нигда!
Грлом стреси све сјајније зв'језде
И ђинђухе из кумовске сламе.

Ако сад која фрајла у Новоме Саду и не зна шта
су то ђинђухе, нека припита свога баба и свога ђеда,
штоно Чубра својим рукама изнијеше у Будимској
шуми, на брдо, прије 60—70 год., док им још не бје-

ше дотрајало крви маћедонске, те га ондје вјенчаше неувелим вијенцем ненадмашног пјесника српског и лијепом цуром, кумријом рајском од Будима града царевога,¹ јера већил већила Божјег владаше тамо преко сто педесет година, и отален пође с војском да прегази преко Беча и напоји хата пред Златнијем Прагом. И да се спреда Бакић са својијем Маћедонцима а са страга Собјески, са својијем Пољацима не избечише на њ, како силан и бијесан бјеше, то би и урадио, да ту не пуче колан свечевој кобили, те он стрмоглав с разбијеном војском право побјеже к Биограду, кукајући и јадикујући овако :

Бели Бечу, не бечи се на ме !
 Ако сам ти бедем бастисао,
 И на цркви куле попалио,
 Добар сам ти шићар оставио :
 Све наџаке од жутога злата
 И миздраке од сребра бијела,
 Бритке ђорде, сабље димишњије,
 — Свака вреди три стотин' дуката —
 И топове, љуте баљемезе,
 И захире што је од потребе,
 А ђуркове куном постављене,
 И аџемске свилене саруке,
 Поткићене драгијем каменом,
 Разма блага што остаде пуста,

¹ Омладина онога доба била је толико одушевљена Симиним ђенијем, да је своју љубав граничила до обожавања. Кад је Сима дошао у Будим, Срби су га извели у шуму, где га венчаше венцем песничким. Ваља читати о овоме Јаше Игњатовића (у 1. књ. његових Дела) : Три српска списатеља. Уредн.

И цареве хазне и џебхане,
А — тако ми дига и имана
И свечеве на сред хабе браде ! —
Неће проћи ни година дана,
Окупићу војску од мегдана,
Све по избор љуте јаничаре,
Токалије и Анадолије,
Што имају добре бедевие,
Па прескачу коње и јунаке,
И миздраке вите, убојите,
Прескочићу бедема од Беча,
Ухватићу бечкога ћесара,
Русу ћу му укинути главу,
И однијет цару од Стамбола,
Темена ћу пред њим учинити :
»Алах, Алах, милом Богу хвала !
Ето главе дин-душмана твога !
Па сад више нејмаш ни једнога !
Довлету ти ђаурлук се клања,
Од истока до запада сунца !«
То говори цареви везире,
А не вели Туре, ако Бог да !
Кано што му ни помоћи неће,
Док је на ми рамени главе,
И док нам је крста од три прста.

И да се Бакић са својијем Србима Маћедонцима и
«Собјески са својијем Пољацима из Беча не избечише
на њ, ко зна, можда би се још онда испунила она при-
повијест, да турскога царства нестат неће, докле не
напоје хатове своје пред Златнијем Прагом.

Шта л' би рекô Ахилесу древни,
Богосине и свепоспјешниче,
Да си откуд сјећао се Бање,
И допадô игре с' надгледати

Ратоборних Србаљ и Турака ?
 Само б' ти се срце раздрагало,
 См'јестјати га не б' ти могле груди,
 Језику б' ти с' омакнуле р'јечи :
 »Право, Вељко, Вјечитога љупче !
 Тако негда Пелеид је трко
 Кроз Тројане л', вјечно л' Илијадом,
 Мухама му врази се чињаху«.

»Гле, та 'вође има и древни (него, ваљда : стари) и поспјешниче, а у претпоследњем стиху на крају ни смисао није довршен, вјечно л' Илијадом !!?«
 Тако би рекао сада какав фрајлић пјесник, што извлачи на чекрку из рупе нашега Немању, ваљда да се пробуди већи ефекат. А оваквих србастих Срба није било, када је Чубро на хартији од изгорјелих фишека на Мишару писао своју »Србијанку« :

»Па тко бити царем у Стамболу.
 Ја ли ? Ти ли ?« Прозоровски рекне
 Југовићу, српском посланику.
 »Ја ! Срб ? бити, ви својег имате,
 Царство веље и државу силну,
 У којој-по не заходи сунце !«

*

»Чубро руши и ствара !« вели Мицкијевић.
 И море му бити, јер је силан као и они што их пјева :

Ах Рајићу, вожда барјактару,
 С неког доба јера помахнита ?
 Јер ста копат а ноктима земљу,
 И со у њу мјесто жита сијат ?

— — — — —
 Склони с' Ђоко у самоту честе,

Изван свега множествена друштва,
Разагледѡ по небесам дивност,
Сву ноћ читѡ из чудеса чуда,
Ничем краја кано ни почетка,
И мртвило текар васкрсење.¹

— — — — —

Љуто купе сва Бугарска земља :
»Душе вам се за ребра припекле,
»Божијега не виђеле лица !«

»Ах Фатимо, једина у мајке !
Биоградко, само себи равна,
Опрости ми . . .
Што се десих тад на војсци худној,
А не б' тебе растргнули зв'јери,
Узбјеснивше бећарине стрвне !
Све бих за те и сам себе дао,
Прије б' умро нег' те упустио,
Да се скончиш на мрачну ми тугу,
Коју м' већ да зора у вечерња
Разагрије и са срца свали
О последњем живота поздраву !«

*

Ни Вељку Чубро не прашта кад учини какву
будалаштину. Када се међашила граница према Ви-
дину, Вељко се нешто поцевеља са Турцима, те умало
не послјече Јурук-барјактара :

¹ И сада се може наћ гдјеко, те вели, да ово пет шест
стихова више вриједи но сва Теорија Поезије бившег ди-
ректора гимназије Београдске, познатог славног пјесника
Апотеозе. А голаћ Зека буљукбаша, валах и билах, ни знао
није шта је то Теорија Поезије, када је почео писат »Срби-
јанку«.

»Смрзао се Јурук-барјактару !
..... свјема бјеше тешко,
А најтеже руском посланику.
Ама шта ће с' неокресан глогу,
Кад је влакна ц'јепат не свикао ?«

а Вожд, када је чуо за то, грохотом се насмијао ;

»Хоће Вељко, што посинак ми је !«

Јербо да није оваковијех неокресанијех глогова било тада, чиме би се ми подичили сада ? И како би Чубро испјевао Србијанку ? Од овакијех неокресанијех глогова и Чубро није одмакао бог-зна колико. Као и Вук, књигу је научио негде у џагари, у каквоме манастиру, гдје јејина хухуче по сву ноћ и дозива мрко-зелена вука из горе, да и он запјева коју, а џагара била је на четири растова ступа од растових брвана ужљебљена, шиндром или сијеном покривена зграда. Кака школа онака и кућа : наред куће ватра на земљи, а на ватри два-три грма, како их је Бог дао, а над њима котао с млијеком или водом висин о веригама, у оцаку распаћен крмак, те се суши за пастрму. Уврх ватре сједи домаћин на ниској троногој столици, у краткоме гуњу до кука и чакширама од сукна, притегнут тканицама и силахом, на глави фес или шубара, »а с опанцима он се и родио«.

Када би му се увратио у кућу какав знапац или гост са стране, посадио би га уза се и понудио пљоском старе шљивовице љети, медљаницом зими, и гледали у ватру, како ћуџори. Ужичка лончина, дебљином, су два прста, напуњена киселим купусом, пастрмом

и сланином, до врха обложена живом супрашицом, ћуџори, као да ћуриће ваби, а редуша би на другој страни мијесила хљеб у наћвама и претала га у ватру, или би у мљечару сређивала сир и хранила живину по дворишту.

Из овакве куће изишли су они што их »Србијанком« обесмрти Чубро. А сада к ствари :

Када би Сарајлије, уз припомоћ свијех нас, могли откупити какав повећи простор на Горици и ту оградити капелицу од дасака, куда би се о Тројичину дне састајали и кољивом понудили у спомен свога и свега српства ненадмашног пјесника Чубре Чојковића Сарајлије, — њему и његовој Пунктаторци добро би било. Па кад би се на оном мјесту, гдје су прије 60—70 година Војвођани овјенчали бесмртнијем вијенцем ненадмашног пјесника српског, ставила мраморна, троугла стијена са вијенцем, у средини кога стајале би ове ријечи: *Чубри Чојковићу пјеснику Србијанке* — добро би било.

О имену српском.

Срб (Србин), реч је татарско-туркменско-персијска, и значи »Сербез«, слободан. Тако се у старо време звали народи иза р. Сербендарије, који нису плаћали харача ни хану татарскоме ни цару персискоме, према чему прилика је мислити, да је то име постало отуда. Друго је питање, откуда да на Србима то име остане, кад се зна, да су и други индо-европски народи, идући у Европу, пролазили туда, пошто је то једини друм, којим се и сада на копну иде поред Кавказа од Каспског до Јадранског Мора ?

На то питање не може се друкчије одговорити но тако, да су Срби морали вековима живети на простору иза р. Сербендарије не чергашки, селећи се из дана у дан с места на место као Цигани, Киргизи, Калмуци, него да су живели животом државним, док је то име истоветним постало са именом народа, који се и сада зове тако. И Срезњевски не би далеко био од истине, велећи, да народи словенски онога доба другог државног имена имали нису, до имена српског. А што то у књигу записано није, биће зато, што је Дарје Хистасп, прелазећи с вој-

ском преко Јелиспонта, долазио до Танаиса, даље не; а Јелини, приковавши Прометеја за Кавказ, вратили се Црним Морем у Јеладу, држећи, да иза Кавказа нема света, као што (по њиховој памети) није тада било ни земље иза Ираклијевих Ступова. Само тако могли су Срби иза Кавказа, иза Танаиса, иза Сербендарије, на томе огромном простору, на томе Мисиру европском од Уралских до Карпатских гора и мора Балтискога, остати невиђени и нечувени до V века после Христа, када је некакав римски Панчић (Плиније млађи), тражећи скакавце, наишао на њих око Меотиског језера.... тада баш, када су Срби с војском, под Дерваном, сином великога жупана српскога Сама¹ на позив Ираклија, цара византијског, срушив силно царство аварско, по сведоџби Константина Порфирогенита, заузимали земље византијске преко Саве и Дунава од Јадранског до Црнога и Егејскога мора, прогнавши Аваре отуда. На тај начин држава српска у V веку после Христа простирала би се са запада на исток од Јадранског мора, Турингије и Шварцвалда до Меотиског језера, а можда и даље по-

¹ Мајер вели, да је туранско племе *Сам* владало персијским царством пре Афразијаба, који је био од племена мидског. Ово није за неверовање, јербо кад је један омајидски принц Абдурахман, побегавши преко Африке у Шпанију од грозне сече Абаса, калифе багдадског, могао основати гранадско царство у Шпанији и Провансу, зашто то не би могао урадити и један побегавши из Персије принц турански у народу српском? Зар би Русија била овако силна и славна, да није дозвола у Русију Варјаге с мора?

ред р. Лаба и Беле на Кавказу до Сербендарије на Касписком мору, пошто тада других држава на тој страни било није, осим империје византијско-римске;¹ с југа до града Србијце и Солуна на Егејском мору; са севера изнад Карпата до Балтијског мора, где је остао млађи син врховног жупана Сама, са другом половином народа српског. Ту, на отоци Рујну (Ригену), имали су Срби своју свету гору, свој Парнас, где би се од времена на време, под председништвом врховног жупана, уз богомољу о саборима решавали државни послови, као што то код Срба бива и данас. И Христова се вера није бог-зна колико разликовала од њихове вере пре Христа; на пр. бог Триглав био је у Срба то, што у Инђијанаца »Тримурта«, у Хришћана »света Тројица«. Кољиво се претворило у жито место печења, ама остало је име оно исто, као што се и Перун (бог грома) претворио у громовника Илију; а слава, бадњак, колеђани сведоче, да су Срби побожнији били од Грка и од Римљана. »Где, та ми смо дивљаци према Србима!« рекао је посланик папски, кад је са војском Дагоберта, краља франачкога, дошао у земљу српску Војку, да крсти Србе, и ви-

¹ Кад је Константин Велики император римски пренео престо државе римске из Рима у Византију, примивши веру Христову — поделио је царство своје на два своја сина, Аркадија и Хонорија онако, како се она затекла од времена триумвира Антонија, Октавија и Лепида, а веру поделио није; вера се доцније поделила на *католичку* (римску) и православну (грчку) за време иконоборства.

део лепе вароши, лепа села и добро уређену земљу српску.

То је, што су сви Срби имали тада заједничког у држави српској. Иначе су Срби сваки у својој жупи живели својим засебним животом, а звали се, по неприступним горама Шумадинци, по месту Левчу (Левочи, Лајчоу) Левчани, по реци Бугу Бугари, по комшилуку са Рватима Рвати, ма да су Рвати од племена кавкаског а не словенског, који под именом Арвата и сада са својом браћом Аварима и Чеченцима живе на Кавказу, изнад реке Беле и Лаба (Алба, Елба), које се у Србији и сада тако зову на пр. Бела и Црна Река (Црниоречка нахија), одакле је Хајдук Вељко; а Лаб ено га на Косову, до Ситнице. Тако се сачувало у Старој Србији и име Прешова од лепе господске вароши, за два дана од Кракова, коју су Мађари претворили у Еперјеш, као Немци Олтеницу у Олденбург, Пожегу у Бранденбург, Пожаревац у Пасаровиц; а Млава на пет километара од Прага, идући жељезницом ка Варшави и Србији и данас се тако зове. И Катарина царица руска није се стидела имена српског, а Бисмарк ту скоро рече, да његова баба и сада не зна швапски.

Напомена

пред чланком

Севдалије босанске.

Из Београда, прије неког времена, стиже нам хабер, како тамо неколицина млађијех књижевника настоји на томе, да се еротске пјесме Илићеве¹ приберу и издаду на свијет обашка, у засебној књизи. По погодби са Илићем у тој књизи ваљало је да буде заступљена и азбука муслиманска² напоредо са ћирилицом и латиницом. А када му рекоше да мимо Државне штампарије у другијем штампаријама муслиманских слова нема и да је државна штампарија за сада претоварена државнијем пословима, ста-

¹ Ријеч је овђе о старој г. Илићу, министру и члану Државног Савјета, оцу нашијех младијех пјесника Драгутина и Војислава.

² По нашем мишљењу то не би требало, јер наши Мухамедовци мало и знају ту азбуку, особито млађи нараштај. Не би ли можда паметније било узети мјесто тога стару босанчицу, којом се и данас служе многи Мухамедовци, а поглавито бези херцеговачки и босански. Они су долазили чак на ту мисао, да у Сарајеву покрену један белетристичан лист, који би био штампан босанчицом. Уред.

роме г. Илићу би криво : *»Ја се, вели, нијесам учио севдалијама из којекаквијех швабећијех потурица Ркаћâ, Чакаваца и Кекаваца¹. Шаркија бега босанскога то је мој узор !«*

Ријечи ове, ма да су у срдњи речене, на жалост нијесу без значаја по нашу лијепу књижевност, да би се могло преко њих пријећи муком. У прилог овоме нашем тврђењу, надамо се, да нам стари господин неће замјерити, што ћемо се овђе неколико послужити његовијем писмима, које добисмо из поуздане руке од једнога нашега доброга доста, у којима се говори о нашем народном пјесништву напосе, а нарочито о севдалијама бега босанскога. Но прије него бисмо приступили овоме послу, право је да се ма и укратко упознамо са аутором овијех писама.

С. А. Ј.

¹ Ако је стари господин под Чакавцима и Кекавцима хтио да разумије данашње Хрвате, као што то тако већина књижевника у Београду хоће да разумије : онда му је ваљало рећи *Штокавци* а не *»Ркаћи«*, и то би према Чакавцима и Кекавцима била разлика по народности : а по вјери Ркаћ стоји према Шокцу као Шокац према Ркаћу (в. Вуков *»Ковчежић«*).

Илићеве напомене уз поједине песме.

Уз песму: *Отпјев на пјесму о св. Сави* (стр. 16.):
Ова је позната пјесма овдје у мјесту сада на св. Саву,
после божествене службе, на пјевалишту пјевана и
мени слједујућој повода дала.

(У »Подунавци«).

Уз песму : *Поздрав Михаилу Павловићу* (стр. 22.):
На предлог К. Богдановића и Д. Медаковића поздрав
овај од стране бечких Срба би предат аутором ве-
ликом Кнезу Михаилу Павловићу на св. Александра
Невског 1846 год.

Испод наслова ове песме у »Пјесама« од 1854.
стоји у загради : »Приликом његовог задржавања
у Бечу год. 1846-те.

(У II рукопису).

Уз песму: *Скупштарима у Франкфурту* (стр. 44):
Хајдар признаје да су Нијемци, под изговором не-
какe швабеће културе утаманили на *педесет ми-*
лијона Славена.

(У II рукопису).

Уз песму *Спомен* (стр. 65): »Види бесједу на
дијети мађарској у Пожуну 1844 год., тада бив.
митрополита Рајачића. А ова пјесма наштампана је.

у Народном Листу, за вријеме Катанске буне 1845. год.» —

(У II рукопису и у 17 књ. *С. К. Задруге*).

(Катанска buna била је 1844 а не 1845. Никакав други »Народни Лист« није излазио 1844 и 1845 год. сем »Српског Народног Листа« који је издавао Теодор Павловић (1835—1847). Он је издавао и »Српске Народне Новине« (1838—1847). Али ни у једном од ова два листа нисам нашао ову песму — Приређивач).

Уз песму *Силно Туре* (стр. 86) : Кадно се дахије одметнуше од цара, и раја се одметну од њих у хајдуке, јера у земљи не бјеше суда. Свака хајта и хајмана из бијела свијета хоћаше бити цар и радити што рађаше Сали ага руднички бик у Руднику. Тада (1804) уста кука и мотика, те поради чудо и од себе и од њих.

(У II рукопису).

Уз песму *Слијенац* (стр. 102) : За реч динар (последњи стих III строфе) каже песник : »За вријеме министровања г. Чеде Мијатовића динар је скочио на *пет гроша*, а прије тога динар је значио четрдесети део једног гроша.«

(У II рукопису).

Као објашњење 13. строфе из исте песме забележена је ова песмица :

Збогом, драга љубезна !
Не буд' срца жалосна ;
Ја сад у бој полазим, — — —
И све сам у бризи
Да не погинем !

(У II рукопису и 17 књ. *С. К. Задруге*).

Уз песму *Хасан Пенелар* (стр. 119) : I. За вријеме мога детињства давали смо истоме Хасану

пепела забадава, а сад мора спромах за паре да купује. Него је опет приличан капитал начинио.

(У »Седмици« и у II рукопису).

II. (види ту напомену на засебној страни иза слике песникове).

(У II рукопису).

Уз песму *Разговор Кадри паше на оном свијету* (стр. 163): Кадри паша нема право, те се срдѝ на Црну Гору. Да је причекнуо док Кнез Никола огради друмове, кâ што их је оградио сада, па хинтову могао би проћи с војском с једног краја Црне Горе на други.

(У II рукопису).

Уз песму *Дервишбаба* (стр. 181): Када чу, бива, Ешек мирза из Ларистана, да је Боза еффенди приповијест ову испјевао у пјесми, посла по њега двије паше, двије мазге и четворо магаради, те кад га жива и здрава из Ђурђистана доведоше преда њ, учини га намах мектербашом над свијем мектерима, зурнеџијама, дахирџијама и назва га својијем братом Ашик.

Ашик мирза и Ешек мирза живе и сада лијепо у лијепом Ларистану, кâ два брата рођена.

Да не речеш, бива, да је ово ујдурма, проучи двадесет лијеву књигу мирзе Акмака, и тамо ћеш наћ, да је све то тако, Иссаадиле!

(У »Дахирама«. Испод напомене стоји потпис *Белбурда*).

Уз песму *Жишка* (стр. 187): Уз 48 стих (»Дв'је царске круне) стоји напомена: цар Ђермански, император римски.

(У рукопису и књ. 17. *С. К. Задруге*).

Уз песму *Алах Ићмет*, у овој збирци Алах Икбер (стр. 226): Пегамбер претворив се у голуба и панувши пророку на раме, осем рамазана и бајрама, сваког дана у години гукнуо би му по двије суре у ухо, те тако је Ал Коран, књига Аллахова, у први мах подијељена била на 666 сура — глава — са 6666 анђелских припјева — стихова —, но доцније Абу Бекир, таст пророков, сведе број ових сура на 114.

(У »Отаџбини«).

Илићева тумачења особних имена и назива.

Абассах. — На двору калифа багдадског Харуна ал-Рашида (786—808) познатог нам из »Хиљаду и једне ноћи« млади везир Цаафер и лијепа сеја калифова Абассах заволе се. Калиф им даде благослов, да се могу вјерити, ама да се до вјеридбе не смију састати једно с другијем. А кад ово двоје младијех сиротана прекршише заповијест, калиф их наказа страшно : Цаафера погуби а лијепу Абассу, одагна у пустињу. Срџба ова свијету не би у вољи, те калиф, да покаје гријех, оде, бива, пјеше из Багдада у Меку на Хацилук.

Беле, да је калиф то тако урадио из страха, да се племе Бармекида не осили у Калифату, ка што бјеше негда, за вријеме својега царовања, силно и славно у Фарзистану.

(У »Дахирама« уз песму : *Абассах*, стр. 204).

Акциум. Обје војске стајаху пред Акциумом (у Акарнанији) спремне за бој : Антоније имађаше 100.000 пјешака, 12.000 коњика и 500 војених бродова, а Октавије 80.000 пјешака, 12.000 коњика и 200 бродова. Да би својој драгој Клеопатри, краљици Мисирској учинио по вољи, Антоније (који због ње бјеше напустио жену своју, сестру Октавианову) отпочне бој на мору ; но усред боја Клеопатра се

поплаши и са 60 бродова окрете бјекати Мисиру. Антоније полети за њом а војска његова оставши без вођа, после дужег отпора преда се Октавију (32 год. прије Христа).

(У I рукопису уз песму: *Акциум*, стр. 200).

Архимедас. — Име славног математика и механичара у старо вријеме.

Када Римљани (год. 214 прије Христа) ударе јуришем на Сиракузу, Архимедас је некаквим мајсторским справама бацао читаве стјене на њих, те их тако са сува од града одбијао; а с мора бацао је грдна брвна, гвожђем окована, те је њима разбијао ратне бродове римске. Али се Римљани највише поплаше од некакве гвоздене руке, која кад би се иза бедема помолила докопала би читаву Ђемију с' војском и са ратним справама на њојзи, па би је дигла у вис и бацила на дно мора; или би је привукла к обали, па би је о стијене раздробила. Римљани побјегну с лађама на море, а Архимедас кроз некакво чудновато стакло пусти за њима ждраке сунчане, те их спржи. Он је први изрекао ону славну ријеч: *»дајте ми (ван земље) гдје да станем, па да вам свијет из темеља покренем!«*

(У I рукопису уз песму *Лијена ријеч*, стр 84).

Барбуда Мартин заповједник ордама Алкантара, усни како га је светац Антун у Алхамбри, двору цара Гренадскога, посадио на пријесто и турио му царску круну на главу. Сан овај приповједи некаквоме фратру а када му овај рече, да ће одиста постати царем, ако одмах удари на Гренаду — Барбуда са 5000 пјешака и 300 коњика пође да је освоји. Ама како не имаде справе за разбијање бедема градских, послије два дана и двије ноћи јуначкога боја погибе и он и војска му (1392).

Гранада, пријестолница калифа мавеританских у Шпанији : град на два брда, двоструким зидом опасан, са хиљаду и тридесет тврдо озиданих кула, средином кога тецијаше ријека Дарро.

Алхамбра : двор царски у Гранади, чудо од љепота, да му ни данас равна у свијету нема.

(У II рукопису, уз песму : *Ћудна посла*, стр. 276).

Вуксан Лека. Овај Вуксан Лека убио је два Турчина за четири паре. Једаред понесе он товар кукуруза из Пећи, па када је на измаку вароши био, сусретне га турски царинар и заште му четири паре царине на товар кукуруза. Вуксан, или нехотећи или неимајући платити, пружи царинару фишек с барутом. Царинар се на то разгромади и стане му псовати и крети душу, а Вуксан потегне из пиштоља, те њега на место ; па онда и другог Турчина, који је царинару у помоћ потекао, јатаганом смлати и замакне у гору.

(У »Песмама« од 1858, уз песму *Бој на Сутјесци*, стр. 132).

Дијана. — богиња лова. У приповијеткама старих Јелина приповиједа се да је она *Актеона*, сина Кадмусовог, претворила у јелена, те су га на мјесту његови ловачки пси растргли, што се усудио погледати је. Види : *Москва* :

»*Зашто ме тако срдито гледаш, Дијано моја?*«

(У I рукопису, уз песму *Москва*, стр. 192).

Зевс. Стари незнабожачки Јелини, као и стари Словени, имали су много богова и богиња. Тако код Јелина понајстарији међу боговима бјеше *Зевс*, у кога бјеху муње и громови ; а код Словена *Перун*.

Александар Велики, цар македонски, пошто завлада и Мисиром, даде се прогласити за сина Зевсова. Види: *Москва* :

»Пред твојом славом потамнеће слава Зевсова сина.«

(У I рукопису, уз песму *Москва*, стр. 192).

Икар, син Дедалов замоли свога оца Дедала који градијаше свакојаке мајсторије, да му начини крила од воска, да лети као птица. Отац му начини крила од воска, пак му рече да море летјет куда му воља, ама да не иђе далеко у висину. Синак је летјео и летјео, а кадно хтједе и сунцу завирит у очи, ждраке сунчане растопише му крила, те он, колки је дуг, с небеских висина стрмекну у море.

(У II рукопису, уз песму *А мој Боже благи*, стр. 61).

Инђија. — Земља у Азији.

За Инђију приповиједа се по нашем народу, да је најљепши и најбогатији крај свијета.

(У II рукопису, уз песму *Ој, Даворе*, стр. 141).

Истамбул. 29. маја 1453 год. Махомед јуришем освоји Цариград и пошто су Турци по њему три дана палили, харали и клали — величанствено прође Цариградом и на коњу под оружјем уђе, намрштен, у цркву Св. Софије. Хоће и дервиши страховитим гласом заурлају : »*Илл-Аллах* !« а Махомед заповједи да се над св. Софијом мјесто крста истакне полумјесец :

»Како тада тако и данаске,
На срамоту крштених царева !«

(У I и II рукопису уз песму *Истамбул* стр 263).

Љељо. I. Стари незнабожачки Славени, као и остали народи онога времена, имали су много бо-

това ; Љељо био им је бог љубави : умиљато, голо, босо, крилато дијете са стријелом у рукама и тулом о рамену, у коме је стрелице држало, којима је и најтврђа срца пробадало.

II. Љељо. (Ерос, Купидо, Амор) у старијех славена бог љубави, синак Дид Ладе, божице љепоте : голо, босо, веома лукаво, несташно крилато дијете, са стријелом у рукама и тулом о рамену, те би стрјелицом својом пробадало и најтврђа срца људска. Тако он убоде стрјелицом својом јелинскога на гласу витеза Херкула, те у женскоме одијелу, са преслицом за појасом и вретеном у руци, одлажаше на посијело лијепој Омфали, краљици лидијској.

Ни сами богови на Олимпу не остајаху на миру од овога немирника. Једноч умал' се свијет не преврте са кркаче Атлазове у бездан морску од тешкога боговскога смјеха, гледајућ са Олимпа, како се Марс, бог рата, упиње из петних жила, да се искобеља из мреже, у коју га улови Вулкан, бог огња, кадно крадимце загрлио бјеше његову жену Венеру. Једини Марко што се овоме немирнику не даде жив у руке. Да ли с тога, што бјеше бољи јунак или што бјеше већи ширет и од Херкула и од олимпијских богова ?

(I у »Песмама« 1858 ; II у »Дахирама« — уз песму Љељо, стр. 105).

Махмуд Гасневид († 1029) ступио је на престо после смрти оца свога Себектецин-хана, који је први засновао царство Гасневидско и освојио многе земље у Инђији. Аџемски, анадолски, мисирски и арабистански књижевници не могу да се начуде богатству Махмудовом. Кажу, да је имао и једну жулу од самога сребра 30 аршина дугу и 5 широку, жуну бисера и драгог камења. Пред смрт дао је

извијети преда се благо и заплакао над њим ! Његов праунук, Ибрахим био је веома побожан и добар султан, имао је тридесет и шест синова и четрдесет шћери. По смрти Ибрахима (1098) владао је у Гасни син његов Масуд III. Но кад овога брат његов, Бахарам, отјера са пријестола и погуби помоћу Сапцархана селдукскога, онда Хусеин прогна и њега и сина му Косру, и сам завлада царством гасневидским.. Хусејин је освојио Хорсан и многе земље у Инђији..

(»Отаџбини« уз песму *Адлија дјевојка и Хусеин хајдук*, стр. 217).

Медина и Мека. — двије су вароши у Араби-стану, које Турци држе за свете. У Меки родио се Мухамед (Абуказен Еби Абдалах) на 580. год. послѣје Христа. За младости своје он је гонио караване-богате удовице *Кадѣце*, а доцније ожени се њоме.. У четрдесетој својој години он се прогласи у Меки за пророка ; но ту га стану гонити, те он мораде одатле побјећи у Медину. Ово бјежање Мухамедово (622. год. послѣје Хр.) зове се *Хеџра*, и од тада почињу Турци године бројати. Како Медина бјеше у кавзи са Меком, то га тамо једва дочекају, дигну се на оружје, ударе на Меку и освоје је, те тако га и у Меки признају за пророка. Кроз неколико година Мухамед освоји Арабистан, па онда уђе с војском у Анадол и поручи цару цариградском Ираклију да прими његову вјеру, коју он назва *Ислам*, што ће рећи : *права вјера*.

Кажу, да није умро од своје смрти већ од отрова што му га даде некаква Арабистанка да дозна, да ли је одиста пророк.

(У I рукопису, уз песму *Дервиш-баба* стр. 181).

Москва. Бунапарте овладав Европом мишљаше да ће овладати и цијелим свијетом, ако задобије Москву..

Он допста и уђе с војском у Москву, али је Московци изненада запале, те он, пренеражен овијем чудом, усред зиме на врат на нос побјегне из Русије у Француску а војску му подаве Московци. Тада се занавијек раздобише ланци којима сплан Бунапарта бјеше оковао Европу.

(I и II рукопис, уз песму *Москва*, стр. 192).

Провалија I.: На четврт сата од Смедерева Београду идући, с десне стране поред Дунава стоји башта родним дрвима засађена и на њој тулбе. Одмах с лијеве стране види се пропало брдо, виноградима окићено, које скоро половину сата у дужину а четврт у ширину хвата. Шта Срби о томе приповиједају у пјесми се видјети може.

II.: Провалија, пропало мјесто на четврт сата од Смедерева идући к Београду, покрај Дунава.

III.: На домак Смедерева, идући к Београду, поред Дунава, један пропао крај брда виноградима засађен, налик на полумјесец зове се Провалија. У тој Провалији на једној поузвишеној равници до самога Дунава стајало је до скоро тулбе, куда су Турци из града као на ћабу ишли љети на теферич. Ту, кажу, да је сахрањен Дел-Ахмет.

(I у »Седмици«; II у »Песмама« 1858, III у II рукопису, уз песму *Провалија*, стр. 109).

Прометеј. Зевс одавна бјеше наумио да уништи род људски рад његових гријехова, но по савјету Прометеја одустаде од тога. Понесен љубави према роду људском и да би људе одвратио од гријеха, Прометеј крадимце даде им с неба ватру, а кад Зевс дозна за то, удари га стријелом и прикова за стијену Кавказ, па када му не хтје проказат неку тајну, сурва га заједно са стијеном у Тартар. Док је тако Прометеј на мукама у паклу вјекове проводио

не знајући шта се на земљи ради, људи, умјесто да постану бољи, с дана на дан постојаху то гори, те Зевс напусти на њих потоп и подави их. Тако је земља без људи вјековима стајала под водом, док Прометеј некаквијем чуднијем начином не изиђе из пакла, а то је било овако :

Хирон син Зевсов и Филире шћери Океана покавци се нешто са Херкулом, те му овај стријелом изби око. Не могући више од срамоте остат на Олимпу Хирон замоли богове да га замијене Прометејем, што ови и учине, те тако Прометеј изишав из пакла на свијет гори, по савјету Атене и благословом Зевса створи нове људе, пошто Зевс пријетого бјеше напустио некакве аждахе, те дигоше потоп са земље и земља поста љепша но што је била, окићена љепотом рајском са свијем што је на њојзи, ама без људи.

(У II рукопису, уз песму *Постање људи*, стр. 255).

Тантало : I. Овога несретника приковаше стари јелински богови за стену. Гране пуне воћа сагибаху се до уста његових ; но када би год он зинуо да коју воћку изеде, гране би се дизале горе. Тако и вода, која је покрај њега текла, гибаше се све наниже, када би је он жедан окусити хтео.

II. Име некаквога царѣ у Анадолу. По приповјеткама старијех Јелина богови када би са Олимпа сишли, увраћали би се к њему, те би их он частио. Једаред позову и они њега на част ; но од све части Танталу се понајвећма допадне боговско пиће нектар, те украде једну боцу и понесе је са собом. Богови кад за то дознаду, они га заглибе у некакав глиб. Гране, пуне воћа висаху му над главом ; него би се намах дизале горе, када би он гладан хтио да окуси коју воћку. Тако би и вода измицала испред њега жедног. У пјесми : »Видим и сам«...

»Празне жеље Танталовес«.

III. Тантало бјеше добар краљ, те би се богови са Олимпа свраћали к њему, а он би кашто одлазио к њима на Олимп. Једноч на гозби боговској, допаде му се боговско пиће нектар, те украде једну боцу, а када богови чуше за то, они га вргоше са Олимпа у глиб, крај некаке ријеке. Гране, пунахне лијепа воћа, штоно му висаху над главом, дизале би се горе, када би гладан хтио дохитит коју воћку; вода штоно тецијаше испред њега утолегла би се на ниже, када би је се жедан хтио напити, те тако и гладан и жедан умрије, сиромах, у глибу.

(I у »Песмама« 1858; II у I рукопису; III у »Дахирама« уз песму *Видим и сам да за пјесму нисам*, стр. 125).

Ћаба. — Ћааба, некакав црни камен у Медини, где Турци иду на хаџилук, те му се клањају. Ту, кажу, да је гроб Мухамедов.

(У I рукопису, уз песму *Дервиш-баба*, стр. 181).

Хаадрбаба : Свети, стари ђедо. Овако би мусломански Бошњаци рекли за Св. Николу, те би му по гдјекад припалили и свијећу, кад би путовали морем или тимом големом ријеком, бива.

(У »Дахирама« уз напис *Штиоцу*, стр. 439).

Ханибал. Пред олтаром Дидоне, заштитнице Картаге, Хамилкар Барка, славан војвода картагенски, закле млађаног сина свог Ханибала да вјечно мрзи Рим. Када му отац, освојивши Шпанију, погибе, Ханибал у 25 години својој прими команду над војском и пође преко Алпа борећи се с љутом зимом и са некаквим дивљим народима. Од 60.000 његове војске и 37 елефаната једва му оста половина. Са том половином војске он сиђе с' високих Алпа

у Тахију, освоји Тауринум, разбије римску војску на Тичину, на Требији и код језера Травимена, а најновија бјеше му победа код Кане. Ту изгубе цвијет римске војске и једва умакоше 70 коњика, да однесу тужне гласе Риму. Рим се запрепасти; а кад виђе Ханибала да иде с војском управо к њему, он нададе кукњаву: старци, дјеца, људи, жене, — све то испуњаваше улице и храмове тужном виком. Ханибал као орао облети с војском око Рима, па онда се спусти па југ Италије, у Кануд да тамо одмори војску; ну ту га застаде глас да је у отаџбини његовој овладала противна партија, па он са тужним срцем мораде оставити Италију и оде у Картагу (год. 202 прије Христа).

(У I и II рукопису, уз песму *Рим стрепи*, стр. 202).

Херкулска стијена. Стари су држали да је иза Херкулскијех стијена (садањег Гибралтара) море без краја, те с тога не смједоше ићи морем даље. Кад се каже Херкулска стијена, онда се разуме и *највећа сметња* прегледа, преко које се не море пријећи. Види: *Москва*:

»Херкулска ст'јена пригла је охолу главу«.

(У I рукопису, уз песму *Москва*, стр. 192).

Холед — име првог војводе Мухамедовог, који му освоји Арабистан, и потуче војску цара Ираклије, коју бјеше послао да избави Дамаск, те зато га Турци зову: *мач пророков*.

(У I рукопису уз песму: *Разговор Кадри паше на оном свијету*, стр. 163).

Хурије — рајске цуре.

Тако, бива, у Корану написано стоји: »Ко за вјеру Мухамедову погине, намџ ће отићи у седмо небо, у џенет (рај), гдје га спремно чека седамдесет

сараја, и у свакоме сарају по седамдесет рајских
цура...

(У I рукопису уз песму: *Разговор Кадри паше на оном
свијету*, стр. 163).

Шеремете, село у Васојевићима, одакле је ста-
рином Рус Шеремећев.

(У »Песмама« 1858, уз песму *Бој на Сутјесци*, стр. 132).

Горгона — зла вила по имену Медуза. Кад јој
Персеј отсјече главу, из крви њене искочи крилат
коњ Пегаз; грива му бјеше од самијех змија, и ко-
би га погледао би се у камен претворио.

(У II рукопису уз песму: *Постање људи*, стр. 255).

Речник.

(Сва објашњења штампана курзивним словима Илићева су).

Аба — грубо сукно.

Абиба — тако песник зове себе

аваз — глас, звук

Авала — планина у Србији, 13.8 км. на Ј. И. од Београда

Авари — народ са Урала који је половином VI века преплавио Европу

Авган — Авганистан, држава централне Азије

авдес — *по закону Мухамедовом Турци пре молитве морају се умити водом.* То се зове узети авдес

Аврам — стари јеврејски првосвештеник

агалари — господа

Ад — грчки бог подземног света, брат Зевсов, син Кронов. У Римљана: Плутон

адиђар — накит

Адрија — Јадранско море
аждер — аждаја, велика крилата змија

Азовско море — на југу Русије. Везује се с Црним Морем

Азрети Алија — зет Мухамедов, арапски калифа

Акциум — рт у Грчкој где је Октавијан победио Антонија

ала — аждаја што води облаке. Велика крилата змија.

алаванта — гомила људи кад је стане врева

алалити — *дати с благословом*

аламанка (сабља) — или значи сабљу рађену у Немачкој или долази од речи аламан (ненацит), што значи сабљу

- никад незасићену крв-
љу.
- Алах — мухамедански
Бог
- Алах икбер — *слава Богу*
- Александар II — руски
цар од 1855—1881. У-
бијен од нихилиста
- алем — драги камен
- Алеман — Немац
- Алеманска — Немачка
- алилуја — слава Богу
- алка — *колутић којим*
се повлаче врата кад
се затварају. Беочуг,
звекир
- Алкантара — тврђава у
Шпанији, по којој се
тако звао један ред
калуђера-ратника
- алмаз — драги камен,
дијамант
- Алпи — велики планин-
ски ланац западне Е-
вропе
- алтн чело — *златно чело*
- алфа — прво слово у
грчкој азбуци
- Алхамбра — двор ма-
варских краљева у
Гранади (Шпанија)
- амајлија — *запис од уро-*
ка или од друге какве
напасти. Изгледа као
мален сребрн или зла-
том окован сатић ко-
ји се носи о врату на
прсима. У њему су
свете ријечи исписане
из Корана.
- аман — јаох, помагај,
опрости, милост!
- амбис — провалија, без-
дан.
- Амор — Ерос, грчки бог
љубави. У Римљана
Кунидон.
- Амур — река у Сибиру,
утиче у Велики Оксан
- Ападолија — Мала А-
зија
- анатема — црквено про-
клетство.
- Андријаш — Андрија II
краљ Угарски од 1205-
1235. Под њим је дат
први угарски устав:
Златна була (1222)
- Антоније (Марко) — члан
римског триумвирата
са Лепидом и Окта-
вијаном. Победио је
Брута и Касија убице
Цезарева. Њега је по-
тукао Октавијан. Жи-
вео је од 83—30 го-
дине пре Христа.
- Аполо (н) — бог светло-
сти, (Фебус), проро-
штва, медицине, по-
езије, стада. Син Зев-
сов.

аристократа — племић,
властелин, велики гос-
подин

Арсенијевић Лазар (Ба-
талака) — министар
и државни саветник
(1793—1865)

арслан — лав

артува — светује, кара

аскер — *војска*

аскербаша — *поглавар
војске*

аспида — гуја, зла жена

Астриде — *звјездама о-
кићене Нимфе*

Атанацковић Богобој (Ти-
мотеј), — српски при-
поведач (1826— 1858)

атестат — сведочанство

Атина (Атена) — грчка
богиња мудрости, кћи
Зевсова. У Римљана :
Минерва.

Атлас — брат Промете-
јев, претворен у пла-
нину и одређен да др-
жи небо

аферим — узвик похвале

Ахил (ес) — највећи грч-
ки јунак. Погинуо у
опсади Троје

аџамија — *млад, не-
вјешт, неук*

Аџем — Персија ; аџем-
ски — персијски

ашик — *чинити се ашик
значи завољети, за-
љубити се у кога*

Багдад — варош у Тур-
ској, пређе засебан
калифат

баир — обала, брежу-
љак

Бајазит — турски сул-
тан од 1389—1402

Бакић (Павао) — деспот
српских области у У-
гарској и вођ српске
војске која је бранила
Беч од Турака (1683)

бакљада — ношење запа-
љених бакљи (зубљи,
буктиња) у нечију по-
част

бакрачлија — широк стре-
мен (узеигија)

Балтиско море — део Се-
верног мора, између
Немачке, Скандинав-
ског полуострва и но-
вих држава које су
постале на сев. западу
Русије

балчак — држак сабље-
или мача, рукобран

баљемез — велики тон

банабак, ценабет — *по-
гледај ме, угурсузе*

банлија — бановина

- Бања — место у старом алексиначком округу у Србији. Ту се Хајдук Вељко борио против Турака
- барди — келтски песници који су певали о јунацима
- барјак — застава, *стјег*. *Кад се каже један барјак војске, онда се разумије алај-барјак т. ј. барјак од 1000 војника. Тако у пјесми »Жишка« три пут три стотин' барјака војске значи : девет стотина хиљада војника*
- Барјам — велики празник у Турака (као у нас Васкрс) који одмах долази после његовога поста Рамазана
- бастај — бастнон, тврђава, утврђење
- бастисати — *напасти изненада, погазити, покварити*
- Баталака — види Арсенијевић Лазар
- батали — остави, напусти
- бауче се — од баукати се, застрашивати се, плашити се
- бегенисати — замиловати, завоleti
- бекташ — стражарски камен, стражар.
- белај — *напаст*, зло, беда, несрећа
- бели — *зацело, дабогме*
- Бен-Сахиб — тако Илић назива Љубу П. Ненадовића књижевника (1826—1895)
- берићет — обиље, благослов, пољски усеви
- беша — бешика, колевка, зипка
- Бизмарк — највећи дипломат немачки, који је извео уједињење Немачке (1815—1898)
- биљур — кристално стакло; горски кристал
- била — *види егдурула*
- бињинш — огртач с дугим рукавима од скерлета. Обично има јаку од самуровине
- бирден — одмах, зачас. У песми Бен-Сахибу, Абиба Илић је погрешно употребио израз бирден - земан, место: бир-земан, што значи старо време
- бирократа — чиновник
- бискуп — католички владика

- бисмилах — у име
Божје
- Бјелај — варош у Јужној Србији.
- Богдановић (Константин) — правни писац (1811—1854)
- Боговић Мирко — песник и политичар хрватски (1816—1893)
- Бојана — река која истиче из Скадарског језера и утиче у Јадранско море
- борије — трубе, ловачки рогови
- Брама — највиши бог у старих Индијанаца
- Бранденбург — варош у Пруској
- Брапко (Радичевић) — српски песник (1824—1853)
- Бранковић Вук — види Вук
- Бранковић Вук (Змај огњени) — деспот Србије од 1458—1485. Велики српски јунак описан у народним песмама
- Бранковић Ђурађ — деспот српски од 1427—1456, син Вука Бранковића.
- бресква — у Илићевој песми значи пољубац
- Буда — индијски верски реформатор. Оснивалац религије трпљења и уништења.
- Будимље — место у Јужној Србији. Под Немањинима ту је била једна од српских епископија
- бујуклија — кованица од речи *бујук* што значи велики, важан, знаменит
- буклија — плеска, чутура која се носи у сватовима.
- Бул (Буол) — аустриски министар. Председник бечке конференције мира 1855
- булбул — славуј
- бурунџук — платно којим Туркиње завијају главу. Од њега праве кошуље
- бурш — ђак на немачким универзитетима, момак, младић, дечко
- бутун — сав, цео
- Ваз** — проповедник
вакат — време, рок
валах — Бога ми!

- ванцирати — авансова-
ти. Бити унапређен
у виши чин
вапије — јадикује
- Варадин (Петроварадин)
— тврђава у Срему на
Дунаву, близу Новог
Сада (Бачка)
- варвитон (барбитон) —
врста велике грчке ли-
ре (музичке справе са
жицама)
- Васојево — племе Васо-
јевића у Црној Гори.
- веденичко — вenedичко,
млетачко
- Велзевув — старешина
ђавољи
- Вељко — види Хајдук
Вељко
- Венус — Венера, римска
богиња љубави. У Грка:
Афродита
- Вербацијус (Вербаци
Стеван) — угарски
правник (1458—1541)
- Весна — богиња проле-
ћа; пролеће
- већил — пуномоћник,
повереник, доглавник
- Видин — варош у Бугар-
ској на десној обали
Дунава у близини на-
ше државе
- Византија — источно
римско царство Грчко
царство
- Виктор Емануил — краљ
сардински од 1849—
1860; италијански од
1860—1878
- вилајет — завичај, ме-
сто рођења. Већа о-
бласт у Турској.
- Вилиндар (Хилендар) —
српски манастир у Св.
Гори. Задужбина Не-
мањина и св. Саве.
- вилогорка — као горска;
вила; жива, несташна
девојка
- Виндсбона — Беч
- Виржилио — велики ла-
тински песник (70—19
пре Христа)
- виспрен — уман, до-
сетљив
- Витково брдо (гора) —
место где је Жишка
1420 године победио
краља Жигмунда
- вихор — силан ветар ко-
ји ковитла.
- Вишњић Филип — срп-
ски песник и гуслар
за време првог и другог
устанка
- Вожд (вођ) — назив Ка-
рађорђев
- Војводство — Војводина,
област наше државе на
северу Дунава и Саве.
- Војислав — зетски кнез
1035—1052

Војка (Бојка) — прва постојбина Срба, у јужној Русији око доњег тока Дњепра

Вук (Бранковић), — господар Косовске области од 1370—1396. Зеткнеза Лазара. Народно предање вели да је издао на Косову, али је историја то порекла.

Вук (Вукан) — најстарији син Немањин. Отео престо млађем брату и владао Србијом од 1201—1203

Вукашин (Мрњавчевић) срп. краљ од 1366—1371

Вучић (Тома Перишић) — рођен 1787, умро 1859. Био саветник, министар, кнежевски намесник, »предводителъ народа«, војвода и председник Савета. Најпре угушивао буне против кнеза Милоша, а доцније збацио и њега (1839) и сина му Михаила (1842).

Гај (Јбудевит) — књижевник и политичар хрватски (1809—1872)

Галија — некадашњи назив Француске

галијета — галија, лађа
Гламоч — град у Босни
гнода — милост

Гог — име које је пророк Језекиљ дао краљу државе Магог; према Библији: Гог и Магог, вође дивова, непријатеља израиљских, претече Антихриста

гонце — ружин пупољак

Горгоне — три сестре: Медуза, Еуријал, Стено, које су окамењивале све оне који су у њих гледали. Свирепа, ужасна створења

грабанцијаш — ђак који је био на врзином колу и свршио и тринаесту школу, те води облаке

Грахово — низ малих поља и удолина у западној Босни

Гребџановић — види Лазо

Гундулић (Иван, Џиво) — највећи далматинско-дубровачки песник (1589—1638). Најважнији му је епски спев »Осман«

Гусиње — место у Црној Гори

Даба — роми ђаво.

Давираш — Давид (Милан) Рашић, професор и књижевник (1825—1875)

Давор — у Словена бог рата

давраш — не бој се, држи се, не дај се!

дажд (а) — киша, пљу-сак

да(х)ија — одметник
далбулана (дамбулана)
— турска музика

Дамон и Питија (Фин-тија) — два фило-софа из Сиракузе у Сицилији, велики при-јатељи, који су били готови дати живот је-дан за другог. Жи-вели око половине IV века пре Христа. Сим-вол пријатељства

Даничар Ђорђе — види Поповић Ђорђе

Даничић Ђуро — науч-ник, филолог (1825—1882)

Дарије Хистапс — пер-сијски краљ (523—485 пре Христа)

двери — врата на цркве-ном олтару

деветати — тући, мла-тити

девиза — гесло, ознака, лозинка. Кратка из-река која служи као о-бележје неког човека или породице

девлет — богаство, го-сподство, сила, срећа

дегенек — батине по та-банима

дели — храбар, срчан, јунак

Делиград — село близу Алексинца у Србији. Раније било утврђено место

демир — гвожђе

Дервен — сада Сврљиг, варошица у нишкој области

дервишина — дервиш, турски калуђер

дерт — брига, мука, јед, боља

дертли — брижан

деспот — владалачко звање у Србији после смрти кнеза Лазара. Високо достојанство у византиском и срп-ском цаству. Тиранин

дефект — недостатак. Не-што што је покварено и неупотребљиво. У И-лића значи: дефицит, мањак у каси

- Дечани — манастир близу Пећи, задужбина краља Стевана Дечанског (1321—1331)
- Дидо — Дидона, оснивачица Картагене, вароши у Африци.
- дизгин — вођице, кајиши од узде који се држе у руци
- диздар — градски заповедник
- дијамант — врста драгог камена
- Дијана — римска богиња лова. У Грка : Артемида
- диклица — девојче
- дилбер — леп
- димшиђија — сабља рађена у Дамаску (Сирија, Азија)
- димлије — широке чакшире. У Турској их носе и мушки и женски
- дин — вера, закон
- дин-душман — верски непријатељ
- динсузин — неверник
- диско — у Грка округла плоча од камена или метала за бацање. У цркви тањирџи у који побожни хришћани прилажу новац
- Добровски Јосиф — чувени познавалац словенских језика (1753 — 1829)
- добродетељ — врлина
- долама — горња хаљина од чохе
- дорат — коњ затворено риђе боје, мрков
- Доситеј (Обрадовић) — књижевник, философ и просветитељ српски (1742—1811)
- дост — пријатељ
- достовати — бити у пријатељству
- дохакати — доћи главе, упропастити
- древни — старовремски, старински
- Дрина — река у држави С. Х. С. Гранична река између Босне и Србије.
- дробни — ситан
- Друштво Српске Словености — прво учено друштво основано у Србији (1842). Укинуто од владе 1864 због слободоумља
- Дубровник — приморски град Јужне Далмације. Некад независна република

дудугџија — који свира у дудук. — Који носи високу капу (у подсмеху)

дудук — свирала. Висока капа (у подсмеху)

Дула — планина

дур — стој!

Душан (Силни) — српски краљ од 1331 — 1346; цар од 1346 — 1355

душманин — непријатељ

Ђаконија — говба, чет, јела

Ђаур (ђаурин) — неверник. Погрдно име којим Турци називају Хришћане

ђердан — огрлица

ђерђев — справа за вез

Ђерђелез Алија — највећи турски јунак XV века. По мишљењу историка то је Али-бег управник смедеревске области.

ђидија — угурсуз, лема ђогат — бео коњ

Ђоко — види Карађорђе Ђорда (ђорда) — сабља

Ђорђевић Јован — књижевник и историк (1826 — 1900)

ђувег(л)ија — младсжења

ђузел — леп, *красан, драг, мио. Ђузел поглед значи : поглед веома умиљат*

ђул — рука

Ђуро — види Даничић.

Ђурђистан — област на Кавказу

ђулистан — *перивој, башта*; врт, градина с ружама

ђулмидер — кованица.

ђулмидер ђул треба да значи: дођидер ми, дођи

Ђурђеви Ступови — манастир у Јужној Србији један час удаљен од Новог Пазара. (У тексту ове књиге штампарском погрешком написано *Стубови*)

Ђурђистан — Грузија, држава на јужном крају Кавказа

ђурек — *одијело господско*

Европа — мати критског краља Миноса и судија доњег света Еака и Радаманта који су синови Јупитерови

егбе — бисаге

егдурула — у *пјесми*:

»Разговор Кадри нашег валах, биллах, егду-

рула значи : да ! тако је ! Бог је велик

Егејско море — између Грчке и мале Азије

Еден — место у коме је библиски рај

Ејак (Еак) — види Европа

емшерија — земљак

Еол — бог ветрова и бура, син Јупитеров

Елерјеш — види Прешова (односно Прашова), на стр. 512

Ереб — мрачни предео испод земље а изнад пакла. Прапомрчина. Брат ноћи која је с њим родила дан (по грчком веровању). *Бог таме и мрака*

ерстске песме — љубавне

Етна — вулкановит брег у Сицилији

ефта дана — значи : недеља дана

Ехидна — по грчкој митологији : чудовиште, пола жена пола змија. Мати Горгона и др. чудовишта

ешкија — *стара опробана војска*. Добровољци : Значи у турском језику : зликов-

ци, разбојници, винопије, безобразници а у арапском : ваљани, поштени, племенити људи

Жигмунд (Сигисмунд) — краљ Угарски од 1387, цар немачки од 1411—1437

Жишка — славни вођ Чеха у борби с Немцима. Бранилац Хусиста (1370—1424)

жље — зло

Забавити — замерити

Забун учинити — збунити

Завијукати — закукати залац — зликовац

замотрљб — завио

зановстати — брбљати, говорити свашта

захира — храна

зацидљен — задивљен, пренеражен

зацакати — правити вику, залармати

Зевс — син Кронов. Врховни грчки бог. У Римљана : Јупитер

Зека (Јован Глигоријевић) — буљубаша погинуо са својим војницима (голаћима) на Засавици (1785—1813)

веман — време, доба
Земун — варош у Срему
на ушћу Саве и Дунава,
преко пута Београда
вефир — благ и прија-

тан ветар

влат — златан
влогук — који о злу го-

вори и зло прориче

Змај Огњени — види

Бранковић Вук

зор — *сила*, снага

зорли — *силно*, веома
јако

Зриновић Петар — бан
хрватско-далматинско-
славонски од 1665—
1670. Због завере про-
тив Аустрије осуђен
на смрт и убијен 1671.
Рођен је 1621

зурнеџија — који свира
у свирајку (зурне, зур-
ле)

Игњатовић Јакв (Ја-
ша) српски припове-
дач и публициста (1824
1888)

Излишество — неистреб-
не ствари

Израиљ — име дато је-
врејском патријарху
Јакову, што значи: јак
као Бог; тако се звала
једна од две јеврејске

краљевине после смр-
ти Соломонове

Илијада — велики епски
спев (епопеја) слепог
грчког песника Омира
о борбама Грка и Троја-
наца

икиндија (иџиндија) —
вече, вечерња молитва
Турака

имаи — вера, закон

индат — помоћ

инсан — човек

инџијел — *света књига*,
као што су у нас књи-
ге староставне

Ираклије — византијски
цар од 610—641

ирој — херој, велики
јунак

искомбинираном — про-
рочуњеном, вешто уде-
шеном

Истамбул — види Стам-
бол

исхесапити — прорачу-
нати, избројати

ићмет — *Божја работа*

Јаваш — полако

Јагић Ватрослав — хр-
ватски научник, про-
фесор славистике на
бечком универзитету.
(1838—1923)

јаглук — рубац (марама)

Јадранско море — између Италије и државе С. Х. С.

јазија — писмо, слова, *царева јазија; царев рукопис*

јакреп (акреп) — скорпија

јамити — оставити, уклонити

јарамаз — неваљалац, вликовац, беспосличар

јаспра (аспра) — новац врло ситне вредности

Јахудије — Јевреји

јашмак — покривало турских жена за лице и груди; копрена, вео
Једренски мир — склопљен између Турске и Русије 1829. Тада је Србима обећан повратак шест округа и признање извесних права

Језуити — католички религиозни ред, некад веома моћан. Основао га је Игњат Лојола (1534). Против њих су се дуго борили други католички редови и сви слободумни људи

Јелада — стара Грчка
Јелиспонт (Хелеспонт) — старо име Дардане-

ла, мореуза код Цариграда

јестество — природа
Јехова — јеврејски назив за Бога

јечерма — нека врста горње хаљине без рукава

јогурт — кисело млеко
Јонско море — између Италије и Грчке

Југ Богдан — по народним песмама таст кнеза Лазара и отац девет јунака — Југовића

Јудејци — Јевреји

Када (кадуна, кадунџика) — турска госпођа

кадар — способан (подобан)

Каин — старији син првог човека, Адама. Убио је свога брата Авела.

кајсерли (кајсар) — црвен

калауз — спроводник, путсвођа, трговачки посредник

Калимегдан — београдско шеталиште крај града. Сама реч значи: градско поље

- калиф — *поглавар вјере муслиманске и цар*; *намесник Мухамедов*
- Калмуци — будистичко племе у Монголској
- Кана — варош у Апулији, старој италијанској области. Ту је Ханибал победио Римљане
- Кант — највећи немачки филозоф (1724—1804)
- канција — вишеструки бич
- капацитет — способност, стручност. Врло умна личност. Садржај. Законито право
- карабе (карабље) — свирала на гајдама
- карабег — црни бег; бег Црне Горе
- Карабогданска и Каравлашка — Молдавија и Влашка, две области Румуније
- Карадаг — Црна Гора
- карадагли — од Карадага
- Карађорђе Петровић — вођа I српског устанка. (Вожд). Убијен мучки 1817. Рођен 1752
- Караманија — област у Малој Азији
- Карамзин (Никола Михайлович) — историчар и књижевник руски (1765—1826)
- Караџић Вук — творац садашњег српског правописа и реформатор књижевног језика. Први и најбољи скупљач народних умотворина (1787—1864)
- кардаш — брат; пријатељ
- карли — *срдит, раскарити се значи: расрдити се, забринуту се; брижан, невесео*
- Карпати — планински ланац средње Европе изнад угарске равнице
- Касписко језеро — између Азије и Европе, источно од Кавказа
- катана — коњаник
- Катарина I — жена Петра Великог, руског цара од 1725—1727
- Катарина II (Велика) — руска царица од 1763—1796
- Качић (Андрија Миошић) — књижевник (1704—1760)
- кафтан — горња хаљина (обично је од свиле с крзеном јаком)
- каурин — види ђаур

каук — мехур ; а значи и
плосната капа

квирити — најстарији по
пореклу римски гра-
ђанини који нису мо-
рали ићи у рат у по-
јединим областима

живот — види Њивот

кидисати — наваљивати,
јурнути

кијамент — непогода,
олуја, забуна, буна,
гунгула; ускренуће
мртвих. У Илићевој
песми значи и : много,
сила

ким — којим

кимвал — музичка спра-
ва

Киргизи — татарско пле-
ме у Азији, живи изме-
ђу Туркестана и у кра-
јевима између Кине
и Русије

Кирије елејсон — госпо-
ди помилуј !

Клеопатра — египатска
(мисирска) краљица.
Убила се 30 година пре
Христа, пошто је Окта-
вијан победио Анто-
нија код Акциума

Климена — кћи Океанова

Клио — једна од девет
муза. Заштитница и-
сторије

Кнез Милош — види О-
бреновић

Кнез Михаило — види
Обреновић

Книћанин (Стеван Пе-
тровић) — војвода и
министар, вођ српске
војске у борби про-
тив Маџара (1848)
(1807—1855)

Ковиљача — бања у по-
дринској области код
Ловнице

кога — кад (у македон-
ском наречју)

Колашин — варош у
Црној Гори. Место у
Јужној Србији

коментарисати — тума-
чити, објашњавати

кона — компанија, су-
сетка

конабити — таманити,
уништавати

конгревске ракетле —
проналазак енглеског
артиљерског официра
Виљема Конгрева. Пр-
ви пут употребљене
1806

кондрос — дебео

концепт — нацрт, прва о-
брада једне замисли

кончити — свршити

Копитар Јернеј — сло-
веначки филолог (1780

- 1844). Он је подста-
као Вука Караџића на
рад за реформу језика и
правописа и много му
помагао у послу
- Коран** — муслиманско
св. Писмо
- Космај** — планина 11 км.
далеко од Младеновца,
вароши београдског
округа
- Косово** — поље у Јуж-
ној Србији на коме је
1389 била велика битка
између Срба и Турака
погибавна за Србе
- Краково** — варош у Пољ-
ској
- Краљевић Марко** — по
народним песмама нај-
већи српски јунак. По
историји краљ једног
дела српских земаља
од 1371 — 1394. Син
краља Вукашина
- Кремљ** — царски двори
у Москви где су се нег-
да крунисали руски
цареви. Тврђава у Мо-
скви
- Курбан** — приношење
жртве у Турској. О-
бично се коље ован
- Лазаревић Лука** — све-
штеник. Војвода по-
- дрински из првогуста
ка (1774—1852)
- Лазо** — Лазар Хребеља-
нскић (Гребелановић),
српски кнез од 1371—
1389. Погинуо на Ко-
сову
- Лане** — младунче од срне
- лахор** — благ ветар, по-
ветарац
- Левач** — западни крај
Моравске области
- левер** — војник с цар-
ском платом
- Ливан (Љибан)** — пла-
нина у Сирији (азиј-
ска Турска)
- Линц** — 1) место у сев.
источној Аустрији на
Дунаву; 2) варош у
пруској, на Висли; 3)
варош у Тиролу
- лицеист** — ученик вели-
ке школе, универзи-
тета
- Ломоносов (Михаило Ва-
сиљевић)** — руски пе-
сник (1711—1765)
- лорџет** — нека врста па-
очара
- лубарда** — бомба, кум-
бара, топовски метак
- Луцифер** — старешина
побуњених анђела
- Љељо** — у Словена бог
љубави

љесан — шумовит
Љубиша (Стјепан Митров) — српски приповедач (1824—1878)
љубонитство — радозналост

Магор — види Гог
Мажуранић Иван — песник, политичар и бан хрватски (1814—1890)

Малесија — брда око Скадра

Малетић Ђорђе — песник и критичар (1816—1888)

Малован — вис на Космају

Манџука и Тука — *некакви дивљи народи у Азији*

Марашли Али-паша — београдски везир који је преговарао о миру с кнезом Милошем после II устанка

Марица — река на Балканском полуострву. Код ње су Турци победили Србе 1371. Погинуо је српски краљ Вукашин

Марков сто — место на Космају

Марс — римски бог рата,

син Јупитеров и Јупонин. У Грка : Арес
мађушка — мати

Маук — један свештеник о коме Доситеј говори на неколико места у својим делима. Али се шала о дузи и качном обручу не тиче њега него неког црногорског игумана

махиавелизам — политички систем назван по Николи Махиавелију (1469—1527) историку и политичком писцу из Флоренце (Италија). Означава данас вероломну и несавесну политику која за свој успех не бира средства

машамодкиња — која прави и продаје женске шепице

мегдан (мејдан) — двобој ; поље за борбу

Медаковић Данило — новинар и историк (1819—1881)

Медаковић Милорад — новинар и историк (1824—1897)

Медина — види Илићеве напомене

медреса — виша школа

мезул (мезил) — пошта,
јахаћа пошта

Мека — види Илићеве
напомене

Менчиков (Александар
Даниловић) — мини-
стар руског цара Пе-
тра Великог и Ката-
рине I. Рођен 1672, ум-
ро 1729 у прогонству
у Сибирији

Меотиско језеро — стари
назив за Азовско море

мерџан — корал

метанисати — при мо-
литви сагибати се до
пода

меценат — добротвор,
заштитник књижевно-
сти и науке. Назив
створен по Мецени,
пријатељу цара Авгу-
ста, који је помагао
латинске песнике.

мешџема — суд

Мијатовић Чедомир —
историк и романсијер.
Био више пута мини-
стар финансија. Рођен
1842. Сад живи у Лон-
дону

милојка — суд за пиће
(земљан, порцелански)

Милетић Светозар (А-
врам) — вођ српског

народа у Војводини,
посланик и новинар
(1826—1901)

Милутин — српски краљ
лозе Немањића, вла-
дао од 1282—1321

Милутиновић Сима —
види Чубро Чојковић

Минос — критски краљ,
син Јупитера и Европе

Мисир (Египат) — држа-
ва у Африци под влаш-
ћу Енглеске

митници — подмитљивци
митологија — учење о
боговима и вишим би-
ћима претхришћан-
ске вероисповести

Мицкијевић Адам —
пољски песник и родо-
љуб (1799—1855)

Миша (Вујић) — мини-
стар и председник ми-
нистарства у Србији.
(1853—1913)

Мишар — мали висора-
ван у подринској обла-
сти где су Срби 1806
потукли Турке

Мојсеј — вођ Јевреја и
њихов избавилац из
мисирског ропства.

Њихов законодавац

Мојсило — архимандрит
Ђурђевих Ступова

Морава — река у Србији.

Утиче у Дунав

Морија (Мореја) полу-
острво Грчке (Пелопонез)

моторуге — мотке на воденичном колу за које су прибијене лапацке (даске на колу што ударају о воду)

мошти (моћи) — посмртни остаци светаца

мукте — бесплатно

мула — *књижевник* ;
господар, судија у великој вароши

Мурат (I) — турски султан од 1362—1389. Погинуо на Косову

муртатин — издајник, стпадник од вере, *поганик*

Мухамед (Махомед) — оснивач исламизма (муслиманске вере)

Мушицки (Лукијан) — горњокарловачки епископ и српски песник (1777—1837)

Назли — нежно

најторжанственије — најсвечаније

нарав — природа

наргиле — нарочита справа за пушење

'натема те — види анатема

Насср-Един хоџа — личност за коју се везују многе шаљиве али и духовите приче

наџак — секирче с великим ушицама ; чекић

Немања — оснивалац краљевске лозе Немањиха. Велики жупан српски од 1169—1195

ненавист — мржња

нешчастан — несрећан

нијет — *клетва*, *завјет*, намера, план, одлука

Николић (Атанасије) — српски књижевник (1803—1882)

Нимфе — по старој митологији богиње шума, река, пећина. Делс се у више врста које имају нарочита имена

Новаковић Стојан (Константин) — српски књижевник политичар и научник (1842—1915)

Био је више пута министар и председник владе

нраван — поштен

нукати — нудити

нунције — папин посланик у иностраној држави

- Његош** — види Петровић
Петар
- обастрен** — обастрт
- Обилић (Милош)** — по народном предању један од највећих српских јунака, који је убио турског цара Мурата I на Косову
- Облачић Раде (Облак Радослав)** — јунак из народних песама. По историји: Радич Поступовић велики челник из I половине XV века
- Обреновић Милош** — вођа II српског устанка против Турака, српски кнез од 1821—1839 и од 1859—1860
- Обреновић Михаило** — син кнеза Милоша, српски кнез од 1839—1842 и од 1860—1868
- обросјети** — росом оросити
- одмаздити** — осветити се
- свјетлија** — добродошлица
- Океан** — син Урана (неба) и Геје (земље). Оличење мора
- Октавије** — најпре члан II римског триумвирата потом римски цар (63 пре Христа — 14 после Христа)
- Олденбург** — немачка варош у великом војводству истог имена
- Олимп** — планина између Македоније и Тесалије. По митологији: седиште богова
- омега** — последње слово грчке азбуке. У Илићевој песми алфа и омега значи: *почетак и свршетак*
- Омер** — турски паша, Србин по пореклу (1806—1871)
- орда** — види хорда
- орјатин** — груб, неотесан човек, неваљалац
- Оркан** — син првог турског султана Отмара. Владао од 1326—1360
- Орфеј** — по митологији највећи музичар старог доба. Својом песмом упитомљавао дивље зверове
- Османида (Осман)** — види Гундулић
- Османлије** — име дато Турцима по Осману I (Отману) оснивачу турског царства
- отвјесна линија** — управна

- Отман — оснивач турског царства. Живео од 1259—1326
- Отрант — приморска варош Јужне Италије
- отуз — тридесет
- Оца (Хоца, Михаил Милослав) — књижевник и родољуб словачки (1811—1870)
- оцаковић — кућић, коленовић
- Падишах — самодржац, цар (*цар над царевима, турски цар*)
- Павловић Тодор — новинар и књижевник (1804—1854)
- Пазар (Нови) — варош у Јужној Србији
- палош — дугачак мач, сабља (у Турака значи мали нож)
- Панонија — негдашња римска област. На северу и истоку граница јој је била Дунав, на западу словеначке вароши: Цељ и Птуј, на југу је прелазила преко Саве.
- пантијер — пантер, дивља звер мачјег рода;
- замка за хватање птица
- Панчић — научник-природњак, нарочито ботаничар (1814—1888)
- папаз — свештеник (поп)
- парла — говори
- Пекинг — престонца Кине
- Пелеиди — питомци Пелеја оца Ахилова
- пембе — *бијело, лијено*; лепотица
- перивој — врт, градина
- Петар Велики — руски цар од 1682—1725
- Петрарка — песник, историк и научник талијански (1304—1374)
- петрахил — део свештеничке одеће неопходно потребан за црквену службу
- Петровић (Петар Његош) — највећи српски песник, владика и поглавар Црне Горе (1813—1851)
- пешкеш — поклон, дар
- Пилетић Јоле — сердар пиперски (Црна Гора) рођен 1814, умро 1900
- пипа — славина, лула
- плавно — небеско плавило

- Плиније Млађи (Кај Цецилије), књижевн к и конзул римске обј сти Битиније (62—115)
- плундре — чакшире, гаће
- пљоска (плоска) — пљоснат суд за пиће од дрвета, земље или стакла
- Повија — планинско седло између никшићског поља и зетске долине
- податељ — давалац
- Подруговић Тешан — хајдук и народни гуслар. Од њега је Вук Караџић забележио најлепше народне песме
- Пожарски (Димитрије Михаиловић) — руски војсковођ и ослободилац Москве од Пољака (1578—1641)
- Пожун (Братислава) — варош у Чехословачкој
- поври — погледај
- полва — корист
- положење — положај
- получити — задобити
- помам — беснило
- понехари — доцкан
- попеченије — старање, брига, пажња
- попечитељ — назив министра до 10-V-1862:
- Поповић Ђорђе (Даничар) — књижевник (1832—1914). уређивао лист »Даницу«
- Поповић Павле (Шапчанин) — млади српски песник и приповедач (1827—1847)
- Порфириогенит Константин — византијски цар од 912—959 и историк
- поткнути — спотаћи
- Поцерје (Поцерина) — део подринске области око планине Цера
- поцавеља — посвађа
- прамалетни — пролећни
- Прешова — Еперјеш, некад важно место у Угарској, сад у Чехословачкој
- прелекција — универзитетско предавање
- Призрен — варош у Јужној Србији. Некад престоница Душанова
- Пријам — последњи тројански краљ. Погинуо при опсади Троје
- прсегленисати — поразговарати се
- Прозоровски (кнез Александар Александровић) — главни запо-

- ведник руске војске одређене за борбу с Турцима (1732—1809) за време Карађорђевог устанка
- Прометеј — унук Океанов. Украо боговима огањ и дао људима. Зевс је наредио да га закују за Кавкаску стену и орао је доле-тио и кљувао му јетру која је опет нарастала. Херкул га је ослободио
- пронзавају — проницу, обузимају
- Протић Стојан — министар српски и први председник владе у држави С. Х. С. (1857—1923)
- Пунктаторка — Марија Поповић жена Симе Милутиновића. Назвао је тако јер је разумевала његову »Србијанку« и оженио се због тога њоме
- пуризам — претерана чистота језика
- путо — геожђе за окивање, негее, букагије
- Радамант — син Јупитера и Европе, судија доњег света
- Раде (Његош) — види Петровић Петар
- разрујати се — разићи се као рој пчела
- Рајачић Јосиф — српски патријарх (1785—1861). Био вођ народни у покрету од 1848
- Рајић Јован — архимандрит, историк и црквени писац (1726—1801)
- Рајић Танаско — Карађорђево барјактар. У II устанку јуначки погинуо бранећи топове на Љубићу (1815)
- Рајна — река на истоку Француске а на западу Немачке
- рајтпајч — јахачки бич
- Рамазан — велики пост *муслимански*
- раскарити се — забринут се, растужити се
- рахат — спокојно, безбрижно
- рахатлук — спокојство, безбрижност, уживање
- рахметли — покојни
- рахт — коњски накит, обично од сребра
- Раци — тако су Мађари звали Србе
- Реља (Хреља) — српски великаш и војсковођа из I половине XIV ве-

ка. По народним песмама крилат српски јунак (Реља Крилатица)
 решпект — поштовање, уважење
 рз — образ, поштење
 Римпапинци — католици
 риџал — министар, великаш турски
 Рожај — варош у Јужној Србији у новопазарској области
 Руварац (Иларион) архимандрит, српски историк (1832—1905)
 Русо (Жан Жак) — филозоф и књижевник француски (1712—1778)
 ршум — сила, настртај

Саба — *јутарња молитва у Турака, зора; јутро*

садразам — велики везир

сактисати — уништити, покварити

Сам (Само) — краљ Венда (Чеха) који је извојевао ослобођење њихово од јарма аварског (у првој половини VII века)

сандалије — полусвилено ткиво

Санко — оличење сна
 санџак — мања област у Турској
 сарај — двор

сарук — комад платна који се обавија око главе

Сатурн — син Урана и Геје, отац Јупитров и др. богова. У Грка Кронос. Гутао је своју децу, али се Јупитер спасао и свргао га с Олимпа. Заштитник је земљорадње. У Илићевој песми »На ново љето« значи *време*

свепоспјешник — који у свему успева

Света Гора — источни рт на полуострву Халкидику на Јејејском мору. Некад се звала Атос. Пуна је манастира

Светић Милош — право име Јован Хаџић (1799—1869) правник, политичар, књижевник и главни противник Букове правописне реформе

Светоандрејска скупштина (1858—9) — извршила промену династије и изгласала за кнеза Милоша Обреновића

севдах — љубав
 севдисати — заљубити се
 селам — поздрав. У И-
 лићевој песми »Лијек«
 значи пољубац
 Семберија — *кнежина*
у Босни. Део Зворнич-
 ке нахије
 сент — завичај
 сербез — без бриге, сло-
 бодно
 Србица (Србица) — ва-
 рош у Јужној Србији
 серхатлија — крајиш-
 ник, граничар (у Или-
 ћа: *коњанички по-*
главар)
 сехир — *чудо, весеље, ша-*
ла, брука, радознало
гледање
 сехир-баша — шаљив-
 чина, чаја
 Сизиф — син Еолов,
 краљ Коринта (Грчка).
 Због своје свирепости
 осуђен да у паклу гони
 камен уз брдо, и чим
 дође до врха камен се
 опет скотрља доле
 сијасет — беда, невоља.
 Употребљава се и у
 смислу: много, пре-
 више
 силах (силав-ај) — ко-
 жни појас за који се
 меће оружје

Синај — бреговито по-
 луострво Арабије на
 коме је Бог дао Мојсе-
 ју десет заповести
 Синђелић Стеван — вој-
 вода ресавски. На Де-
 лиграду не могући од-
 бранити шанац од Ту-
 рака запаљено барут те
 погинуо заједно са Ср-
 бима и Турцима (1809)
 Сион — брежуљци око
 Јерусалима; сам Јеру-
 салим
 Сирене — митолошка би-
 ћа, пола девојке, пола
 рибе. Својим дивним
 песмама привлачиле су
 лађаре, те су им се
 лађе разбијале о стене
 Сихем — варош у Пале-
 стини
 скври — нечист
 скиптар — владалачка
 палица
 Скодри — келтско племе,
 које је некад имало
 државу на Балкан-
 ском полуострву
 Слава — по Коларовој
 песми: *Кћери Славе*
 она је мати свих сло-
 венских народа
 Смедерево — варош на
 десној обали Дунава,
 на истоку од Београда

- смотреније — поглед, о-
 пажање, сматрање
 Собејски (Јан) — најра-
 тоборнији краљ пољ-
 ски (1673—1696). По-
 ред многих других по-
 беда спасао Беч од Ту-
 рака (1683)
 собетити — разговарати
 Соколовић (Мехмед па-
 ша) — турски велики
 везир, пореклом Ср-
 бин
 Солун — грчка варош
 у солунском заливу
 Егејскога мора
 Сопот — село у космај-
 ском срезу београд-
 ског округа
 Софија — некад. црква
 у Цариграду, коју је
 Мехмед II претворио
 у џамију, кад је 1453
 освојио Цариград
 споредница — она која
 вреди исто толико
 софисти — првобитно
 значење: тумач по-
 етских дела. Доцније
 су тако звали учитеље
 речитости који су ве-
 што могли и бранити
 и нападати исту ствар
 спрешити — хитати, жу-
 рити
 Срезњевски (Измаил И-
 вановић) — слависта
 руски (1812—1880)
 срчали — стаклен
 Стамбол — некад се тако
 звао Цариград. Сад се
 тако зове један део Ца-
 риграда
 староставне књиге — оне
 које износе живот и де-
 ла старих српских вла-
 далаца
 Стеван (Првовенчани) —
 други син Немањин,
 српски велики жупан
 од 1195—1217; краљ
 од 1217—1227)
 Стејић (Јован) — књи-
 жевник (1805—1853)
 степати се — нестати,
 ишчезнути
 Стефанова црква — на-
 лази се у Бечу
 Стјепан цар — види Ду-
 шан
 Стратимировић Стеван
 — митрополит кар-
 ловачки (1757—1836)
 Страхинић бан — јунак
 из народних песама.
 Држи се да је то Ђу-
 рађ Стратимировић, зет
 кнеза Лазара, господар
 Зете од 1385—1403
 стремителни — који иде,
 јури к нечему

- Студеница — манастир
у старој ибарској о-
бласти, задужбина
Немањина
сурма — *некаква црна*
боја којом Сарајевке и
Београђанке масне ве-
ђе и трепавице да су
лијепе
Сутјеска — теснац крај
Лима између Плава и
Ђурђевих Ступова
Сулејман II (Величан-
ствени) — султан тур-
ски од 1520—1566
супрашица — прпор,
прах, прашина
Сцевола (Муције) — ју-
нак римски. Кад је про-
машио етрурског кра-
ља Позрену, који је
напао на Рим, ставио
је своју десницу у ва-
тру и сагорео је. Сце-
вола значи левак
Тајмс — енглески днев-
ни политички лист
(»Време«)
таламбас — бубањ
Талија — Италија
Танаис — старо име ре-
ке Дона
тандарати — лупетати
Тартар — доњи свет,
дно пакла
Тасо (Торквато) — зна-
менити италијански
песник (1554—1595)
татаранка — брза стрела
татли — слатко
Татра — планина на
Карпатима
ташт — уображен, над-
мен, празан
тезјинат — драгоцен на-
кит
Текелија Сава (Поповић)
— велики српски до-
бротвор (1761—1842)
Текелианум — његова
задужбина, у коју су
примани на стан и хра-
ну српски ђаци
текне — корито
терџије, терџилук —
ствари привезане ко-
њу иза седла, као : си-
маде
Тесалија, област север-
не Грчке, источно од Е-
пира а јужно од Ма-
кедоније
тестир — одобрење, до-
пуштење
тијара — свечана папска
капа
типар — штампар
Тиса — река у Војводи-
ни, лева притока Ду-
нава
тисућа — хиљада

Тичино — место у Италији где је Ханибал победио Римљане
 тканице — појас
 товар — стара мера (128 кгр.)

Токај — крај у Угарској
 токалија — који носи токе
 токати — кованица :

живјети по вољи

токе — метални оклоп на грудима

Томазео — италијански књижевник, Србин из Шибеника (1802—1874)

Топчидер — предграђе Београда. Иначе значи тобџиска долина

торжествено — свечано

Тразимене — језеро у Италији где је Ханибал потукао Римљане

Тракија — област старе Грчке

трамболос — широк појас окићен ресама

Требија — место у Италији где је Ханибал потукао Римљане

Тресија — црква (сада црквине) на западној страни Великог Космаја

Тројани — становници старе Троје, вароши Мале Азије, коју су Грци освојили

тропар — похвална песма појединим свецима
 Тршић — село у подринској области, близу Лознице, у коме се родио Вук Караџић

Тука и Манџука — *некакви дивљи народи у Азији*

тукац — будац, пуран, ђуран (у Илића будиковац)

тулбе — гроб, гробница, богомоља над гробом

турбан — бело платно што се обавија око капе (феса)

Туринија — велика област централне Немачке у Средњем веку

Турџија — Турска

турфа — наопако, пропало

тутун — дукан

Ћаба — храм у Меки, највећа муслиманска светиња

ѓар — добит

ѓафир — неверник, незахвалник

ѓеиф (ѓеф) — *воља*; расположење, радост, уживање

ѓепенак — доњи капак продавнице који се спу-

шта те се на њему може седети
ћивот — ковчег, мртвачки сандук у коме су кости светаца

ћитаб (ћитап) — наредба, закон, књига, писмо

ћулав — капица од сукна; *плетена капа, коју су Турци носили испод феса*

Ћуприлић (Мустафа) — турски велики везир од 1689—1691. Било је више великих везира из ове породице

ћутук (ћутак) — турски значи пањ. Вук тумачи да је то гомила. У нашем народу значи узвишено место са кога се више види

ћурак — хаљина с ивицама од сукна; кожух
ћуше — магаре

Уашити — затајити, слагати

убах — изненада

угич — овац који је десет пута предводио. На њему је звоно, он води овце и обично се не стриже

уисати — личити, допиквати

ујдурма — подвала, ствар нарочито подешена да се неко превари

ултра — изнад, претерано

унаточ — насупрот

унтер-официр — нижи официр

ура — час, време

Уран — оличење неба. Отац Кронов и Океанов

урнек — савршено израђено дело. Образац

Урош — син цара Душана Силног. Цар српски од 1355—1371

Урумелија — Румелија, Тракија

ускогаће — тако су, због одела, Црногорци звали европске путнике

усперак — уметак на гаћама

утва — дивља патка

уфање — уздање

учтуглија — *највеће одличје у муслимана које се у рату задобити може то је имати право носити три коњска репа за турбаном. Који паша имаде то право, то се зове паша учтуглија*

Фарзистан — персијска област

Фарисеји — једна јеврејска секта чији су се чланови правили чедним. (Лицемери)

Феб — види Аполон

Феникс — птица која је по источњачком веровању живела у арапској пустињи. Кад је осећала да јој више нема живота пустила је да је сунце сагори и поново је ницала из пепела

ферман — *царско писмо*; наредба, заповест, диплома коју даје султан

фермен — врста прслука

Филира — кћи Океанова љубавница Сатурнова. Богови је по молби претворили у липу

фонетички — благозвучни, складни. **Ф.** правопис подешен је према слагању гласова

Фирдуси — чувен песник персијски (940—1020)

фортуна — случај, срећа, судбина. У Илићевој песми *Зима* значи вла срећа

фрајла — госпођица

Франки — народ гер-

манског порекла, са Рајне

Франкфурт (на Мајни) — немачки град у коме је 1848 год. држана скупштина свих немачких области, изабран заједнички поглавар немачког царства и прокламовано уједињење Немаца

фратри — католички калуђери

Фридрих Велики — пруски краљ од 1740—1786

фурати — бацати

Фурије — по римској митологији опаке богиње које су гониле грешнике. У косама су им змије; у једној руци држе буктињу у другој бодаж. У Грка: Ериније или Еуменије

Хабер — глас, вест

Хабзбург-рудолфски — Рудолф од Хабзбурга био је први немачки владалац

Хад — види Ад

хадет — обичај

хазна — благајна

хазрети — свети

хајати — марити, бри-
нути се
хајдук — одметник
Хајдук Вељко — највећи
српски јунак XIX ве-
ка. Погинуо код Не-
готина 1813
хајмана (хајван) — жи-
вотиња, звер
хак — прави
хала — види ала
халакнути — викнути,
јурнути
халалити — в. алалити
Халед — тако се звао
и мач Мухамедов и
један његов војсковођа
халка — види : алка
хамам — купатило
Ханибал — славни кар-
тагенски војсковођа
(247—183 пре Христа).
После многих победа
над Римљанима поту-
као га је Сципион-А-
фриканац
ханџар — дуг нож
харамбаша — старешина
хајдучки
харач — порез, данак
харем — одвојито место
у кући, где женскиње
живи
Хафиз (Шемседин Мо-
хамед) славни пер-

сијски песник из II по-
ловине XIV века
Хади-куран — свети Ко-
ран ; муслиманско је-
ванђеље
Хегел — немачки фи-
лософ (1770—1831)
Хектровић Петар — пе-
сник далматински
1487—1572)
Херкул — највећи ју-
нак према грчкој ми-
тологији. Син Зевсов.
Поред других јунашта-
ва извршио дванаест
тешких и опасних дела.
Хеџра — види Илићеве
напомене
Хималаји — највећа пла-
нина на свету, у Ин-
дији
Химера — страшна кри-
лата звијер, спреда
лав, по сриједи коза, са
страг аждаха. Из ус-
та сипаше пламени
огањ
Хирон — син Хронов,
и Филирин, centaур
(горњи труп човечји ;
доњи коњски)
холба — боца
хорда — војска, гомила
хоризонт — видик, небо-
склон
хорјатин — види орјатин

Хреља — види Реља
худ — рђав, зао
хула — неваљалац
хурије — девојке у му-
слиманском рају

Хус (Јан) — верски ре-
форматор чешки (1369
—1413), који се по-
дигао против папских
злоупотреба. Спаљен
је жив по одлуци ду-
ховног сабора у Кон-
станци и ако је добио
заштитну спроводницу
од немачког цара и у-
гарског краља Жиг-
мунда.

Цербер — троглави пас
који по митологији чу-
ва врата доњег света

Црни Ђорђе — види Ка-
рађорђе

Црно море — између Ру-
сије, Бугарске и Тур-
ске

чајати — очекивати

чалма — капа обавијена
платном.

чамуњати — чамати, ча-
мити

Чеда — види Мијатовић
челебија — *особито ли-
јен*; господин

чобан-баша — стареши-
на чобана

Чојковић Чубро — Сима
Милутиновић српски
песник (1791—1847)

чувство — осећање

цаба — бесплатно
цавтара — језична, ла-
јава личност

цапфес — црвено

цагор — врева, вика

цебана (цебхана) — пуш-
чана и топовска мунџи-
ција

цевап — одговор

цевердар — пушка

цемадан — врста прслука

Цемшид — по предању

Ирански краљ. Вла-
дао 700 година. По ње-
му се и та азијска о-
бласт звала Цемшид

ценабет — *ниједна вјера,
поган човек*

ценом — пакао

ценет — рај

цилит — лобуд, кратко
копље

цин — *див, великан*

Џингисхан — цар мон-
голски који бјеше о-
својио половину свије-
та. Татарски влада-
лац који је освојио це-
лу Азију

Шадрван — шедрван, во-
доскок

Шам — Сирија. *Покра-
јина у Азији*

шар — небесна кугла

Шарошвар — место у У-
гарској

Шарошпатак — место у
Угарској, сад у Че-
хословачкој

Шар-планина — плани-
на у Јужној Србији

шаркија — справа за сви-
рање са жицама

Шварцвалд — Црна пла-
нина. Планински ла-
нац у немачким држа-
вама Баденској и Вир-
тембергу

Шеих-пл.-Ислам — нај-
виши верски погла-
вица мухамедански

Шејтан — ђаво ; шејта-
нов — ђаволски

Шекспир — највећи свет-
ски драмски песник
(1564—1616)

Шеноа (Август) — хрват-
ски књижевник (1838
—1881)

шербе — медовина

шехит — верска секта
мухамеданска ; друга
се зове *сунити*

шехрија — грађанин

шикали — од шика, кло-
бодана

Шилер (Фридрих) —
славни немачки песник
и историк (1759—1805)

шиндра — кров од др-
вених дашчица

ширет — лукав, препре-
ден

шићар — добит, плес,
лов

шпицнаме — надимак

штијем — читам

Штур (Људевит) — по-
литичар и организатор
словачки (1815—
1856)

Шумадија — српска о-
бласт између река Ду-
нава, Саве, Мораве, Ко-
лубаре и Љига

шуркулија — пошалица,
шала

У овом *Речнику* пису тумачени сасвим познати географ-
ски називи : имена садашњих држава, велики градови европ-
ски (престонице) и велике реке, мора и океани, ни велике
области наше државе које су ушле у њен састав после бал-
канског и светског рата. Нису ушла ни она места о којима
се из самих Илићевих радова може видети где се налазе.
Ни личности — историјске или из предања — о којима Илић

говори у напоменама нису ушле у *Речник*. Нису објашњаване поједине туђе речи које су познате сваком поле интелигентнијем читаоцу, јер би иначе *Речник* заузео и сувише простора. Примера ради наводимо неколико таквих речи: авет, авлија, алат, аутор, бакал, банкротирати, башта, бег, бостан, буздован, бутеља, буцак, везир, вересија, друм, дућан, ђин-ђуве, еспап, журнал, идеја, идеално, идол, кабаница, кавга, кантар, капитал, кат, келнер, кострешити се, кредит, крогн, куражно, лекције, магнетизам, муслиман, муштерија, паза-рити, пароброд, паша, пензија, пенџер, пракса, реално, сат, симпатије, тамбура, теорија, тиранин, титуле, ћошак, фењер, фес, философ, фирма, фрак, харфа, целива, чибук, чибугдија, чезва, целат, шампањ, шербе, штоф и др. њима сличне.

У неким песмама имало је повише туђих речи. Да би се олакшало читаоцу оне су протумачене при крају песме. Тумачења су Илићева.

Стране и старинске изреке.

1. Ај ти, враже, бјес в те, чему ж' ти крв нашу пијеш! (в=у; чему ж'=зашто; пијеш=пијеш).

2. Ако се уфаш, бане, в помоћ нимску,
Вируј Нимцу ко сунцу зимску.

(Уфаш=уздаш, надаш; нимску=немачку; вируј=веруј; Нимцу=Немцу).

3. Вы грозны на словахъ, попробуйте на дѣлѣ = Ви опасни на речима, покушајте на делу.

4. Внезапу нападоша мја = изненада нападоше ме.

5. Centrum gravitatis = средиште тежге (равнотежге).

6. Contes joyeux pour les femmes = Веселе приче за жене.

7. Corpus delicti = предмет који доказује учињену кривицу.

8. Gratissima persona = најдража личност.

9. Hanibal ante portas = Ханибал је пред вратима!
Узвик Римљана после битке код Кане у којој је Ханибал потукао Римљане.

10. Kdož jste boží bojovníci = Ко сте, Божији ратници
(Песма коју су певали Хусити у борби против краља Жигмунда).

11. Почерпавао просвјешченије = црпео просвећење.

12. Slawie ! o Slawie ! ty jméno
 Sladkých zvukův, hořkých památek
 Stokrát rozerváno na zmatek
 Aby vždycky vícej bylo ctěno.

Ови су стихови овде поправљени по новом провпису.
 У тексту су онако како их је Илић обележио. Значење је:

Славијо, о Славијо, ти, име
 Слатких звукова, горких успомена,
 Сто пута разбијено у хаосу,
 Да би увек било врло поштовано.

(Пошто у првобитном цитату није било других слова с обележјем сем ž, то је реч hořkých била забележена као horkih, а то би значило топлих. Али тај израз редак је чешком језику а и сам смисао показује да је то ова друга реч.

Израз »маран ата« (стр. 255 стих 9) погрешно је Илић употребио место *арур ата* што значи: проклет буди !

Речи случајно изостале из Речника.

Аксаков (Иван Сергејевић)
 — вођ руских славенофила
 који су тежили да ослободе
 Јужне Словене од Турака
 (1824—1885)

Геснер (Соломон) — немачки
 песник и сликар (1830—
 1888)

Горица — код Сарајева. Је-
 дан брешчић који је сад
 предграђе варошко

Епир — област сев. Грчке
 западно од Тесалије

Ероган и Магоган — по свој
 прилици кованице од Гога
 и Магога

Иванов град — град у Пољ-
 ској, на Висли. Има у Ру-
 сији неколико места с овим
 именом

Кежмарк — варош пређе у
 Мађарској, сад у Чехосло-
 вачкој

Климена — две Нимфе и више
 других митолошких бића
 овако се зову

проража — пробија кроз ;
 обузима целог

Уб — мала варошица у Ва-
 љевском округу (северо-за-
 падна Србија)

О овом издању.

I.

Према одлуци издавача и редакционог одбора штампане су ове песме по хронолошком реду, сем *Пастира* који су, као већи спев, стављени иза других псасама, пред прозне радове. Како су Илићеве песме штампане и по листовима и у разним збиркама, често с извесним променама, то је у овом издању узимап *последњи текст* сваке песме. Сем песама по листовима издате су ове збирке Илићевих песничких радова : *Пјесме*, (1854); *Песме II књига* (1858); *Пастури* (1868); *Дажире* (1891); *Песме* у издању С. К. Задруге (1894). Сем тога има и два рукописа: један је од 1889 године (у Народној Библиотеци) а други је својина госпође Јеле Драг. Илића, снахе Јована Илића. По томе II рукопису, као дефинитивној редакцији, приређено је издање Српске Књижевне Задруге (књига 17). По њему су и у овој збирци редиговане песме. Само су учињене познате исправке према првом рукопису, кад је јасно да је у II рукопису била каква очигледна омашка пера или је лепа српска реч ранијег издања, без потребе и на штету песме, замењена турском. У том случају задржан је ранији текст. Али то је било свега на два-три места. У напоменама је то обележено. Овде ће се изнети све разлике у појединим текстовима, изузев кад се односе једино на правопис или интерпункцију.

После песама дошле су по хронолошком реду *Слике* (јер се не могу назвати приповеткама), које су све штампане под општим именом : *Београдско огледало*. За *Сликама* настају чланци, већи и мањи, опет уређени по хронолошком реду.

Код *Песама* учињен је један изузетак. Оне су, као што је речено, дошле по хронолошком реду, у колико се тај ред могао утврдити брижљивим испитивањем свих старих листова и календара који су се могли наћи у Народној и Универзитетској Библиотеци у Београду, у Библиотеци Матице Српске у Новом Саду и Универзитетској Библиотеци у Загребу. Али низ сонета : *Ах* штампан је међу песмама које су изишле 1848, јер је сам Илић ставио ту годину као време кад их је писао и на II рукопису и у 17 књ. С. К. Задруге. А *Једином* прва је песма Илићева.

Илић је певао и у јужном и у источном дијалекту, а понегде је узео изразе и из западног, нарочито кад му је то било потребно ради сликовања појединих стихова. Што је био старији, све је више нагињао јужном дијалекту. Понеке песме раније штампане источним дијалектом, доцније је преправко на јужни, а неке је оставио у источном. У II књизи *»Песама«* (од 1858) источним дијалектом штампане су песме : *Љељо ; Кад ја видех ; Да су мени ; Кад ? Сад ; Дилбер-Ана ; Поскочи, момо ; Прави лек ; Ој ружо мила ; Брижан Раде ; Слепац*. Које је од тих песама песник доцније преобратио у јужни дијалекат види се из саме ове вбирке.

Илић је често у истој песми мешао по два или три дијалекта. Овде је свуда задржан онај који преовлађује у песми. Само где би се квариио слик песме задржан је и други дијалекат. Тако исто ако би се изменама ранијег текста квариио размер стиха задржан је тај ранији текст. Ради слика није стављано *x* тамо где би му иначе било места, па је, ради тога задржан и по који неправилан облик. Навешћу за све ово неколико примера : *дели* — вели ; *није* — *гди је* ; *ману* — *капу* ; *дно* — *сво* ; *ранила* — *саранила* ; *тио* — *мио* ; *покојом* — *својом* ; *голем* — *волем* . . . итд.

Он је писао поједине речи неједнако, на два начина : са *x* или без њега, са *дј* и са *ђ* ; час : *тко*, час : *ко* некад : *брез*, некад : *без*. Овде је наједначено према мишљењу надлежне стручне комисије за изједначење правописа. — Из турских речи у којима нема *x* (а Илић га је стављао) оно је избачено :

аман, рз, ршум, а у осталима је задржано. Према том стручном мишљењу свуда је *тко* замењено са *ко*, осим кад би то кварило слику: слатко — *сватко; нојца са ноћца* а и *без са без*, да би било једнообразности. Остављено је мејдан и мегдан, јер се оба израза употребљују у турском језику. На два три места употребљен је у речи *пре* источни дијалект, где је требало да дође скраћен јужни дијалект: пр'је, јер би овакав израз био скоро наказан. Реч башта писао је Илић понекад и башча, а овде је изједначено. Неодређени начин глаголски кад је изостављено и из наставка штампан је без апострофа, према мишљењу стручне комисије. Само у два три случаја, где би се скраћени неодређени начин могао сматрати као придев остављен је апостроф, те да се зна да није придев. Али сам оставио групу *дс* и нисам је замењивао групом *тс*, јер се *дс* ипак боље слажу међу собом, него *тс* који теже да се споје у *ц*. Компаратив придева *леп* код Илића је понекад *љевши*, али чешће *љепши*. Он то, понашто, обоје задржава у истој песми. Овде је увет овај други, правилнији облик.

Илић је писао неке турске речи са по два иста слова: *ћааба*, *каале* и т. д. У овом издању избачено је по једно од тих слова, сем кад је потребно ради размера у стиху. А у особним именима и насловима задржана су оба.

У својим песмама Илић се потписивао разним потписима: Јован А. Илић; Јован Илић; Јован Илић Ресничанин; Ј. Илић Србијанац; Ј. И.; Ј.; И.; —i—; **, * . За неке песме и напise не може се утврдити да ли су Илићеве или не. Једну од тих песама, за коју не знамо поуздано је ли Илићева, доносимо на крају ове књиге. Могла је бити и Стеријина, јер је испод ње потпис Ј. П., али без речи *Стерија* којим су потписане друге песме његове у појединим листовима. Писао је песме и неки Јован Поповић, учитељ, али нема његових песама у »Српским Новинама« 1849 године, кад је та песма штампана. Напротив, Илићевих песама има више, са потписом *Ј. И.* те је могућно да је испод ове песме место *Ј. И.* погрешно штампано Ј. П. Али исправке потписа нема у наредним бројевима »Српских Новина«. У првом стиху

има израз *земни рају*, а тај израз има и у песми Илићевој *Пријатељству*. А личи доста на друге његове песме. Натпис : w из »Азбукопретреса« носи потпис —j— а сви остали Ј. И. (Илићеви) и Ј. Ј. (Змајеви). Зато је и тај натпис стављен на крају књиге. — Драгутин Илић тврдио је у једном његовом чланку да је једна песма његовог оца штампана у »Тоси« за 1882 год. под насловом: *Господин цекнески мандарин*. Такве песме нема у »Тоси«, а има неколико у којима се пева о Кини, али ниједна не личи на Илићеве песме. За две друге песме: *Иншалах*, и *Махарахари* или *На Јалији у авлији* штампане у »Тоси« (бр. 9 и бр. 47 од 1882) изречно се упућује на Илићеве песме : *Бисмилах* и *Караван*, али оне ми се не чине да су Илићеве. У колико се сећам ја сам још пре четрдесет година чуо да су то имитације уредника »Тосе« Владе Милојевића.

Имају у »Седмици« 1858 (у бројевима : 15, 16 и 19) три песме : *Тува с тугом* ; *Бранку* ; *Буроњи* потписане са И. У њима је источни дијалекат, а Илић је тада писао у истом листу исте године песме у јужном дијалекту и потписивао их са Ј. И. Сем тога у другој од ових песама (*Бранку*) напада се Бранко, а Илић га је и раније и доцније хвалио. А ни по самим стиховима не би се могло рећи да их је Илић писао. — У 34 броју »Српских Новина« од 1848 има допис из Пеште : »Неколико речи Светоандрејцима«. Могао је и тај чланак бити његов, али потписа нема.

Чисто политички чланци и говори Илићеви нису уношени у ову збирку, као ни његова *Српска писменица*, ни *Одеговор Ђ. Даничићу на покуду моје Писменице*, ни *Кратка Историја Грка и Турака*, ни преводи.

Упоређени су текстови у разним издањима Илићевих песама и у оба рукописа и све су разлике изнесене у овом прегледу. Није обележена разлика у прелому стиха у неколико песама, јер су стихови остали исти.

II

1. Песма ЈЕДИНОМ (стр. 3) штампана је у књизи »Пјесме« Јована Илијћа од 1854 под насловом : »Молитва Богу«. У њој су ове разлике :

1 стих I строфе гласи :

Теби се молим, Творче небесни,

1 стих III строфе гласи :

Оче преблаг, послушај сада,

1 и 2 стих IV строфе гласи :

Не штем блага, сребра ни злата,
То нек ми буде једина плата.

2. Песма ПОЗДРАВ БРАЋИ СЛАВЈАНСКОЈ (стр. 8) носила је у »Подунавци« наслов : »Поздрав Славству«.

1 и 2 стих I строфе гласио је :

Ура ! ура !

Браћо мила,

3 стих II строфе гласио је :

Славе наше крити строј.

3. У песми ПРОЛЕЋЕ (стр. 9) у »Подунавци« :

2 стих III строфе место чудесни стоји *волшебни*

5 и 6 стих III строфе гласе :

Дивна љупкост и торжество

Украшава све јестество.

У последњем стиху V строфе место: спреми стоји: *справља*.

У последњој (VII) строфи 1. стих гласи :

Сложно, дакле, и одважно.

а 3. :

Сијат треба семе важно.

последња три стиха исте строфе гласе :

Друкче ако нас немарне,

Ток претече судбе јарне

И свој ће нас онда клет'.

4. МИЛОПЈЕВ СРБИЈИ (стр. 14). У »Подунавци« гласе :
3 и 4 стих I строфе :

Бисер-сјајем небесне росице
Блистају се очи твоје плаве.

- 1 и 2 стих II строфе :

Мајског јутра пресвјетла банице,
Све дивоте у теби бораве.

- 3 стих IV строфе :

К'им тв'а глава на далеко сјаје.

- 4 стих V строфе :

изнуђава трепте свјетодавне.

сем тога место шћери стоји *кћери* (2 стих I строфа); место: жар — *чар* (2, III.); место: синов'ма — *синовима* (3, VI); место: од старине — *од вјекости* (4, VI).

5. ОТПЈЕВ НА ПЈЕСМУ О СВЕТОМ САВИ (стр. 16)
у »Подунавци« носи назив »Чувствовања младога Србина на светог Саву«.

- 4 стих III строфе гласи :

Или на нас благост твоју

- 1 стих IV строфе гласи :

Слога, љубав братска *круто нек нас стеже*.

Сем тога у 3 стиху IV строфе место: силни стоји: *слатки*.

6. ПОЗДРАВ МИХАЈЛУ ПАВЛОВИЋУ итд. (стр. 22)
у књиви »Пјесме« (1854) гласе :

- 2—4 стих I строфе :

Откуд твоји умиљати збори ?
Откуд пјесма ова поносите,
Која с' тако силновито ори ?

- 1 стих II строфе :

Да ли вила извија ти гласе

- IV строфа гласи :

О та с тобом ко не б' пјевџ слатко,
Сама пјесма кад из срца лети !
Запевају нек ме чује сватко
На дан овај свем славенству свети.

1 и 2 стих VIII строфе :

О, потјец'те загоркиње благе,
Са свих страна нека стижу гласи.

последњи стих последње строфе гласи :

Све у славу, на многаја љета !!

Сем тога у 3. стиху III стр. место : лијепу стоји : *пре-
слатку*.

7. ЗИМА (стр. 24). У »Подунавци« и »Пјесмама« (1854)
место 21—24 стиха I строфе стоји :

Јер он вјала продавао пије,
Кад посао око главе с' вије.

у II строфи нема ни у »Подунавци« ни у »Пјесмама« 7 и 8
стиха из ове збирке. 9 стих гласи у »Подунавци« :

Кад се оре, *мсање*, окопава,
а 11 и 12 стиха у њој и нема, а у »Пјесмама« је као и овде.
Сем тога у 4 стиху I строфе стоји у оба рапија текста место :
зарадио — *задобило*.

8. ЖЕЉА НА НОВО ЉЕТО (стр. 26). У »Подунавци«
место 16—21 стиха стоји :

Доста бјеше којекакви спрдња,
Свађе, вике и несланих грдња ;
Паз'мо одсад куд нам ваља ићи
Ако срећу ми желимо стићи.

22 стих гласи у »Подунавци« :

Прионимо сви за опште добро,
а 26 и 27 стиха у њој и нема.

9. НА СМРТ КОСТЕ ЈЕЧМЕНИЋА (стр. 28). Наслов
је ове песме у »Подунавци« : »На смрт слављеног друга и
брата Константина Петровића Јечменића, питомца правитељ-
ственог, преминувог 30 децембра 1846 у Хали«. После 8.
стиха (из ове збирке) у »Подунавци« долазе ови стихови :

Неуморног духа, пребогата дара,
Да му нигдје равног не бијаше пара.

17 и 18 стих ове збирке у »Подунавци« су 19 и 20 и гласе :

То ли су дарови за *ревност његову*
Ах ! која нам рече јавит зору нову.

Сем тога у 25 стиху место : *јадне стоји : б'једне*, а у последњем место : *Коју — Косту*.

10. ПОКЛИК (стр. 29) у »Подунавци« :

6 стих VI строфе гласи :

Род свој љуби — ма гдје био
а у 6 стиху VII строфе место : Србин стоји : *весѓ*.

11. СОКО ЦРНОГОРСКИ (стр. 31). У »Српском Народном Листу«.

12—15 стих гласе :

Ма бесједи соко тица сива :
»Кад питате право да вам кажем
На мејдану круну сам добио
Кад с' јуначког надлетасмо лета.

26 стиха нема у »С. Н. Листу«, али у њему, на завршетку, има три нова стиха :

Еј ! Црна Горо, каменита ст'јено,
Камен томе, ко се маша за те,
И Турцима што насрћу на те.

12. ЦИГАНСКА СМРТ (стр. 32). У »Српском Народном Листу« текст ове песме у многоне се разликује од познатог текста у »Пјесмама«, који је унесен у ову збирку.

VII строфа гласи :

Он је синоћ опазио,
Кад гроб Анђин зарише,
Да о врату на низ мио
Хитећ заборавише.

VIII строфа гласи :

Па сад њему мира нема,
Већ радостан посночи,
Те мотику брже спрема,
Да се што пре осмочи.

XI строфа гласи :

Па похита што мож' брже,
Памет му је црна там',
Глуво доба . . . он се трже,
Кад с' у кршу нађе сам !

XII строфе нема у »С. Н. Листу«.

XIII строфа гласи :

Није шала, пола ноћи,
Страшно, што мож' горе бит,
Ал он туда у самоћи
Окреће се ко манит.

XIV строфа гласи :

Даље, даље, јоште мало,
Ал' што дркћеш тако сав ;
Ето ту се закопало :
»Ал' сам прави вртоглав«.

XV строфа гласи :

То рекавши на гроб стане,
Па мотиком удри, де !
Нити теде да одане,
Докле покров не скиде.

XVI строфа гласи :

Сад на прси Анђи с' стави,
А локумић на тиск тај,
Јадну Анђу што задави
Мирно с' спусти у свој крај.

XVII строфа гласи :

Он то не анав пружи шапе,
Мисли да је код среће . . .

Но тек за низ вући запе,
Кад да видиш несреће !

XVIII строфа гласи :

У једаред нева с' тргне,
Па држ' цигу за ногу !
И дигнув се брж' побјегне,
А он оста у гробу.

Беч.

13. О ПРЕМИЈА (стр. 35). У »Подунавци« наслов ове песме гласи : »Поздрав домовини давно невиђеној«, а у »Пјесмама« од 1854 : »Постојбини давно невиђеној«. У њима су прве три строфе исте као и у овој збирци, али IV је строфа различна и гласи :

У »Подунавци« :

О, када би у вашему ладу
Пробављао ја в'јека усладу
Тисућ' годин' чиниле б' ми с' једна.

У »Пјесмама« је исто овако. Само место речи в'јека (у 2. стиху) стоји : *живота*.

V строфа у »Подунавци« гласи :

Србија је моја *домовина* (у »Пјесмама« : *постојбина*)
Блага, мила, љепотна и красна
Трептајући кано зв'језда јасна

Што равгони *тмине из дубине* (у »Пјесмама« : *вијек подли тмина*).

1 и 2 стих VI строфе :

Срце моје игра од милина,
Јер је тако дивна, милостасна,

VII и VIII исто су као и у овој збирци, само у 1 стиху VII строфе у »Подунавци« место : *окитише стоји* : *оличише*

IX строфа у оба ранија текста гласи :

Ма сто врага да ти на пут стану :
Зар да име ти погазиш твоје ?
Подли само дов'јека се боје
Страх не мучи душу Богодану.

Х строфа је иста као IX строфа ове збирке.

1 стих XI строфе гласи у II рукопису: »О славна шћери, *лијепе* славе старе«. Остало је исто. У последњем стиху XII строфе место: нав'јек стоји у ранијим текстовима *ув'јек*.

Ова је песма штампана без целог првог сонета (без прве четири строфе) у »Невену Слоге« 1849, под насловом »Србији«. Текст је исти као у »Подунавци«.

14. О НЕБЕСНА (стр. 37) у »Подунавци« има наслов: »Пријатељству« а у »Песмама« од 1854: »Химна пријатељству«. Оба се текста разликују целим строфама и од текста у овој збирци и међу собом. Текст у »Подунавци« и у овој збирци готово су у свему различни, те се могу сматрати као две сасвим различне песме, али и једна и друга имају понеку строфу заједничку са строфама из »Пјесама« од 1854 године.

Првих седам строфа у »Подунавци« гласе :

О анђеле божествени,
О предивни неба даре !
Ти, ком' усклик торжествени
Ја приносим за уздарје !

Није пјесме те на св'јету,
Која б' тебе опјевала,
Ни важности у предмету,
С тобом да б' се поравнала !

Велика су дјела твоја,
Чим се дижеш у висину,
Нит' су кадра уста која
Произнети славу њину !

Шта је сјајност и господство,
Шта л' сва блага према твоме ?
Ти потпуно задовољство
Обожнику дајеш своме !

Није онај поживио,
 Нит' видио праву радост,
 Тко те није окусио
 И познао твоју сладост !

Ти си одзив Бога живог,
 О пресвјетло љубве чедо !
 Све милине раја дивног
 Храни њедру твоје свето !

Ти вјетрило духу дајеш,
 К цјељи својој да је ближе,
 Божесвеним зраком сјајеш
 Кад над главом облак гмиже !

У »Пјесмама« је I строфа иста као и у овој збирци
 само у 2 стиху место : диван стоји : *мили*.

II строфа гласи :

Пријатељство ! земни рају,
 Благо оном ко те има !
 Да се с тобом ублажају
 Бог те даде самртнима.

1—3 стих III строфе гласи :

Шта је земна сјајност ова,
 Шта л' сва блага према твојој ?
 Шта су крила соколова

IV строфа иста је као V у »Подунавци«.

1 стих V строфе гласи :

Ти си *облик Вишњег* Бога.

Остала 3 стиха иста су као у овој збирци.

VI и VII строфа исте су као V и VI ове збирке.

Место шест последњих строфа ове збирке и у »Подунавци« и у »Пјесмама« од 1854 год. налазе се само ове три строфе :

И у тавним колебама
 Милије је с тобом бити,
 Нег' у царским палатама
 В'јек без тебе проводити,

Ти си в'јенад, ти си круна.
 Ти благослов Божји вељи!
 Ти, дивото љубве пуна,
 Крај разумној кончиш жељи.

И прем' пишта није теже
 Нег' у царство твоје доћи:
 О! ал' како силно веже
 Дивна свежа твоје моћи.

Само, у 3 стиху I од ове три строфе у »Подунавци« место:
 палатама стоји : *дворанама*, а 2 стих II строфе место : »Ти
 благослов Божји вељи« гласи : »Свега блага ту на земљи«.
 У претпоследњем стиху III строфе место : О! стоји : *Ах!*

15. БРОДАР (стр. 39). У »Подунавци« 6 стих гласи :

Нити за зло душманина клета.

И у »Подунавци« и у »Пјесмама« од 1854 место 25—28
 стиха из ове збирке стоји :

Ја се тебе већ страшити нећу,
 Ни стрепити пред грдилом твојим.

У 5 стиху у оба ранија текста место : вихора стоји :
пучини.

16. ОПЛАЧ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА. (стр. 40) У
 »Подунавци« носи назив : »При укопу Симе Милутиновића
 Чојковића«.

1 и 2 стих VII строфе гласе :

Ах, ал' доцне гласи наши стижу,
 Тужни једи нек с' до неба дижу.

17: КУДА (стр. 42). У »Невену Слоге« и у »Пјесмама« од 1854 наслов је ове песме : *»Вјерноме другу Павлу Поповићу«* (у »Н. Слоге« још и : *»Шапчанину«*) *свјетло васкрсавиеш у крило отца небеског.*

1 стих I строфе гласи у обе поменуте збирке: »Ах куда, куда тако«. Све остало у прве четири строфе исто је и у овој збирци и у »Пјесмама« сем што у 1 стиху III строфе место: добри стоји: *б'једни* (и у »Н. Слоге«). Али IV строфа у »Невену Слоге« не гласи као у »Пјесмама« и у овој збирци, него :

Орфеа слједећ' вјерна

И свјетли неба дар,

Из љубве срца смјерна

Предивни створи чар.

V строфа у овој збирци иста је као X строфа у »Н. Слоге« и XI у »Пјесмама« од 1854 г. Остале су строфе различне и гласе :

У »Невену Слоге« :

V Ма залуд мудрост духа,

Пријатна залуд моћ,

Јер тебе смртна рука

У вјечну однес' ноћ. —

VI Да л' земна магла ова

Несносна поста теб' ?

Нејмаде л' нужна крова

Насушни свагда хлеб ?

VII Остављен сваким словом

Ти многе б'једе, ах

На свјету подне овом

У Богу једном јак.

VIII Ма л'јепа *нада* твоја

Остала 3 стиха као у »Пјесмама« од 1854

IX X и XII као XI и XIII строфа у »Пјесмама« од 1854.

У XI строфи (2 стих) место: благо том стоји: *Срећан* *мај*, а 4 стих гласи: »И Божјер сунца сјај«.

У »Пјесмама« од 1854.

V У цв'јету младих љета
Кѡ сужни б'једни роб,
Ти оде с' овог св'јета
У тамни ладни гроб.

VI О кажи, брате драги,
Шта узрок томе би ?
Што сакри поглед благи
Нав'јекни од нас ти ?

VII Ал' не ! глас твој заштеди,
Бог један то нек зна,
Смрт крај би твојој б'једи,
И крило вечног сна.

VIII Сва твоја радост бија
Не штеђет знојни труд
У српству да просија
И гране слава свуд.

IX Ма лепа *желеља* твоја
Предц'јета кано цвјет,
У братска њедра своја
Не прими тебе св'јет.

X И ти нам жртва паде
За мили народ свој,
Пун тихе, благе наде,
Увену поглед твој.

XI У дивном збору сада
Анђелски гдјено лик,
Гдје вјечна љубав влада
Твој љупки ори с' клик.

XII О срећан, б'један није,
По трипут благо том
Ко св'јету љубав грије
У вјерном срцу свом.

XIII У рајској он ће слави
Прослављат творца свог
Јер там је живот прави
Гдје в'јечни влада Бог.

18. ДЈЕВОЈКА И РУЖА (стр. 43). У »Подунавци« и »Пјесмама« од 1854 6 стих гласи :

Дивна ли си ! Красна ли си !

А 8 стих :

Кд анђела *задај тихи.*

19. СКУПШТИНАРИМА У ФРАНКФУРТУ (стр. 44). У »Подунавци« носи назив : »Запешним Швабовима у Франкфурту«. У II рукопису из кога је узет текст за ову збирку, нема никаквог наслова, па су узети и наслов и напомена и мото из »Пјесама« од 1854. У »Подунавци« нема ни напомена ни мото. Првога стиха из ове збирке нема ни у »Подунавци« ни у »Пјесмама«. У 2. стиху у »Подунавци« место речи »Ви, носоће« (у овој збирци 3. стих) стоји : *Немачкари*, а у »Пјесмама« »Ви, *губавци.*« И место »срамно (распет би)«, као што је у овој збирци и »Пјесмама«, у »Подунавци« стоји *грозно* (стих 5, односно 4). Место »Наглите *слијено*« (свих 6 односно 5) стоји у »Подунавци« и »Пјесмама« : »*ви* наглите *б'јесно*«, а место : »Еда л' је *лијено*« (стих 8 односно 7) стоји : »еда ли је *часно*«. Последња четири стиха гласе у »Подунавци« :

Ви, лукави славождери б'једни !
Правда Божја никога не мине,
Желите ли да вам срећа сине,
Љуб'те ближњег, кога нисте вр'једни.

У »Пјесмама« је тако исто, само у 2 од ова 4 стиха уместо »никога не мине« стоји : »*никоме не гине*«.

У II рукопису долази као напомена испод текста оно што је у овој збирци стављено испод наслова. Само после речи : Чешка стоји : *»са Тријестом«*.

20. ОХ (стр. 45). У овом низу сонета има у *»Пјесмама«* од 1858, у *»Дахирама«* и I рукопису осетних измена према тексту у овој збирци.

У 1 стиху IV строфе *првог сонета* место: *»а те очи«* стоји: *сурмалије*. У последњем стиху исте строфе место: *блудим* има: *ходим*.

У *трећем сонету* последња (IV) строфа гласи у *»Дахирама«*:

*Робом ћу ти робовати сужан,
Махни руком драга душо моја,
Склон' ме, бона, у џедарца твоја«.*

У I рукопису први стих ове строфе гласи:

Навијек ћу роб твој остат сужањ

Четврти сонет из ове збирке у *»Дахирама«* је шести и сасвим је различан. Он гласи:

*Туго моја, рајска пријатности,
Мој севдаху, моја жељо жива!
Еда л' игдје на свијет драгости,
Кано моја голубица сива?*

*Ђул ми ружа цавти у младости,
Злато ми се и на сану снива,
Што ја већма гинем од милости,
То ми она све милија бива.*

*Не знам како, мој лијепи брале!
Кад ми клета крај двора прошета,
Заборавих на оба свијета*

*За главом јој од бисера лале,
Окрете се и погледа на ме,
Чини ми се да би пошла за ме!*

У I рукопису у 2 стиху I строфе овога сонета место :
 »О, љубави« стоји : *»мој севдаху«*. У 1 стиху последње строфе
 место : њено стоји : *назли*, а у 2 стиху исте строфе место :
 ведро стоји : *алт'н*, а место : бистро — *св'јетло*.

Цела је ова строфа у рукопису пребрисана с више линија.

Пети сонет је у рукопису VI а у »Дахирама« га и *нема*.
 У »Српском Прегледу« 1895 штампан је са две ситне измене :
 место : видим стоји : *виђу* (3. стих I строфе) а место :
 цвјетај — *цвати* (1. стих IV строфе). Остало је све јед-
 нако у свима текстовима.

Шести сонет у рукопису је VII. 1 стих I строфе гласи :
 »Давор пјесмо не занијемила«, а у 2 стиху исте строфе ме-
 сто : жељу стоји : *уздах*.

II и IV строфа овог сонета сасвим су друкчији у I рукопису :

Ја каква је, мој лијепи брале,
 Кад ми клета крај двора прошета,
 Заборавих на оба свијета.

За главом јој од бисера лале,
 Окрете се и погледа на ме
 Чини ми се да би пошла ва ме.

У »Дахирама« ни овог сонета *нема*, а ове две последње
 строфе налазе се у »Дахирама« у саставу с друге две засебне
 строфе, које су већ наведене.

Седми сонет у I рукопису је двапут написан и оба пута
 пребрисан. Последњи стих II строфе гласи у рукопису :

Б'јело грло лабудови двори.

У »Дахирама« :

Кд да ружа кров горицу вори.

Последња строфа у обе те збирке гласи :

О кад би је јунак ухитио,
 Крилима би свијет наткрилио,
 У ценет би с њоме одлетио.

Сем тога у оба ранија текста у 1 стиху II строфе место :
 »Муња иста« стоји : *Иадири*.

Осми сонет је и у рукопису и у »Дахирама« V. У њему су мале измене : у 3. стиху I строфе место : слатка стоји : *ђузел*, а у 4. стиху исте строфе место : слаба — *бона*. 3. стих II строфе гласи у рукопису : »Похитајте, виле лахнокриле«, а у »Дахирама« : Ну, потјец'те виле влатокриле. У 1. стиху III строфе у оба ранија текста место : ц'јелом стоји : *свему*.

Девети сонет у рукопису је VIII, а у Дахирама VII. 1 стих I строфе у обе ове збирке гласи :

Да ну мојих двојих тројих јада !

2 стих II строфе :

Белћи севда мога не познаје.

У 3 стиху исте строфе место : можда стоји : *белћи*, а у 1 стиху III строфе место : љубав — *севда*'.

Десети сонет у рукопису је IX, а у »Дахирама« VIII. У 1 стиху последње строфе место : »испод в'јенца« стоји : »*под вијенцем*«.

Једанаести сонет не налази се у »Дахирама«. У рукопису је исти као и у овој збирци.

Дванаести сонет у »Дахирама« је IX. У обе збирке у 1 стиху III строфе место : слатке стоји : *л'јене*.

2 и 3 стих последње строфе гласе :

Свашта доста — мај, оследи уста,

Нек ти жеља не остане пуста.

Тринаести сонет у »Дахирама« је X.

Четрнаести сонет у »Дахирама« је XI. И у тој збирци и у рукопису у 1 стиху последње строфе место : варљиви стоји : *лијени*.

Петнаести сонет у »Дахирама« је XII. И у њима и у рукопису 3 стих I строфе гласи :

Да с' у гори тица грличица.

А у 1 стиху II строфе место : мајкина стоји : *у мајке*.

У I рукопису у напмени песник каже да IV сонет треба сасвим изоставити, али то изостављање не означаваати цртицама.

21. ЉУБАВ (стр. 54). У »Невену Слоге« у 1 стиху IV строфе место : »нам жар« стоји : »нас чар«, а у 2 стиху исте строфе место : »срце згрева на« . . . стоји : »обасјава у« . . . У 1 стиху VI строфе место : та стоји : *Ах*. Песма је без наслова и стављена је као уводна у »Невен Слоге«.

22. СЈЕЋАЊЕ (стр. 58). Текст у »Невену Слоге« и »Пјесмама« од 1854 разликује се знатно од текста у овој збирци. 1 стих I строфе гласи :

Ах ! да чудне сласти брате,

Остали стихови ове строфе као и цела II строфа исти су.

Место даљих шест строфа у овој збирци (II—VIII) у ранијим текстовима налазе се ове четири строфе :

»Кадно љубав на све стране
Напајаше срца вјерна,
И јунаке одабраше
Прати Слава беспримјерна

О, како си Србу красна,
Славо мила, Славо стара !
Кд на небу зв'језда јасна
Што свјетило ноћи ствара.

Труба труби — Срби чујте !
Светиње вас глас позива :
Остре маче припасујте,
Па на врага помамљива !

И где Србин већ се диже,
Он род љуби више свега !
Ђе Душанов барјак стиже
Бјежи душман испред њега.

У »Невену Слоге« трећи стих ове последње строфе гласи :

Душанов се барјак движе.

IX, XI и XII строфа ове збирке исте су као VII, VIII

и IX строфа ранијих збирака. Само у 3 стиху XII строфе место : своје стоји : *б'једним*.

X строфе из ове збирке нема у два ранија текста.

Место XIII и XIV строфе у ранијим текстовима стоји као X строфа :

И Косово крв ороси,
Ма у славу српског рода,
Име му се преузноси
До највишег неба свода.

XV строфа ове збирке иста је као XI у ранијим текстовима.

1 и 2 стих XVI строфе (XII у ранијим текстовима) гласе :

Ко не жали за род мр'јети
Знај да живи тај тек с нова.

2 стих XVII (односно XIII) строфе гласи :

Не зна чим ће да поможе

4 стих исте строфе гласи :

Ал' на поно бит' не може.

Остале три строфе исте су у свим текстовима.

У два ранија текста има по 16 строфа, а у овој збирци 20.

23. АХ МОЈ БОЖЕ БЛАГИ (стр. 61) имала је у ранијим текстовима назив : *Човјек*. У њима су две строфе (VIII и IX) којих нема у II рукопису чији је текст унесен у ову збирку. Оне гласе :

Данас жели једно,
Сутра опет друго,
Ал' заман ни једно,
Јер не траје дуго.

Мисли да ће злато
Све загладит моћи,
Али куд ће блато
Манитом помоћи ?

Последњих пет строфа из ове збирке не налазе се у ранијим текстовима, него само у II рукопису из кога су овде унете.

24. СПОМЕН (стр. 65). У »Невену Слоге« и »Пјесмама« од 1854 текст се разликује од текста у овој збирци :

3 и 4 стих гласе :

Хвалећ творца преблагословеног

На Његовом небесноме дару.

(у »Невену Слоге« место : »На Његовом« стоји : *»На мудро-сти«* . . .). У »Пјесмама« од 1854 у 13 стиху нема речи : *полу-боштвом* него су место ње стављене тачкице, а ни у њима ни у »Невену Слоге« нема 14 стиха из ове збирке.

Место 15—17 стиха из ове збирке у оба ранија текста налазе се ови стихови.

Ој Србинство, ој предраго људство,

Дич' се славом само теби вичном.

Од како је и св'јета и в'јека,

И откад је народа на земљи,

Не би љепшег од порода твога.

Место 20 стиха дошли су ови :

Мачем сјећи, пушком погодити :

Бранит род свој, та слободу слатку.

После 27 стиха долазе ови :

Што је свето и Богу је драго,

Вјечни спомен то је наше благо.

О Душане, мишцо убојита !

Славо наша св'јетом узорита,

И остале све редом милине ;

Гдје сте сада, да вас жеља мине ?

Затрептите анђелскијем духом,

Закрил'те нас божанскијем рухом,

Чујте пјесму која пламом гори,

А јуначком срцу вашем збори.

У 36 стиху место : »Драги Боже« стоји : *»Ој, мили Боже«*.

43 стих ове збирке гласи у ранијим :

Што је небу зв'језда коло сјајно.

46—48 стих гласе :

То су срца вјернијех синова,

Који за те ни умр'јет' не маре :

Та за род свој и слободу слатку.

У »Невену Слоге« место : »слободу слатку« стоји : *»завичај драги«*.

У 49. стиху место : има л' стоји у ранијим текстовима : *камо*.

У 56 стиху место : вјековити стоји у »Пјесмама« 1854 : *вјечноживи*. У »Невену Слоге« тога стиха и нема, а 57 стих гласи : »Да и позно потомство се сјети«. У 60 стиху место : »И памтит га вазда« у »Невену Слоге« стоји : *»паметовати«* ; у 72 место : лукама стоји : *лузима*.

76 стих гласи у обе раније збирке :

Херкуловске што проража ст'јене

77—79 стих не налази се у »Невену Слоге«.

После 94 стиха у оба ранија текста налазе се ови стихови :

Чојковићу, Бог те наградио,

И пенео посветио ти се. —

Ој, играј Саво, весел' се Дунаве,

Протрубите са Авале гласи !

Од Бојане, Тисе и Мораве,

Нек радосно скакућу таласи.

Нек се чује с краја па крај св'јета,

Захвалности ком се в'јенци плету,

Тко л' свом роду указује путе

К спасенију и животу правом ?

25. СОВА (стр. 70). У »Срп. Новинама« и »Пјесмама« од 1854 наслов је био *Ноћ*. У њиховим текстовима 1 стих гласно је :

Глуво доба, глуво, свуд тишина н'јема.

У 9 стиху место : »над нама« стоји : *ужасно*. У »Срп. Новинама« стихови 5 и 6 дошли су као 9 и 10. А стих 13—18 гласе :

О тајности чудна, ко ти с' дивит неће,
Кад из тебе све нам изникоше среће.
Ах' ал' гр'јешни људи не познаше т' славу
Зато сад морају подносити страву.

26. О СМИРИТЕ СЕ (стр. 72). У »Српским Новинама« наслов песме је: »Ипридет посљедњи час«, и нема у њој стихова 9—14 у Пјесмама наслов је: »Некима«.

27. СЛАВА (стр. 78). У »Пјесмама« 1854 текст је у већем делу песме друкчији но у овој збирци.

Првих 7 стихова гласе :

На престолу сјајном Слава се појави,
Усред свих љепота које свијет слави!
Дивна је и мила, л'јепа је и красна,
Ка зора кад сине у пролеће јасна.
Свијет ц'јели прену — она глас подиже,
Глас анђела самог што до неба стиже:
Ој Славени мили, дјецо моја драга.

8 стих је исти као у овој збирци а 9—12 гласе :

Докле ћете часе проводити тавне,
Без живота правог и слободе славне?
Којино сте били зар ви више нисте,
Еда л' мајку вашу ви заборависте.

13 и 14 стих исти су као у овој збирци.

У 15 стиху место : »на Витковом брду« стоји : »на Љеш-
коме пољу«.

16 стих исти је као у овој збирци. 17 и 18 стих гласе :

Зар Славенин да се да у ланце спети
Кој је научно за слободу мрети (м. мр'јети)

Стихова 19—22 нема у »Пјесмама« 1854. Стихови 23—28 исти су као у овој збирци.

Место стихова 29—34, у »Пјесмама« стоји :

Устајте, Славени, вријеме пролази
Да вам душман славу вашу не погази.

Последња четири стиха иста су као у овој збирци.

28. МИСАО У НОЋИ (стр. 79). У »Пјесмама« 1854 имају само две ситне разлике : У 4 стиху *одоздо* место : самоздани стоји : *Ах једини* и у 3 стиху одоздо место : допустити стоји : *дозволити*.

29. ОЈ ЗА ГОРОМ (стр. 82). У »Пјесмама« 1854 наслов јој је »Жеља за гором«. У 4 стиху II строфе место : самотворан стоји : *неокаљан*.

30. ЛИЈЕПА РИЈЕЧ (стр. 84). У II рукопису стоји наслов : »Јараби«, али је приређивач нашао да не треба замјенивати ранији наслов (који је и у I рукопису) овом туђинском речју. Мото је узето из II рукописа. Разлике су врло ситне. У »Пјесмама« 1854 у 1 стиху I и IX строфе место : ето (I) и »е, па« (IX) стоји : *дакле*. У 2 стиху IX строфа место : »црни шејтан« стоји : *»празне главе«*.

31. СИЛНО ТУРЕ (стр. 86). У »Пјесмама« 1854 носи наслов : »Ненад«. У 5 стиху VIII строфе место : »шејтан-шејтан« има : *»псина-псина«*.

32. НЕ ВЕРУЈ СВИЈЕТУ (стр. 89). У »Пјесмама« 1854 наслов је »Опомена«, у I рукопису : »Свијет« у II рукопису (а по њему и у 17 књ. С. К. Задруге) : »Вјеруј свијету«. Садржини песме тај последњи назив не одговара, него је, извесно, у рукопису изостављена реч *не*, јер и песма почиње : стихом *»Не веруј свијету«*. У »Пјесмама« гласи I строфа :

Немој, брате, вјеровати св'јету.
Св'јет је чудан, што ћу да те лажем ?
Камо среће да ти ни десету,
Не погодим што ти овде кажем.

У 4 стиху IV строфе место : репати стоји : *убози*.

4 стих VI строфе гласи :

Да у пропаст не сурваш се сл'јепо.

33. НАМЕНА (стр. 92). Андра који се помиње у тој песми то је Андрија Стаменковић, један од најодлучнијих вођа преокрета од 1858-9 године. Он је помогао издање »Пјесама« од 1854 и издао је Илићеву брошуру »Поглед на садашње стање наше«.

34. СВЕТИ САВА (стр. 92). У »Срп. Новинама« има неколико стихова више него у II рукопису и 17 књ. С. К. Задруге. Ти су стихови унесени у ову збирку али *курзивним* словима. И трећи стих *одоздо*, од свршетка песме : »Студеници прилог учинио« унесен је из »Срп. Новина«, али је, штампарском погрешком, штампан обичним словима место *курзивним*. — У »Срп. Новинама« нема стихова из ове збирке : »Свакојаким цв'јећем мирисавим« (стих 5) ; Оде књига цару у Стамболу (64) ; На кољено Неманић-Стјепану (68) ; Те он видје шта му књига каже (84) ; Право оде ломној Гори Светој (85) ; Земан дође и вријеме му је (102) ; И лијепог братског договора (128) ; Тешко му је и жао му било (147) ; То говори светитељу Сава ; то говори, грозне сузе рони (156—157) ; То је њима врло жао било (180) ; Не би ли се Господ смисловао (268).

Има и других разлика. У 1 стиху место : *големога* стоји : *великога* ; у 29 и 248 стиху место : *но* има : *ал'* ; у 33 место : *на* има : *у* ; у 51 место : *ак'хоћеш* стоји : *ако ћеш* ; у стиху 60 место : *и међ собом* стоји : *ришћанску* ; у 65 место : *проучио* — *разабрао* ; у 67 место : »*па он пише другу књигу б'јелу*« стоји : »*па он оде другу отписивати*« ; у 72 место : *бесједи* има : *говори* ; у 86 место : *па* стоји : *и* ; у 91 место : *каменом* — *камењем* ; у 92 место : *цркву* сазидао има : *темељ подигао* ; у 105 место : »*то је њега*« стоји : »*Л'јепо га је*« ; у 106 место : *српском* — *светом* ; у 114 место : »*низ* обраве« — »*од очију*« ; у 119 место : *загрио* — *пригрио* ; у 173 место

«родитеља свога» — *«Светог Симеуна»*; у 174 место: «усред оне Студинице цркве» — *«усред цркве Студенице славне»*; у 177 место: цвили — *тужи*; у 192 и 209 место: «од Маџара» — *маџарскоме*; у 193 место: жље има: *зло*; у 195 место: Раци има: *Срби*; у 199 и 205 место: «другу силну» — *«силовиту»*; у 200 место: «Брже ходи у земљу Србију» — *«Брже хајде у Србију равну»*; у 220 и 228 место: «од земље Србије» — *«од српске крајине»*; у 224 место: Србина — *Србаља*; у 231 место: «вјером преврнули» — *«вјеру промјенили»*; у 233 место: «Колика је војска у Србина» стоји: *«Имају ли на окупу војске»*; у 235 место: «од Маџара» стоји: *Андријаше*; у 238 место: силну — *многу*; у 244 место: «Па бесједи од Маџара краљу» стоји: *«Па говори Светитељу Сави»*; у 245 место: оталец стоји: *отале*; у 247 место: «Тек што краљу у ријечи бјеше» стоји: *«Мало вр'јеме затим постојало»*; у 248 место: големога стоји: *изненада*; у 252 место: «у час» има *ведро*; у 273 место: ваља има: *мора*; у 276 место: угоднице има: *свештениче*; у 277 место: «Грдно ти сам Богу згријешио» стоји: *«Грдно сам се Богу замјерио»*; у 279 место: «Мол' се Богу» — *«Моли Бога»*; у 285 место: страховити има: *самоставан*; у 299 место: даривао стоји: *испратио*.

35. СЛИЈЕПАЦ (стр. 102). У «Шумадинци» и «Пјесмама» 1858 испевана је источним дијалектом. У 2 стиху II строфе место: равне стоји у II рукопису: *главне*. 1 стих IV строфе гласи:

А шта радиш са алатом твојим?

3 стих IV строфе гласи:

Певам, рече, добротвор'ма својим.

2 и 4 стих исти су као у овој збирци, само у 4 место: те стоји: *кад*.

V строфа гласи:

Е, видимо да баш среће немаш!

Боље б' било да пилиће чуаш,

Или гдегод у мраку да дремаш,

Ил' да јадаш у мехове дуаш.

VI и VII строфе из ове збирке нема у »Подунавци« и »Пјесмама«; у VIII строфи (у ранијим текстовима VI) 2 и 3 стих гласе :

Сад тек видим да сам права беда ;
Али, молим, не крив'те ме зато.

У 4 стиху исте строфе место : »Те нијесам« стоји : »*Што ја нисам*«.

У X (односно VIII) строфи 3 стих место : »Тек молим ве« има : »*Само молим*«.

Остале су строфе исте, само у 1 стиху XIV (XII) строфе место: »том слијепи« има: »*томе слепац*«. У 2 стиху последње строфе место: отклен стоји: »*откуд*«, у 3 место: ет' има: »*да*«. У »Шумадинци« је све исто као и у »Пјесмама« од 1858 ; једино у 4 стиху V строфе место : »да јадан« стоји : »*беспослен*«.

36. ЉЕЉО (стр. 105). У »Шумадинци« и »Пјесмама« од 1858 у 1 стиху I строфе место : авај има : »*јао*«.

2 стих исте строфе гласи :

Што ће са мном одсад бити.

II строфа гласи :

Је ли право да робијам,
Код толиког мога блага,
Да се вијем и пребијам,
Од немила до недрага.

III и IV строфа иста су као II и III у овој збирци.

У V строфи (IV у овој збирци) у 2 стиху место : »*млидијах*« стоји : »*помислих*« а у 3 стиху место : »*занијех се*« стоји : »*па се снујдих*«.

VI строфа (V у овој збирци) гласи :

Ал' је Љељо беда права ;
Тек што њему приђох ближе,
Очима ме заварава,
Док потајно крила диже.

VII је строфа иста као VI у овој збирци.

У VIII (односно VII строфи) у 1 стиху само је измењен ред речи. 2 стих гласи : »Лук му служи и тетива«, у 3 стиху место : љуту има : *оштру*.

IX строфа иста је као VIII у овој збирци, само се место са : Ох почиње са : *Јао*.

Х и XI строфа гласе :

Тако тужан ја завика' ;
Ал' ту ко ће помоћ дати ?
Једна само моја дика
Може о том штогод знати !

Идем к њојзи, ма шта било,
Мени другог лека нема,
Да на њено панем крило,
Па нека ме у гроб спрема.

У »Шумадинци« и »Пјесмама« од 1858 ово су две последње строфе, јер их има свега једанаест.

У »Дахирама« је текст исти као у овој збирци, сем што у почетку 1 стиха VI строфе место : »Испод крила« стоји : »под криоцем«. Овако је и у I рукопису. Али у њему 1 стих VII строфе место : »па стријелу« има : »*па је хитру*«.

IX строфа у рукопису гласи као и X строфа у »Шумадинци« и »Пјесмама« од 1858. (»тако тужан ја завика' итд.>). Остале су три строфе исте као и у овој збирци, само место : драга стоји : *дика*. И у »Дахирама« и у I рукопису песма носи назив : »Авај мене«.

37. НА НОВО ЛЈЕТО (стр. 107). У »Срп. Новинама« и »Пјесмама« 1858 испевана је у источном дијалекту.

У 1 стиху I строфе место : »Муку и биједе« стоји : »*Жалости и беде*«.

3 стих исте строфе гласи :

Надежде сјајно сунце нас ограну.

2 стих II строфе гласи :

Природа цела у весељу тоне.

2 стих III строфе гласи :

Цвет нам ниспосла анђелских милина

1 и 2 стих V строфе гласи :

И Србин храбри удешава песме,

Одаив му звони из горице љесне.

Остале су строфе исте као и у овој збирци. Само у последњем стиху X строфе место : »К вјечитој« стоји : *Ка вечној*.

38. ПРОВАЛИЈА (стр. 109). У ову песму унесено је неколико стихова који се налазе у ранијим текстовима, а нема их у II рукопису, чији је текст унесен у 17 књ. С. К. Задруге и у ову збирку. Ти су стихови штампани *курзивним* словима. 67, 92 и 93 стих у овој збирци налазе се у »Световиду«, у »Седмици« и у »Пјесмама« 1858 год. 121 стих налази се само у I рукопису, а 219 у »Световиду«, »Седмици«, »Пјесмама« 1858 и I рукопису. Није унесен у ову збирку стих : »Па бесједи Ђурђе Бранковићу«, који би дошао на ред као 114 а налази се само у I рукопису. А ни стих : »Боже мили чуда великога« који се налази у »Световиду«, »Седмици« и »Пјесмама« 1858, а нема га у I рукопису. (У »Седмици« место : великога стоји: *големога*). Он би по реду био 190 у овој збирци.

Стих 119 из ове збирке (»Да ја виђу који је копила«) не налази се у I рукопису, а има га у свим другим текстовима. Стиха 218 (»Колико се дорат помамно«) нема ни у једном ранијем тексту. *

Има и других разлика. У сва четири ранија текста стих 27 гласи : »А то Ђурађ и слуша и гледа«. У стиху 49 у свим тим ранијим текстовима место : »ко б' арслану« стоји : *ко би лаву*. Стих 83 гласи : у »Световиду« и »Пјесмама« 1858 :

Да јој равне у свијету нема.

У I рукопису :

Да је 'наке у свијету нема.

У »Седмици« је исто као и у овој збирци.

У 86 стиху место : њему у »Седмици« стоји : *како*, а у »Пјесмама« 1858 : *курво*, у »Световиду« : *море* ! 122 стих у

»Седмици« и »Пјесмама« 1858 гласи: »То је Туре једва дочекало«. У 126 стиху место: *своме* стоји у свим ранијим текстовима *б'јесном*. У 142 стиху место: »Бе аферим« стоји у »Седмици«: »*Курво једна*«, а »Пјесмама« 1858 и »Световиду«: »*Бре, курвићу*«. У 158 стиху место: *море* стоји у »Седмици« и »Световиду«: *курво*. У 186 стиху место: *Богу* стоји: *Ристу*. У 205 стиху место: »Кад то виђе«, стоји у »Световиду«: »*Ал' да видиш*«. Извесно је штампарска погрешка што у »Световиду« у 146 стиху место: *ацамија* стоји: *арамија*...

У 13 броју »Световида« при завршетку ове песме стоји ова напомена уредника листа: »Шта све у Србији забрањено није свједочи и горња песма, која је намењена била «Срп. Нов.», но од цензора одбачена нашла је с потписом цензора код нас прибјежиште. Зар и јуначке пјесме српске, које су створиле данас слободну Србију могу бити предметом забране, пјесме које не вријеђају право ни једног владатеља. Пјеснику је свашта слободно, па и Турке побјеђивати, а србски их цензор ваљда обожава. Смијешна времена. Још ћемо доживјети да се и слијепцима у Србији забрани јуначке пјесме пјевати«.

39. ПЕМБЕ АЈША (стр. 117). У »Шумадинци«, »Пјесмама« 1858, и I рукопису нема 21 и 22 стиха (»Волим с листа воду пити, нег' недрагом љуба бити«).

40. ПОД ЈАВОРОМ (стр. 118). У »Шумадинци« и »Пјесмама« 1858 наслов је »Сваком своје«. У I рукопису у I и II строфи место: *жубори* стоји: *говори*, а у III строфи место: *баба* — *бака*. У 5 стиху II строфе место: *љуља* стоји: *ниха* (у I рукопису и »Дахирама«), у 6 стиху исте строфе место: *дува* у »Дахирама« је: *пуха*. А у претпоследњем стиху исте строфе место: »*шушти* и *протиче*« у I рукопису и »Дахирама« стоји: »*журка* и *жубори*«.

41. ХАСАН ПЕПЕЉАР (стр. 119). У »Седмици« и »Пјесмама« 1858 IV строфа дошла је као V а V као IV. У I ру-

копису нема ове IV строфе (која почиње стихом : »Све што год се сјаје«). Сем тога у 8 стиху II строфе у I рукопису има место : мре — *мрије*.

42. ВИДИМ И САМ ДА ЗА ПЈЕСМУ НИСАМ (стр. 125). У »Подунавци« и »Пјесмама« 1858 наслов је ове песме : »Није свашта за свакога«. У I рукопису и »Дахирама« 2 стих II строфе гласи : »Мишљах срцу наћ лијека«. У »Дахирама«, у последњем стиху последње строфе стоје само речи : »Већ да« (Изостављено : »љубим медна уста«). Илић је у рукопису овзначео да те речи треба изоставити, али их има у II рукопису.

43. КАД ЈА ВИДЕХ ОЧИ ТВОЈЕ (стр. 126) и ДА СУ МЕНИ ОЧИ ТВОЈЕ (стр. 127) у »Подунавци« су штампане под насловом »Очи«, I и II.

44. КОЊА ЈАШЕ (стр. 128). У »Седмици« и »Песмама« 1858 наслов је : »Ко што тражи оно и нађе«. У њима у 1 стиху IV строфе место : »л'јепо му се« стоји : »бадава се«.

45. БОЈ НА СУТЈЕСЦИ (стр. 132). У текст ове песме унесени су неки стихови из ранијих текстова и штампани су *курзивним* словима. Стихови 25, 52, 60, 110, 224 узети су из I рукописа а има их и у »Седмици« и »Пјесмама« 1858 ; стих 117 и 124 узети су из »Пјесама« 1858 а има их и у »Седмици« ; стихови 214—216, 227 и 233, узети су из I рукописа, а нема их у другим ранијим текстовима.

У »Седмици« и »Пјесмама« 1858 има још стихова различних од стихова у овој збирци.

Место 91 и 92 стиха налазе се ови стихови :

Ту је Омер грдно иштетио
И цареву војску погубио,
Е свјерова душманину клетом.

После 102 стиха налазе се четири нова, којих нема у овој збирци, ни у I и II рукопису, ни у 17 књ. С. К. Задруге :

Пресједоше стазе и богазе,
 С једне стране љути Црногорци,
 С друге стране племе Васојево,
 Не даше им ока отворити.

121 и 122 стих сведени су у један :
 За Османом Ђулбеговић Асо

стихови 146—150 гласе :

Још се браћа и не сагледаше,
 Ал' допаде јунак из бусије,
 Вуксан Мара из села Берана,
 И он води три стотин' јунака.
 Мало време за дуго не било,
 Ал' ево ти Ђедовићу Максo

Место стиха 158 стоји :

Већ пред собом поље ухватише,
 Притискоше Шеремете равно,
 Шеремете огњем попалише.

Стихови 161—169 гласе :

На Сутјеској Турке дочекао,
 Мртве страже редом поставио,
 Мртве страже, љуте метеризе,
 На Сутјеској и око Сутјеске.
 Ту се Турци иштетише грдно,
 Не хтједоше мало починути,
 Већ на стражу ватру оборише,
 Алакнуше потни и уморни,

Стихови 206 и 207 гласе :

Запрљени по горици трава
 Од турскијех крнавијех глава.

А стихови 229—234 гласе :

Васојево, крваво гнијездо,
 Да Бог да се у крв прометнуло,
 Не имало рода и сјемена,
 А немоли браће и племена.

Има и других ситнијих разлика у појединим збиркама. У »Седмици« и »Песмама« 1858 у 31 стиху место : огњем има : *ватром* ; у 32 стиху место : »ђида посиљно« има : *сиљан помамио* ; у 58 место : »грозне сузе рони« има : *а сузе про-љева* ; у 70 место : »А у кавзи љуте кавгаџије« има : *А у боју љуте убојице* (тако и у I рукопису); у 142 место : »хитро скочи« има : *он поскочи* ; у 143 место : »Па он« има : *хитро* ; у 144 место : хабер има : *гласе* (тако и у I рукопису). У 181 место : »и Богородице« има : *на свему ти хвала* ; у 181 и 185 место : »маглу изнад горе« има : *са горице листака* ; у 204 место : грокћу има : *цакћу* (тако и у I рукопису); у 217 место : »од нашијех« има : *ту од Срба* ; у 220 место : »И погибе« има : *и међ' њима* ; у 236 место : рођенога има : *је-динога* ; у 242 место : јадовати има : *говорити* ; у 243 место : »од незнана друга« има : *из зелена луга* ; у 147 место : »он удара ђога« има : *макну ђога љутом* ; у 248 место : »скочи добар ђого упропнице« има : *скочи ђого канда се помами* ; у 249 место : »па одлеће путем низбрдице« стоји : *па се шину преко поља равна* ; у 250 место : »кб звијезда« има : *кано муња*.

У I рукопису у 81 стиху место : снијег стоји : *дажда* а у 99 место : прегорјет стоји : *прежалит*.

У ранијим текстовима нема стихова из ове збирке : 41, 42, 59 и 95. А нема у »Седмици« и »Песмама« 1858 (а има у I рукопису) стихова : 212, 213, 220, 221 и 223.

46. ОЈ ДАВОРЕ (стр. 141). У I и II рукопису нема 8 стиха (»Ал' јој залуд сва љепота«) а 9 стих почиње са *Ал'* место кад.

47. ДИЛБЕР-АНА. (143) Под тим насловом има у I рукопису песма са готово сасвим различним стиховима. Сматрана је као посебна песма и штампана је међу онима које су нађене у рукописима нештампане.

48. ЛИЈЕК (стр. 145). У »Седмици« и »Песмама« 1858 наслов је овој песми : »Прави лек« и у источном је дијалекту

У »Дахирама« наслов јој је »Банабак« и у јужном је дијалекту. Унесена је у ову збирку под насловом из I рукописа а по тексту из »Песама« од 1858, да би се избегле излишне турске речи.

Текст у рукопису и »Дахирама« разликује се од овога поглавито у претпоследњој строфи. У I рукопису има две варијанте те строфе, обе пребрисане. I гласи :

Чујде, робе : када поћеш спати
(Бана бак : .. елбет ... евет)
Селама драгој не заборав дати,
Памти добро, девет пута девет

У II строфи 1 и 2 стих гласе :

Лијек ти је када поћеш спати
До сабаха у ђердекли кревет.

(3 и 4 стих исти су као у I варијанти). Има још једна пребрисана варијанта исте строфе у I рукопису, али се од ове I разликује само што у 2 стиху место : елбет има : *ћервет*.

У »Дахирама« та претпоследња строфа гласи :

Нудер почуј, када поћеш спати,
(Банабак, ценабет),
Шевтелију драгој ваља дати
Памти добро, девет пута девет.

А 1 стих последње строфе гласи у »Дахирама«

Тако, ето, ја манђијат почех.

Друге су разлике ситније. И у I рукопису и у »Дахирама« у 1 стиху I строфе место : вам стоји : *ви* ; у 1 стиху II строфе место : »пре годину дана« стоји : *прије ефта дана* ; у 2 стиху II строфе место : »једном слатко« стоји : *лијепа данак*. У »Дахирама« још је ова разлика : у 2 стиху I строфе место : Кати стоји : *Ати*, а испод текста тумачи се да је то Хатице (Кадице). 4 стих IX строфе гласи :

Над чинијем знаке наднијеше.

У напоменама у I рукопису Илић каже: У пјесми *Лијек* од претпоследње строфе оставите само први стих а остала три стиха осим последње строфе ваља означити — — —

49. ДВОЈНА МИЛОСТ (стр. 149). У »Седмици« нема 15. стиха.

50. НОЋ (стр. 150) у »Подунавци« и »Песмама« 1858 стихови су преломљени и свака строфа има по четири стиха од по шест слогова. У С. К. Задрузи, књ. 17 нема целе VII строфе, која постоји у II рукопису, према коме је приређено издање С. К. Задруге. Она је, свакако, случајно изостала. А гласи :

Сад се тихо сјаји и све љепша бива,
А сад се притаји кб да санак снива.

У »Подунавци« и »Песмама« као IV строфа налазе се ови стихови, којих нема у овој збирци :

Шири крила сјајна уздуж и попреко
У места бескрајна, далеко, далеко !

IV строфе из ове збирке у »Подунавци« и нема, а у »Песмама« 1858 дошла је као V. И у »Подунавци« и у »Песмама« налазе се, као XIV строфа, ови стихови :

Цвеће миром мири са ливаде шарне,
Ветрић тихо пири из горице чарне.

Тако у »Песмама« има 20 строфа, у »Подунавци« 19, у II рукопису (и овој збирци) 18, а у књ. С. К. Задруге 17.

Друге су разлике ситније. У 1 стих 4 строфе место : лијепа у два ранија текста стоји : *умилна*. У VII и VIII строфи место : сад има : *час*. У 1 стиху X строфе место : »на вратбца горес«, има : *воде у вис горес*. У последњем стиху последње строфе место : »Онда, ноћко драга, збогом, збогом, збогом !« има : »Онда с Богом, драга, с Богом, с Богом, с Богом !«

51. КАД ЈЕ ШТА БОЉЕ (стр. 151). У I рукопису наслов је ове песме : »Ој на ове« . . . а у »Подунавци« : »Дуге ноћи«.

52. АБДУЛ-ХАН (стр. 152). У »Седмици«, »Песмама« 1858 и »Годишњаку« носи наслов »Освета«, у I и II рукопису : »Над чадором«, а у 17 књ. С. К. Задруге : Абдул-хан.

53. ЗЛО (стр. 155). У »Подунавци« у 19 стиху место : јадан има : *јунак*, а у »Дахирама« у 11 стиху место : *хозајдени* има : *гиди сени* а у напмени се те речи тумаче : »А бре ! Тако би се рекло кад се хоће да палети на кога«. Облици : петеро, четверо овде су замењени са : петоро, четворо, као што је у ранијим текстовима.

54. ОЈ РУЖО МИЛА (стр. 156) у »Подунавци« носи назив : »Ружа«.

55. СВОМЕ ПОБРУ (стр. 159). У »Подунавци«, »Песмама« 1858 и I рукопису наслов је : »Одговор«. Првих седам строфа тогово су исте у свим збиркама. Али у »Пјесмама« 1858 има чет нових строфа :

*Једно буре док у подрум згураш,
Хоћеш, тужан, да пребијеш леђа,
А ти рад би кроз св'јет да с' протураш,
Па да ништа срце ти не вређа !*

*Чудне жсље, а чудне памети !
Коме тако жсвјет није мило?
Па још у број да те метну свети'
Е, онда би све потаман било ! —*

*Ја знам, шта је понајбоље за те,
Кад би мог усјест на Бурака,
Да узлетиш до азрети-Фате,
Да с' нагледаш чуда свакојака.*

*Па да викнеш : »Збогом, св'јете б'јели !
Ја овамо бољу срећу нађох,
Моје срце већ тебе не жели,
Откад, јунак, за облаке зађоха.*

*Ма је тешко премамити кљусе,
Да остави долинице рајске,
Међ' јариће да с' помеша кусе,
Па да глође огризине мајске !*

У »Подунавци« се налазе од ових пет само прве три строфе, а у I рукопису само прве две. У 3 стиху I од ових пет строфа место : »рад би« у »Подунавци« стоји : *желиш*.

После VIII строфе из ове збирке долази у свим ранијим текстовима нова :

*Хоћеш мира — ту ћеш мира стећи !
Хоћеш среће — ту је срећа права !
С гробом пре ћеш од гр'јеха утећи,
А безгрјешном сја небесна слава !*

XXIII строфа из ове збирке у »Подунавци« гласи :

*А што жабе изокола дрече :
Пусти нек се дреком задовоље !
Знаш да свака сабља не сијече,
А најпосле, широко је поље. —*

Завршна је строфа у »Подунавци« и »Песмама« :

*Кад је тако, чуј, премили побро ;
Де, сад вози, па се не бој сабље !
Само пази и чувај се добро,
Да на леђа не упртвиш грабље.*

У I рукопису та је последња строфа као и у овој збирци. 3 стих гласи : *Нудер па ум узмидер се добро*.

Друге разлике : у 1 стиху II строфе у »Подунавци« и »Песмама« 1858 место : прати има : *служи*, а у 4 стиху исте строфе место : кијамет има : *милијун*. У XX строфи у »Подунавци« и »Песмама« место : »слијеп у гуслице« стоји : *слипац са гудалом*.

56. РАЗГОВОР КАДРИ ПАШЕ НА ОНОМ СВИЈЕТУ (стр. 163). У 19 стиху у »Седмици« и I рукопису место : дову стоји : *ићмет*, а у стиховима 68 и 69 место : бруји, струји стоји : *хуји, бруји* у »Седмици«, а *струји, бруји* у I рукопису.

57. МЕЈРИМА ДЈЕВОЈКА И ДРАГИША СЕРДАР (стр. 166). У песму из ове збирке унесен је текст из 17 књ. С. К.

Задруге. Али су у њу унесени и неки стихови из »Песاما« 1858, I рукописа и »Дахира« и они су штампани *курзивним* словима. Из »Песاما« 1858 ушли су у песму ове збирке стихови : 70, 108, 112, 119, 149, 169, 189, 289, 308, 336, 340, 362, 364 (слагачком погрешком овај последњи стих није штампан курзивом него обичним словима). Стихови : 70, 108, 112, 119, 169 и 362 не налазе се у I рукопису. У њему нема ни стихова : 79, 84, 164, 176, ни стиха 256 који се налази у свим другим текстовима, ни стихова : 258, 364. Стихова 70, 79, 84, 108, 112, 119, 149, 169, 189, 210, 289, 308, 336, 340, 362, 364 нема у »Дахирама«. У »Песмама« 1858 ни у II рукопису и 17 књ. С. К. Задруге нема стиха »Крај водице бистра шадрвана«, а има га само у I рукопису. Није унесен ни у текст ове збирке. У »Песмама« 1858 нема стихова 164, 176 и 258 из ове збирке.

Има још неких разлика у појединим реченицама и изразима. 14 и 15 стих у овој збирци у I рукопису су спојени у један : »Расти, Мејро, мајци до рамена«. У стиху 95 место : »огањ живи« у »Песмама« 1858 стоји : »*ватра жива*« ; у 102 ст. место : »па бесједи« стоји : »*па говори*« ; у 113 место : »јао мајко« стоји : »*моја мајко*« ; у 123, 153 и 178 место : »бесједи јој« стоји : »*ал' бесједи*« ; у 136 место : »то говори« стоји : »*то изрече*« ; у 230 место : »да не бјеше« стоји : »*и да не би*« ; у 257 место : »у Мејрине дворе« стоји : »*под жуту неранцу*« ; у 274 место : »па се вјеша« стоји : »*обеси се*« ; у 298 место : »па кад« стоји : »*ако*« ; у 315 место : »сјетна невеседа« стоји : »*тужна и жалосна*« (тако је и у I рукопису) ; у 341 место : »књига дође« стоји : »*књига стиже*« (тако и у I рукопису). Стих 362, унесен у текст ове збирке из »Песاما« 1858, у I рукопису гласи : »А мој Боже, чуда големога«. 380 стих гласи у I рукопису и »Песмама« : »Беседи јој љена мила мајка«.

142 стих узет је из I рукописа и из »Песاما« а он у 17 књ. С. К. Задруге гласи : »Росо моја, танка робинице«. У 176 стиху задржан је ранији израз : »ријеч проговара«, уместо »ријеч *прихватише*«

58. БРИЖАН РАДЕ (стр. 180). У 4 стиху V строфе у »Песмама« 1858 место : »св'јет је ови пунан згоде« стоји : »свет је *красни препун* згоде«. У ову збирку унесен је текст из I рукописа и »Дахира«.

59. ДЕРВИШБАБА (стр. 181). У »Пјесмама« 1858 и »Годишњаку« наслов је »Све горе«. У њима у 5 стиху место: *пиле* голо стоји: *д . . е* голо, а 6 стих гласи: »Скочи холо, заспа коло«. У 33 стиху место : ето стоји : *тужан* У I рукопису нема 2: и 4 стиха. Текст у овој збирци узет је из »Дахира«.

60. ЖИШКА (стр. 187). У »Преодници« у 2 стиху место : вије стоји : *диже*. 66 стих гласи : »И с једног до другог краја св'јета«, а 73 : »Гробове силне и *питома села* поробише«. Место 101 и 102 стиха стоји :

Златни је ово Праг
Свети праг светлога дома славског.

После 128 стиха долази :

У вис дигоше бојна копља
Витезови чешки,
Огњеног Змаја понесоме
На копљима бојним.

146 и 147 стих гласе :

Овамо је Праг
Златни Праг.

61. СИНЂЕЛИЋ (стр. 187). У »Отаџбини« ова песма носи наслов »Пред градом«.

62. АКЦИУМ (стр. 200). У 36 стиху у »Отаџбини« место : »Марс плану« стоји : *Море* плану, што је, извесно, штампарска погрешка.

63. ПОД ЂУЛОМ (стр. 206). Наслов је ове песме у »Отаџбини« : »Под ружом«. Место првих десет стихова из ове збирке у »Отаџбини« су ови стихови :

Ружом ми цвати лијеп стан,
 Булистан.
 Љељо ми санак спи,
 Под ружом, под руменом божно спи.
 Не могох јунак стати,
 Пођох јој стручак брати,
 Ах, ал' заман сад.

11 и 12 стих у »Отаџбини« се налазе у обрнутом реду.

64. БИССМИЛЛАХ (стр. 207). У »Отаџбини« су ове разлике од текста у овој збирци који је узет из »Дахира« : У I делу песме : Напомена испод наслова гласи : »Калиф Бемирллах (996) бјеше заповједио да у Кахиру куће, дућани, и минарета буду сву ноћ осветљени. Бен Биллах пјева. Калиф узбуђен пјесмом забрањује продавати папуче, да не би хануме тумарале којекуд«.

У 1 стиху III строфе место : Мокед'н стоји : *ефенд'м* у 2 стиху III строфе место : Биссмиллах стоји : *Ваистину, тако је*.

После V строфе стоји напомена : »Света Ејша, најмлађа и најмилија жена Мухамедова. Када Мухамед објави коран свијету, она га преступи прва. Под изговором да донесе са извора воде за авдес (молитву), она остави харем па оде да се шета«.

У 1 стиху VI строфе на крају има реч *драг*. За први стих последње строфе има тумачење : »Кад има папуче ђаво уђе у хануму ; кад нема папуче, онда је мирна и сједи код куће«.

У II делу у »Отаџбини« нема последњих шест строфа (VIII—XIII). Уз 1 стих VI строфе тумачи се реч тефтедар изразом : *писмен (учен) човек*.

У III делу : 3 и 4 стих V строфе гласе :

Исламидер ширас-су ?
 Шејтан-су

и то се тумачи : »Је ли слатка ширас вода (вино), ђаволска вода ?«

VI строфа гласи :

Кеиџ ? *повика тевтедар,*
Кеиџ је песма
Кеиџ је бисер чесма,
Кеиџ је гријех, Бојџи дар.

У том III делу тумачи се реч цузбелај са : урнебес, чудо, олујина.

У IV делу нема у »Отаџбини« IV строфе.

3 и 4 стих V строфе гласе :

Кроз пенџер гледа, гледа
Дилбер Еда

VI—VIII строфа гласе :

Соко ми кличе,
А телал пјева, виче, виче !
Папуџи — баши !
Чорбаџи — баши

Хануме, хајте, хајте,
Пољубац дајте,
Коме је таман,
Нек му је халал !

Калифа селам чок,
Кавга јок :
Папуче пазар,
Вар ! вар !

Даљих строфа нема у »Отаџбини«.

И у напоменама уз ову песму у »Отаџбини« има неке мале разлике од напомена у »Дахирама«. Али оне су сасвим незнатне и није имало разлога бележити их.

65. АДЛИЈА ДЈЕВОЈКА И ХУСЕИН ХАЈДУК (стр. 217). У тексту »Отаџбине« неки су стихови и речи друкчији но у овој збирци.

У »Отаџбини« нема ових стихова из ове збирке : 60, 82—85, 95, 96, 127, 129, 130, 133, 135, 151, 158—163, 171, 213—216.

У 1 стиху место : дробнога стоји : *»од дробна«* ; у 49 стиху место : право стоји : *»па он«*.

Место стихова : 50—55 у *»Отаџбини«* се налазе ови :

Дочека га Адлија дјевојка
На ђогату коњу помамноме.

У 62 стиху место : горице има : *дубраге*, а у 65 место : *»модар пламен«* има : *»жива ватра«*. Место 69 и 70 стиха има :

Но да видиш Адлије дјевојке

Место 79 стиха стоје два :

Кад то виде ропче Хусеине
Догна коња до пазли дјевојке.

Уместо 91 и 92 стиха стоји :

Кад то зачу ропче Хусеине.

У 93 стиху место : те стоји : *он*, а у 94 место : удара има : *»ошину«*.

97 и 98 спојени су у један стих :

Бјежи ђогат право своме двору.

Стихови 99—120 замењени су у *»Отаџбини«* овим :

За ђогатом вранац пристануо,
И на њему ропче Хусеине!
То гледају из горе хајдуци,
То гледају тридес'т и шест брата,
Тридес'т и шест сивих соколова,
Помислише, побратиме драги,
Е побјеже у гору зелену,
За Хусом се браћа натурише,
А за њима тридесет хајдука,
Понапријед харамбаша баша,

У 124 стиху место : *»Гаџу мектербашу«* стоји : *»Црног Циганина«*, а у 126 место : мектера има : *Цигана*. У 128 место : *»милом Богу хвала«* стоји : *»кићени сватови«*, у 131 место : те има : *куд*. Место 137 и 138 стиха стоји : *»Па одоше у град на капију«*, у 150 стиху место : право, стоји : *краљу*. После 153 стиха има у *»Отаџбини«* стих *»О чу ли ме Ибрахиме краљу !«* кога нема у *»Дахирама«*, чији је текст унесен у ову

збирку. У 166 место : »бора ти« има : »Бога ти«; у 170 место : Махмудова стоји : »Ћеда мога«. У 179 место : »књига дође« има : »књига *стижсе*«. У место 181 и 183 стоји :

У књизи му 'вако бесјеђаше :
 »Да си здраво од Лахора краљу,
 Св'јетла круно, драги пријатељу,
 Ми одавна јесмо достовали,

(У »Отаџбини« стоји погрешно *доставили*).

Место 189 стиха стоје два :

У мен' има благо небројено
 И још к томе цура на удају

После 192 стиха има у »Отаџбини« три нова :

Тано збори од Адема краљу,
 А ја цуре ни виђео нисам
 Ни виђео ни прстеновао

У 207 стиху место : »од баба остала« има : »од *праћеда мога*«. У 224 стиху место : »од праћеда мога« стоји : »од *ћеда твојег*«, а у 240 место : »из горе« има : *горскијех*.

Место стихова 243—250 налазе се ови :

Свадбу чине три недјеље дана,
 А што ћу ви дуљит лакрдију?
 Силно благо они похарчише,

66. АЛАХ ИКБЕР (стр. 226). У »Отаџбини« ова се песма зове »Алах ићмет«. Строфе су у њој друкчије распоређене V строфа из ове збирке у »Отаџбини« је дошла као VII, VI као V а VII као VI. У 3 стиху VI строфе ове збирке у »Отаџбини« место : цвијет, бурму има : *луда, млада*. У 4 стиху IX и XIV строфе место : Џебрајел стоји : *Пегамбер*, а у 1 стиху XVI строфе место : икбер стоји : *ићмет*.

67. ЕМИН АГА (стр. 230). У »Отаџбини« нема IX, X, XIV, XIX и XX строфе.

XII строфа из ове збирке дошла је као IX у »Отаџбини« а XI као X. У XXV и XXVI строфи ове збирке у »Отаџбини« су прва стиха дошла у обрнутом реду.

68. НЕ ПЛАЧИ МОМО (стр. 237). У »Отаџбини« носи наслов »Бре гиди«, али је узет овај наслов из I рукописа, јер у њему има друга песма под насловом »Бре гиди«. Текст је узет из »Отаџбине«. У I рукопису у 4 стиху место: *лијеше стоји: роњаше*, а у последња три стиха глаголи су у инфинитиву.

69. КАРАВАН (стр. 238). У »Отаџбини« у тексту испод наслова »Приказ I« место: *дажде стоји: кише*. У тексту испод наслова »Приказ II« стоје у почетку речи: »*На златној-синији*«. Место: *дову стоји: молитву*, а испред речи чевре стоји: *свилено*. У »Приказу III« (стр. 241) у напомени под заградом, где се говори о појави духа стоји: »*Дух страшан-се јавља*«. На стр. 242 у 4 стиху место: *Ваал стоји: Еаал*. На истој страни у 10 стиху место: »*као тебе стоји: па ко те.*«. На стр. 243 3 и 4 стих гласе у »Отаџбини«:

Некако не знам како
Дрк, врк, фрк, хуј.

У стиху 9 исте стране место: *ћабе стоји: каабе*, а 15. стих место: »*Ти збориш ка да си свој*« гласи: »*Бек бан стој!*« (тумачи се: »погледај у мене«). Испод 20 стиха: »*Ти хулиш Бога... псето*« стоји у »Отаџбини« напомена: (Махомед потегне димишћијом на Џам Џаала; петао кукурекне, сотоне нестас). У »Отаџбини« нема 1—4 стиха на стр. 244; а 5 стих. место: »*Кђ длака... у прстену*« гласи: »*Шта рече? ко длака... у прстену*«.

У »Отаџбини« нема целог IV приказа, него је V приказ ове збирке дошао као IV. У њему су ове разлике: у последњем стиху (стр. 246) место: *мним стоји: у* »Отаџбини« *видим*. После тога стиха долазе ови:

Ја дођох.
 Кадице
За муштулук, је ли?
 Зејнаби
Белли!

Напомене на дну 246 стране нема у »Отаџбини«. На стр. 247, 6-ти ред *одоздо* место : »вјеша јој се« стоји : *загрли је*«. Последња два стиха са те стране и прва три са стране 248 нема у »Отаџбини«. На место ова три стиха има :

Кадиџе

То бјеше ...

Зејнаби

Тајес ?

Кадиџе

(Тапшућ је руком по рамену)

Та да

А !

Зејнаби

Ђулф !

Место 4—7 стиха стоји у »Отаџбини« :

Кадиџе

(тапшућ је *смјешећи се* по рамену)

... Сада

Де, пјевни пјесму Аддиллех и Саффаада...

У »Отаџбини« се Мухамед назива кроз целу песму *Махомед*.

70. ИСТАМБУЛ (стр. 263). У 17 књ. С. К. Задруге из X строфе изостао је последњи стих : »Пророка лажне вјере« и место њега стављене су цртице. У последњем стиху последње строфе изостављена је реч : *псето*. То је обоје попуњено из рукописа. И у I и у II рукопису има једна строфа више и место јој је између претпоследње и последње строфе из наше збирке. Она гласи :

И с краја на крај св'јета,

О звијере, знај !

Кô вјечни рај

Синуће кандидла света.

71. БЕН САХИБУ, АБИБА (стр. 265). У »Колу« има неколико ситнијих разлика. У 6 стиху II строфе место : млађан

стоји : *побро* ; у 1 стиху V строфе место : био стоји : *како* ; у 3 стиху VI строфе место »шта то може бити« стоји : »шта ће ово бити« ; у 4 стиху VII строфе место суди стоји : *гуди* . (може бити да је штампарска погрешка) ; у 6 стиху VIII строфе место : отур стоји : *тридес'т* и у претпоследњем стиху XIV строфе место : уашит стоји : *порећи* .

72. М. М. О. (стр. 280). То је Михаило М. Обреновић српски кнез.

73. Н. Г. (стр. 279) То је Илија Гарашанин дугогодишњи министар и председник министарства.

74. ПАСТИРИ (стр. 285). У I рукопису песник је нарочито забележио поправке које треба извршити у »Пастирима«. Та је напомена унесена по свој прилици после штампања 17 књ. С. К. Задруге. Те су исправке унесене у ову збирку. У »С. К. Задрузи« и ранијем издању у I песми : *Космај* у 13 стиху место : заципљен стоји : *ћутећи* . Стихови 41—43 исте песме гласе :

Одавно је било, ал' се и сад памти,
Кадно гњевом Марко на вилу запламти,
И кол'ко се, побро, зазно бијаше,

У VI песми : *Бура* извесно је случајно изостао у 17 књ. С. К. Задруге 24 стих : »*Па Љубинко Санку тихо одговара*«. У 42 стиху исте песме место : »на земљу« стоји : »*на небо*«. Јасно је да је то требало исправити, јер се Санко морао спустити на земљу, а не одлетети на небо, кад је бацио при вео на Милана. У X песми : *Свадба* у 10 стиху место : јејна стоји : *славуј* . У 34 стиху исте песме место : Ружичином стоји : *Љубинковом* . Очигледно је да из младожењине куће не иду свати у цркву него из младине, те су исправке песникове у рукопису сасвим оправдане.

На књизи »Пастири« штампаној 1868 стоји да је чист приход намењен за Ружицу цркву.

Додатак.

ЗАДОВОЉСТВО.

Задовољство ! земни рају,
Гдје је љупки покој твој,
На којем ли св'јета крају,
Ти подиже пр'јесто свој ?

Којим морем к теб' да пловн
Кратког в'јека слаби брод ?
Гдје л' блаженством да обнови
Дно живота људски род ?

Та без тебе свјетска блага :
Чест, богатство, красни лик,
Нису тужном срцу драга,
Нит' радосни чине клик.

Дијаманти царске круне
Сву без тебе губе власт,
Нити прси пуне туге
Имат могу у чем сласт.

Често страсни немир мори
Украшену царску груд.
Кад у срцу жеља гори
Да побједе слави труд.

Задовољство тад побјегне,
Страх и ужас прима моћ,
И надежда кад ишчезне,
Туга мори дан и ноћ.

А простака често блажи
Задовољства силна сласт,
Које ув'јек више важи,
Нег' ма каква бурна власт.

Није, дакле, у богатству
Задовољства млади двор,
Нит' у худом сиромаштву,
Свуд покоја милог твор.

*Савјест чиста, она рађа
Задовољства љупки сок,
У њој праве среће грађа,
И живота благог ток.*

Но ту можно придобити
Добрих дјела носећ знак,
И живота получити
Утјешеног сјајни зрак.

АЗБУКОПРЕТРЕС.

W

Мразовић се с тобом није мразит хтео,
Мраз на образ оном, ко те сад желео!

**UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

